

การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง
MONASTERIER DEVELOPMENT ADMINISTRATION TOWARDS PEOPLE'S
WELL- BEING, IN RAYONG PROVINCE

พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ (วินา นนทีโย/อินทร์อยู่)

ดุขฎฐินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๙

การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดระยอง

พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ (วินา นนทีโย / อินทร์อยู่)

คุษณินพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๙

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

MONASTERIER DEVELOPMENT ADMINISTRATION TOWARDS PEOPLE'S
WELL- BEING, IN RAYONG PROVINCE

Phrakhruvithansupattanakij (Vina Nuntiyo/In-Yoo)

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

C.E 2016

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุชฎินิพนธ์ เรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัดเพื่อส่งเสริมด้านสุขภาวะของประชาชนในจังหวัดระยอง” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบรูณ์ วุฑฒิโกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุชฎินิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.สมาน งามสนิท)

กรรมการ

(ผศ.ดร.อุทัย สติมัน)

กรรมการ

(พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร.)

กรรมการ

(พระปลัดระพิน พุทธิสาร, ดร.)

กรรมการ

(ดร.บุษกร วัฒนบุตร)

คณะกรรมการควบคุมดุชฎินิพนธ์

พระปลัดระพิน พุทธิสาร, ดร.

ประธานกรรมการ

ดร.บุษกร วัฒนบุตร

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ)

ชื่อคุณิพนธ์ : การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง
 ผู้วิจัย : พระครูวิธานสุพัฒนกิจ (วินา นนทโย/อินทร์อยู่)
 ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

คณะกรรมการผู้ควบคุมคุณิพนธ์ :

พระปลัดระพิน พุทธิสารโร. ดร., พธ.บ. (การสอนสังคม), ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์
 เอเชีย), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
 ดร.บุษกร วัฒนบุตร, ศศ.บ. (ปรัชญาและศาสนา), น.บ. (นิติศาสตร์),
 รป.บ. (รัฐประศาสนศาสตร์) พบ.ม. (การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์)
 รป.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)

วันที่สำเร็จการศึกษา : ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๐

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” โดยมีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้ คือ ๑) เพื่อศึกษา การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ๒) เพื่อศึกษา ปัจจัยการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ๓) เพื่อศึกษาแนวทาง การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง

ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มประชากร ที่เป็นประชาชนในเขตปกครองจังหวัดระยองจำนวน ๓๓,๒๗๓ คน เลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน ๓๕๖ คน จากการหาด้วยสูตรวิธีของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลจากประชากรจำนวน ๓๕๖ คน ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ ในการเก็บข้อมูลประมวผลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage : %) ค่าเฉลี่ย (Mean : \bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ในการอธิบายลักษณะข้อมูลทั่วไป

ผลการวิจัย พบว่า

๑) ประชาชน ผู้ให้ข้อมูลที่มีต่อการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ผู้ให้ข้อมูลโดยปัจจัยพื้นฐานการบริหารด้วย $M^5 4$ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ($\bar{x} = ๓.๘๘$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ (S.D. = ๐.๑๙๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย $M^5 4$ ได้แก่ คน (Man) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๙๗$ S.D. = ๐.๔๑๖ เงิน (Money) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๔.๐๗$, S.D. = ๐.๔๔๓ วัสดุสิ่งของ (Materials) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๔.๐๓$, S.D. = ๐.๔๒๗ การจัดการ (Management) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๘๙$, S.D. = ๐.๔๕๔ และด้านสุขภาวะของประชาชน ได้แก่ สุขภาวะทางกาย อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๘๑$, S.D. = ๐.๕๒๐ สุขภาวะทางจิต อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๗๘$, S.D. = ๐.๕๔๔ สุขภาวะทางสังคม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๗๘$, S.D. = ๐.๕๐๔ สุขภาวะทางปัญญา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๗๘$, S.D. = ๐.๕๐๔ ตามลำดับปัจจัย

๒) ปัจจัยการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ปัจจัยการบริหารการพัฒนาวัด ด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย $M^5 4$ การบริหารการพัฒนาวัด ด้วย

ปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M⁴ โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x}=3.57$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D.= 0.417) ด้านเงิน (Money) โดยภาพรวม อยู่ระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.07$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. =0.474)ด้านวัสดุสิ่งของ (Materials) โดยภาพรวม อยู่ระดับปานกลาง โดยมี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.03$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = 0.427) ด้านการจัดการ (Management)โดยภาพรวม อยู่ระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 3.55$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = 0.454) ด้านสุขภาวะของประชาชน โดยการบริหาร การพัฒนาวัดด้านสุขภาวะทางกาย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 3.51$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = 0.520) ด้านสุขภาวะทางจิต โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x}=3.75$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D.=0.545) ด้านสุขภาวะทางสังคม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x}=3.75$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D.=0.454) ด้านสุขภาวะทางปัญญา โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x}=3.75$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ (S.D.=0.454)

๓) แนวทางการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ดังนี้ ควรเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ และประชาชน ที่มีความรู้ความสามารถได้มีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อการดำเนินงานต่างๆ มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ผู้บริหารวัดควรมีการกำหนดนโยบาย มีแผนแม่บทอย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรและสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นรูปธรรมเห็นได้อย่างชัดเจน และเกิดประโยชน์สูงสุดกับวัด การบริหารการพัฒนาวัด ควรส่งเสริมทรัพยากรบุคคลภายในและภายนอกบริเวณวัด ควรจะมีระบบแบบแผน ทั้งทางด้านทรัพยากรบุคคล และการเงินให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น เพื่อสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และมีการประเมินผล เพื่อเพิ่มศักยภาพการทำงาน อันเป็นการส่งเสริม และการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านกาย จิตใจและปัญญา

คำสำคัญ : การพัฒนา, ส่งเสริม, สุขภาวะ

Dissertation Title : Monasterier Development Administration Towards
People's Well-Being Promotion, In Rayong Province.

Researcher : Phrakhru Vithansupattanakij (Vina Nantiyo/In-yoo)

Dissertation Supervisory Committee

: Phrapaladrapin Buddhisar, Dr. B.A.,(Social Teaching)
M.A., (Asian history), Ph.D. (Buddhist studies)

: Dr. Bussakron Watnabura B.A., (Philosophy & Religion) LL.B. (Law)
B.A. (Public Administration) M.S. (Human Resource Development)
D.P.A. (Public Administration)

Date of Graduation : March 31, 2017

Abstracts

The research “Development Administration the temple to promote health of the people, in Rayong Province” with the objective is as follows 1) For education development administration the temple to promote health of the people in Rayong Province 2) To study factors the development administration the temple to promote health of the people in Rayong Province 3) To study guidelines pattern development management the temple to promote health of the people in Rayong Province

The researcher selected the population group the population in Rayong Province 33,273 people select random sample 356 people from the recipe the method of Taro Yamane (Taro Yamane) the researchers collected data from population of 356 people use questionnaires and interview as tools the data collection process using computer program ready-made using frequency statistics (Frequency) percentage (Percentage : %) average (Mean : \bar{x}) and standard deviation (Standard Deviation S.D.) in describing general information

The research found that

1) People who provide information which has to the management development of the temple to promote health of the people in Rayong Province informant of information by fundamentals M 4 by overview is very good average \bar{x} : 3.88 standard deviation (S.D.=0.195) when considering each side ,It was found that the development administration the temple by fundamentals with M.4 is (Man) very good level value \bar{x} =3.97 S.D.= 0.416 (Money) very good level value \bar{x} = 4.07, S.D.= 0.443 (Materials) very good level value \bar{x} = 4.03 S.D.= 0.527 (Management) very good level value \bar{x} = 3,89, S.D.= 0.454 and the health of the people include Physical health very good level value \bar{x} =3.81, S.D.= 0.520 Mental health very good level value \bar{x} =3.78, S.D.= 0.549 Health social

very good level value $\bar{x} = 3.78$, S.D.= 0.494 Intellectual health very good level value $\bar{x} = 3.78$, S.D.= 0.504 Respectively of factors

2.The factor of development administration the temple to promote health of the people in Rayong Province the factor of development administration the people by fundamentals of management with M.4 the development administration with M.4 by fundamentals side) overview very good level average $\bar{x} = 3.97$ standard deviation (S.D.=0.417) money overview very good level average $\bar{x} = 4.07$ standard deviation (S.D.=0.878) materials overview middle level average $\bar{x} = 4.03$ standard deviation (S.D.=0.427) management very good level average $\bar{x} = 3.89$ standard deviation (S.D.=0.454) the heat of the people by the development administration the people physical health by average $\bar{x} = 3.81$ standard deviation (S.D.=0.520) Mental health by average $\bar{x} = 3.78$ standard deviation (S.D.= 0.549) Health social by average $\bar{x} = 3.78$ standard deviation (S.D.=0.594) Intellectual health by average $\bar{x} = 3.79$ standard deviation (S.D.=0.944) Respectively of factors

3.The guidelines for development administration the temple in Rayong Province as follows should open opportunity to give the monk and the peoples with knowledge and ability got involved in development administration the temple for the operation is transparent verifiable management of the temple should be formulated of a policy the master plan clearly by written and the policy can be implemented clearly and the most useful of the temple the development administration the temple should promote internal and outside the temples There should be a systematic pattern both human and financial resources are stronger to accommodate changes that will happen in the future and evaluation to increase efficiency in work promoting the development of personnel both physically mind and intelligence

Key words : Development, Promote, Health

กิตติกรรมประกาศ

ดุชฎินิพนธ์เล่มนี้ มุ่งศึกษาวิจัย การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง เพื่อนำแนวทางที่ได้จากการศึกษาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในสังคม และการวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอนุเคราะห์ และเมตตาจากคณาจารย์หลายท่านประกอบด้วย รศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา, ผศ.ดร.พิเชฐ ทังโต ผู้อำนวยการหลักสูตรฯ คณาจารย์หลายท่านที่ช่วยเหลือให้คำปรึกษา ประกอบด้วย อาจารย์ที่ปรึกษา ๒ ท่านได้แก่ พระปลัดระพิน พุทธิสารโร ดร, ประธานกรรมการ ควบคุมเล่มดุชฎินิพนธ์, อาจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร กรรมการ, พระมหาสุนันท์ สุนนโท,ดร.ที่ปรึกษาพิเศษ, และแนะนำซึ่งนับเป็นพระคุณอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ทำการสอบดุชฎินิพนธ์ อันประกอบด้วย รศ.ดร.ประณต นันทียะกุล ประธานกรรมการ, ผศ.ดร.อุทัย สติมัน กรรมการ, รศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม กรรมการ, อาจารย์ ดร.พงพัฒน์ จิตตานุกรักษ์ กรรมการ, อาจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร กรรมการ และเลขานุการ และสอบป้องกันดุชฎินิพนธ์ อันประกอบด้วย รศ.ดร.สมาน งามสนิท ประธานกรรมการ, พระสุธีวีรบัณฑิต (ไชวี ทสสนิโย), ดร. กรรมการ, พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ดร. กรรมการ, ผศ.ดร.อุทัย สติมัน กรรมการ, อาจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร กรรมการและเลขานุการ และคณาจารย์คณะสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทศิลปะวิทยาให้เกิดความรู้แนวคิดสร้างสรรค์ และประสบการณ์ต่างๆ ในขณะศึกษาในสถาบัน

ขอกราบขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญที่ได้ร่วมเข้าสนทนากลุ่มเฉพาะ ทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และชี้แนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขให้ผลการวิจัยครั้งนี้ดียิ่งขึ้นไป

ขอนอบน้อมสักการะบารมีธรรมสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) สมเด็จพระสามิราม (หลวงปู่ทวด เข็ยบ่น้ำทะเลจืด) และสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช วัดปลา และเพื่อนสหธรรมมิกที่ได้ให้ความช่วยเหลือ และแนะนำในการทำดุชฎินิพนธ์ตลอดจนถึงเจ้าหน้าที่ ที่ได้อำนวยความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลสำหรับการทำวิจัยครั้งนี้ขอขอบคุณญาติโยมทุกท่านที่สนับสนุนการศึกษาด้วยดีตลอดมา

ความดี และประโยชน์ของดุชฎินิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอถวายบูชาพระคุณ พระอุปัชฌาย์อาจารย์ และบุพการี (พ่อตุ้ แม่จี่ อินทร์อยู่) ผู้ให้ชีวิตให้ทุกสิ่งทุกอย่าง คอยเป็นที่พึ่ง และให้กำลังใจมาโดยตลอดในชีวิตที่ผ่านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

พระครูวิธานสุพัฒนกิจ (วินา นนทियो/อินทร์อยู่)

๓๑ มีนาคม ๒๕๖๐

คำอธิบายสัญลักษณ์ และคำย่อ

๑) คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙ การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม ข้อ หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ดังตัวอย่างเช่น วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๗๔/๗๐ หมายถึง วินัยปิฎก มหาวรรค พระไตรปิฎก เล่มที่ ๔ ข้อที่ ๒๗๔ หน้า ๗๐ เรียงตามคัมภีร์ ดังนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ม.มู. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก์	(ภาษาไทย)
อง.ทุก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(ค)
กิตติกรรมประกาศ	(จ)
สารบัญ	(ฉ)
สารบัญตาราง	(ช)
สารบัญแผนภาพ	(ฌ)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(ญ)
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ควรทราบในการวิจัย	๕
๑.๔ ขอบเขตในการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับในการวิจัย	๗
บทที่ ๒ ทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีด้านการบริหาร	๘
๒.๒ แนวคิด ที่เกี่ยวกับวัด	๒๔
๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีด้านสุขภาวะ	๕๐
๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๓
๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๐๕
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๑๐๖
๓.๒ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง	๑๐๖
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๑๑
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๑๔
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๑๕
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๑๖
๔.๒ ผลวิเคราะห์ข้อมูล คำร้อยละ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคุณลักษณะ การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง	๑๒๑

๔.๓ นำเสนอแนวทางในการการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางสุขภาวะของ ประชาชน ในจังหวัดระยอง	๑๓๐
๔.๔ วิเคราะห์ แบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก	๑๓๒
๔.๕ วิเคราะห์การสนทนากลุ่มเฉพาะ	๑๔๙
๔.๖ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๕๙
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุป ผลการวิจัย	๑๖๕
๕.๒ สรุป ผลการวิเคราะห์ การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริม สุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง	๑๖๕
๕.๓ อภิปรายผลการวิจัย	๑๗๒
๕.๔ แนวทาง และข้อคิดเห็นอื่นๆ	๑๗๖
๕.๖ ข้อเสนอแนะ	๑๗๗
บรรณานุกรม	๑๗๙
ภาคผนวก ก. หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย	๑๙๒
ภาคผนวก ข. หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๒๐๓
ภาคผนวก ค. หนังสือสัมภาษณ์เชิงลึก ในการวิจัย	๒๑๕
ภาคผนวก ง. หนังสือการสนทนากลุ่มเฉพาะ	๒๔๒
ประวัติผู้วิจัย	

สารบัญตาราง

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๒	
๒.๑ สรุป : การบริการ	๒๓
๒.๒ สรุป : แนวคิดเกี่ยวกับวัด	๓๘
๒.๓ สรุป : แนวคิดเกี่ยวกับไตรสิกขา	๔๙
๒.๔ สรุป : พฤติกรรมสุขภาวะ	๖๓
๒.๕ สรุป : สุขภาวะทางกาย	๖๙

๒.๖	สรุป : สุขภาวะทางจิต	๗๒
๒.๗	สรุป : สุขภาวะทางสังคม	๗๕
๒.๘	สรุป : สุขภาวะทางปัญญา	๗๘
๒.๙	สรุป : การส่งเสริมสุขภาวะ	๘๒
๒.๑๐	สรุป : งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร	๘๘
๒.๑๑	สรุป : งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัด	๙๔
๒.๑๒	สรุป : งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับไตรสิกขา	๙๘
๒.๑๓	สรุป : งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะ	๑๐๓
บทที่ ๓		
๓.๑	สรุป : การแบ่งกลุ่มประชากรกลุ่มตัวอย่าง	๑๐๘
บทที่ ๔		
๔.๑	สรุป : ร้อยละ ปัจจัยส่วนบุคคล	๑๑๗
๔.๒	สรุป : ค่าร้อยละ การบริหาร	๑๑๘
๔.๓	สรุป : ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	๑๒๑
๔.๔	สรุป : นำเสนอแนวทางการบริหารการพัฒนาวัด	๑๓๐

สารบัญแผนภาพ

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๒	
แผนภาพที่ ๒.๑	๕๓
แผนภาพที่ ๒.๒	๕๔
แผนภาพที่ ๒.๓	๕๖
แผนภาพที่ ๒.๔	๕๘
กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๐๕
บทที่ ๔	
แผนภาพที่ ๔.๑	๑๖๐

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

ประวัติศาสตร์ของชนชาติไทย พบว่า ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนที่เรียกว่า สุวรรณภูมิ เป็นที่ตั้งมั่นของพระพุทธศาสนาเป็นเวลายาวนาน คำสอนของพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่ไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย และเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้คนชาวไทย จนก่อให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และแพทยศาสตร์ อันเนื่องด้วยพระพุทธศาสนา กลายมาเป็นสมบัติของชนชาติไทย ให้ประชาชนชาวไทยได้เกิดความภาคภูมิใจ^๑ ดังได้กล่าวมาพระพุทธศาสนา จึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวันของคนไทยอย่างใกล้ชิด และแยกกันไม่ออกแม้แต่มารยาทต่างๆ ที่คนไทยยังถูกฝึกสอนให้เคารพผู้ใหญ่ และยึดมั่นคำว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นผลตอบแทน และปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ก็ล้วนมาจากหลักเกณฑ์ทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น^๒ วัดและพระสงฆ์ มีภาพพจน์เกี่ยวกับบทบาททางสังคมไทย วัดและพระสงฆ์ในอดีตจึงน่าเลื่อมใสศรัทธาอย่างยิ่งนักด้วยบทบาทที่กล่าวมา^๓ ประเทศไทยจึงมีพระสงฆ์ที่เป็นปราชญ์ทางวรรณกรรม ดังนั้น พระสงฆ์จึงกลายเป็นที่พึ่งของชนชาวไทย และในสังคมไทยในทุกๆ เรื่อง ไม่ว่าจะในทางที่เป็นพิธีกรรมทางศาสนาหรืองานมงคลและอวมงคล สังคมไทยเคารพและศรัทธาต่อพระสงฆ์มาก^๔ เนื่องจากพระสงฆ์เป็นผู้ทรงศีล และเป็นครูอาจารย์ อบรมสั่งสอน บุตร-ธิดาทั้งหลายมาหลายยุคหลายสมัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จังหวัดระยอง ถูกกำหนดให้เป็นเมืองอุตสาหกรรมสมัยใหม่ จึงมีการขยายตัวของอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว โดยในช่วง ๒๕-๓๐ ปี ที่ผ่านมา มีเงินลงทุนรวม ๙.๙๒ แสนล้านบาท^๕ ส่งผลให้จังหวัดระยองเป็นฐานอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญของประเทศ มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจเฉลี่ยร้อยละ ๖.๒ ต่อปีสูงกว่า อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศที่มีอัตราเฉลี่ยที่ร้อยละ ๔.๘

^๑ นนท์ ธรรมสถิตย์ และชานะ พาซื่อ, **พระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬารามราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์, ๒๕๔๒).

^๒ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), **พุทธศาสนากับชาติไทย**, (กรุงเทพมหานคร ; มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖).

^๓ พุทธทาสภิกขุ, **พุทธธรรมขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์** (ฉบับคู่มือพุทธบริษัท). พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บุญนิมิต, ๒๕๔๙).

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุง และขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓).

^๕ ศูนย์สารสนเทศเพื่อการบริหารและงานปกครอง, **คู่มือการใช้บริการสำนักวิทยบริการ**, นครศรีอยุธยา : สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๔๗).

และมีรายได้ ซึ่งสูง เป็นอันดับหนึ่งของประเทศ^๖ นอกจากนี้ จังหวัดระยองยังมีศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นแหล่งผลิตผลไม้ เพื่อการส่งออกที่สำคัญของประเทศ จึงมีแรงงาน เจ้าของธุรกิจเดินทางเข้ามา ในพื้นที่จังหวัดระยองจำนวนมาก ทั้งที่อยู่ประจำ และไปกลับ ซึ่งคนกลุ่มนี้หากไม่ได้ย้ายทะเบียนราษฎรจะถือว่าเป็นประชากรแฝงด้วย อย่างไรก็ตามประชากรกลุ่มนี้ได้ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้กับภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดระยอง และภาคบริการของจังหวัดระยอง อันเป็นการเพิ่มผลิตภาพโดยรวมให้กับประเทศ^๗ แต่ปัญหาเศรษฐกิจ และสังคมไทยในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ประชาชน มีพฤติกรรมต่อสุขภาวะที่ไม่ถูกสุขลักษณะเพิ่มมากขึ้น เห็นได้จากปัญหาการเจ็บป่วยของประชาชนในปัจจุบันมีแนวโน้มการเจ็บป่วยและเสียชีวิตด้วยโรคติดต่อ และโรคไม่ติดต่อที่มีสาเหตุมาจากการปฏิบัติตัวที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น การประกาศคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓๒ พ.ศ. ๒๕๕๒ เรื่อง กำหนดให้ท้องที่เขตตำบลมาบตาพุด ตำบลห้วยโป่ง ตำบลเนินพระ ตำบลทับมา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ตำบลมาบข่า อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง และทั้งตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง^๘ มีผลกระทบต่อพฤติกรรมสุขภาวะ ทั้งสิ้น

กระทรวงสาธารณสุขมีการพัฒนาระบบข้อมูล สุขภาพมามากกว่า ๒๐ ปี โดยระบบหลัก คือ การรายงาน ข้อมูลสุขภาพตามโครงสร้างฐานข้อมูลการให้บริการผู้ป่วยนอก ๑๘ แฟ้ม มาตรฐานในระดับโรงพยาบาล ๒๑ แฟ้ม ในระดับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ระบบรายงาน ๕๐๔ ระบบรายงาน ๕๐๕ และระบบอื่นๆ ซึ่งเป็นการ รายงานข้อมูลการเข้ารับบริการของประชาชนจากสถานบริการสาธารณสุขในภาครัฐ รวมถึงระบบการเฝ้าระวังโรค จากการประกอบอาชีพ และสิ่งแวดล้อมตามระบบรายงาน (รง.๕๐๖/๒) แต่ข้อมูลจากระบบดังกล่าว ที่มีในปัจจุบันไม่มี ความจำเพาะหรือเหมาะสมกับการเฝ้าระวังผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม และผลกระทบต่อสุขภาพ^๙ จากปัญหาดังกล่าว สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดระยอง จึงได้พัฒนาระบบเฝ้าระวังสุขภาพจากปัญหามลพิษ และสิ่งแวดล้อมในเขตควบคุมมลพิษจังหวัดระยอง

วัด ในอดีตเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติกิจกรรม และพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในด้านต่างๆ โดยวัดเป็นแหล่งตำราแพทย์แผนไทยโบราณ พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นหมอรักษาพยาบาล วัดเป็นที่พำนัก

^๖World Development Report (WDR) (World Bank, ๒๐๐๙, อ้างถึงใน ธนากรไทยพาณิชย์, ๒๕๕๓).

^๗สำนักงานสถิติแห่งชาติ, **กลุ่มสถิติประชากร, สำนักสถิติสังคม**, กระทรวงเทคโนโลยี, (กรุงเทพมหานคร : สารสนเทศ และการสื่อสาร, ๒๕๕๘).

^๘ประกาศคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, ฉบับที่ ๓๒ พ.ศ. ๒๕๕๒, เรื่อง **กำหนดให้ท้องที่เขตตำบลมาบตาพุด, ตำบลห้วยโป่ง ตำบลเนินพระ ตำบลทับมา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ทั้งตำบล ตำบลมาบข่า อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง ทั้งตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง**, รวมทั้งพื้นที่ทะเลภายในแนวเขต เป็นเขตควบคุมมลพิษ, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๒๖, (ตอนพิเศษ ๖๕ ลงวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๒).

^๙คณะกรรมการศึกษาผลกระทบต่อสุขภาพจากมลพิษสิ่งแวดล้อมในเขตควบคุมมลพิษ จังหวัดระยอง, **รายงานผลการศึกษาผลกระทบต่อสุขภาพจากปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมในเขตควบคุมมลพิษ จังหวัดระยอง**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : สามเจริญพาณิชย์ ; ๒๕๕๔), หน้า ๙.

อาศัยศึกษาเล่าเรียนประเพณีปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเพื่อให้เป็นศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา และวัดยังเป็นศูนย์การบริหารการบริการด้านการปกครองที่กำนันผู้ใหญ่บ้าน พึงจะเรียกประชุมกัน เพื่อแจ้งกิจการต่างๆ^{๑๐} ซึ่งสอดคล้องกับนักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษ (Nicholas Bennett) ผู้เข้ามา เมืองไทยในฐานะผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาเยเนสโก ได้กล่าวว่า เป็นเวลาร้อยๆปี ที่วัดได้มีบทบาทสำคัญ ต่อวิถีชีวิตของคนไทย โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ให้บริการต่างๆที่จำเป็น เช่น ให้การศึกษา ให้คำปรึกษาแก่ ชาวบ้านที่เดือดร้อน ใกล้เคียงข้อพิพาท ตลอดถึงให้การรักษาพยาบาล นอกจากนี้ วัดยังช่วยเก็บ รักษาประเพณีวัฒนธรรม โดยการที่พระสงฆ์ได้เข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมต่างๆในลักษณะต่างๆ วัด จึงเปรียบเสมือนเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน และศูนย์กลางกิจกรรมต่างๆทางสังคม^{๑๑} ซึ่งสอดคล้อง กับการแสดงปาฐกถา ในการประชุมพระพุทธศาสนานานาชาติ ว่า “คณะสงฆ์ได้ฝ่าคลื่นลมมรสุมรอด พันวิกฤตมาเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปี นับตั้งแต่องค์สัมมาสัมพุทธเจ้าทรงก่อตั้งคณะสงฆ์นี้ขึ้นมา ถ้าคณะ สงฆ์ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และประยุกต์ใช้พระธรรมวินัยอย่างถูกต้องตามพุทธประสงค์ ด้วย สติปัญญาพระพุทธศาสนาก็จะดำรงคงอยู่สถาพรในอนาคต เพื่อประโยชน์สุขแห่งมวลมนุษยชาติ ตลอดไป”^{๑๒}

หลักธรรมพื้นฐานที่ใกล้กับความเป็นอยู่ของมนุษย์มากที่สุด สามารถที่จะปฏิบัติได้ใน เบื้องต้น และกระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา ที่เน้นความรู้คู่คุณธรรมตามสาระรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๔๐ เมื่อนำมาประยุกต์กับกิจกรรมประจำวันของชีวิตมนุษย์มีจุดประสงค์เพื่อกระตุ้น การปฏิบัติหลักธรรมด้วยตนเองทุกขณะจิต และทุกอิริยาบถจะทำให้มีสติรู้เสมอที่ได้ยิน ได้เห็น ได้คิด ได้พูด สามารถที่จะควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยทั้งทางกาย วาจา ใจรวมถึงควบคุมสติให้มีความ แน่วแน่ในจุดเดียวกันเมื่อมีสติมั่นแล้วจะทำให้เกิดปัญญา และเกิดความรู้แจ้งเข้าใจ และแก้ปัญหาได้^{๑๓}

สุขภาพหรือสุขภาพ คือ การบัญญัติคำว่า สุขภาวะที่มีความสมบูรณ์ของร่างกาย จิตใจ และ สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มิใช่เพียงแต่ปราศจากโรค และความพิการเท่านั้น^{๑๔} สุขภาพหรือ ภาวะ คือ สุขภาพด้านต่างๆคือ ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งสุขภาพทางกาย สุขภาวะทางจิต สุข ภาวะทางสังคม และสุขภาพทางปัญญา มีพื้นฐานโยงใยมาจากสุขภาพที่ดี (Healthy) แบบดีที่สุด และ

^{๑๐}พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ, **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒๒.

^{๑๑}ชัชวาล บุญปิ่น และสมเกียรติ ตั้งนะโม, **สัมภาษณ์อาจารย์ : นิโคลัส เบ็นเน็ตท์** (Nicholas Bennett), สัมภาษณ์ : ที่บ้านอาจารย์เทพศิริ สุขโสภา, (ซอยวัดคูโม่จ้งค์ จังหวัดเชียงใหม่ : วันศุกร์ที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕).

^{๑๒}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **แสดงปาฐกถา ในการประชุมพระพุทธศาสนานานาชาติ** ใน กลุ่มผู้นับถือพระพุทธศาสนาว่าด้วย, **ประเด็นและอนาคต**, (ณ เมืองโคลัมโบ ประเทศศรีลังกา ๑๕ มกราคม ๒๕๔๖).

^{๑๓}รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, **มาตรา ๘๑**, พุทธศักราช ๒๕๔๐).

^{๑๔}สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, **พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๐**, (กรุงเทพมหานคร : สหพัฒนไพศาล, ๒๕๕๐), หน้า ๒๙.

น่าพอใจที่สุด^๕ การที่ประชาชนมีพฤติกรรมต่อสุขภาพไม่สมบูรณ์ ได้แก่ การออกกำลังกาย และทานผักผลไม้ไม่เพียงพอ กินอาหารที่มีไขมันสูง อาหารมีรสจัด เช่น เปรี้ยวจัด เผ็ดจัด เค็มจัด มันจัด และหวานจัด ทำให้เพิ่มความเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยด้วยโรคไต โรคมะเร็ง โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคหัวใจ และไขมันในหลอดเลือด^๖ ไม่ว่าจะเป็นมลภาวะจากสิ่งแวดล้อมต่างๆ ซึ่งโรคเหล่านี้เมื่อเกิดการเจ็บป่วยจำเป็นต้องรักษาด้วยการรับประทานยา เสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนตามมา ทำให้สูญเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก

ดังนั้น เมื่อปัจจุบันความสำคัญของวัด ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การบริหารการพัฒนาวัด มีความสำคัญอย่างยิ่ง คือ วัดและพระสงฆ์ ต้องให้การกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมความร่วมมือซึ่งกัน และกัน จะเห็นว่ากิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นมิได้มุ่งเน้นแต่เพียงการแก้ปัญหาสุขภาพเท่านั้น หากเป็นการพัฒนาวัดแบบองค์รวมโดยใช้ชาวบ้านเป็นฐานการพัฒนา และประชาชนเองก็เป็นตัวจักรสำคัญ ในการร่วมดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ให้บรรลุเป้าหมายทั้งส่วนของวัด โดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำ การขับเคลื่อนจึงต้องมีแผนโครงการ กระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพราะเมื่อเกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนจนครบวงจรต่อเนื่องไม่รู้จบทำให้เกิดพลังมหาศาล ในการแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตต่อไป ที่สำคัญควรมีการพัฒนาแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าบุคคลมีศักยภาพที่พึ่งพาตนเองได้ เพราะจะเป็นหนทางนำไปสู่การบริหารการพัฒนาวัด ที่ดีมีความสุข และเห็นคุณค่าของชีวิต ได้แก่ การอยู่ดีมีสุข ถ้าคนอาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ศีลธรรมที่ดี มนุษย์มีคุณภาพทางสังคม มากยิ่งขึ้นในบริบทแห่งสังคมยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันต่อไป ดังนั้น ผู้วิจัยตระหนักในสุขภาพของประชาชน การมีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางกาย จิตใจ สังคมและปัญญา รวมถึงความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยดี การบริหารการพัฒนาวัด ก็เป็นไปด้วยดี ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาค้นคว้าการวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง”

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษา การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษา ปัจจัยในการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางในการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง

^๕ วาสนา คุณาอภิสิทธิ์, **บทความเรื่องสุขภาพ คือ อะไร ทำไมต้องสุขภาพศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๗), หน้า ๑๗-๒๐.

^๖ จาริณี ยศปัญญา, วันเพ็ญ ศิวารมย์, รูปแบบการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระภิกษุสามเณรวัดส่งเสริมสุขภาพในพื้นที่รับผิดชอบศูนย์อนามัย ๖ ขอนแก่น, **รายงานวิจัย**, (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข : ขอนแก่น, ๒๕๕๐), หน้า ๒๗.

๑.๓ คำถามการวิจัย

๑.๓.๑ การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง เป็นอย่างไรบ้าง

๑.๓.๒ ปัจจัยการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง มีปัจจัยอะไรบ้าง

๑.๓.๓ แนวทางในการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง มีอย่างไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตสำคัญที่นำมาศึกษา ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา แบ่งออกเป็น ๒ ด้าน คือ ๑) ด้านปัจจัยพื้นฐานการบริหารการพัฒนาวัด ด้วย M⁵ ๔ ๒) ด้านสุขภาวะของประชาชนประกอบด้วย ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ, อายุ, การศึกษา และโรคประจำตัว

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษา ได้แบ่งประชากร ที่ใช้ในการศึกษา ออกเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้ คือ

๑) กลุ่มประชาชน ที่ใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชน ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดระยอง ที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป ตามทะเบียนราษฎร จำนวน ๓๓,๒๗๓ คน และได้จำนวนกลุ่มประชากรตัวอย่างจากการคำนวณสูตร ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้จำนวนประชากรตัวอย่างทั้งหมด จำนวน ๓๕๖ คน

๒) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้นำฝ่ายปกครอง, นักวิชาการ การแพทย์, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จิตอาสาทางการแพทย์ และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน ๑๘ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาเฉพาะกลุ่มประชากร (ประชาชน) ในจังหวัดระยอง

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การกำหนดการศึกษา ค้นคว้าการวิจัย ๑-๓ ปี การดำเนินการ ๘ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับ “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” กรณีศึกษา และการวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

๑.๕.๑ การบริหารการพัฒนาวัด หมายถึง คุณลักษณะมีความสัมพันธ์กันในฐานะที่เป็นกิจกรรม และที่เป็นศาสตร์ โดยผู้ศึกษาวิจัยเน้นหลักปัจจัยพื้นฐานการบริหารด้วย M⁵ ๔ ได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่ง (Materials) การจัดการ (Management)

๑.๕.๒ วัด หมายถึง สถาบันของพระศาสนา ที่อยู่คู่กับคนไทยมาตลอด วัดมีอิทธิพลต่อการกระตุ้นหรือแนะนำให้เกิดกิจกรรมในทางสังคม และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะพบได้ว่า วัดและพระสงฆ์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนเสมอมา

๑.๕.๓ สุขภาวะของประชาชน หมายถึง ความสมบูรณ์ทุกๆด้าน เชื่อมโยงกันสะท้อนถึงความ เป็นองค์รวมอย่างแท้จริงของสุขภาพที่เกื้อกูลกันทั้ง ๔ มิติ นำมาสู่วิสัยทัศน์ คือ สุขภาวะอันยั่งยืนอัน ประกอบด้วย สุขภาพทางกาย (Physical Health) สุขภาพทางจิต (Mind Health) สุขภาพทางสังคม (Social Health) สุขภาพทางปัญญา (Intellectual Health) และความเป็นปกติสุขของบุคคลทั้งองค์รวม ทำให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

๑.๕.๔ ส่งเสริม หมายถึง ขบวนการส่งเสริมให้ประชาชน เพิ่มสมรรถนะในการควบคุม และปรับปรุงสุขภาพของตนเอง ในการบรรลุซึ่งสุขภาวะอันสมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา บุคคล และกลุ่มบุคคลจะต้องสามารถบ่งบอก และตระหนักถึงความมุ่งมาดปรารถนาของตนเอง สามารถตอบสนองต่อปัญหาของตนเอง และสามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมหรือปรับตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ได้ อีกทั้งยังสามารถควบคุมปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อสุขภาพ

๑.๕.๕ ปัจจัย หมายถึง เหตุอันเป็นทางให้เกิดผล หนทางแนวทาง ที่เชิดชูฐานะให้ประชาชน ในสังคม มีความบริสุทธิ์ ความเสียสละ และบำเพ็ญประโยชน์ การปลูกฝัง และพัฒนานั้นคือ การมีคุณธรรมจริยธรรม ก็โดยใช้หลักไตรสิกขา เนื่องจากไตรสิกขาเป็นระบบ และเป็นกระบวนการในการฝึกฝน อบรม ฝึกหัดเพื่อพัฒนาคนใน ๓ ด้าน ดังนี้

- ๑) พัฒนา ด้านพฤติกรรม เรียกว่า ศีล (สะอาด)
- ๒) พัฒนา ด้านจิตใจ เรียกว่า สมาธิ (สงบ)
- ๓) พัฒนา ด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญา (สว่าง)

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ รู้และเข้าใจ การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง

๑.๖.๒ รู้และเข้าใจ ปัจจัยในการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง

๑.๖.๓ รู้และเข้าใจ แนวทางในการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง

บทที่ ๒ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” ผู้วิจัยได้ประมวลเอกสารทางพระพุทธศาสนา จากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา หนังสือบทความ และเอกสารอื่นๆ รวมทั้งแนวคิด ทฤษฎีจากตำราของนักวิชาการ และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีด้านการบริหาร
- ๒.๒ แนวคิด ที่เกี่ยวกับวัด
- ๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีด้านสุขภาวะ
- ๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีด้านการบริหาร โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร M^๖๔

การวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” การบริหารจึงเป็นศาสตร์ (science) ในทำนองเดียวกันการพิจารณาการบริหารในลักษณะการปฏิบัติจะต้องอาศัยทักษะเป็นศิลป์ (arts) ดังนั้น ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิด ทฤษฎีได้นำมาเสนอเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

การบริหาร (Administration) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน Administrare หมายถึง ช่วยเหลือ (Assist) หรืออำนาจการ (Direc) การบริหารมีความสัมพันธ์หรือมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า minister ซึ่งหมายถึง การรับใช้หรือผู้รับใช้หรือผู้รับใช้รัฐ สำหรับความหมายดั้งเดิมของคำว่า Administer หมายถึง การติดตามดูแลสิ่งต่างๆ^๖ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของรองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม ได้บรรยายว่า การบริหาร (Administration) และการจัดการ (Management) เป็นคำที่มีความหมายแตกต่างกันเล็กน้อย โดยการบริหารจะให้ความสนใจและสัมพันธ์กับการกำหนดนโยบายไปลงมือปฏิบัติ การบริหารมีความหมาย ๒ นัย ดังต่อไปนี้

๑) คำว่าบริหารมาจากภาษาบาลีว่า บริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบและ ทรธัต ในความนำไป ดังนั้น คำว่าบริหารจึงแปลว่า นำไปโดยรอบดั่งในประโยคภาษาบาลีว่า “ปญฺหํปริหริตฺ สมตฺโต” แปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหาและนำปัญหาไปโดยรอบหรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป

^๖พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), *คุณธรรมสำหรับนักบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๒-๓.

๒) คำว่าบริหาร แปลมาจาก ภาษาอังกฤษ ว่า Administer และ Administration แปล ความหมาย คือ การปกครอง ดำเนินการ อำนาจการ จัดการ จัดใ้ทางส่งเสริมและบำรุง^๒

การศึกษาพุทธวิธีบริหารได้ชี้หน้าที่ของนักบริหารเป็นกรอบในการพิจารณาหน้าที่ (Function) ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการ ตามคำย่อ ในภาษาอังกฤษว่า POSDC

P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางดำเนินงานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กรเป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ ของสมาชิก สายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำ และการกระจายอำนาจภายในองค์กร

S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการ ตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีภาวะผู้นำ และ

C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแลเป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงาน ภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร^๓

วิถีทางพระพุทธศาสนาว่า พุทธวิธีการบริหารควรยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ โดย ผู้บริหารเองจะต้องประพฤติธรรม และใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร และต้องคำนึงถึงประโยชน์ ส่วนรวมเป็นที่ตั้งโดยพึงสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นจะได้ ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่าเพราะเสียสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย เพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่”^๔ การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ตามค่านิยมนี้การบริหารใน พระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรม นับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือในวันอาสาฬหบูชา เมื่อ พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะเป็น สมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์^๕ ดังนั้น การนำ ศาสตร์ และศิลป์ เป็นการนำเอาทรัพยากรการบริหารมาประกอบตามกระบวนการการบริหารให้บรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^๖ เมื่อมีการพยายามใช้ศาสตร์ และศิลป์จึงใจผู้ที่เกี่ยวข้อง

^๒ สุรพล สุยะพรหม, ผศ.ดร. และคณะ, **ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๔๓.

^๓ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑.

^๔ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๖๐๙/๕๕๔.

^๕ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

^๖ จุมพล สวัสดิ์ยากร, **หลักการบริหารและมนุษยสัมพันธ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวรรณภูมิ, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐.

ทั้งใน และนอกองค์การให้ร่วมมือร่วมใจดำเนินกิจกรรม เพื่อให้องค์การประสบความสำเร็จทั้งในเชิง ประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพ^๗

ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักการศึกษามากมายหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้หลาย ทรรศนะ ซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้ การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ซึ่งนัก บริหารมีหน้าที่ ในการวางแผน จัดองค์กรอำนาจการ และควบคุมทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรอื่นๆ ให้ดำเนินงานไป ในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้หน้าที่ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการ ดังต่อไปนี้

- ๑) การวางแผน (Planning)
- ๒) การจัดองค์การ (Organizing)
- ๓) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing)
- ๔) การอำนาจการ (Directing) และ
- ๕) การควบคุม (Controlling)^๘

กระบวนการการบริหาร

การบริหาร หมายถึง กระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์การซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้น ตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงานมี เงินทุน เครื่องจักร และวัสดุครุภัณฑ์ต่างๆเป็น องค์ประกอบ^๙ โดยเฉพาะการใช้ศิลปะ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมแรง ร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการ และความ มุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะ สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๑๐} การวางแผนการจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุม ซึ่งจะ ทำให้งานดำเนินไปได้อย่างเรียบร้อย และกระบวนการการบริหารต่างๆ เหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ ์กันอย่างใกล้ชิดเสมอ^{๑๑} กระบวนการที่ผู้บริหารใช้อำนาจตลอดจน ทรัพยากรต่างๆ เช่น คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ ที่มีอยู่หรือคาดว่าจะมีจัดการดำเนินงานของสถาบันหรือหน่วยงานนั้นๆ ให้ดำเนินไปสู่ จุดมุ่งหมายที่ต้องการ^{๑๒} กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป นำทั้งศาสตร์และศิลป์ มาใช้ในการ ทำงานร่วมกันเพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การ ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยการบริหารอย่าง

^๗Lunenburg & Ornstein, อ้างใน **สำนักงานคณะกรรมการ** (การประถมศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๖), หน้า ๖๙.

^๘พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑.

^๙เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

^{๑๐}พะยอม วงศ์สารศรี และธีรวิฑูมิ บุญยโสภณ, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : พรานนกการ พิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

^{๑๑}ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : บพิตรการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

^{๑๒}พนัส หันนาคินทร์, **ประสบการณ์ในการบริหารบุคลากร**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐.

เหมาะสม และเป็นการใช้กระบวนการ การบริหารอย่างมีระบบ^{๑๓} โดยอาศัยคนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง^{๑๔} การสั่งการและควบคุม กิจกรรมของสมาชิกในองค์การโดยรูปนัย เพื่อวัตถุประสงค์ในการทำให้เป้าหมาย และจุดมุ่งหมายของสถาบันสำเร็จผล^{๑๕} โดยใช้ทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ ซึ่งมีบุคลากร เป็นทรัพยากรหลักขององค์การ และบุคคลเหล่านี้จะใช้ทรัพยากรอื่นๆ เช่น เงินทุน เครื่องมือ เครื่องจักร อุปกรณ์อื่นๆ และข้อมูลสารสนเทศ เพื่อให้องค์การสามารถบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๖}

การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรมาประกอบเป็นกระบวนการ การบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

- ๑) การวางแผน (Planning)
- ๒) การจัดองค์กร (Organizing)
- ๓) การชี้นำ (Leading) และ
- ๔) การควบคุม (Controlling) ที่ถูกพิจารณาจัดกระทำขึ้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยใช้กำลังคน และทรัพยากรที่มีอยู่ซึ่งเป็นการบริหารภายในองค์กร^{๑๗}

การดำรงรักษาไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมของผู้ร่วมงาน ที่จะร่วมมือกันทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ขึ้นอยู่กับข้อจำกัดพื้นฐานที่ต้องการขยายความได้ ดังนี้

- ๑) ผู้บริหารทำตัวเป็นผู้จัดการใน การวางแผน การจัดการองค์กร
- ๒) การจัดการทุกชนิดในองค์กร
- ๓) ผู้จัดการนั้นจะต้องบริหารทุกระดับชั้น
- ๔) ผู้จัดการทุกคนต้องมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน
- ๕) การจัดการนั้นเกี่ยวข้องกับผลผลิต ทำให้ได้ผลผลิตขึ้นมาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จากความหมายของการบริหารดังกล่าวมาทั้งหมดแล้วนี้^{๑๘}

การบริหารการจัดการ

ปีเตอร์ (Peter) ปรมาจารย์ ด้านการจัดการได้ให้คำ จำกัดความไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้ทรัพยากรมนุษย์ ใช้วัสดุอุปกรณ์ และใช้เงินทุนในการดำเนินงานต่างๆ ให้ประสบ

^{๑๓} ศจี อนันต์นพคุณ, **กลวิธีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ**, (สงขลา : ชลบุตรกราฟฟิค, ๒๕๔๒), หน้า ๓.

^{๑๔} เสนาะ ตีเยาว์, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๓.

^{๑๕} ชาญชัย อาจิณสมจาร และกิตติมา ปรีดีติลล, **ศัพท์การบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒-๓.

^{๑๗} มลลิกา ตนสอน และสมยศ นาวิวิการ, **การจัดการยุคใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ทจำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๕๗-๕๘.

^{๑๘} Koontz Harold & Wehrich Heinz, **Ninth Edition Management**, (New York : McGraw Hillbook, ๑๙๙๑), p. ๔.

ความสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่นช่วยในการดำเนินงาน ให้โครงการหรือองค์กรก้าวหน้า มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลสูงสุด^{๑๙}

การจัดการเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องกัน ประสานงานกัน ซึ่งผู้บริหารต้องเข้ามาช่วยเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร^{๒๐} นักวิชาการทางตะวันตก กล่าวว่าเป็นการขับเคลื่อนงานภายในองค์กรให้เดินไปข้างหน้า โดยอาศัยผู้อื่นด้วยการเป็นผู้นำ การแนะนำ และการกระตุ้น เพื่อสู่เป้าหมายขององค์กร และยังรวมไปถึงการให้กำลังใจ การสื่อสารการวางแผน

การจัดการมีประสิทธิภาพ และได้รับประสิทธิผลสูงสุด^{๒๑} ภาระหน้าที่ของผู้นำกลุ่ม ซึ่งจะต่องจัดการให้ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวคน และวัสดุสามารถประสานเข้าด้วยกันเพื่อรวมกันทำงานเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพได้^{๒๒} วิธีการบริหารงาน และการจัดการ ที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมชาติสำหรับผู้บริหารงาน คือ จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคง และสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคล และรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้น ผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์กร^{๒๓} การจัดการทรัพยากร ที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนอง ความต้องการของบุคคล และองค์กรหรือการจัดการเพื่อผลกำไรของทุกคนในองค์กร^{๒๔} จึงเป็นศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์กรและนอกองค์กร

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งการบริหารกิจการต่างๆ จำเป็นต้องมีทรัพยากรอันเป็นปัจจัยพื้นฐาน^{๒๕} การทำงานให้มีประสิทธิภาพ ว่าการคิดเชิงระบบ (Systematic Thinking) จะนำไปสู่การจัดการอย่างเป็นระบบ (Systematic Management) ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการบริหารงานเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากระบบเป็นรากฐานของประสิทธิภาพ^{๒๖} รวมถึงเหตุที่ว่า การบริหารเป็นการจัดการอย่างมีระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยความร่วมมือของกลุ่มบุคคล และยัง

^{๑๙}Peter F. Drucker, *The Practices of Management*, (New York : Harper & Row Publishers, ๑๙๕๔), p. ๑๒.

^{๒๐}ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, *องค์การและการจัดการ*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๘.

^{๒๑}Campbell F. Roald, *Introduction to Educational Administration*, (Boston : Allyn and Bacon, ๑๙๙๗), p. ๖.

^{๒๒}สุธี สุทธิสมบุญ, *หลักการบริหารเบื้องต้น*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒.

^{๒๓}พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี , *คนสำราญงานสำเร็จ*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๒๕-๓๒.

^{๒๔}บุญทัน ดอกไธสง, *การจัดการองค์การ*, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเทคโนโลยีชนบท, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

^{๒๕}วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, *การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

^{๒๖}ทองทิพย์ วิริยะพันธุ์, *กลยุทธ์การสร้างความสำเร็จสำหรับผู้บริหาร*, (กรุงเทพมหานคร : อินฟอร์มีเดียบุ๊กส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕๖-๑๕๗.

เสนอว่า การบริหารและการจัดการนั้นบางครั้งอาจให้แทนกันได้เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่หวังผลขั้นสุดทำอย่างเดียวกัน คือ ความสำเร็จของงานการบริหารใช้มากในการบริหารรัฐกิจส่วน การจัดการ ใช้มากในทางธุรกิจหรืออาจกล่าวได้ว่า การบริหาร มุ่งเน้นที่การกำหนดนโยบาย และการวางแผน ส่วนการจัดการ เป็นการนำเอานโยบาย และแผนไปดำเนินให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้^{๒๗} มีนักวิชาการต่างประเทศได้เสนอแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการขึ้น โดยเน้นถึงเกณฑ์ การบริหารที่สากลอันจะนำไปใช้กับการบริหารทุกอย่างได้อย่างกว้างขวาง เริ่มแรกเขาได้ตีความหมาย การบริหารว่ามีส่วนประกอบของปัจจัยของการบริหารจัดการ ๕ ประการ ดังนี้ คือ ๑) การวางแผน (Planning) ๒) การจัดองค์กร (Organizing) ๓) การชี้นำ (Leading) และ ๔) การประสานงาน ๕) การควบคุม (Controlling)^{๒๘}

อย่างไรก็ดีการบริหารจัดการ ที่ดีควรกำหนดแนวทางหรือนโยบายมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้ การสั่งการ การอำนวยความสะดวก การสนับสนุน และการตรวจสอบ ให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ^{๒๙} ดังนั้น การนำศาสตร์ และศิลป์ เป็นการนำเอาทรัพยากรการบริหารมาประกอบตามกระบวนการการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๐} ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักการศึกษามากมายหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้หลายทัศนะ พอสรุปได้ดังนี้ การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ซึ่งนักบริหารมีหน้าที่ในการวางแผน จัดองค์กร อำนวยความสะดวก และควบคุมทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรอื่นๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้^{๓๑} รวมถึงเหตุที่ว่าการบริหารเป็นการจัดการอย่างมีระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยความร่วมมือของกลุ่มบุคคล และยังเสนอว่า การบริหารและการจัดการนั้นบางครั้งอาจให้แทนกันได้เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่หวังผลขั้นสุดทำอย่างเดียวกัน คือ ความสำเร็จของงานการบริหารใช้มากในการบริหารรัฐกิจส่วน การจัดการ ใช้มากในทางธุรกิจหรืออาจกล่าวได้ว่า การบริหาร มุ่งเน้นที่การกำหนดนโยบาย และการวางแผน ส่วนการจัดการ เป็นการนำเอานโยบาย และแผนไปดำเนินให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้^{๓๒}

^{๒๗}ทองหล่อ เดชไทย และเด่น ชะเนติย์ง, **หน่วยที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข**, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๕.

^{๒๘}ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, **การจัดการและพฤติกรรมองค์กร**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธีระพิมพ์ และไซเท็กซ์ จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๔๕.

^{๒๙}พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), **การบริหารวัด**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๖.

^{๓๐}จุมพล สวัสดิยากร, **หลักการบริหารและมนุษยสัมพันธ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวรรณภูมิ, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐.

^{๓๑}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑.

^{๓๒}ทองหล่อ เดชไทย และเด่น ชะเนติย์ง, **หน่วยที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข**, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๕.

การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรมาประกอบเป็นกระบวนการการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

- ๑) การวางแผน (Planning)
- ๒) การจัดองค์กร (Organizing)
- ๓) การชี้นำ (Leading) และ
- ๔) การควบคุม (Controlling) ที่ถูกพิจารณาจัดกระทำขึ้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยใช้กำลังคน และทรัพยากรที่มีอยู่ซึ่งเป็นการบริหารภายในองค์กร^{๓๓}

จากคำกล่าวของนักวิชาการแต่ละท่านดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของความหมาย การบริหาร สามารถสรุป ความสำคัญเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑ สรุป แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับการบริหาร

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลักทฤษฎี
พระเมธีธรรมาภรณ์, (ประยูร ธมมจิตโต), (๒๕๔๑, หน้า ๑๑).	การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่นซึ่งนักบริหารมีหน้าที่จัดการทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรอื่นๆ ให้ดำเนินงานไป ในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้หน้าที่ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการ ดังต่อไปนี้ ๑) การวางแผน ๒) การจัดองค์การ ๓) การแต่งตั้งบุคลากร ๔) การอำนวยการ และ ๕) การควบคุม
จุมพล สวัสดิยากร, (๒๕๔๒, หน้า ๑๐).	การนำศาสตร์และศิลป์ เป็นการนำเอาทรัพยากรการบริหารมาประกอบตามกระบวนการการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ
ธณจรส พูนสิทธิ์และ วีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์, (๒๕๔๑, หน้า ๒๐).	การบริหาร หมายถึง กระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์การ ซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงานมี เงินทุน เครื่องจักรและ วัสดุต่างๆ เป็นองค์ประกอบ
Peter F. Drucker, (๑๙๕๔, p. ๑๒).	ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของปีเตอร์ (Peter) พรมาจารย์ด้านการจัดการได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้ทรัพยากรมนุษย์ วัสดุอุปกรณ์ และใช้เงินทุน ในการดำเนินงานต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จ โดยอาศัยผู้อื่นช่วยใน

^{๓๓}สมยศ นาวิวิการ, การจัดการยุคใหม่, (กรุงเทพมหานคร : เอ็กสเปอร์เน็ทจำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๕๘.

	การดำเนินงาน ให้โครงการหรือองค์กรก้าวหน้า และมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลสูงสุด
ทองทิพย์ วิริยะพันธุ์, (๒๕๔๖, หน้า ๑๕๖-๑๕๗).	การทำงานให้มีประสิทธิภาพ ว่าการคิดเชิงระบบ จะนำไปสู่การจัดการอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการบริหารงานเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากระบบเป็นรากฐานของประสิทธิภาพ
พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), (๒๕๔๘, หน้า ๒๖).	การบริหารจัดการ ที่ดีควรกำหนดแนวทางหรือนโยบาย การสั่งการ การอำนวยความสะดวก การสนับสนุน และการตรวจสอบ ให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ

สรุป การบริหารการพัฒนาวัด ก็คือการดำเนินกิจกรรมตามโครงการต่างๆ ให้สำเร็จด้วยดี มีประสิทธิภาพสูงสุด คือ การบริหารโดยใช้ศาสตร์และศิลป์ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ ตามหน้าที่ต่างๆ ที่กำหนดทิศทางในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทั้งหลายอย่างมีประสิทธิภาพ และได้ประสิทธิผล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ การใช้ทรัพยากรอย่างเฉลียวฉลาด และคุ้มค่า การตัดสินใจอย่างถูกต้อง และมีการปฏิบัติสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้ และหลักการบริหารเพื่อจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการทำงาน สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ผ่านทางการบริหารต่าง ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การนำและการควบคุม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

ดังนั้น การบริหารการพัฒนาวัด ผู้บริหาร จะพัฒนาบุคลากร (คน) ด้วยหลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการปฏิบัติหรือกระบวนการพัฒนา ๓ ด้าน ได้แก่ ศีล เป็นหลักการพัฒนาระดับความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม สมานธิ เป็นหลัก การพัฒนาจิตใจให้มีสมรรถภาพ และประสิทธิภาพในการคิดพิจารณา ตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำใดๆ ปัญญา เป็นหลักการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ รู้จักสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็น และสามารถแยกแยะวิเคราะห์สาเหตุของสิ่งทั้งหลายได้ชัดเจน ไตรสิกขา จึงเป็นกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเพื่อไปสู่สุขภาวะที่สมบูรณ์

๒.๑.๑ แนวคิด ทฤษฎีด้านปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^๕

การวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” ปัจจัยพื้นฐานการบริหารด้วย M^๕ การบริหารจะเริ่มจากการบุคลากร งบประมาณ วัสดุ สิ่งของ และการจัดการ เพื่อทำงานได้สำเร็จรวดเร็วยิ่งขึ้น การพยายามใช้ทรัพยากรเพื่อประโยชน์ทางการบริหารจึงเป็นศาสตร์ (science) ในทำนองเดียวกันการพิจารณาการบริหารในลักษณะการปฏิบัติจะต้องอาศัยทักษะเป็นศิลป์ (arts) ดังนั้น ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิด ทฤษฎีได้นำมาเสนอเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงานรวมถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ ปัจจัยพื้นฐานการบริหารด้วย M^๕ คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และการจัดการ (Management)^{๓๔} การบริหาร หมายถึง กระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์การซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่ม

^{๓๔} สมคิด บางโม, การบริหารองค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิทย์พัฒนา, ๒๕๔๕) , หน้า ๖๒-๖๓.

บุคคลเปนนกลไกสำคัญในการบริหารงานมี เงินทุน และวัสดุครุภัณฑ์ต่างๆเป็นองค์ประกอบ^{๓๕} โดยเฉพาะการใช้ศิลปะ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิก ในองค์การ การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการ และความมุ่งหวังด้านความ เจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตาม เป้าหมายที่กำหนดไว้^{๓๖} กระบวนการที่ผู้บริหารใช้อำนาจตลอดจน ทรัพยากรต่างๆ เช่น คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ ที่มีอยู่หรือคาดว่าจะมีจัดการดำเนินงานของสถาบันหรือหน่วยงานนั้นๆ ให้ดำเนินไปสู่ จุดมุ่งหมายที่ต้องการ^{๓๗} กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป นำทั้งศาสตร์และศิลป์ มาใช้ในการ ทำงานร่วมกันเพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การ ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยการบริหารอย่าง เหมาะสม และเป็นการใช้กระบวนการ การบริหารอย่างมีระบบ^{๓๘} จึงเป็นศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ขององค์กรและนอกองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งการบริหาร กิจการต่างๆ จำเป็นต้องมีทรัพยากรอันเป็นปัจจัยพื้นฐาน^{๓๙} การทำงานให้มีประสิทธิภาพ ว่าการคิด เชิงระบบ (Systematic Thinking) จะนำไปสู่การจัดการอย่างเป็นระบบ (Systematic Management) ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการบริหารงานเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากระบบเป็นรากฐานของ ประสิทธิภาพ^{๔๐} อนึ่งนักวิชาการต่างประเทศได้เสนอแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการชั้น โดยเน้นถึง เกณฑ์ การบริหารที่สากลอันจะไปใช้กับการบริหารทุกอย่างได้อย่างกว้างขวาง เริ่มแรกเขาได้ ตีความหมาย การบริหารว่า มีส่วนประกอบของปัจจัยของการบริหารจัดการ ๕ ประการ ดังนี้ คือ การ วางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุมงาน^{๔๑} องค์กรที่ดีการบริหาร จัดการ ที่ดีควรกำหนดแนวทางหรือนโยบายมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้ การสั่งการ การอำนวยความสะดวก การ สนับสนุน และการตรวจสอบ ให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ^{๔๒} ทรัพยากร ในการบริหาร ได้แก่ วัตถุเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงานรวมถึง ความสามารถในการจัดการ

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

^{๓๖} พะยอม วงศ์สารศรี และธีรวิทย์ บุญยโสภณ, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : พรานนกการ พิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

^{๓๗} พันส หันนาคินทร์, **ประสบการณ์ในการบริหารบุคลากร**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐.

^{๓๘} ศจี อนันต์นพคุณ, **กลวิธีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ**, (สงขลา : ชลบุตรกราฟฟิก, ๒๕๔๒), หน้า ๓.

^{๓๙} วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, **การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน วยงานของรัฐ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

^{๔๐} ทองทิพย์ วิริยะพันธุ์, **กลยุทธ์การสร้างความโดดเด่นสำหรับผู้บริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : อินฟอร์มิ เดียบู้กส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕๖-๑๕๗.

^{๔๑} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, **การจัดการและพฤติกรรมองค์กร**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธีระพิมพ์ และไซเท็กซ์ จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๔๕.

^{๔๒} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), **การบริหารวัด**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (นครปฐม : เพชรเกษมการ พิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๖.

ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ ปัจจัยพื้นฐานการบริหารด้วย M^๕ คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และการจัดการ (Management)^{๕๓} แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร ปีเตอร์ (Peter) พรมาจารย์ ด้านการจัดการได้ให้คำ จำกัดความไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้ทรัพยากรมนุษย์ ใช้วัสดุอุปกรณ์ และใช้เงินทุนในการดำเนินงานต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่นช่วยในการดำเนินงาน ให้โครงการหรือองค์กรก้าวหน้า มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลสูงสุด^{๕๔} ที่นักวิชาการหลายท่านได้ทำการศึกษา และได้อธิบายถึง ความหมาย ทางการบริหารหรือการศึกษาว่า ทรัพยากรในการบริหารประกอบด้วย ๔M^๕ ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ^{๕๕} การดำเนินงานของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ ซึ่งนับว่าเป็นอุปกรณ์ของการจัดการนั้น^{๕๖} การบริหารจัดการวัดให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะการพยายามให้เกิดการมีส่วนร่วม (Participation) มากขึ้นการให้อำนาจ (Empowerment) การเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement) การทำงานเป็นทีม (Teamwork) ทั้งหมดจะต้องพัฒนาไปพร้อมๆ กันโดยผ่านกระบวนการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความมั่นใจจากองค์ประกอบสำคัญข้างต้น คือ บุคคล เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ^{๕๗} ปัจจัยกับการบริหาร จึงหมายถึง การจัดการ (แผนงาน) คน เงิน วัสดุ เพื่อให้การดำเนินงานภายในวัดเป็นไปอย่างราบรื่นเกิดประโยชน์ต่อสังคม โดยบุคคลเป็นผู้สร้างงานทำงาน และแก้ไขงาน^{๕๘} ดังนั้น จึงได้เสนอความเห็นว่ ในทางบริหาร M^๕ เป็นทรัพยากรที่เป็นปัจจัยพื้นฐานเช่นเดียวกัน กล่าวคือ การบริหารจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพ และปริมาณเพียงพอ ต้องได้รับงบประมาณสนับสนุนดำเนินงานมากพอ ต้องมีวัสดุสิ่งของตามความต้องการของโครงการ และแผนงานและจะต้องมีระบบบริหารที่ดี และมีประสิทธิภาพเพื่อใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด^{๕๙}

^{๕๓} สมคิด บางโม, **การบริหารองค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิทย์พัฒนา, ๒๕๔๕) , หน้า ๖๒-๖๓.

^{๕๔} Peter F. Drucker, **The Practices of Management**, (New York : Harper & Row Publishers, ๑๙๕๔), p. ๑๒.

^{๕๕} Chapman, **Supervisor Survival Kit**, อ่างใน สมพงศ เกษมสิน, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔).

^{๕๖} จันทราณี สงวนนาม, **ทฤษฎี และแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรมชงเทพมหานคร : บุคพอยท์, ๒๕๔๕), หน้า ๔.

^{๕๗} Peter Ferdin and Drucker, อ่างใน สุธี สุทธิสมบูรณ์และ สมาน รังสิโยภักดิ์, **หลักการบริหารเบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ กรมการพระพุทธศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๒.

^{๕๘} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **พระสงฆ์กับกรมการศาสนา**, ในกรมการศาสนาสู่ทศวรรษแห่งการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร ; โรงพิมพ์เสียงเชียงใหม่, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๒.

^{๕๙} ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์, **การบริหารทรัพยากรการศึกษาแนวคิดบริหารทรัพยากรการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐.

ปัจจัยที่สำคัญต่อการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ การมีกำลังคนในจำนวนเพียงพอ สอดคล้องกับการปริมาณงาน และมีคุณภาพจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการคัดสรรหาบุคคล ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีความทุ่มเทที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จ และจงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อธุรกิจ^{๕๐} ในความคิด คือ หลักการของการใช้ประโยชน์บุคคลากร ที่มีประสิทธิภาพในการบริหารทรัพยากร บุคคล (คน) จึงเป็นเป้าหมายที่สำคัญ^{๕๑} เรื่องของการผสมผสานหรือบูรณาการทรัพยากรการบริหาร ประกอบด้วย คน^{๕๒} ปัจจัยในการจัดการ ที่เป็นมูลเหตุที่สำคัญและผู้บริหารทุกคนต้องสนใจในงานด้านการบริหารจัดการ คือ คน ทรัพยากรบุคคล^{๕๓} การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ คน^{๕๔} บุคคลหรือกลุ่มบุคคล ภายในองค์กรจะต้องให้ความร่วมมืออย่างมีคุณค่าต่อระบบการจัดการเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร^{๕๕} ข้อสังเกตว่า ระบบการบริหารทรัพยากร คือ คนหรือบุคคลในองค์กรจะก่อให้เกิดแหล่งสั่งสม ความสามารถ ความเชี่ยวชาญต่างๆ ที่องค์กรจะได้เรียนรู้สิ่งต่างๆเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับโอกาสใหม่ๆที่จะเกิดขึ้น^{๕๖} มีความเห็นสอดคล้องกันว่า M^{๕๗} ด้านบุคลากร หมายถึง ผู้บริหาร ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ให้บริการ ต้องอาศัยปัจจัยหรือทรัพยากรที่สำคัญ ได้แก่ บุคลากร^{๕๘} การเตรียมการเพื่อให้ได้บุคลากรหรือคนที่เหมาะสมทั้งงานทั้งด้านอื่นๆ ผู้บริหารจะต้องดำเนินการอย่างรอบคอบระมัดระวัง ซึ่งสอดคล้องกับขั้นตอนในการบริหารจัดการดังต่อไปนี้ คือ การสรรหา (Recruitment) เป็นกระบวนการกลั่นกรอง คัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติคุณวุฒิทางการศึกษา มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ในการ

^{๕๐}Samuel B., How many subjects it take to do a regression analysis, **Multivariate behavioral research**, ๒๖ (๓), ๑๙๙๑ : ๔๙๙.

^{๕๑}ธงชัย สันติวงษ์, สมคิด บางโม, **การบริหารงานบุคคล**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๒), หน้า ๙๕.

^{๕๒}มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, **เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายแพ่ง ๑**, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๙). หน้า ๖.

^{๕๓}สมคิด บางโม, **การบริหารงานบุคคล**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๒), หน้า ๕๙.

^{๕๔}สุธี สุทธิสมบุรณ์, **หลักการบริหารเบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : อักษรสารสินการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒.

^{๕๕}Ulrich, D. Michael, & Lake, G., **Tomorrow's, HR management**, New York : Wiley & Sow webater's desk dictionary of the Eangliage. (๒๐๐๐), (New jersey : Gramercy books, ๑๙๙๗), p. ๗๗.

^{๕๖}อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง, **การบริหารทรัพยากรบุคคลเชิงกลยุทธ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมกมลการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔.

^{๕๗}ไตรรัตน์ จงจิตร และเสกสิฐ เล้ากิจเจริญ, “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอนในโรงเรียนคาทอลิกสังกัดสังฆมณฑลราชบุรี เขตเหนือ”.**รายงานการวิจัย**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐), หน้า ๗.

ทำงาน^{๕๔} การคัดเลือก (Selection) เป็นกระบวนการที่คัดเลือกผู้สมัครงาน เพื่อให้ได้บุคลากรที่ดีมีคุณสมบัติเหมาะสม^{๕๕} การฝึกอบรม (Training) เป็นวิธีการเพิ่มพูนสมรรถภาพในการทำงานของบุคลากรทั้งด้านความคิด ความสามารถ^{๕๖} การประเมินผลในการปฏิบัติงานขององค์กร (Performance) Appraisal) เป็นการประเมินค่าการทำงานของบุคลากร ว่าเป็นอย่างไรเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ และมาตรฐานที่กำหนด^{๕๗}

การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ เงิน^{๕๘} ต้องอาศัยปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารจัดการที่สำคัญ ได้แก่ งบประมาณ (เงิน)^{๕๙} ต้องการ เงินหมุนเวียนเพื่อใช้ในการประกอบธุรกิจ ซึ่งผู้ประกอบการจะต้องดูแลมิให้เกิดการขาดแคลน คือด้านเงินสดหรือขาดสภาพคล่อง^{๖๐} การจะจัดสรรเงินอย่างไร ให้ใช้จ่ายต้นทุนน้อยที่สุด และให้เกิดผลประโยชน์ที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากที่สุด^{๖๑} เรื่องของการผสมผสานหรือบูรณาการทรัพยากรการบริหาร ต้องประกอบด้วย เงิน^{๖๒} มีความเห็นสอดคล้องกันว่า หลัก M^{๖๓} ได้แก่ ด้านงบประมาณ หมายถึง แผนกการเงินที่จัดทำขึ้นโดยการกำหนดบัญชีรายรับ-รายจ่าย^{๖๔} ความสำคัญ

^{๕๔} ธงชัย สันติวงษ์, **การบริหารงานบุคคล**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๖.

^{๕๕} อำนวย แสงสว่าง, **การจัดการทรัพยากรมนุษย์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : อักษรวิพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๔), ๙๙-๑๐๑.

^{๕๖} ฉัตยาพร เสมอใจ, **ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), ๑๕๐.

^{๕๗} ฉันทวรรณธ์ เขจรนนท์, **ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), ๑๕๑.

^{๕๘} พิทยา บวรวัฒนา, **หลักการบริหารเบื้องต้นในการเชิงบูรณาการณ**, (นนทบุรี : สำนักงานข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

^{๕๙} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : เพชรจรัสแสงแห่งโลกธุรกิจ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๘.

^{๖๐} เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฐ์, **เอกสารประกอบการอบรมการบริหารจัดการภายใต้ภาวะวิกฤติ**, TMA Thailand management association , (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๕๐), หน้า ๒๒.

^{๖๑} วิบูลย์ ไทวณะบุตร, **หลัก และทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๑๗.

^{๖๒} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, **เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายแพ่ง ๑**. (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๙), หน้า ๖.

^{๖๓} ไตรรัตน์ จงจิตร และเสกสิฐ เล้ากิจเจริญ, “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอนในโรงเรียนคาทอลิกสังกัดสังฆมณฑลราชบุรี เขตเหนือ”, **รายงานการวิจัย**, (บัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐), หน้า ๗.

ของ การบริหาร คือ เงิน ได้แก่ งบประมาณที่ใช้ในการบริหารทุกๆ ส่วนขององค์การ^{๖๘} การบริหารจัดการ เงิน หมายถึง งบประมาณ การจัดทำงบประมาณ บัญชีการใช้จ่ายเงิน การควบคุม และการตรวจสอบด้านการเงิน และยิ่งไปสอดคล้องกับทฤษฎีของการบริหาร คือ ทฤษฎี โดยหลังจากการศึกษาการ บริหารของธุรกิจญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา ได้ทำการผสมผสานกัน โดยมีแนวคิดด้านการบริหาร ดังนี้ ๑) การจ้างงานระยะยาว ๒) การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์ ๓) ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล ๔) การประเมินผล และการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป ๕) การควบคุมในตัวเองไม่เป็นทางการ โดยมีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ ๖) เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง ๗) มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว^{๖๙}

การวางรูปแบบการบริหารวัสดุ และการจัดซื้อเป็นจุดสำคัญจุดแรกที่องค์กรต้องคำนึงถึง ขึ้นอยู่กับหลักการของฝ่ายการบริหารองค์การในฐานะการเงินขององค์การ ดังนั้น การซื้อวัสดุ เข้ามา ในกิจการจะต้องคิดถึงอัตรา การใช้ และค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่ขึ้นอยู่กับผลตอบแทนที่จะได้รับ องค์การควรมีองค์ประกอบในการบริหาร ได้แก่ นโยบายการจัดซื้อ จัดหาวัสดุหรือทรัพยากร^{๗๐} การดำเนินงาน ให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ วัสดุสิ่งของ^{๗๑} การบริหารงาน จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารจัดการที่สำคัญ ได้แก่ การผสมผสานหรือบูรณาการทรัพยากรการบริหาร ประกอบด้วย วัสดุอุปกรณ์ คือ การจัดซื้อ และนวัตกรรมที่มีคุณภาพ^{๗๒} กระบวนการ อย่างหนึ่งภายในองค์การซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคล เปนกลไกสำคัญในการบริหารงานมี บุคลากร เงินทุน และวัสดุครุภัณฑ์ต่างๆ เปนองคประกอบ^{๗๓} การบริหารจัดการวัสดุสิ่งของ จะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้รับผิดชอบในการจัดหาจัดซื้อ จะต้องพยายามจัดซื้อที่ดีที่สุด ได้แก่ การจัดซื้อวัสดุที่ได้คุณสมบัติถูกต้อง ในจำนวนที่ถูกต้อง ใน

^{๖๘} จันทรานี สงวนนาม, **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอยท์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๘.

^{๖๙} William Ouchi, **Organization and Management**, (Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, ๑๙๗๑), p. ๒๘๓.

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

^{๗๑} พิทยา บวรวัฒนา, **หลักการบริหารเบื้องต้นในการเชิงบูรณาการ**, (นนทบุรี : สำนักงานข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

^{๗๒} ไตรรัตน์ จงจิตร, การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอนในโรงเรียนคาทอลิกสังกัดสังฆมณฑลราชบุรี เขตเหนือ. **สารนิพนธ์บริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐), หน้า ๘.

^{๗๓} ธนจรส พูนสิทธิ์ และวีระพงษ์ เณิมจิระรัตน, **การจัดการองค์การและการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐.

เวลาที่ถูกต้อง และในราคาที่ถูกต้องจากผู้ขายที่ถูกต้อง^{๓๔} การบริหารวัสดุ ในการดำเนินงานว่าจะทำอย่างไรให้สิ้นเปลืองน้อยที่สุดหรือให้เกิดประโยชน์สูงสุดหรือมากที่สุด ในการบริหารวัสดุ^{๓๕}

การจัดการ หมายถึง คุณค่าในด้านประสิทธิภาพ หมายถึง การทำงานได้สำเร็จไปตามเป้าหมายที่วางไว้ และให้ได้รับประโยชน์สูงสุดโดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด นักวิชาการบางท่านให้ข้อคิดว่างานที่สำเร็จ และถือว่ามีประสิทธิภาพนั้นจะต้องคำนึงถึงความพึงพอใจในผลงานที่ออกมาของบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย และได้เสนอในเชิงสมการคณิตศาสตร์เป็นสูตร^{๓๖} การจัดการ ก็คือ หน้าที่งานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบเพื่อให้สิ่งของ และบุคคลผู้เข้ามาอยู่ในองค์การสามารถทำงานเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๗} การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการประสานกิจกรรมหรืองานต่างๆ เข้าด้วยกันทั้ง ๔ ที่เป็นตัวคน และวัตถุให้สามารถ ประสานเข้าด้วยกัน และสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด เพื่อการทำงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับทรัพยากรทางการจัดการ ได้แก่ บุคลากร (Man) งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ นั้นเป็นการบริหารจัดการ^{๓๘} การจัดการ เป็นกระบวนการจัดการการบริหารควบคุมเพื่อให้งานทั้งหมดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างเต็มที่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า หลักการ M^{๓๙} ได้แก่ ด้านการจัดการ หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ต้องอาศัยทรัพยากรอย่างเหมาะสม^{๔๐} การจัดการต้องอาศัยปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารจัดการที่สำคัญ ได้แก่ การจัดการ^{๔๑} กระบวนการของการมุ่งไปสู่เป้าหมายขององค์กร จากการทำงานร่วมกัน โดยใช้บุคคล และทรัพยากรอื่นๆ^{๔๒} การจัดการ เป็นกระบวนการจัดการการบริหารควบคุมเพื่อให้งานทั้งหมดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิด

^{๓๔}วิชย โสสุวรรณจินดา, **ครบเครื่องเรื่องบริหารธุรกิจขนาดย่อม**, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น), ๒๕๔๖), หน้า ๙๗-๑๓๗.

^{๓๕}ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, **หลัก และทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๑๗.

^{๓๖}สมคิด บางโม, **การบริหารงานบุคคล**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๒), หน้า ๕๙.

^{๓๗}ธงชัย สันติวงษ์, **การบริหารงานบุคคล**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๖.

^{๓๘}ประยุทธ์ เจริญสวัสดิ์, **การบริหารงานบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร : กรมพลศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๐), หน้า ๓.

^{๓๙}เสกสิษฐ เล้ากิจเจริญ, **การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอนในโรงเรียนคาทอลิกสังกัดสังฆมณฑลราชบุรี, เขตเหนือ**, **รายงานการวิจัย**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐), หน้า ๗-๘.

^{๔๐}ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, **เอกสารการสอนชุดวิชาวรรณกรรมกรมการมัธยมศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๘. .

^{๔๑}ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, **หลัก และทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๑๗-๑๘.

ประสิทธิผลอย่างเต็มที่^{๘๒} มีความเห็นสอดคล้องกันว่า หลักการ ๔M^๘ หรือ M^๕ ได้แก่ ด้านการจัดการ หมายถึง กิจกรรมต่างๆ อาศัยทรัพยากรอย่างเหมาะสม^{๘๓} การติดตามการดำเนินการตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพโดยบุคลากรที่ร่วมงานกันเพื่อบรรลุเป้าหมาย^{๘๔} การดำเนินงาน ให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ ได้แก่ วิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงานของผู้บริหารจัดการ^{๘๕} สรุปได้ว่า การบริหารการจัดการ หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ซึ่งนักบริหารมีหน้าที่ ในการวางแผน จัดองค์กรอำนวยการ และควบคุมทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรอื่นๆ ให้ดำเนินงานไป ในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้หน้าที่ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการ ดังต่อไปนี้ ๑) การวางแผน (Planning) ๒) การจัดองค์การ (Organizing) ๓) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) ๔) การอำนวยการ (Directing) และ ๕) การควบคุม (Controlling)^{๘๖}

จากคำกล่าวของนักวิชาการแต่ละท่านดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของความหมาย การบริหาร สามารถสรุป ความสำคัญเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ ๒.๒ สรุป แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับการบริหาร ด้านปัจจัยพื้นฐานการบริหารด้วย M^๕

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลักทฤษฎี
สมคิด บางโม, (๒๕๔๕, หน้า ๒๖-๒๓).	ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงานรวมถึง ความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ ปัจจัยพื้นฐานการบริหารด้วย M ^๕ คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และการจัดการ (Management)
ประยุทธ์ เจริญสวัสดิ์, (๒๕๔๐, หน้า ๓).	การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการประสานกิจกรรมหรืองานต่างๆ เข้าด้วยกัน ๔ ทั้งที่เป็นตัวคน และวัตถุให้สามารถประสานเข้าด้วยกัน และสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด เพื่อการทำงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการใช้

^{๘๒}Ricky, W. Griffin, Management. ๖th ed. Boston Houghton Griffin, ๑๙๙๙ : p. ๔.

^{๘๓}ไตรรัตน์ จงจิตร และเสกสิฐ เล่ากิจเจริญ, การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอนในโรงเรียนคาทอลิกสังกัดสังฆมณฑลราชบุรี, เขตเหนือ”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐), หน้า ๗-๘.

^{๘๔}Bartol, K.M., & Mantin, D.C. Management. New York : McGraw-Hill, ๑๙๙๑ : p. ๖.

^{๘๕}พิทยา บวรวัฒนา, หลักการบริหารเบื้องต้นในการเชิงบูรณาการณ, (นันทบุรี : สำนักงานข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

^{๘๖}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑.

	บุคคลอื่นร่วมกับทรัพยากรทางการจัดการ ได้แก่ บุคลากร (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และการจัดการ (Management)
พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), (๒๕๔๒, หน้า ๑๐๒).	ปัจจัยกับการบริหาร จึงหมายถึง การจัดการ (แผนงาน) คน เงิน วัสดุ เพื่อให้การดำเนินงานภายในวัดเป็นไปอย่างราบรื่นเกิดประโยชน์ต่อสังคม โดยบุคคลเป็นผู้สร้างงานทำงาน และแก้ไขงาน
Samuel B., (๑๙๙๑ : ๔๙๙).	ปัจจัยที่สำคัญต่อการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ การมีกำลังคนในจำนวนเพียงพอ สอดคล้องกับการปริมาณงาน และมีความรู้ความสามารถ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการคัดสรรหาบุคคล ที่มีความรู้ความสามารถ และมีความทุ่มเทที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จ และจงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อธุรกิจ
ไตรรัตน์ จงจิตร และ เสกสิริ เล้ากิจเจริญ, (๒๕๕๐, หน้า ๗).	การจัดการ เป็นกระบวนการจัดการการบริหารควบคุมเพื่อให้งานทั้งหมดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างเต็มที่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า หลักการ ๔M ⁵ ได้แก่ ด้านการจัดการ หมายถึง กิจกรรมต่างๆ อาศัยทรัพยากรอย่างเหมาะสม

สรุป การบริหารการพัฒนาวัด ต้องวางหลักการบริหาร ยอมรับวัตถุประสงค์ในการบริหารจัดการ คือ อาศัยปัจจัยบุคคลเป็นสำคัญ ต้องใช้ทรัพยากรเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน มีลักษณะการดำเนินการที่เป็นกระบวนการ เป็นการดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มคนสอดคล้องกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ ซึ่งนับว่าเป็นอุปกรณ์ของการบริหารการจัดการ

ดังนั้น การบริหารการพัฒนาวัด จำต้องพัฒนาคนให้เป็นผู้มีคุณภาพ ที่สำคัญที่สุดก็คือ การปลูกฝังให้คนเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขในองค์กร (วัด) การพัฒนาคุณธรรมก็โดยใช้ไตรสิกขา เนื่องจากไตรสิกขาเป็นระบบ และเป็นกระบวนการในการฝึกฝน อบรม ฝึกหัดเพื่อพัฒนาคนใน ๓ ด้านคือ พัฒนา ด้านจิตใจ ด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญา และบูรณาการการพัฒนาด้าน สุขภาวะกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญาต่อไป

๒.๒ แนวคิด ที่เกี่ยวกับวัด

การวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” วัดในอดีต ชาวบ้านมีความใกล้ชิดกับวัดและพระสงฆ์ วัดทำให้ได้มีโอกาสซึมซับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และได้รับการอบรมสั่งสอนจากพระผู้ทรงศีล แต่ในสังคมปัจจุบัน ด้วยข้อจำกัดหลายประการ ความเจริญความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อวัด ก่อให้เกิดปัญหาสังคมสงฆ์ ตามมามากมาย ดังผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิด นำเสนอเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

วัด เป็นสถานที่สำคัญ และเป็นหน่วยงานปกครอง หน่วยงานดำเนินกิจการคณะสงฆ์ และกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุด วัดเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์ และพระพุทธศาสนา เป็นองค์กรหลักในการปกครองคณะสงฆ์ หลักเกณฑ์ และวิธีการต่างๆ เกี่ยวกับวัดทรงตราไว้ใน

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับบทบัญญัติว่าด้วยมหาเถรสมาคมซึ่งเป็นสถาบันหรือองค์กรปกครองคณะสงฆ์สูงสุด วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล คือ บุคคลตามกฎหมาย และตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญยิ่ง^{๕๓} วัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยจัดโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เมื่อปี ๒๕๔๒ พบว่า บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยตามภารกิจหลากหลาย โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับศูนย์กลางของสังคมในทุกรูปแบบ^{๕๔} การปกครองคณะสงฆ์หรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์จึงต้องยึดถือนั่นในพระธรรมวินัยเป็นหลัก เพราะพระธรรมวินัยเป็นทั้งโครงสร้างเป็นหัวจักรใหญ่ และเป็นการจัดสภาพสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อย เป็นการพัฒนาบุคลากรในสังคมด้วยทุกคนจะรู้จักหน้าที่ของตนเอง^{๕๕} วัด ป็นสถานที่ มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน เพราะวัดมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับประชาชน และชุมชนทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน วัดเป็นสถานที่ ที่ให้บริการแก่ประชาชนได้ทุกเพศทุกวัย และทุกสถานภาพทางสังคมทั้งในเวลาและนอกเวลา^{๕๖} ในหนังสือคำวัดว่า “เป็นคำที่ใช้เรียกสถานที่ทางพระพุทธศาสนาแต่โบราณ เป็นคำเรียกรวม วัดเป็นสิ่งที่มีความคู่กับสังคมไทยเป็นเวลายาวนาน พระสงฆ์มีบทบาททั้งในด้านการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งเป็นแหล่งศึกษาวิชาความรู้ เป็นโรงเรียนของชาวไทยมานานนับแต่โบราณกาล เป็นโรงพยาบาล เป็นที่พำนักพักใจ และเป็นอะไรอีกมากมาย^{๕๗} วัดมีพระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัด และเป็นสถาบันของพระศาสนา ที่อยู่คู่กับคนไทยมาตลอด วัดมีอิทธิพลต่อการกระตุ้นหรือแนะนำให้เกิดกิจกรรมในทางสังคม และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะพบได้ว่า วัดและพระสงฆ์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนเสมอมา^{๕๘} วัดเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์สามเณร วัดมีความสำคัญ และผูกพันกับวิถีชีวิต

^{๕๓} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), **การคณะสงฆ์และการศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖.

^{๕๔} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย, รายงานผลเสวนากลุ่มงานศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๒), หน้า ๓-๕.

^{๕๕} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๒.

^{๕๖} ผ่องพรรณ ทวีสมบุรณ์, **การศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการพัฒนาสังคมพระสงฆ์ในชุมชนที่รัฐให้พัฒนาต่างกัน, ปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต, พัฒนบริหารศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๗๙.

^{๕๗} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **พจนานุกรม**, เพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ ชุดคำวัด, วัดราชโอรสาราม, (กรุงเทพมหานคร : พระพุทธศาสนา, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

^{๕๘} ทินพันธ์ นาคะตะ, **พระศาสนากับสังคมไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สหายบล็อกการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒๐-๑๒๗.

ของคนไทยมาตั้งแต่อดีตปัจจุบันหรือโบราณกาล^{๕๓} ถึงกระนั้นการบริหารวัดให้เจริญรุ่งเรืองมิได้ขึ้นอยู่กับชื่อเสียงของวัด แต่ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถของเจ้าอาวาส ที่จะทำให้ประชาชนเชื่อถือศรัทธา ยอมรับว่าเป็นที่พึ่งทั้งทางโลก และทางธรรมได้ ดังนั้น นอกจากเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติตาม คำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ เจ้าโดยเคร่งครัดแล้ว เจ้าอาวาสยังต้องมีลักษณะเป็นผู้นำอีกด้วย^{๕๔} เพราะว่าโดยหลักการในการ บริหารวัดว่า เจ้าอาวาส เป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เป็นผู้นำ พระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ที่มีอยู่ในวัด เจ้าอาวาสจึงมีความสำคัญที่สุดต่อความเจริญรุ่งเรือง สันติสุข และความมั่นคงของวัด โดยทำหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการต่างๆ ของวัด เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชา กำกับดูแล แนะนำสั่งสอน พระภิกษุสามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม ให้อยู่ในศีลธรรมอันดี ให้มีความสมัครสมานปรองดองกัน ให้ร่วมแรงร่วมใจกัน ปฏิบัติศาสนกิจ ดำเนินกิจกรรมและโครงการ ต่างๆ ของวัดให้สำเร็จไปด้วยดี มีประสิทธิภาพสูงสุด และให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองถาวรมั่นคง เป็นศูนย์กลางชุมชนในการให้การศึกษาอบรมศีลธรรม จริยธรรม ภาวนาธรรม คือ สมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน แก่ชุมชน และประชาชนทั้งใกล้และไกล ให้เป็นที่พึ่งทางใจแก่สาธุชนได้อย่าง แท้จริง เจ้าอาวาสต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารและการจัดการวัด นอกจากจะมีทั้งศาสตร์ และศิลป์แล้ว

ในการบริหารและการจัดการวัดจะต้องประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การประเมินผลงาน และการงบประมาณ สำหรับเรื่องดังกล่าวเจ้าคณะพระสังฆาธิการควรหาศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้การบริหาร และการจัดการของวัด ดำเนินการไปในเชิงรุก และได้ผลเต็มที่อย่างมีประสิทธิภาพ^{๕๕} สามารถทำให้วัดเป็นแหล่งกลางของชีวิตทางศาสนา และสังคม เป็นแหล่งการสมาคม เป็นที่มาแห่งวัฒนธรรม เป็นศูนย์กลางของการ ดำรงชีวิตประจำวัน และเป็นสถานที่ที่ช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ของครอบครัวไทยในชนบทได้อย่างดีงาม^{๕๖} นับได้ว่าปัจจุบันวัดเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันสงฆ์เป็นสถานที่ของพระสงฆ์ ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ เป็นสถานที่ที่ร่มรื่น สงบ เหมาะสมแก่การบำเพ็ญสมณธรรมของพระภิกษุสามเณร ประชาชนทั่วไป วัดเป็นสถาบันอันอุดมคติเพราะเป็นตัวเปลี่ยนทัศนคติพื้นฐานมนุษย์เปลี่ยนแปลงทาง สังคมโดยการตั้งสังคม อริยสงฆ์ซึ่งมีปัญญา และกรุณาเป็นต้นนำมีความบริสุทธิ์ และสะอาดเป็นพื้นฐาน

วัดเป็นสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและเป็นปูชนียสถาน เป็นที่พำนัก ที่อยู่อาศัยของพุทธบริษัท และให้การบริหารแก่ชุมชนสังคมนั้นๆ ตามความเหมาะสม ไม่ว่าด้าน

^{๕๓} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย, รายงานผลเสวนากลุ่มงานศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๒), หน้า ๗.

^{๕๔} ดร.ณิ ญาณวัฒนา และคณะ, **ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด ศึกษาเฉพาะกรณีวัด อัมพวัน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒.

^{๕๕} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **วัดพัฒนา ๔๔**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ๒๐.

^{๕๖} ทินพันธุ์ นาคะตะ, **การเมืองการบริหารไทย : ภาวะของชาติ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์, ๒๕๓๓), หน้า ๒๓๕.

การศึกษา สาธารณสงเคราะห์ ศูนย์กลางชุมชน และสังคม^{๕๗} ที่สำคัญผู้บริหารวัดควรใช้ศาสตร์ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดการ การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ การประสานงาน การประเมินผลงาน การงบประมาณ เพื่อให้ได้ผลเต็มที่ และการใช้ศิลปะซึ่งประกอบด้วย ภาวะผู้นำ มนุษย์สัมพันธ์ในการทำงาน เพื่อให้เกิดความร่วมมืออันจะทำให้การดำเนินงานของวัดบรรลุวัตถุประสงค์ได้ดี^{๕๘} และการบริหารจัดการวัดหรือการทำงานให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยการให้เจ้าอาวาสหรือคณะผู้บริหาร (ไวยาวัจกร) ตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไปร่วมกันใช้ทรัพยากรการบริหารอย่างผสมผสานให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน^{๕๙} การที่วัดมีเจ้าอาวาสได้เพียงรูปเดียวก็เพื่อตัดปัญหาในเรื่องความแตกแยกนั่นเองเพราะ เจ้าอาวาสเป็นผู้มีอำนาจการกระจายอำนาจมิให้เจ้าอาวาสมีอำนาจหน้าที่มากเกินไปอีกทั้งเป็นการกระจายงาน เพื่อให้งานดำเนินไปด้วยความรวดเร็ว จะเห็นได้ว่าตำแหน่งทั้งสามนี้ต่างก็มีความสำคัญต่อวัด และต่อชุมชนในการคัดเลือกพระภิกษุผู้เข้ามารับตำแหน่งดังกล่าวจึงต้องมีการพิจารณาถึงกัน อย่างรอบคอบ โดยมีกฎระเบียบกำหนดถึงคุณสมบัติมากที่สุดในวัด ถ้ามีเจ้าอาวาสเกินกว่าหนึ่งรูป และความคิดไม่ลงรอยกัน การบริหารวัดย่อมจะยุ่งยาก จึงให้มีเจ้าอาวาสได้เพียงรูปเดียว สำหรับการ ให้มีรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสเพื่อช่วยเหลือเจ้าอาวาสแล้วยังเป็นการแต่งตั้งที่เป็นไปตามขั้นตอน^{๖๐}

เพราะฉะนั้น “ผู้บริหารวัด” ก็คือ “เจ้าอาวาส” ประจำแต่ละวัดนั่นเอง เป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบตามกฎหมาย นอกจากนี้ก็วิชาการผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ทัศนะถึงหลักการบริหาร และการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์ ไว้ดังนี้

- ๑) ควรมีการคัดสรรอบรมบุคคล ผู้จะมาบวชในพระพุทธศาสนา ให้เป็นที่มั่นใจที่จะเข้ามาศึกษาธรรม
- ๒) ต้องมีการศึกษาอบรมธรรมแก่ผู้เข้ามาบวชทั้งก่อน ระหว่างและหลังการบวชด้วย
- ๓) ต้องมีการปฏิบัติธรรมในระหว่างบวชเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริงเพื่อการเผยแผ่ต่อไปแก่ประชาชน
- ๔) แต่ละวัดจักต้องให้พระสงฆ์ที่ศึกษาธรรมดีแล้วให้ได้มีโอกาสเผยแผ่แก่ประชาชน เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา และต้องพยายามวิเคราะห้หาทางเผยแผ่ธรรมต่อประชาชนด้วยความเมตตาอย่างต่อเนื่องด้วย มิใช่รอให้ผู้มานิมนต์เท่านั้น

^{๕๗} มาณี ไชยธีรานุวัตรศิริ, การติดตามและประเมินสถานภาพการปฏิรูปการเรียนรู้อุดมศึกษา, **วารสารสหศาสตร์**, ๒๕๔๙, หน้า ๑๓.

^{๕๘} น้อย ลายคราม และสุบรรณ จันทบุตร, **หลักการบริหาร และจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๓๙), หน้า ๑๖๗.

^{๕๙} บุญช่วย จันทร์เฮ้า, “พฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์คณะจังหวัดกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔), หน้า ๙๐

^{๖๐} มาณพ พลไพรินทร์, คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์, **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์** (พ.ศ.๒๕๐๕) หมวด ๓-๔ ว่าด้วยเรื่องวัด และว่าด้วยเรื่องเจ้าอาวาส ในมาตรา ๕-๑๙, หน้า ๓๖๓-๓๖๕.

๕) กิจกรรมการศึกษาธรรมของประชาชน ควรมุ่งให้การศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ให้พัฒนาขึ้นเป็นลำดับ ทั้งในการงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้วยหลักการแห่งความไม่ประมาทและหลักการแห่งการพึ่งตนเอง

๖) ศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจ ดังนั้นการปกครองสงฆ์ให้มีพฤติกรรม และการกระทำที่เหมาะสม นับเป็นเรื่องสำคัญเบื้องต้นที่พระทุกรูปพึงปฏิบัติ เจ้าอาวาสควรดำเนินการให้พระทุกรูปในสังกัดมีภาพลักษณ์ที่ดี เมื่อประชาชนพบเห็นจักเกิดความศรัทธา ถือเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเบื้องต้นแล้ว

๗) พระควรวีธหลักการเผยแผ่ธรรมด้วยหลัก ๖ ประการ ดังนี้

- (๑) ห้ามปรามการทำความชั่วทั้งมวล
- (๒) ส่งเสริมให้กระทำความดีทั้งมวล
- (๓) ให้ได้ฟัง และได้รู้ธรรมที่ยังไม่เคยรู้ไม่เคยฟัง
- (๔) ช่วยเสริมในสิ่งที่ประชาชนได้ยินได้รู้แต่ไม่เข้าใจให้เข้าใจ
- (๕) ให้คิดอนุเคราะห์ผู้อื่นด้วยเมตตา ปรารถนาดี
- (๖) บอทางสวรรค์ คือ ทางดำเนินชีวิตที่ดี ถูกต้องให้ประชาชน

๘) การเผยแผ่ธรรมควรศึกษากลุ่มคนหรือบุคคลเป้าหมาย วิเคราะห์การนำเสนอ ธรรม ให้เหมาะสมต่อสภาพ เหตุ ผล ตน ประมาณ กาลเวลา ชุมชน และบุคคล เป็นสำคัญ

๙) เจ้าอาวาสทุกแห่งควรปกครองดูแลพระสงฆ์ สามเณร ไวยาวัจกร ศิษย์วัด ผู้อาศัยในวัดหรือเกี่ยวข้องกับวัด ให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นการสร้างศรัทธาแก่ประชาชนผู้พบเห็น และมาติดต่อกับวัด

๑๐) จักต้องพยายามบริหารวัดให้มีอาคารสถานที่อาณาบริเวณ เหมาะสมต่อการศึกษา และปฏิบัติธรรมทั้งในส่วนของพระภิกษุ สามเณร และประชาชน ให้สอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนา มีความสงบร่มเย็น ทำให้อยากเข้ามาหาความสงบ และศึกษาธรรม รวมทั้งสรรพสิ่งต่างๆ ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต จักต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน รำคาญแก่ประชาชนที่มาวัดหรือที่อยู่ใกล้วัดด้วย

๑๑) วัดกับประชาชนจักต้องเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน พระพุทธศาสนาจึงจะอยู่ได้อย่างมั่นคง ดังนั้น นอกจากพระจะให้ธรรมแก่ประชาชนแล้ว ก็ควรจัดวัดและเครื่องใช้ของวัดอย่างมีระบบ ให้เหมาะต่อการให้บริการประชาชนเพื่อกิจการของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นการดึงประชาชนเข้ามาใกล้ชิดกับวัด และพระก็ควรหาทางช่วยเหลือในด้านธรรมแก่ประชาชนต่อไปตามความเหมาะสมด้วย

๑๒) ประชาชนเป็นจำนวนมากที่ยังเชื่อโชคลาง ของขลัง วัดถุมงคล และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยหวังว่าสิ่งเหล่านี้จะบันดาลความโชคดี ความร่ำรวย ความสำเร็จแก่เขาได้ ทำให้ประชาชนขาดการพึ่งตนเอง ไม่พัฒนาพระพุทธศาสนาควรทำหน้าที่เป็นยารักษาโรคเหล่านี้ โดยการไม่ไปดูถูก ต่ำหนิ การกระทำเหล่านั้น แต่ควรใช้หลักธรรมในเรื่องเหตุและผล เรื่องการพึ่งตนเอง เรื่องการศึกษา ฝึกฝน พัฒนา และการครองชีวิตอย่างไม่ประมาทมาใช้ในการเผยแผ่ โดยให้เครื่องราง ของขลัง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ วัดถุมงคล เป็นเครื่องปิดช่องความประหวั่นใจ จักทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ผลดียิ่งขึ้น

๑๓) ศาสนาพุทธเป็นของคู่กับชุมชน วัดก็ครบทุกตำบล และจะเป็นศูนย์รวมของประชาชนในแต่ละตำบล หากจะจัดการบริหารวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน ที่พัฒนาทั้งจิตใจ

และคุณภาพชีวิตในด้านอื่นๆ จะทำให้ความสัมพันธ์ของประชาชนกับพระพุทธศาสนาเจริญอย่างยั่งยืน โดยที่พระสงฆ์จะให้ธรรมทานแก่ประชาชน ส่วนประชาชนจะให้อำมิสทานแก่พระสงฆ์ นับเป็นการเกื้อกูลกันอย่างถูกต้องเพื่อการมีพลังอยู่ในสังคมต่อไป

๑๔) การจัดการบริหารวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน จำเป็นต้องจัดให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของกิจกรรมของวัด ร่วมบริหารวัดตามหลักการของพระพุทธศาสนาด้วย จึงสมควรปรับปรุงการบริหารวัดให้เป็นองค์การบริหารวัด ถึงแม้ว่าแต่ละวัดจะเป็นนิติบุคคลอยู่แล้วก็ตาม แต่การมีองค์กรร่วมบริหารวัด เสนอความคิดและให้เจ้าอาวาสตัดสินใจดำเนินการ ประชาชนก็จะร่วมดำเนินการอย่างเต็มที่ เต็มใจ พุทธศาสนาย่อมเจริญยิ่งขึ้น

๑๕) กรมการศาสนา และกระทรวงศึกษาธิการ ย่อมมีเจตนาที่ดีในการรักษาและพัฒนาพระพุทธศาสนา ดังนั้น เจ้าอาวาสและพระภิกษุควรศึกษางานโครงการของทางราชการ เพื่อประสานการดำเนินงาน ให้เกิดการพัฒนาพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น

๑๖) วัดทุกวัดควรได้ดำเนินการรักษาและฟื้นฟูธรรมชาติ เช่น ร่วมจัดโครงการประชุมชน โครงการอุทยานการศึกษา เป็นต้น จะได้ทั้งการส่งเสริมการปลูกต้นไม้ และการใช้ต้นไม้เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ธรรมต่อไปด้วยกัน

๑๗) มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุด ซึ่งเจ้าอาวาส และพระสงฆ์จะต้องศึกษา ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงานเพื่อการเผยแผ่ธรรม และพัฒนาพระพุทธศาสนาจะได้ตรงตามนโยบาย ถูกทิศทาง แก่ไขสถานการณ์ และเหมาะสมกับโอกาส ย่อมเป็นพลังส่งเสริมการพัฒนายิ่งขึ้น

๑๘) หลักการบริการ การดำเนินงานต่างๆ ควรมีการวางแผนระยะสั้น ระยะยาว เพื่อการปฏิบัติพัฒนาวัด และควรให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ หลักการเหล่านี้ พระสงฆ์สามารถค้นคว้าให้เกิดความรู้ได้ซึ่งจักต้องยึดหลักการ การฝึกฝน การพัฒนา การไม่ประมาท และหลักการพึ่งตัวเองเป็นสำคัญ จึงจะบังเกิดผลดี

๑๙) สงฆ์ควรมีความสมถะ มีความเป็นอยู่อย่างง่าย ไม่หวังลาภสักการะ มุ่งศึกษา ปฏิบัติธรรม และเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชน ดังนั้น กิจกรรมที่วัดต่างๆ ดำเนินอยู่ขณะนี้จึงจำเป็นต้อง มีการทบทวน สังคายนา เพื่อการพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนของพระพุทธศาสนาต่อไป

๒๐) ปัจจุบันจำนวนพระสงฆ์มีมาก ยิ่งในฤดูพรรษายังมีจำนวนมากขึ้นกว่าปกติหลายเท่า ดังนั้น จำเป็นต้องมีการปกครองพระบวชใหม่โดยให้พระที่ประพฤติดีแล้วดูแลปกครองอบรมพระบวชใหม่เป็นกลุ่มๆ จะช่วยส่งเสริมพระวินัย และการศึกษาของสงฆ์ได้ดีขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนาสงฆ์ พัฒนาวัด พัฒนาบทบาทหน้าที่ของสงฆ์ จนเกิดประโยชน์ต่อประชาชน และประเทศชาติอย่างแท้จริง^{๑๑๑}

เพื่อให้ได้ซึ่งบุคคลที่มีคุณธรรมที่ดีงาม มีความรับผิดชอบสูง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละ ไม่หลีกเลี่ยงหน้าที่หากแต่มีการร่วมมือกันปฏิบัติงานเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของวัด และพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าจึงได้ทรงแสดงคุณลักษณะและคุณธรรมของเจ้าอาวาสหลายประการดังนี้

ก. อวาสิกธรรม ๕ คุณสมบัติของเจ้าอาวาสหมวดที่หนึ่งประเภทที่ควรยกย่อง ได้แก่

๑) ถึงพร้อมด้วยมารยาท และวัตร

^{๑๑๑} คະນິงนิตยံ จันทบุตฺร และสุบรรณ จันทบุตฺร, หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒-๒๖.

- ๒) เป็นพหูสูตร ทรงความรู้
- ๓) เป็นผู้ปฏิบัติขัดเกลา ชอบความสงบ ยินดีในกัลยาณธรรม
- ๔) มีวาจางาม รู้จักพูด รู้จักเจรจาให้เป็นผลดี
- ๕) มีปัญญาเฉลียวฉลาด^{๑๐๒}

ข. ปิยธรรมของเจ้าอาวาส เป็นคุณสมบัติของเจ้าอาวาสประเภทเป็นที่รักที่เคารพของพรหมจารีคือ เพื่อนภิกษุสามเณรผู้ประพฤติพรหมจรรย์ร่วมกัน ได้แก่

- ๑) มีศีล สำรวมในพระปาฏิโมกข์ประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบททั้งหลาย
- ๒) เป็นพหูสูตร ทรงความรู้
- ๓) มีวาจางาม รู้จักพูด รู้จักเจรจาให้เป็นผลดี
- ๔) ได้คล่องแคล่วในฌานสี่ ส าหรับอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน
- ๕) บรรลุเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติสิ้นอาสวะแล้ว^{๑๐๓}

ค. โสภณธรรมของเจ้าอาวาส ประเภทท วาดให้งาม ได้แก่

- ๑) มีศีล สำรวมในพระปาฏิโมกข์ประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบททั้งหลาย
- ๒) เป็นพหูสูตร ทรงความรู้
- ๓) มีวาจางาม รู้จักพูด รู้จักเจรจาให้เป็นผลดี
- ๔) สามารถกล่าวธรรมมีกถาให้ผู้มาหาเห็นแจ่มชัดยอมรับไปปฏิบัติเราใจให้แล้ว

กล้าและเบิกบานใจ

- ๕) ได้คล่องแคล่วในฌานสี่ที่เป็นเครื่องอยู่สุขสบายในปัจจุบัน^{๑๐๔}

ง. อุปการธรรมของเจ้าอาวาส ประเภทมีอุปการมากแก่วัด ได้แก่

- ๑) มีศีล สำรวม ในพระปาฏิโมกข์ประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบททั้งหลาย
- ๒) เป็นพหูสูตร ทรงความรู้
- ๓) รู้จักปฏิสังขรณ์เสนาสนะ และสิ่งของที่ชำรุดหักพัง
- ๔) เมื่อมีสงฆ์หมู่ใหญ่จากต่างถิ่นต่างแคว้น ขวนขวายบอกชาวบ้านผู้ปรารถนาไว้ให้

มาทำบุญ

- ๕) ได้คล่องแคล่วฌานสี่ที่เป็นเครื่องอยู่สุขสบายในปัจจุบัน^{๑๐๕}

จ. กรุณธรรมของเจ้าอาวาส ประเภทอนุเคราะห์คฤหัสถ์ซึ่งได้แก่

- ๑) ชักนำคฤหัสถ์ให้ถือปฏิบัติในอริศีล
- ๒) ยังคฤหัสถ์ให้ตั้งอยู่ในธรรมที่ศนะคือรู้เห็นเข้าใจธรรม
- ๓) เมื่อคฤหัสถ์เจ็บไข้ไปเยี่ยมให้สติ
- ๔) เมื่อมีสงฆ์หมู่ใหญ่จากต่างถิ่นต่างแคว้น ขวนขวายบอกชาวบ้าน ผู้ปรารถนาไว้ให้

มาทำบุญ

^{๑๐๒} อัง.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๒๓๑/๓๗๓-๓๗๔.

^{๑๐๓} อัง..ปญจก.(ไทย) ๒๒/๒๓๒/๓๗๔-๓๗๕. ๘๘

^{๑๐๔} อัง..ปญจก.(ไทย) ๒๒/๒๓๓/๓๗๕.

^{๑๐๕} อัง..ปญจก.(ไทย) ๒๒/๒๓๔/๓๗๖.

๕) เขาถวายโภชนะใดๆ จะเลวหรือดีก็ฉันด้วยตนเองไม่ยั้งศรัทธาไทยให้ตกไป^{๑๐๖}

วัดกับบ้านหรือบ้านกับวัดเป็นของคู่กัน เพราะมีบ้านแล้วจึงมีวัด วัดจะอยู่ได้และมีความเจริญมั่นคงต่อไปต้องอาศัยบ้าน ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านจะมีศีลธรรมอยู่กันด้วยความสงบสุขก็ต้องอาศัยวัด ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับวัด จึงเป็นเรื่องที่ต้องพูดทำความเข้าใจกันทั้งฝ่ายวัด และฝ่ายบ้านอิงประโยชน์ซึ่งกันและกัน ดังนี้ เช่น

ฝ่ายวัด

- ๑) พระภิกษุสามเณรต้องมีการศึกษาเล่าเรียน
- ๒) ทางวัดต้องให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลตามสมควร
- ๓) เวลาชาวบ้านประสบความสูญเสีย เช่น เวลาตาย และ

ฝ่ายบ้าน

- ๑) ชาวบ้านต้องเคารพยำเกรงต่อวัด ต้องเกรงอกเกรงใจต่อ พระภิกษุ สามเณร
- ๒) ชาวบ้านต้องช่วยกันอุปถัมภ์บำรุงวัด ต้องอุปัฏฐากพระภิกษุ สามเณรด้วย

ปัจจัยสี่

- ๓) ชาวบ้านที่ดีต้องไม่เข้าไม่ยุ่งเกี่ยววุ่นวายในกิจการของสงฆ์^{๑๐๗}

ในปัจจุบันการพัฒนาวัด พอจะสรุปได้ว่า พระสงฆ์ทำหน้าที่ใหญ่ๆ ๓ ประการ ดังนี้ คือ

- ๑) เป็นผู้นำด้านพัฒนาจิตวิญญาณของมนุษย์ บทบาทนี้จะได้เห็นได้ชัดจากองค์กรคณะสงฆ์
- ๒) ทำหน้าที่ให้การศึกษแก่ประชาชน สถาบันสงฆ์ที่ทำหน้าที่นี้มาตลอด
- ๓) เป็นผู้นำการพัฒนาชนบท พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำการพัฒนาชนบทมีทั่วทุกภาคของประเทศ^{๑๐๘}

สุขของชาวบ้าน ญาติโยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่อยู่ใกล้ๆวัด ให้เขาเห็นสังฆคุณ คือ คุณของพระสงฆ์ว่าพระสงฆ์ได้ดูแลเอาใจใส่ งานที่พระสงฆ์ท่านทำออกเป็น ๔ ประเภทดังนี้ คือ

- ๑) งานศาสนวัตถุ เน้นใน ๓ ประเด็น
 - ๑.๑ เน้นความมีแผน ระบบ ระเบียบ
 - ๑.๒ เน้นการบูรณปฏิสังขรณ์ คือ การซ่อมแซมของเก่า
 - ๑.๓ เน้นการก่อสร้างหรืองานสาธารณูปการ
- ๒) งาน ศาสนธรรม เน้นให้ใช้จุดเน้น ๓ ประการ คือ
 - ๒.๑ ศึกษาให้เข้าใจถ่องแท้
 - ๒.๒ ใช้สื่อต่างๆ แบบ
 - ๒.๓ เข้าใจซาบซึ้ง เน้นความเข้าใจซาบซึ้งในหัวข้อต่างๆ

^{๑๐๖} อก.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๒๓๕/๓๗๗.

^{๑๐๗} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **พจนานุกรม**, เพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ ชุดคำวัด, วัดราชโอรสาราม, (กรุงเทพมหานคร : พระพุทธศาสนา, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐.

^{๑๐๘} พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ, **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒๒.

๓) งานศาสนพิธี ขอให้เน้น ๒ ประเด็น คือ

๓.๑ เน้นรูปแบบกับเน้นเนื้อหา รูปแบบงานบวชต้นไม้ งานบวชเณร งานบวชหน้าไฟ งานบรรพชาหมู่สามเณรภาคฤดูร้อน

๓.๒ เน้นรูปแบบกำหนดรูปแบบออกมา เนื้อหาที่ทำออกมาทำอะไร มันมีความหมายว่าอย่างไร

๔) งานศาสนบุคคล เน้น ๔ ประเด็น ดังนี้ คือ ไม่ห่าง ไม่ว่าง เจริญอกงาม มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันกับผู้บังคับบัญชา^{๑๐๕}

สังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ หมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านต่างมี วัดประจำหมู่บ้านของตน เป็นศูนย์กลางซึ่งถือว่าเป็นสมบัติรวมของคนทั้งหมู่บ้าน วัดจึงเป็นศูนย์รวมประชาชน และมีบทบาทบทบาทหน้าที่ และความสำคัญของวัดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันนั้น มีดังต่อไปนี้

๑) วัดเป็นสถานที่ ที่ชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระสงฆ์ และรับการฝึกอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่างๆ ตามที่มีสอนอยู่ในสมัยนั้น

๒) วัดเป็นสถานที่ ที่พ่อแม่ตลอดจนคนแก่คนเฒ่า และสตรีมารับความรู้ด้วยการสวดพระธรรมเทศนา

๓) วัดเป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิความรู้ของคนสมัยก่อนโดยวัดเป็นแหล่งตำราแพทย์ และพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นหมอรักษาพยาบาลคนเจ็บทั่วไป

๔) วัดเป็นสถานสงเคราะห์ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตและศึกษาเล่าเรียนตลอดจนผู้ใหญ่ที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีพ

๕) วัดเป็นสถานที่พักอาศัยของคนเดินทาง ซึ่งวัดบางวัดได้สร้างศาลาเอาไว้กว้างขวางใหญ่โตเพื่อรองรับกิจการนี้โดยเฉพาะ

๖) วัดเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านได้มาพบปะสังสรรค์ และพักผ่อนหย่อนใจ วัดได้จัดสถานที่ต่างๆ ในบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาดและร่มรื่น

๗) วัดเป็นสถานที่รื่นเริงที่จัดเทศกาล และมหรสพต่างๆ สำหรับชาวบ้านทั้งหมดเช่นงานก่อพระเจดีย์ทรายในวันสงกรานต์บุญมหาชาติ เป็นต้น

๘) วัดเป็นบ่อเกิด และเป็นศูนย์กลางของศิลปกรรมแขนงต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และวรรณกรรม^{๑๐๖}

๙) วัดเป็นที่ไกลเกลียดชังพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัว และความทุกข์ต่างๆ ของชาวบ้าน

๑๐) วัดเป็นสถานที่สำหรับชาวบ้านรอบวัดมาทำบุญ และบำเพ็ญกุศลตลอดจนประกอบพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา

^{๑๐๕} พระแก้วมงคล ปิยธมโม (พิมพ์พร), การศึกษาเชิงวิเคราะห์ประโยชน์ของหลักพุทธการธรรม ๔ ใน ฐานะ เป็น หลักการพัฒนาคุณภาพชีวิต, **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๑๐๖} พระมหาสมทรง สิริธโร และคณะ, **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒๒-๒๔.

๑๑) วัดเป็นคลังพัสดุสำหรับเก็บของใช้ต่างๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานที่วัดหรือขอยืมไปใช้เมื่อคราวมีงาน

๑๒) วัดเป็นศูนย์กลางการบริหารหรือการปกครองท้องถิ่น ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกัน เพื่อบอกแจ้งกิจการต่างๆ

๑๓) เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรม อันเป็นเรื่อง ผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระยะต่างๆของชีวิต^{๑๑๑}

วัด เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัด ในการแสดงบทบาทต่างๆ เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพเชื่อถือ และการร่วมมือกันให้เกิดความสามัคคี ความเป็นระเบียบเรียบร้อย นอกจากนี้พระสงฆ์ยังมีบทบาท สำคัญในการควบคุมทางสังคมในระดับประเทศ ด้วยเพราะพระสงฆ์เป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทุกชั้นในสังคมตั้งแต่พระมหากษัตริย์ ลงมาจนถึงประชาชนทั่วไป ปัจจัยที่เชิดชูฐานะของพระสงฆ์ในสังคม ดังนี้ คือ

- ๑) ความบริสุทธิ์
- ๒) ความเสียสละบำเพ็ญประโยชน์
- ๓) ความเป็นผู้นำทางสติปัญญา^{๑๑๒}

วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนเปรียบประดุจคนไทยมีศูนย์รวมใจคือในหลวง ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า ดังนี้ คือ

- ๑) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัด มีความแนบแน่นต่อกัน
- ๒) กิจกรรมของวัดกับชุมชนเป็นกิจกรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน
- ๓) บรรยากาศของวัดทั้งพระเณร สถานที่ พิธีกรรม เป็นที่ศรัทธาของประชาชน
- ๔) กิจกรรมที่ทางวัดจัดขึ้นนั้นไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน
- ๕) วัดทำบทบาทหน้าที่ถูกต้อง ในด้านการบริหารการจัดการวัด การปรับปรุงวัด

และการพัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งเป็นศูนย์กลางชุมชนได้^{๑๑๓}

การพัฒนาวัดต้องมีเป้าหมายดังนี้ คือ

- ๑) ปกครองมีระเบียบรัดกุม
- ๒) บริเวณวัด สะอาดร่มรื่น
- ๓) มีกิจกรรมอำนวยประโยชน์แก่ประชาชน การที่จะไปถึงเป้าหมายทั้ง ๓ นั้นได้มีจุดสำคัญที่เจ้าอาวาสจะพึงสนใจดูแลอยู่ ๘ จุดด้วยกัน นั้น มีดังนี้ คือ
- ๑) สงฆ์ คือ พระในวัด
- ๒) สมณธรรม คือ ทำกิจวัตร
- ๓) เสนาสนะ คือ ที่อยู่อาศัย

^{๑๑๑} กรมการศาสนา, **หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**, (กรุงเทพมหานคร : เอ พี กราฟิ คตีไซน์, ๒๕๓๙), หน้า ๗.

^{๑๑๒} พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตโต), **การพัฒนาวัดแบบพอเพียง**, จัดพิมพ์และ เผยแพร่ โดยทุนพัฒนาวัด ภาค ๑๓ (กรุงเทพมหานคร : วัดเทวราชกุญชรวรวิหาร, ๒๕๕๒), หน้า ๒๖-๒๘.

^{๑๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖-๒๘.

๕) สมบัติของวัด คือ ผลประโยชน์รายได้
 ๖) สัปบุรุษ คือ ชาวบ้านผู้บารุงวัด
 ๗) สังฆาธิการ คือ การประสานงานกับเจ้าคณะ
 ๘) สาธารณะสงเคราะห์ คือ การบำเพ็ญประโยชน์ความพยายามเท่านั้น ย่อมนำไปสู่ความสำเร็จ ตามที่ท่านปรารถนาทุกประการ^{๑๑๔}

การบริหารจัดการอยู่กับการลงมือปฏิบัติจริง หลักการบริหารจัดการ วัดสมัยใหม่นั้น จะต้องประกอบด้วย ดังนี้ คือ

- ๑) การสร้างค่านิยม (Shared Values) ได้แก่ การสร้างฉันทะให้เกิด
- ๒) จัดโครงสร้าง (Structure) ได้แก่ การสร้างรูปแบบ และระบบให้เหมาะสม
- ๓) จัดระบบงาน (Systems) ได้แก่ การวางแผน และหลักการ
- ๔) จัดกิจกรรม (Style) ได้แก่ การสร้างรูปแบบในเชิงปฏิบัติ
- ๕) บุคคลกร ได้แก่ บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
- ๖) เสริมทักษะ (Staff Skills) ได้แก่ การสร้างความรู้ทักษะเพิ่มขึ้น
- ๗) กลยุทธ์ (Strategy) ได้แก่ วิธีการหรือกลวิธีที่เลือกใช้^{๑๑๕}

สอดคล้องกับกองพุทธศาสนสถาน ได้สรุปวัตถุประสงค์บทบาทหน้าที่ความสำคัญของวัดในชุมชน ดังต่อไปนี้

- ๑) เป็นศูนย์รวมของชุมชนในการจัดกิจกรรม และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
- ๒) เผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางศาสนา
- ๓) เป็นผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่นหรือเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง
- ๔) เป็นที่พึ่งของประชาชนทั้งด้านจิตใจ และการให้การสงเคราะห์ยามเดือดร้อน^{๑๑๖}

ถึงกระนั้นบทบาทความสำคัญของวัดในฐานะศูนย์กลางของสังคม มีดังนี้

- ๑) เป็นสถานศึกษาสำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระรับการฝึกอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาการต่างๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้น
- ๒) เป็นสถานสงเคราะห์ ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีพ และศึกษาเล่าเรียนตลอดถึงผู้ใหญ่ที่ยากจนมาอาศัยเลี้ยงชีพ
- ๓) เป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิรู้ของคนสมัยนั้น
- ๔) เป็นที่พักคนเดินทาง
- ๕) เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์หย่อนใจ หากความรู้เพิ่มเติม
- ๖) เป็นสถานบันเทิง ที่จัดงานเทศกาล และมหรสพต่างๆ สำหรับชาวบ้านทั้งหมด
- ๗) เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตของมนุษย์

^{๑๑๔} พระราชสุทธินิพนธ์มณฑล (เจริญ ฐิตธมโม), เป้าหมายทั้ง ๓ นั้นได้มีจุดสำคัญที่เจ้าอาวาสจะพึงสนใจดูแลอยู่ ๘ จุดด้วยกัน, (วัดอัมพวัน : สิงห์บุรี, ๒๕๕๑).

^{๑๑๕} กรมการศาสนา, วัดพัฒนา ๔๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๖), หน้า ๔๖.

^{๑๑๖} กองพุทธศาสนสถาน, กรมการศาสนา, ลานวัด ลานใจ ลานกีฬา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๙.

๘) เป็นศูนย์กลางของศิลปวัฒนธรรม ที่รวบรวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติ
ตลอดจน เป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์

๙) เป็นคลังวัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่างๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกัน เมื่อมีงานวัด
หรือยืมไปใช้เมื่อตอนมีงาน

๑๐) เป็นศูนย์กลางการบริหารหรือการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียก
ลูกบ้านมาประชุมกัน บอกแจ้งกิจกรรมต่างๆ

๑๑) เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือใช้บริการด้านพิธีกรรม อันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิต
ของทุกคนในระยะเวลาต่างๆ ของชีวิต การที่วัดกลายเป็นศูนย์กลางของสังคม ทำให้พระสงฆ์กลายเป็น
ผู้นำทางจิตใจเป็นศูนย์ รวมความร่วมมือ อาจเกิดจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น การเป็นที่ประกอบ
พิธีกรรม พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่างๆ เป็นที่ปรึกษาแนะนำชาวบ้านในปัญหา
ต่างๆ ได้ และในฐานะเป็น ศิษย์กับอาจารย์ทำให้สังคมไทยเชิดชูฐานะของพระสงฆ์ในสังคม คือ ความ
บริสุทธิ์ ความเสียสละ บำเพ็ญผลประโยชน์ และความเป็นผู้นำทางสติปัญญา^{๑๑๖}

ดังนั้น พอสรุปได้ว่าบทบาทความสำคัญของวัดที่มีต่อสังคมไทย ไว้ดังนี้

๑) บทบาทในฐานะที่เป็นจิตวิญญาณของชุมชนและสังคม วัดทำหน้าที่ในฐานะ
เป็นผู้หล่อหลอมจิตใจของประชาชนและ สังคม มีคุณธรรมจริยธรรมรักสันติ^{๑๑๗}

๒) บทบาทในฐานะที่เป็นหน่วยงานพัฒนา และสังคมสังเคราะห์ชุมชนบทบาทที่
สำคัญทำหน้าที่เป็นที่พักพิงอาศัย ปัญหา ทางโรคภัยไข้เจ็บทางร่างกาย และจิตใจ^{๑๑๘}

๓) บทบาทในฐานะเป็นหน่วยงานทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสงฆ์ใน
ชนบทยังมีหน้าที่เป็นผู้แนะนำอาชีพต่างๆ แก่ชาวบ้านด้วย จัดอบรมให้ความรู้ทางด้านเกษตร
สมัยใหม่ และเป็นสถานที่ฝึกอบรมอาชีพต่างๆ^{๑๑๙}

ทั้งนี้ก็สืบเนื่องมาจาก ประเทศไทยเป็นประเทศที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาเป็นเวลา
ช้านาน เคียงคู่กับการสร้างชาติบ้านเมือง วิถีชีวิตของชาวไทยเกี่ยวข้องกับวัดตั้งแต่เกิดจนตาย วัดจึงมี
ความสำคัญต่อคนไทยอย่างยิ่ง หากถอยหลังกลับไปในอดีตมากเท่าไร วัดก็มีความสำคัญต่อคน ไทย
มากขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพราะ วัดเป็นสถานที่อยู่ของผู้ทรงศีลทรงธรรม ผู้ที่ออกบวชเป็นภิกษุ และ
สามเณร ตลอดทั้งแม่ชี และอุบาสิกา ได้อาศัยวัดเป็นที่รักษาศีล และปฏิบัติธรรม เพราะวัดเป็นสถานที่
บำเพ็ญกุศล เมื่อวัดเป็นสถานที่อยู่ของนักบวช และผู้รักษาศีลปฏิบัติธรรม วัดจึงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์
คนไทยจึงนิยมไปทำบุญที่วัด เพราะในทางพระพุทธศาสนาถือว่า การทำบุญกับผู้ทรงศีลทรงธรรม ย่อม

^{๑๑๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒,
(กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕ - ๑๙.

^{๑๑๗} พระราชสุทธินามมงคล (จรัญ ฐิตธมโม), เป้าหมายทั้ง ๓ นั้นได้มีจุดสำคัญที่เจ้าอาวาสจะพึงสนใจ
ดูแลอยู่ ๘ จุดด้วยกัน, (วัดอัมพวัน : สิงห์บุรี, ๒๕๕๑).

^{๑๑๘} เสียบ ไทยยิ่ง, Wปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลาง ชุมชน :
กรณีศึกษา ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : กองแผนงาน กรมการ
ศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑.

^{๑๑๙} ฟัน ดอกบัว, วัดและพระสงฆ์ทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท บุรพา
สาส์น, ๒๕๕๐), หน้า ๓-๔.

ได้บุญมากกว่าทำบุญกับคนทั่วไป นอกจากนี้วัดเป็นสถานที่ศึกษาวิชาต่างๆ วัดนอกจากจะเป็นสถานที่ศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุ และสามเณรแล้ว วัดยังเป็นสถานที่ศึกษาวิชาต่างๆ ทั้งวิชาชีวะ และวิชาสามัญของชาวบ้านตั้งที่โรงเรียนต่างๆ และวัดยังเป็นสถานสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันว่า เป็นบุญเขตแห่ง ความเมตตา

ดังนั้น การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อสุขภาวะของประชาชน” เพราะวัดเป็นศูนย์รวมจิต รวบรวมใจ รวมศรัทธาจากประชาชน ความต้องการของผู้วิจัย เพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้ด้านสุขภาวะ ด้านแพทย์แผนไทย และแพทย์แผนปัจจุบัน วัดเป็นศูนย์รวมของประชาชน วัดจึงเป็นแหล่งแห่งวิชาชีวะต่างๆ เช่น หมอดูหมอยา หมอนวดแผนไทย ช่างทั้งหลายตลอดถึงผู้ชำนาญ ในด้านเกษตรสาขาต่างๆ วัดเป็นสถานที่บันเทิง ของชาวบ้าน คนทั่วไปชอบสนุกสนานบันเทิงรื่นรมย์ จึงจัดงานการละเล่นต่างๆ บ้างในบางโอกาส เพื่อความเพลิดเพลินเจริญใจคลายความทุกข์ ทั้งงาน ชั่วคราว และงานเทศกาลต่างๆ เพราะฉะนั้นวัดจึงเป็นรมณีสถานที่พักผ่อนกาย คลายทุกข์ใจได้เป็นอย่างดี

จากคำกล่าวของนักวิชาการแต่ละท่านดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของความหมาย การบริหาร สามารถสรุป ความสำคัญเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ ๒.๓ สรุป แนวคิด ที่เกี่ยวกับวัด

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลักทฤษฎี
พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ) (๒๕๔๕), หน้า ๑๖).	วัด เป็นสถานที่สำคัญ และเป็นหน่วยงานปกครอง หน่วยงาน ดำเนินกิจการคณะสงฆ์ และกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุด และเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา เป็น องค์กรหลักในการปกครองคณะสงฆ์ หลักเกณฑ์ วิธีการต่างๆ เกี่ยวกับวัด ทรงตราไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสิ้น
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ (๒๕๕๓, หน้า ๙-๑๑).	วัดและพระสงฆ์ ในสังคมคณะสงฆ์ไทยปัจจุบันมีบทบาทตาม การกิจ ๖ ประการ ของคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.

	๒๕๐๕ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๕ กล่าวคือ บทบาทและหน้าที่
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, (๒๕๔๒, หน้า ๓-๕).	วัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยจัดโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เมื่อปี ๒๕๔๒ พบว่า บทบาทที่พึงประสงค์ของวัด และพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยตามภารกิจหลากหลาย โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับศูนย์กลางของสังคม
พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), (๒๕๔๘, หน้า ๑).	ในหนังสือ คำว่าวัดว่า “เป็นคำที่ใช้เรียกสถานที่ทางพระพุทธศาสนามาแต่โบราณ เป็นคำเรียกรวมที่ดินและอาคาร ที่ตั้งอยู่บนที่ดินนั้นด้วย” วัด เป็นสิ่งที่มีมาคู่สังคมไทยเป็นเวลาช้านาน พระสงฆ์มีบทบาททั้งในด้านการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน
พระเกื้อพงศ์ ปิยะมโณ, (๒๕๕๒, หน้า ๒๔).	วัด เป็นความสุขของชาวบ้าน ญาติโยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่อยู่ใกล้ๆวัด ให้เขาเห็นสิ่งมงคล คือ คุณของพระสงฆ์ว่าพระสงฆ์ได้ดูแลเอาใจใส่ งานที่พระสงฆ์ท่านทำ ๔ ประเภท คือ ๑) งาน ศาสนา ๒) งาน ศาสนธรรม ๓) งาน ศาสนพิธี ๔) งาน ศาสนบุคคล
พระมหาสมทรง สิริธโร และคณะ. (๒๕๕๒, หน้า ๒๒-๒๔).	ในปัจจุบันการพัฒนาวัด พอจะสรุปได้ว่า พระสงฆ์ทำหน้าที่ใหญ่ๆ ๓ ประการ ดังนี้ คือ ๑) เป็นผู้นำด้านพัฒนาจิตวิญญาณของมนุษย์ ๒) ทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่ประชาชน สถาบันสงฆ์ ๓) เป็นผู้นำการพัฒนาชนบท พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำการพัฒนาชนบทมีทั่วประเทศ

สรุป การบริหารการพัฒนาวัด เพราะวัดเป็นศูนย์กลางจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัด ในการแสดงบทบาทต่างๆ เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์กลางแห่งความเคารพศรัทธาของหมู่ประชาชน การร่วมมือกันให้เกิดความสามัคคี ความเป็นระเบียบเรียบร้อย นอกจากนี้พระสงฆ์ยังมีบทบาท สำคัญในการควบคุม พระสงฆ์เป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทุกชั้นในสังคม วัดอุปประสงค์ เพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านต่างๆ การบริหารการพัฒนาวัด ให้มีความสำคัญกับบุคคลากรทั้งภายใน และภายนอกรอบๆวัด เพื่อให้การดำเนินงานภายในวัดเป็นระบบมากขึ้น ทำให้สะดวกในการประสานงาน ทำให้เกิดประสิทธิภาพ และ เกิดความประหยัดในการดำเนินงาน สามารถติดตามตรวจสอบการดำเนินงานได้ และทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จทุกคนพึงพอใจ

การดำเนินงานเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน มุมมองทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า เราจะต้องมีความเห็นตรงกันก่อนว่า จะทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร เมื่อเรามีมุมมองไปทิศทางเดียวกัน บุคคลากรเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนา เมื่อบุคคลากรที่ได้รับการพัฒนาดีแล้วจะบรรลุถึงสถานะที่เรียกว่ามนุษย์ที่สมบูรณ์ เมื่อไปอยู่จุดใดของสังคม จะมีส่วนให้จุดนั้นพัฒนาไปด้วย กล่าวคือ มนุษย์ที่สมบูรณ์จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ศาสนา และวัฒนธรรมต่อไป การปลูกฝังการพัฒนาคน ก็โดยใช้หลักไตรสิกขา เนื่องจากไตรสิกขาเป็นระบบ และเป็นกระบวนการในการฝึกฝน อบรมฝึกหัดเพื่อพัฒนาคน

๒.๒.๑ แนวคิด ที่เกี่ยวกับไตรสิกขา

การวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” คำว่า ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นเส้นทางของบรรพชิต ซึ่งอุดมการณ์สูงสุดของการออกบวชประพฤติพรหมจรรย์ก็คือมุ่งสู่ความหลุดพ้นขั้นสูงสุด แต่สำหรับฐานะที่ตนพึงมีในฐานะฆราวาส เมื่อเจริญสติไปพร้อมกับบำเพ็ญ ทาน ศีล ภาวนา ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิด นำเสนอเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

พระพุทธศาสนานั้นเป็นหลักธรรมแห่งการศึกษา เรื่องของการศึกษาเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น การพัฒนาตนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นแหละเป็นเนื้อเป็นตัวเป็นความหมายที่แท้ของการศึกษา การศึกษานั้นเป็นทั้งตัวการพัฒนาและเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนา คือเป็นการพัฒนาคนขึ้นไป โดยพัฒนาตัวคนทั้งคนหรือชีวิตทั้งชีวิต ตัวการพัฒนานั้นคือการศึกษา เมื่อผู้เรียนมีการศึกษาอย่างนี้แล้วก็จะเอาคุณสมบัติที่ตัวมีซึ่งเกิดจากการศึกษานี้ไปเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตและสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ การศึกษาก็เลยกลายเป็นเครื่องมือการพัฒนา^{๑๒๑} การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน นักวิชาการได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า เราจะต้องเห็นตรงกันก่อนว่า คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา นั่นคือ คนเป็นตัวตั้งของการพัฒนาทั้งหลายคนที่ได้รับการพัฒนาดีแล้วจะบรรลุถึงสภาวะที่เรียกว่ามนุษย์ที่สมบูรณ์ เมื่อคนชนิดนั้นไปอยู่จุดใดของสังคม เขาก็มีส่วนให้จุดนั้นพัฒนาไปด้วย กล่าวคือมนุษย์ที่สมบูรณ์จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ศาสนา และวัฒนธรรมต่อไป^{๑๒๒}

แนวคิดการพัฒนามนุษย์ตามหลักของไตรสิกขานี้เป็นการพัฒนาแบบองค์รวม มีหลักการที่สำคัญดังนี้

๑. สร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นก่อน ได้แก่

๑.๑ ปัจจัยภายนอกที่ดี (ปรโตโฆสะ) คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตร

๑.๒ ฝึกการคิดอย่างถูกวิธี (โยนิโสมนสิการ) เป็นการให้ถูกวิธี ถูกต้องและเป็นระบบอันจะเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เห็นถูกต้องคือสัมมาทิฐิเกิดขึ้น เมื่อสัมมาทิฐิเกิดขึ้นแล้วก็จะทำให้เห็นแนวทางดำเนินการที่ชัดเจนแจ่มแจ้งก็เข้าสู่กระบวนการฝึกตามหลักไตรสิกขา

๒. การฝึกตามหลักของไตรสิกขา ซึ่งมีหลักสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่

๒.๑ ศีล เป็นเรื่องของการฝึกศึกษาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุและทางสังคม บางที่ท่านแยกย่อยไปอีก คือ การพัฒนาความสัมพันธ์กับวัตถุ เรียกว่า “กายภาวนา” และการพัฒนาความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ เรียกว่า สีสภาวนา

^{๑๒๑} พระเทพเวที (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การศึกษา: เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๓๖), หน้า ๙๕- ๑๐๕.

^{๑๒๒} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ทิศทางการศึกษาไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘.

๒.๒ สมาธิ เป็นการพัฒนาด้านจิตใจ เช่น เรื่องของคุณธรรม ความดี เรื่องของสมรรถภาพจิตใจ ความเข้มแข็ง หมั่นเพียร อดทน ความมีสติ สมาธิ ความสุข ความสดชื่น เบิกบาน เรียกว่า จิตภาวนา

๒.๓ ปัญญา เป็นการพัฒนาด้านความรู้ ความเข้าใจ เน้นความรู้ตามความเป็นจริง หรือรู้ตามที่มันเป็น เรียกว่า ปัญญาภาวนา

๓. วัดและประเมินผล การพัฒนาที่รอบด้านครอบคลุมนั้นนักการศึกษาปัจจุบันว่ามี ๔ อย่าง ซึ่งตรงพอดีกับในพระพุทธศาสนา เรียกว่า การพัฒนา ๔ ด้าน คือ

๓.๑ พัฒนากาย แยกได้เป็นหลายอย่าง อย่างง่ายที่สุด คือ พัฒนาร่างกายให้แข็งแรงมีสุขภาพดี หายโรคหายภัย แต่พุทธศาสนายังพูดถึงไปอีกถึงการพัฒนากายในความหมายว่าเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพอย่างถูกต้องดีงาม ตัวการพัฒนากาย เรียกว่า กายภาวนา ถ้าเป็นคนก็เรียกว่า ภาวีกาย แปลว่าคนที่พัฒนากายแล้ว

๓.๒ พัฒนาศีล คือการพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยดีมีระเบียบวินัย อยู่ในกฎเกณฑ์กติกา มีชีวิตที่เกื้อกูลเป็นประโยชน์ และมีอาชีพที่ถูกต้องโดยประกอบสัมมาชีพ พัฒนาศีลนี้ปัจจุบันเรียกว่า การพัฒนาทางสังคม ทางพระเรียกเป็นทางศัพท์ว่า ศีลภาวนา ถ้าเป็นคนได้พัฒนาศีลแล้วก็เรียกว่า ภาวีกศีล

๓.๓ พัฒนาจิต เป็นการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตใจ ให้พร้อม สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติทั้ง ๓ คือ

๑) คุณภาพจิต ได้แก่ พวกคุณธรรมต่างๆ คือ เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม

๒) สมรรถภาพจิตหรือความสามารถของจิต คือความมีสติดี มีวิริยะ ความเพียรพยายามสั่งาน มีขันติ ความอดทนและทนทาน

๓) สุขภาพจิต คือมีจิตที่มีสุขภาพดี มีจิตใจเป็นสุข สดชื่น เบิกบาน ร่าเริง ปลอดโปร่ง สงบ ผ่องใสการพัฒนาจิตนี้ถ้าเรียกสั้นๆก็เรียกว่า จิตภาวนา ถ้าเป็นคนฝึกอบรมจิตแล้วพัฒนาจิตแล้วก็เรียกว่าเป็น ภาวีกจิต

๔) พัฒนาปัญญาแบ่งได้ดังนี้ ปัญญาขั้นแรก คือปัญญาที่เป็นความรู้ความเข้าใจในศิลปวิทยาการ ต่อจากนั้น ลึกซึ้งลงไปอีกคือการรับรู้ เรียนรู้อย่างถูกต้อง ตามความเป็นจริง ไม่เพียดยึดหรือเอนเอียงด้วยอคติ เนื่องจากการรับรู้ นั้น ยังมีขั้นต่อไปอีกคือการคิดการวินิจฉัย ซึ่งหมายถึงการคิดวินิจฉัยด้วยการใช้ปัญญาโดยบริสุทธิ์ใจ ปัญญาอีกขั้นหนึ่ง คือ ปัญญาที่รู้เข้าใจถึงสาระแห่งความเป็นไปของโลกและชีวิต รู้ทางเสื่อม ทางเจริญและเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รู้วิธีแก้ไขปัญหา และสร้างสรรค์ความสำเร็จที่ทำให้พัฒนาตน พัฒนาชีวิตและสังคมให้เจริญดีงามยิ่งขึ้นไป ขั้นสุดท้าย ได้แก่ ปัญญาที่รู้เท่าทันธรรมชาติของสังขาร คือโลกและชีวิต เข้าถึงความเจริญแท้ของการที่สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน ทำให้คลายความยึดติดถือมั่นโดยวางใจได้ถูกต้องต่อสิ่งทั้งหลาย แยกจิตใจออกมาเป็นอิสระได้ เลิกเอาความอยากของตนเป็นตัวกำหนดเปลี่ยนมาเป็นอยู่และทำการด้วยปัญญาเป็นขั้นที่จิตใจเข้าถึงอิสระภาพ หลุดพ้นจากความทุกข์โดยสมบูรณ์ การพัฒนาทางปัญญา เรียกว่า ปัญญาภาวนา ถ้าเป็นคนก็เรียกว่าภาวีกปัญญา คือเป็นคนที่ได้ฝึกอบรมพัฒนาปัญญาแล้วก็จบ

การพัฒนา ๔ ด้าน ซึ่งถือว่าครบถ้วนสำหรับชีวิต ดังนั้นการดำเนินชีวิตที่ดีจึงต้องมีการศึกษา และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา^{๑๒๓}

ไตรสิกขา หมายถึง การศึกษา ๓ ด้าน ดังนี้

๑) หลักสิกขานี้ครอบคลุมการปฏิบัติทั้งหมดในพุทธศาสนา สิกขาเป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติ เมื่อหลักปฏิบัติธรรมทั้งหมดอยู่ในหลักสิกขา ก็กล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนานั้นเป็นหลักธรรมแห่งการศึกษา เรื่องของการศึกษาเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

๒) การพัฒนาตนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นแหละเป็นเนื้อเป็นตัวเป็นความหมายที่แท้ของการศึกษา นั้นเป็นทั้งตัวการพัฒนา และ

๓) เป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนา คือเป็นการพัฒนาคนขึ้นไป โดยพัฒนาตัวคนทั้งคนหรือชีวิตทั้งชีวิต ตัวการพัฒนานั้นคือการศึกษา อย่างนี้แล้วก็จะเอาคุณสมบัติที่ตัวมีซึ่งเกิดจากการศึกษานี้ไปเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต และสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ การศึกษาก็เลยกลายเป็นเครื่องมือการพัฒนา^{๑๒๔} การพัฒนาตามแนวพุทธต้องตั้งอยู่บนหลักไตรสิกขาหรือภาวนา ๓ คือ กาย ภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา^{๑๒๕} จากการได้ศึกษาแนวคิดที่ว่า พระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ไตรสิกขา ๓ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา^{๑๒๖} นี้มีความสามารถแก้ไขปัญหาสังคมไทยได้ด้วยการให้หลักธรรมทั้งในการ แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ด้านคุณภาพชีวิต ตลอดจนปัญหาต่างๆ^{๑๒๖} การศึกษาตามหลักไตรสิกขาทางพระพุทธศาสนา คือ การพัฒนาตน ทางกาย วาจา ใจ ให้มีอิสระเหนือการถูกครอบงำด้วยอำนาจความย่ำแย่ในรูปแบบต่างๆ ที่ก่อให้เกิดการล่องละเมิดหรือสภาวะผิดปกติทางกาย วาจา ใจของตน^{๑๒๗} การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา ว่า เป็นขบวนการการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกับสิ่งที่เรียนจริงแล้วพิจารณาให้เห็นประโยชน์ คุณและโทษ ตามความเป็นจริงด้วยตนเองแล้วนำความรู้้นั้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติตามอย่างจริงจัง^{๑๒๘} การเรียนรู้วิธีสอนที่นำกระบวนการฝึกอบรม และพัฒนามนุษย์ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาประยุกต์เป็นวิธีสอนเน้นการปฏิบัติ ฝึกหัดอบรมตน ด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ

^{๑๒๓} พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต), การศึกษา: เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๓๖), หน้า ๙๕- ๑๐๕.

^{๑๒๔} พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต), การศึกษาที่สากลบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย, โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๒), หน้า ๗๐.

^{๑๒๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๑๗๘.

^{๑๒๖} เพ็ญศรี กาญจนมัย, ศาสนากับการพัฒนาประเทศ, (เกษตรศาสตร์, สังคมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า, ๑๒๒-๑๒๕.

^{๑๒๗} พระมหาเสกสรร จิรภาโส, การศึกษาวิเคราะห์หลักไตรสิกขาที่มีต่อการจัดการศึกษาไทย, พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐.

^{๑๒๘} สุวิทย์-อรรถัย มูลคำ, วิธีจัดการเรียนรู้ : เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ, (กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓๐.

ให้เห็นจริงด้วยตนเอง และควบคุมพฤติกรรมของตนให้เป็นไปในทางที่ดี^{๒๕} กระบวนการศึกษาที่มีลักษณะบูรณาการ เพราะองค์ประกอบของไตรสิกขาประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญาทั้ง ๓ ตัวนี้ อาศัยกัน และกันทำให้ชีวิตบริสุทธิ์^{๒๖} การฝึกหัด อบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญาให้เจริญยิ่งขึ้นไป จนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน พระพุทธศาสนาสอนบุคคลรู้จักพึ่งตนเองในการประกอบคุณงามความดีในการยกระดับแห่งชีวิตของตนสูงให้ขึ้น และด้วยหลักการทำได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ซึ่งเรียกว่า กฎแห่งกรรมทำให้ชาวต่างประเทศหันมานับถือมากขึ้น^{๒๗} การศึกษาศีล ศึกษาจิต ศึกษาปัญญา ซึ่งนับว่าเป็นประถมศึกษา ต้องศึกษารวมที่พระพุทธเจ้าสอนให้ปฏิบัติทุกประการรวมลงในหลักไตรสิกขานี้ ศีลสิกขาเกี่ยวกับความประพฤติทั้งปวง จิตสิกขา เกี่ยวกับภาวะทางจิตใจทุกอย่าง ปัญญาสิกขา เกี่ยวกับความรู้ความเห็นทุกประการของคนเราทุกคน^{๒๘} ดังนั้น ไตรสิกขาเป็นระบบการฝึกอบรม จากภายนอกเข้าไปหาภายใน จากส่วนที่หยาบเข้าไปหาส่วนที่ละเอียด และจากส่วนที่ยากและลึกซึ้งกว่าเมื่อแรกเริ่ม การฝึกอาศัยความเห็นชอบหรือความเข้าใจถูกต้อง ที่เรียกว่า สัมมาทิฐิ เป็นเชื้อหรือเป็นค่าให้เพียงเล็กน้อยพอให้รู้ว่าตนจะไปไหน ทางไหนจะตั้งต้น ที่ไหนเท่านั้น การเข้าใจปัญหา และการมองโลก และชีวิตตามความเป็นจริง คือ จุดเริ่มต้นที่ถูกต้อง^{๒๙}

แนวคิดการพัฒนามนุษยธรรมตามหลักของไตรสิกขานี้เป็นการพัฒนาแบบองค์รวม มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

๑) สร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิให้เกิดขึ้นก่อน ได้แก่

๑.๑ ปัจจัยภายนอกที่ดี (ปรโตโฆสะ) คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตร

๑.๒ ฝึกการคิดอย่างถูกวิธี (โยนิโสมนสิการ) เป็นการให้ถูกวิธีถูกต้อง และเป็นระบบอันจะเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ความเห็นถูกต้องคือสัมมาทิฐิเกิดขึ้นแล้วก็จะทำให้เห็นแนวทางดำเนินการที่ชัดเจนแจ่มแจ้งก็เข้าสู่กระบวนการฝึกตามหลักไตรสิกขา

๒) การฝึกตามหลักของไตรสิกขา ซึ่งมีหลักสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่

๒.๑ ศีล เป็นเรื่องของการฝึกศึกษาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ และทางสังคม เรียกว่า “กายภาวนา” และการพัฒนาความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ เรียกว่า สีลภาวนา

^{๒๕} สุนีย์ ผจญศิลป์, ผลการสอนแบบไตรสิกขาที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ ; ทางการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาและการคิดอย่างมีวิจารณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖. **วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต.**, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๔๗).

^{๒๖} วศิน อินทสระ, **จริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร ; บรรณกิจ, ๒๕๔๘), หน้า ๑๘.

^{๒๗} สุชีพ ปุญญานุภาพ, **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร ; มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๖๖.

^{๒๘} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช, **ได้กล่าวถึงหลัก, ไตรสิกขา ๓**, ๒๕๔๑), หน้า ๔๘-๔๙.

^{๒๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรมฉบับปรับปรุง และขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๗.

๒.๒ สมาธิ เป็นการพัฒนาด้านจิตใจ เช่น เรื่องของคุณธรรม ความดี เรื่องของสมรรถภาพจิตใจ ความเข้มแข็ง หมั่นเพียร อดทน ความมีสติ สมาธิ ความสุข ความสดชื่น เบิกบาน เรียกว่า จิตภาวนา

๒.๓ ปัญญา เป็นการพัฒนาด้านความรู้ ความเข้าใจ เน้นความรู้ตามความเป็นจริง หรือรู้ตามที่มันเป็น เรียกว่า ปัญญาภาวนา

๓) วัด และประเมินผล การพัฒนาที่รอบด้านครอบคลุมนั้นนักการศึกษาปัจจุบันว่ามี ๔ อย่าง ซึ่งตรงพอดีกับในพระพุทธศาสนา เรียกว่า การพัฒนา ๔ ด้าน คือ

๓.๑ พัฒนากาย แยกได้เป็นหลายอย่าง อย่างง่ายที่สุด คือ พัฒนาร่างกายให้แข็งแรงมีสุขภาพดี ตัวการพัฒนากาย เรียกว่ากายภาวนา ถ้าเป็นคนก็เรียกว่า ภาวิตกาย

๓.๒ พัฒนาศีล คือการพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยดีมีระเบียบวินัย อยู่ในกฎเกณฑ์กติกา มีชีวิตที่เกื้อกูลเป็นประโยชน์ ก็เรียกว่า ภาวิตศีล

๓.๓ พัฒนาจิต เป็นการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตใจ ให้พร้อม สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติทั้ง ๓ คือ คุณภาพจิต-สมรรถภาพจิตหรือความสามารถของจิต-สุขภาพจิต

๔) พัฒนาปัญญา แบ่งได้ ดังนี้ คือ

๔.๑ ปัญญาที่เป็นความรู้ความเข้าใจในศิลปวิทยาการ

๔.๒ การคิดการวินิจฉัย ซึ่งหมายถึง การคิดวินิจฉัยด้วยการใช้ปัญญา

๔.๓ ปัญญาที่รู้เข้าใจถึงสาระแห่งความเป็นไปของโลก และชีวิต รู้ทางเสื่อมทางเจริญ และเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รู้วิธีแก้ไขปัญหา และสร้างสรรค์ความสำเร็จที่ทำให้พัฒนาตน พัฒนาชีวิต และสังคมให้เจริญดีงามยิ่งขึ้นไป ขั้นสุดท้ายได้แก่ ปัญญาที่รู้เท่าทันธรรมชาติของสังขาร คือ โลกและชีวิต^{๑๑๔}

การพัฒนาบุคคลต้องมีการปฏิบัติศีล สมาธิ และปัญญา การศึกษาที่สมบูรณ์ ต้องทำความเข้าใจให้ถูกต้อง และสมบูรณ์อันประกอบด้วย

๑) ความฉลาดหรือสติปัญญาในขั้นพื้นฐานพอตัว คือ การเรียนรู้ศาสตร์ต่างๆ

๒) มีความรู้เรื่องวิชาชีพ และอาชีพพอตัว คือ การเรียนรู้ทางวิชาชีพ

๓) มีความเป็นมนุษย์ธรรม คือ มีความเป็นมนุษย์อย่างถูกต้อง คือ การเรียนรู้ความเป็นมนุษย์ ซึ่งกระทำได้ด้วยวิธีการเรียนการสอน การอบรมคุณธรรมจริยธรรม^{๑๑๕}

ความหมายของไตรสิกขา คือ สิกขา ๓ หมายถึง ศีล สมาธิ ปัญญา มีดังนี้

๑) ศีล หมายถึง การปฏิบัติเพื่อควบคุมกาย วาจา ใจ ให้ทำดี พุทฺดี และคิดดี อยู่เสมอ เพราะสภาวะปกติ

๒) สมาธิ หมายถึง การปฏิบัติเพื่อควบคุมจิตใจของตนเองให้สงบ ตั้งใจแน่วแน่ และมั่นคงอยู่กับสิ่งที่ปฏิบัติ กระทำสิ่งต่างๆ โดยมีสติสัมปชัญญะ

^{๑๑๔} พระเทพเวที (ประยุทธ์ปยุตโต), การศึกษา: เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๓๖), หน้า ๙๕- ๑๐๕.

^{๑๑๕} พุทธทาสภิกขุ, เป้าหมายของการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิพนพาน, ๒๕๔๗).

๓) ปัญญา หมายถึง การปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งในธรรมะหรือสภาพ ที่เป็นจริง ตามธรรมชาติของสิ่งต่างๆ และไตรตรองสภาพของสิ่งต่างๆ ด้วยจิตใจที่สุจริต^{๑๑๖}

บุคคล สามารถปฏิบัติตามหลักธรรม ไตรสิกขา นี้เพื่อจะก่อประโยชน์ ๓ ประการ อันประกอบ คือ

- ๑) ทำให้บุคคลเป็นคนดีของสังคม
- ๒) ทำให้บุคคลมีจิตใจ และอารมณ์มั่นคง เป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่คนอื่นๆ เป็นคนที่เห็นประโยชน์แก่ส่วนรวม
- ๓) ทำให้บุคคลได้รู้ และเข้าใจในสิ่งต่างๆอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง เป็นสัมมาทิฎฐิ^{๑๑๗}

การปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา มีคุณประโยชน์หลายประการ สามารถ สรุปได้ ดังนี้

- ๑) ประโยชน์ที่เป็นจุดมุ่งหมายหรืออุดมคติทางศาสนา
- ๒) ประโยชน์ในด้านการสร้างความสามารถพิเศษเหนือสามัญวิสัย
- ๓) ประโยชน์ในสุขภาพจิต และการพัฒนาบุคลิกภาพ
- ๔) ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น
 - ๔.๑ ช่วยทำจิตใจอ่อนคลาย หายเครียด เกิดความสงบ
 - ๔.๒ เป็นเครื่องเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน การเล่าเรียน และการทำกิจกรรมอื่นๆ
 - ๔.๓ ช่วยเสริมสุขภาพกาย และช่วยแก้ไขโรคได้ ร่างกายกับจิตใจต้องอาศัยกัน^{๑๑๘}

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีลสมบูรณ์ด้วยศีลมีอันสงส์ ๕ ประการ คือ

- ๑) บุคคลผู้มีศีล ย่อมมีโภคทรัพย์เป็นอันมาก
- ๒) กิตติศัพท์อันดีงามของบุคคลผู้มีศีล ย่อมขจรไป
- ๓) บุคคลผู้มีศีลจะเข้าไปยังบริษัทใดย่อมแก้วักลำไม่แก้อเงิน
- ๔) บุคคลผู้มีศีลย่อมไม่หลงลืมสติในเวลาตาย
- ๕) บุคคลผู้มีศีลหลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์^{๑๑๙}

ดังนั้น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) จึงได้แบ่งศีลออกเป็นหมวดใหญ่ๆ ๔ หมวดคือ

^{๑๑๖} พจนานุกรม จิตเจริญวิทยาชิด, ; อ่างใน ; เอกสารสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด, ในเขตการศึกษา ๗, นครราชสีมา : สำนักงานการประถมศึกษา, ๒๕๓๒, หน้า ๑๓๒.

^{๑๑๗} โกลล เพชรวงศ์, พระพุทธศาสนากับการพัฒนาคน ; ศึกษากรณีผู้เข้าการฝึกอบรมหลักสูตร, เตรียมเป็นผู้บริหารของสถานบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา, วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก อักษรศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๓).

^{๑๑๘} พระธรรมปฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๕๙.

^{๑๑๙} ที.สี. (ไทย) ๑๐/๑๕๐/๙๔-๙๕.

๑) การรักษาวินัยแม่บทของชุมชน (ปาฏิโมกขสังวร) เมื่อคนอยู่ร่วมกัน หรือทำงาน ทำกิจการร่วมกัน เป็นชุมชน เป็นหน่วยงาน เป็นองค์กร ตลอดจนเป็นประเทศชาติ

๒) การรู้จักใช้อินทรีย์ (อินทรีย์สังวร) เรารับรู้สิ่งแวดล้อมโดยผ่านทางอินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

๓) การหาเลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์ (อาชีวะปาริสุทธิ) การทำมาหาเลี้ยงชีพเป็นพฤติกรรมหลักในการดำเนินชีวิตของมนุษย์

๔) การเสพบริโภคปัจจัยโดยใช้ปัญญา (ปัจจัยปฏิสวนา) พฤติกรรมของมนุษย์ ในที่สุดก็มาลงที่การกิน ใช้เสพบริโภค ถ้ามนุษย์ไม่พัฒนาพฤติกรรมในการเสพบริโภค ก็จะก่อปัญหาอย่างมากทั้งแก่ชีวิต สังคม และโลก^{๑๔๐}

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวขอบเขตของศิลปะไว้ว่า ศิลปะมีขอบเขตเฉพาะทางกาย และวาจาที่ปรากฏภายนอก คือ ถ้าภายนอกเรียบร้อยตามวินัย แม้ใจจะเสียไปบ้างก็ไม่นับว่าเสียในส่วนศิลปะ^{๑๔๑} ซึ่งสอดคล้องกับคำสอน และหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคมและสะท้อนถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนา ในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้มากที่สุดก็คือ คำสอนและหลักปฏิบัติในชั้นศิลปะ^{๑๔๒} การแบ่งศิลปะเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับทั่วไป ได้แก่ ระดับธรรมหรือระดับที่ยังเป็นธรรม คือ เป็นข้อแนะนำสั่งสอนหรือหลักความประพฤติที่แสดงและบัญญัติไปตามกฎธรรมดแห่งความดีความชั่ว ที่เรียกว่ากฎแห่งกรรม ผู้ทำดีทำชั่วหรือรักษาศีลละเมิดศีล ย่อมได้รับผลดีผลชั่วเองตามธรรมดาของเหตุปัจจัยหรือตามกฎแห่งกรรมนั้น ระดับเฉพาะ ได้แก่ ระดับวินัยหรือระดับที่เป็นวินัย คือ เป็นแบบแผนข้อบังคับที่บัญญัติคือวางหรือกำหนดขึ้นไว้ เป็นทำนองประมวลกฎหมายสำหรับกำกับความประพฤติของสมาชิกในหมู่ชนหรือชุมชนหนึ่ง โดยสอดคล้องกับความมุ่งหมายของหมู่คณะหรือชุมชนนั้นโดยเฉพาะ ผู้ละเมิดบทบัญญัติแห่งศิลปะประเภทวินัยนี้มีความผิดตามอาญาของหมู่ชนเข้ามาอีกชั้นหนึ่ง เพิ่มจากอกุศลเจตนาที่จะได้รับผลตามกฎแห่งกรรมของธรรมชาติ^{๑๔๓} การรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย เมื่อรักษาศีลได้แล้ว จะส่งผลให้เกิดความสะอาด ซึ่งหมายรวมถึงความสะอาดทั้งภายใน และภายนอกโดยอาศัยกิจกรรมต่างๆ เช่นการจัดอุทยานการศึกษาภายในวัด โดยจัดให้มีห้องสมุด พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ต้นไม้พุดได้ ปลุกต้นไม้ ปรับภูมิทัศน์ พัฒนาแหล่งน้ำ และจัดทำแผนผังวัด^{๑๔๔}

^{๑๔๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พระพุทธศาสนา พัฒนาคนและสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๕๕.

^{๑๔๑} พุทธทาสภิกขุ, **เรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: จักรานุกูลการพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๕๙.

^{๑๔๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุง และขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรม, ๒๕๔๙), หน้า ๔๓๑-๔๓๒.

^{๑๔๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๔๓๑-๔๓๒.

^{๑๔๔} พระธรรมวรเมธี (สุชิน อคฺคชิโน), **กล่าวในกองพุทธศาสนสถาน, โครงการอนุรักษ์วัด**, (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๗๐.

ความหมาย ตามพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม สมาธิ คือ ความตั้งมั่น แห่งจิต ภาวะที่จิตสงบนิ่งจับอยู่ที่อารมณ์อันเดียว ซึ่งสอดคล้องกับหนังสือพุทธิกจริยธรรม ความหมายของคำว่า สมาธิ คือความมีใจตั้งมั่น, ความตั้งมั่นแห่งจิต, การทำให้ใจสงบแน่วแน่ไม่ฟุ้งซ่าน, การมีจิตกำหนด แน่วแน่อยู่นิ่งในสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมาย คำว่าสมาธิไว้ว่า “ความตั้งมั่นแห่งจิต ; ความสำรวมใจแน่วแน่ เพื่อเพ่งเล็งในสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยพิจารณา อย่างเคร่งเครียด เพื่อให้เกิดปัญญาเห็นแจ้งในสิ่งนั้น”^{๑๔๕} แนวคิดการพัฒนาหรือการฝึกฝนตนเองทาง พระพุทธศาสนารวมอยู่ในหลักไตรสิกขาที่จะพัฒนาศักยภาพทั้งร่างกายและจิตใจ ให้ไปตามเส้นทางที่ พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ในมรรคมืองค์ ๘ ซึ่งก็กล่าวถึง ศีล สมาธิ และปัญญา^{๑๔๖}

การนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ เน้นกรอบพัฒนาตามหลักไตรสิกขา อย่างบูรณาการ เพื่อให้พัฒนาชีวิต โดยผ่านกระบวนการทางหลักพุทธธรรม แสวงหาปัญญา และมี เมตตาเป็นฐานในการดำเนินชีวิต^{๑๔๗} การฝึกอบรมปัญญานั้น มุ่งเน้นที่การรู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตาม ความเป็นจริงเพื่อ ให้เกิดความเห็นที่บริสุทธิ์ จึงจะสามารถทำลายกิเลสได้ ดังแสดงในมาติกาภาคคัมภีร์ ปฏิสัมภิทามรรคว่า “ชื่อว่าทิวฐิวสุทธิ” เพราะมีความหมายว่าเห็น ความเห็นชื่อว่าอธิปัญญาสิกขา^{๑๔๘} ปัญญา ความรู้ทั่วหรือความรู้ชัด คือ เหมือนกับบุรุษถือคบไฟเข้าไปในเรือนที่มืด ไฟที่เข้าไปแล้วนั้นก็ ย่อมกำจัดความมืดเสีย ทำความสว่างให้เกิด ส่องแสงทำรูปให้ปรากฏ ทำให้มองเห็นได้ ฉะนั้น ใน คัมภีร์ชื่อวิสุทธิมรรค ได้ให้ความหมายปัญญาว่า “ชื่อว่า ปัญญา เพราะอรธว่า รู้ทั่ว อันความรู้ทั่วนี้ คือ รู้โดยประการต่างๆ วิเศษกว่าอาการที่รู้จักและอาการที่รู้แจ้ง”^{๑๔๙}

การพัฒนาปัญญา ในทางพระพุทธศาสนา นั้นมีปัจจัยทั้งปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน ปรโตโฆสะ นั้นต้องอาศัยกัลยาณมิตร สร้างบรรยากาศ ภายในนั้นมีความสำคัญโดยตรงต่อการพัฒนา ปัญญา ปัจจัยภายในที่เกี่ยวกับการพัฒนาปัญญา คือ โยนิโสมนสิการ เป็นการสอนรู้จักคิดอย่างมี ระเบียบ มีเหตุผล และถูกวิธี^{๑๕๐} การพัฒนาดน นักวิชาการได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า เรา จะต้องเห็นตรงกันก่อนว่า คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา นั่นคือ คนเป็นตัวตั้งของการพัฒนา ทั้งหลายคนที่ได้รับการพัฒนาดีแล้วจะบรรลุถึงสภาวะที่เรียกว่ามนุษย์ที่สมบูรณ์ เมื่อคนชนิดนั้นไปอยู่ จุดใดของสังคม เขาก็มีส่วนให้จุดนั้นพัฒนาไปด้วย กล่าวคือมนุษย์ที่สมบูรณ์จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ

^{๑๔๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔๔๖.

^{๑๔๖} ชู.ม. (ไทย) ๒๙/๑๐/๔๙.

^{๑๔๗} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต), ทิศทางการศึกษาไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘.

^{๑๔๘} ชู.ป. (ไทย) ๓๑/๔๑/๖๐๖-๖๐๗.

^{๑๔๙} วิสุทธิมรรค เล่ม ๓ ภาคปัญญา ปรีเภทที่ ๑๘ ทิวฐิวสุทธิเทศ, หน้า ๒๔๑-๒๔๕.

^{๑๕๐} กองแก้ว เจริญอักษร, ความรู้เรื่องธรรมวิทยา, คณะครุศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร ; จุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๔๒.

สังคม การเมือง ศาสนา และวัฒนธรรมต่อไป^{๕๑} ดังนั้น สรุป ผลการเปรียบเทียบการใช้หลักไตรสิกขา และทฤษฎีเชิงระบบในการบริหาร ตามหลักไตรสิกขากับแนวคิดตามทฤษฎีเชิงระบบผลของการเปรียบเทียบ ด้านทรัพยากรทางการบริหาร ผลการเปรียบเทียบ พบว่า มีความคล้ายกัน กล่าว คือ หลักไตรสิกขา เรียกว่า ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิหรือบุพภาคของการศึกษา เช่น พระพุทธศาสนามี หลักธรรมที่ชื่อว่า สัปปายะ หมายถึง สิ่งที่อำนวยความสะดวกสบายเกื้อหนุนในการพัฒนาชีวิตให้มีความเจริญงอกงาม มี ๗ ประการได้แก่(๑) อวาสสัปปายะ มีที่อยู่ อาคาร สถานที่ สภาพแวดล้อมอันเหมาะสม (๒) โคจรสัปปายะ การคมนาคมสะดวกดี มีสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ดี สภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนดี มีอาหารบริบูรณ์ดี อยู่ไม่ไกลและไม่ไกลชุมชนจนเกินไป (๓) ภัตสัปปายะ มีการพูดคุยที่เหมาะสมมีข่าวสารและสื่อสารที่เอื้อปัญญา (๔) บุคคลสัปปายะ มีบุคคลที่ถูกต้องกันเหมาะสมดี มีผู้ทรงภูมิความรู้ และมีคุณธรรมเป็นที่ปรึกษาที่ดี (๕) โภชนสัปปายะ มีอาหารที่ถูกสุขอนามัย เหมาะกับร่างกาย ก่อเกิดต่อสุขภาพ (๖) อุตุสัปปายะ มีดินฟ้าอากาศที่เหมาะสมไม่หนาวเกินไปและไม่ร้อนเกินไป (๗) อิริยาปถสัปปายะ มีการออกกำลังที่เหมาะสม มีสถานที่ออกกำลังกาย จัดพลศึกษา เป็นต้น สำหรับทฤษฎีเชิงระบบ เรียกว่า ปัจจัยนำเข้า หมายถึง ทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ ด้าน ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การบริหารจัดการ และแรงจูงใจ ที่เป็นส่วนเริ่มต้นและเป็นตัวจักรสำคัญในการปฏิบัติงานขององค์กร จะเห็นได้ว่าเกี่ยวกับแนวคิด ด้านทรัพยากรทางการบริหาร ทั้ง ๒ แนวคิด มีความคล้ายกัน เป็นอย่างมาก^{๕๒}

จากคำกล่าวของนักวิชาการแต่ละท่านดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของความหมาย การบริหาร สามารถสรุป ความสำคัญเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ ๒.๔ สรุป แนวคิดที่เกี่ยวกับไตรสิกขา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลักทฤษฎี
เพ็ญศรี กาญจนมัย, (๒๕๓๙, หน้า, ๑๒๒-๑๒๕).	จากการได้ ศึกษาแนวคิดที่ว่า พระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ไตรสิกขา ๓ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มีความสามารถแก้ไขปัญหาสังคมไทยได้ด้วยการให้หลักธรรมทั้งในการ แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ด้านคุณภาพชีวิต ตลอดจนปัญหาต่างๆ
วศิน อินทสระ,	กระบวนการศึกษาที่มีลักษณะบูรณาการ เพราะองค์ประกอบของ

^{๕๑} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต), **ทิศทางการศึกษาไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘.

^{๕๒} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **คู่มือระบบประกันคุณภาพ**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๗-๒๘.

๒๕๔๘, หน้า ๑๘).	ไตรสิกขาประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญาทั้ง ๓ ตัวนี้อาศัยกัน และกันทำให้ชีวิตบริสุทธิ์
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (๒๕๔๑, หน้า ๑๗).	ไตรสิกขาเป็นระบบการฝึกอบรม จากภายนอกเข้าไปหาภายใน จากส่วนที่หยาบเข้าไปหาส่วนที่ละเอียด และจากส่วนที่ยากและลึกซึ้ง กว่าเมื่อแรกเริ่ม การฝึกอาศัยความเห็นชอบหรือความเข้าใจถูกต้อง ที่เรียกว่า สัมมาทิฐิเป็นเชื้อหรือเป็นเค้ให้เพียงเล็กน้อยพอให้รู้ว่าตนจะ ไปไหน ทางไหนจะตั้งต้น ที่ไหนเท่านั้น การเข้าใจปัญหา และการมองโลก และชีวิตตามความเป็นจริง คือ จุดเริ่มต้นที่ถูกต้อง
โกศล เพชรวงศ์, (๒๕๔๓).	บุคคล สามารถปฏิบัติตามหลักธรรม ไตรสิกขา นี้เพื่อจะก่อ ประโยชน์ ๓ ประการ อันประกอบ ๑) ทำให้บุคคลเป็นคนดีของสังคม ๒) ทำให้บุคคลมีจิตใจ และอารมณ์มั่นคง เป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ คนอื่นๆ เป็นคนที่เห็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ๓) ทำให้บุคคลได้รู้ และ เข้าใจในสิ่งต่างๆอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง เป็นสัมมาทิฐิ
ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๓๘, หน้า ๗๗๔).	ความตั้งมั่นแห่งจิต ความสำรวมใจให้แน่วแน่ เพื่อเพ่งเล็งสิ่งใดสิ่ง หนึ่ง โดยพิจารณาอย่างเคร่งครัดเพื่อให้เกิดปัญญาเห็น แจงในสิ่งนั้น
กองแก้ว เจริญอักษร, (๒๕๔๑, หน้า ๔๒).	การพัฒนาปัญญา ในทางพระพุทธศาสนา นั้นมีปัจจัยทั้งปัจจัย ภายนอกและปัจจัยภายใน ปรัตโฆสะ นั้นต้องอาศัยกัลยาณมิตรสร้าง บรรยากาศ ภายในนั้นมีความสำคัญโดยตรงต่อการพัฒนาปัญญา ปัจจัย ภายในที่เกี่ยวกับการพัฒนาปัญญา คือ โยนิโสมนสิการ เป็นการสอนรู้จัก คิดอย่างมีระเบียบมีเหตุผลและถูกวิธี

สรุป การบริหารพัฒนาวัด การนำหลักไตรสิกขา ๓ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา มาเป็นการ บริหารการพัฒนาวัด ตามแนวพุทธศาสนา โดยนำไปสู่จุดหมายเน้นของการพัฒนาให้สามารถกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น คือ การใช้ปัญญาให้เกิดประโยชน์แท้จริงต่อยอดชีวิต และการดำเนินชีวิตประจำวันอยู่ในโลก และสังคมในปัจจุบัน “ปรัตโฆสะ” และปัญญาที่มีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิดการแก้ปัญหา ที่แยบคาย “โยนิโสมนสิการ” โดยการนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นฐานด้านความคิดทางด้าน จิตใจ และปัญญา วัดเป็นสถานที่ที่สงบจากอบายมุข ไม่มีเสียงอึกทักกรึกโครม ร่มเย็นเป็นสุข ด้วย สภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ในอดีตชาวบ้านมีความใกล้ชิดกับพระ และวัด ทำให้ได้มีโอกาสซึมซับ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และได้รับการอบรมสั่งสอนจากพระผู้ทรงศีล แต่ในสังคมปัจจุบัน ทำให้ การเข้าวัดของคนไทย กลายเป็นเรื่องยาก แม้บางวัดพยายามรณรงค์ให้คนเข้าวัดถึงกับมีการเปิดให้เข้า ไปทำกิจกรรมต่างๆ ในวัดช่วงเย็นหรือค่ำหลังเลิกงาน แต่คนส่วนหนึ่งก็ยังลำบากที่จะเข้าวัดอยู่ดี ดัง พอจะสรุปได้ ว่าวัดต้องบริหารจัดการอย่างสลับปะยั้ง ๗ อย่าง และเสริมสร้างกลไก ดังนี้ คือ

๑. พัฒนาวัดให้เกิดความรู้สึกแก่ชุมชนในท้องถิ่นว่า วัดเป็นของตน มีความรู้สึกหวง แหวน และช่วยกันดูแล

๒. สร้างสภาพวัดให้เป็น ที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณร เป็นที่บวชเรียนศึกษา ปฏิบัติธรรม เป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศล เป็นที่ชาวบ้านได้เข้ามาหาความสงบทางกาย และทางใจ เป็น ศูนย์กลางสำหรับเรียนรู้ และเสริมทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันของชุมชน

๓. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่นวัดจะต้องสะอาดร่มรื่นมีกิจกรรมเพื่อประชาชน มีความพร้อมที่จะให้บริการแก่ประชาชนในท้องถิ่นที่มีความต้องการจะเข้าวัด เพื่อบำเพ็ญกุศล ศึกษาหลักธรรมและพระธรรมวินัย

๔. วัดเป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิความรู้ของคนสมัยก่อนโดยวัด เป็นแหล่งตำราแพทย์ และพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นหมอรักษาพยาบาลคนเจ็บทั่วไป

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎี ด้านสุขภาวะ

การวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” สุขภาวะองค์รวม เป็นการดูแลสุขภาพที่มีการบูรณาการ ทำให้เกิดเป็นการแพทย์แบบองค์รวมขึ้น (Holistic Medicine) ซึ่งจะพิจารณาองค์ประกอบทุกอย่างของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมของร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ (ปัญญา) ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิด ทฤษฎี ด้านสุขภาวะองค์รวมได้นำเสนอเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสพระพุทธพจน์ ที่บ่งถึงสภาวะการสุขภาพดีมีอยู่ ๒ คำ คือ คำว่า มีความเจ็บป่วยน้อยหรือการมีโรคน้อย และภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีอาพาธน้อย มีโรคเบาบาง^{๑๕๓} พระพุทธศาสนากับการดูแลรักษาสุขภาพแบบองค์รวมโดยมุ่งศึกษาเรื่องการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม โดยศึกษาจากประวัติการดูแลสุขภาพของพระพุทธเจ้า การดูแลสุขภาพของพระสาวก และบทบาทของ พระพุทธเจ้า และพระสาวกกับการดูแลผู้ป่วย ตลอดจนหลักพุทธธรรมเพื่อการดูแลรักษาจิต ด้วยยาที่ใช้รักษาทางกาย ทางจิต มีอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา ที่มีต่อแพทย์แผนไทย^{๑๕๔} แนวทางการส่งเสริมสุขภาวะเชื่อว่า กายจิตวิญญาณเชื่อมโยงกันอย่างมีนัยสำคัญเพราะปัจจัยต่างๆ ทั้งภายใน และภายนอก ดังคำที่ว่า สุขทางกาย คือ ความสำราญทางกาย ความสุขทางกาย ความเสวยสุขที่เป็นความสำราญ ซึ่งเกิดจากกายสัมผัส สุขเวทนาที่เป็นความสำราญซึ่งเกิดจากกายสัมผัส^{๑๕๕} คำสมัยใหม่เรียกว่า องค์รวมความสุขแนวพุทธคำว่า สุขภาพ จึงมีความหมาย ที่เน้นความเป็นอยู่ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคมครบทุกด้าน ในที่ประชุมสมัชชาได้ตกลงเติม คำว่า Spiritual Well-being หรือสุขภาวะทางจิตวิญญาณเข้าไป ในคำจำกัดความของสุขภาพเพิ่มเติม จึงอาจกล่าวได้ว่า สุขภาพ หมายถึง ภาวะของการดำรงชีวิตที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ รวมทั้งการอยู่ร่วมกันในสังคมได้ ด้วยดี อยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม และการใช้สติปัญญา^{๑๕๖} องค์การอนามัยโลก (WorldHealth Organization) ได้ให้กล่าวคำนิยามของคำว่าสุขภาพ (Health) หมายถึงความสมบูรณ์ของร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ส่วนคำนิยามสุขภาวะ (Well-Being) คือ การที่

^{๑๕๓} ม.ญ. (ไทย) ๑๓/๒๔๙/๔๖๔.

^{๑๕๔} พระมหาจรรยา สุทธิญาณ, **พระพุทธศาสนากับการดูแลรักษาสุขภาพแบบองค์รวม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๕-๑๑๕.

^{๑๕๕} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๙/๑๐.

^{๑๕๖} องค์การอนามัยโลก WHO. ๑๙๙๗, อ่างอิงใน ศิริพร ชัมภลลิขิต, **คู่มือการสอนการส่งเสริมสุขภาพ ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต**, ที่ประชุมคณะบดี และหัวหน้าสถาบันการศึกษา, (สาขาพยาบาลศาสตร์ของรัฐ, สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๔๕.

สุขภาพทางกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางปัญญา (จิตวิญญาณ) อยู่กันอย่างสมดุล^{๕๗} ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งกาย จิตใจ สังคม ปัญญาเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่าง สมดุล^{๕๘} ภาวะที่สมบูรณ์ทั้งด้านทางกาย จิต สังคม ปัญญา ประกอบกันไม่ใช่เพียงแต่ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บหรือความพิการเท่านั้น^{๕๙} การสื่อความหมายเหมือนกับสุขภาวะ ที่ปลอดภัย เป็นสุข เป็นภาวะที่สมบูรณ์ทางกาย ทางจิต ทางสังคม ทางปัญญา (จิตวิญญาณ)^{๖๐} สุขภาพหรือสุขภาวะ (Well-Being) ไว้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๑ ว่า สุขภาพ คือ ภาวะแห่งความสมบูรณ์พร้อมของร่างกายจิตใจ และการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ด้วยดีไม่ใช่เพียงแต่ความปราศจากโรคหรือทุพพลภาพเท่านั้น^{๖๑} ความสมบูรณ์ทุกๆทางเชื่อมโยงกันสะท้อนถึงความเป็นองค์รวมอย่างแท้จริงของสุขภาพที่เกื้อหนุน และเชื่อมโยงกันทั้ง ๔ มิติ นำมาสู่วิสัยทัศน์ คือ คนไทยมีสุขภาวะอันยั่งยืน หมายถึง คนไทยมีสุขภาวะดีครบทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ กาย จิต สังคม ปัญญา^{๖๒} สุขภาพด้านต่างๆ คือ สุขภาวะทางกาย ทางจิต ทางสังคม ทางปัญญา มีพื้นฐานโยงใยจากสุขภาพดี แบบที่ดีที่สุด และน่าพอใจที่สุด^{๖๓} พื้นฐานสอดคล้องเป็นหนึ่งในเดียวกับสุขภาวะองค์รวม เป็นตามความจริงแห่งธรรมชาติของชีวิต กายกับใจต้องสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม สุขภาวะจะสำเร็จได้ต้องพัฒนาจิตใจและปัญญา ปัญญาเป็นองค์ประกอบสำคัญ ทำให้การสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และภาวะต่างๆของจิตใจดำเนินไปได้^{๖๔}

ทฤษฎีที่กล่าวว่า สุขภาพ แบบองค์รวมมีพื้นฐานอยู่บนกฎเกณฑ์ที่ว่า ส่วนรวมทั้งหมดถูกสร้างขึ้นมาจากส่วนย่อยที่สัมพันธ์เกี่ยวเนื่อง และพึ่งพาต่อกันต้องอาศัยการปรับตัว ด้านพฤติกรรม และการปรับตัวระดับจิตสำนึก เป็นเรื่องของดุลยภาพในท่ามกลางปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรวมทั้งแนวทางในการรักษาสุขภาพที่เน้น การดำรงชีวิตให้มีความประสานสอดคล้องกับกฎเกณฑ์

^{๕๗} ดวงกมล ศักดิ์เลิศสกุล, ๒๕๔๙ อ้างใน ปริก ปรุฑีทอง, ๒๕๔๗ และ Mathai, New age the holistic thealth [ออนไลน์] แหล่งที่มา <http://www.dusit.ac.th/department/songculture/index.htm>, ๒๐๐๕).

^{๕๘} สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, **สุขภาพแห่งชาติ ปี ๒๕๕๐**, (กรุงเทพมหานคร ; สหพัฒนาไพศาล, ๒๕๕๐), หน้า ๒๙.

^{๕๙} ปณิธาน หล่อเลิศวิทย์, **นิยามศัพท์การส่งเสริมสุขภาพ, ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๔๑, สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข**, (กรุงเทพมหานคร ; สถาบันวิจัย, ๒๕๔๑), หน้า ๒.

^{๖๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ ปยุตโต), **สุขภาพองค์รวมแนวพุทธ, พุทธจักร**, ปีที่ ๕๙, ฉบับที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร ; พุทธจักร, ๒๕๔๘) : ๑๐.

^{๖๑} จันทร์เพ็ญ สันตวาจา, **แนวคิดพื้นฐาน ทฤษฎีและกระบวนการพยาบาล**, (นนทบุรี : บริษัทนาเพรสจำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓ - ๑๕.

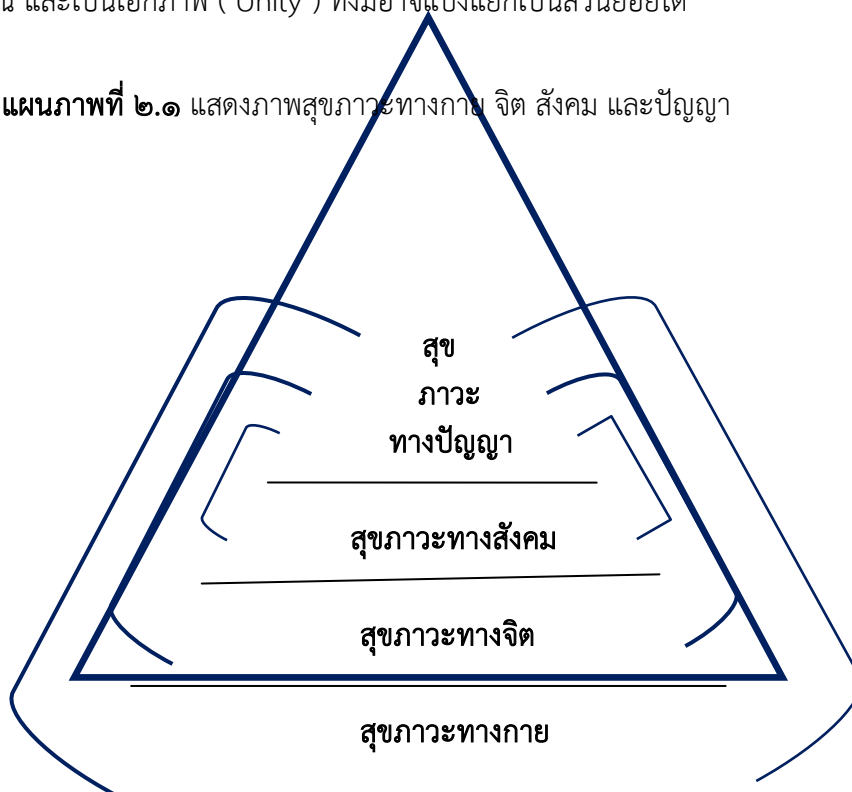
^{๖๒} ลลิตา ธีรศิริ, **บำบัดโรคด้วยแพทย์ทางเลือก**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร ; บริษัทริเตอร์ ไดเจสท์ ประเทศไทย, ๒๕๔๔), หน้า ๔.

^{๖๓} วาสนา คุณาอภิสิทธิ์, **สุขภาพคืออะไรทำไมต้องสุขภาพศึกษา, บทความ**, วันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, (กรุงเทพมหานคร ; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗), หน้า ๑๗-๒

^{๖๔} วิจิต เปานิล, **พุทธกระบวนการทัศน์เพื่อสุขภาพและการเยียวยาในสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบัน วิจัยระบบสาธารณสุข, ๒๕๔๖), หน้า ๔๙-๕๐.

ธรรมชาติ^{๑๖๕} แนวคิด สุขภาพแบบองค์รวมคำว่า“องค์รวม”หรือ“Holism”มาจากคำว่า Holos หรือ Whole ในภาษากรีก หมายถึง ความเป็นจริงทั้งหมดหรือความสมบูรณ์ทั้งหมดของสิ่ง (Wholeness) มีเอกลักษณ์ และเป็นเอกภาพ (Unity) ^{๑๖๖}ทั้งมีอาจแบ่งแยกเป็นส่วนย่อยได้

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงภาพสุขภาวะทางกาย จิต สังคม และปัญญา

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงภาพสุขภาวะทางกาย จิต สังคม และปัญญา

ที่มา : แสดงสุขภาวะทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา (ทางจิตวิญญาณ)^{๑๖๗}

แนวคิดแบบองค์รวมเป็นหลักการที่ยอมรับทั้งในกลุ่มมานุษยวิทยา วัฒนธรรม ตะวันตก และหลักทางศาสนา แนวคิดแบบองค์รวมคือการตระหนักและให้ความสำคัญของความ เกี่ยวพันที่กลมกลืนแยกออกจากกันไม่ได้ของร่างกาย จิตใจ ปัญญา (จิตวิญญาณ) และสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคล^{๑๖๘}

ทฤษฎีทางการพยาบาลของ Orem ประกอบด้วย ๓ ทฤษฎีที่สำคัญ ได้แก่

๑) ทฤษฎีดูแลตัวเอง (self-care theory)

^{๑๖๕} McEvoy, Thomas J. **Owning and managing forests** : A guide to legal, Financial, and practical matters, (Washington, D.C. : Island Press, ๒๐๐๕).

^{๑๖๖} รุจิราถ อรรถสิทธิ์, **สถานการณ์จัดการความรู้ และวิจัยภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านสุขภาพ**, ใน รัชณี จันทร์เกษ, (บก.), (รายงานสถานการณ์การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน, ๒๕๕๐), หน้า ๔๘.

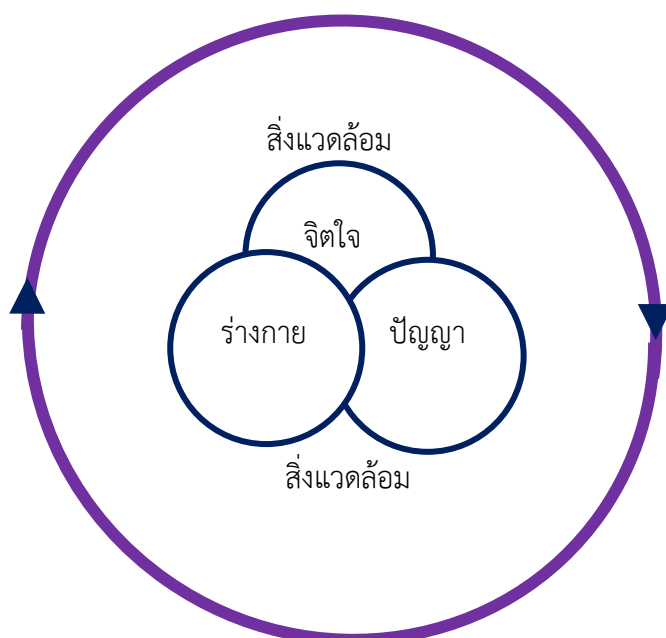
^{๑๖๗} พระไพศาล วิสาโล, **แลขอบฟ้าเขียว ทางเลือกสำคัญสำหรับอนาคตที่กำลังปรากฏเป็นจริง**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, ๒๕๔๙), หน้า ๓๔.

^{๑๖๘} จันทร์เพ็ญ สันตวาจา, **แนวคิดพื้นฐาน ทฤษฎีและกระบวนการพยาบาล**, (นนทบุรี : บริษัทธนาเพรส จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓ - ๑๕.

๒) ทฤษฎีความพร้อมในการดูแลตนเอง (the theory of self-care deficit)

๓) ทฤษฎีระบบพยาบาล (the theory of nursing system)^{๑๖๕}

แผนภาพที่ ๒.๒ แสดงภาพสภาวะทางกาย จิต สังคม และปัญญา

แผนภาพที่ ๒.๒ แสดงภาพสภาวะทางกาย จิต สังคม และปัญญา

ที่มา : แสดงความเกี่ยวพันขององค์รวม แนวคิดพื้นฐาน ทฤษฎีและกระบวนการพยาบาล^{๑๖๖}

วงการสุขภาพเคยสนใจสุขภาพร่างกายเป็นหลัก ปัจจุบันขยายความสนใจไปสู่เรื่อง ของจิตใจ มิติของสังคม และมิติทางจิตวิญญาณ (ปัญญา) ทิศนะการแพทย์องค์รวมมองร่างกาย และอวัยวะ ในฐานะของระบบที่มีชีวิต มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ที่มีต่อกันของปรากฏการณ์ต่างๆ มองธรรมชาติขององค์ประกอบที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานสอดคล้องเป็นหนึ่งเดียว^{๑๖๗}

สมาคมการแพทย์แบบองค์รวมของสหรัฐอเมริกาได้ให้คำจำกัดความของสุขภาพแบบองค์รวม ๒ แบบ ดังนี้

^{๑๖๕} Orem D.E., *Nursing Concept of Practice*, ๓th ed, (New York : Mr Graw-Hall ,๒๐๐๑), p. ๒๖๕.

^{๑๖๖} จันทร์เพ็ญ สันตวาจา, *แนวคิดพื้นฐาน ทฤษฎี และกระบวนการพยาบาล*, (นนทบุรี : บริษัทธนาเพรส จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓-๑๕.

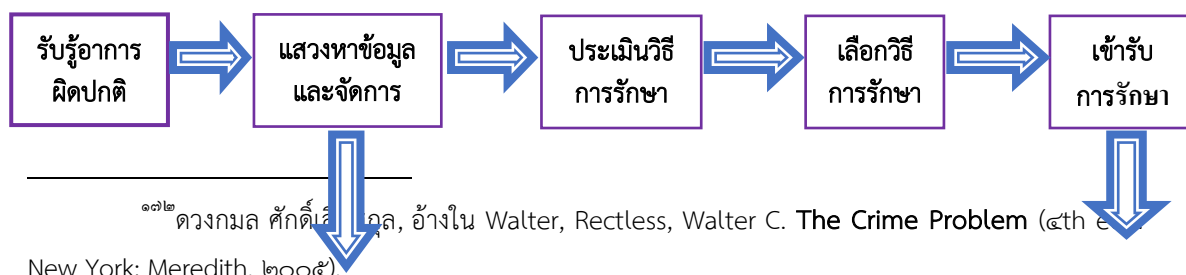
^{๑๖๗} วิจิต เปานิล, *พุทธกระบวนการทัศน์เพื่อสุขภาพและการเยียวยาในสังคมไทย*, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, ๒๕๔๖), หน้า ๔๙-๕๐.

๑) สุขภาพแบบองค์รวม คือ ทุกส่วนของร่างกาย ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างร่างกาย และจิตใจหรือร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณหรือร่างกาย จิตใจ อารมณ์และจิตวิญญาณ เมื่อนำไปประยุกต์ใช้กับการรักษาจะเรียกว่าการรักษาแบบองค์รวม (Holistic Medicine) ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับปัจจัย ๓ อย่าง คือ สาเหตุของการเกิดโรค การเพิ่มความเกี่ยวข้องของผู้ป่วย และการพิจารณาการรักษาแผนปัจจุบัน (Allopathic) และการรักษาแบบทางเลือก (Alternative)

๒) สุขภาพแบบองค์รวม หมายถึง การดูแลสุขภาพแบบทางเลือก เป็นการเปลี่ยนการรักษาจากการแพทย์แผนปัจจุบัน และใช้การรักษาแบบทางเลือก^{๑๑๒}

นอกจากนั้นยังมีการกล่าวถึงหลักคิดเรื่องสุขภาพองค์รวมในแง่มุมอื่น เช่น สุขภาพองค์รวม เป็นกระบวนการทัศน์ของการมองโลก มองชีวิตว่าทุกสิ่งทุกอย่างสานสัมพันธ์กันมิได้แยกส่วนเป็นเรื่องๆ มองชีวิตเป็นหนึ่ง ไม่ได้แยกกายกับจิตมิได้แยกเรื่องทางสังคม สิ่งแวดล้อมออกจากเรื่องสุขภาพ ถ้าเป็นหนักย่อมมีความเครียด อาจเจ็บป่วยด้วยโรคต่างๆ สุขภาพองค์รวม จึงสะท้อนออกมาในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติทำให้อยู่เย็นเป็นสุข โดยการรู้จักเลือกวิถีการดำเนิน ชีวิตทั้งทางกายใจ สิ่งแวดล้อม สังคม อาหารและด้านจิตวิญญาณ ก่อให้เกิดสุขภาพ^{๑๑๓} สุขภาพแบบองค์รวม เป็นการมองสุขภาพ ว่าที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับทั้งชีวิตมากกว่าเน้นแค่ ความเจ็บป่วยหรือการจัดการกับส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายโดยจะพิจารณาที่ตัวคนทั้งคน ความเกี่ยวเนื่องของร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ รวมถึงปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนคนนั้น สุขภาพองค์รวม หมายถึง สุขภาพที่ครอบคลุมทุกมิติของชีวิตที่เป็นสุขภาวะโดยรวม อันเกิดจาก สุขภาวะทางกาย จิตและสังคม ซึ่งต่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ยากที่จะแยกออกจากกันเป็นๆ หรืออย่างโดดๆได้^{๑๑๔}

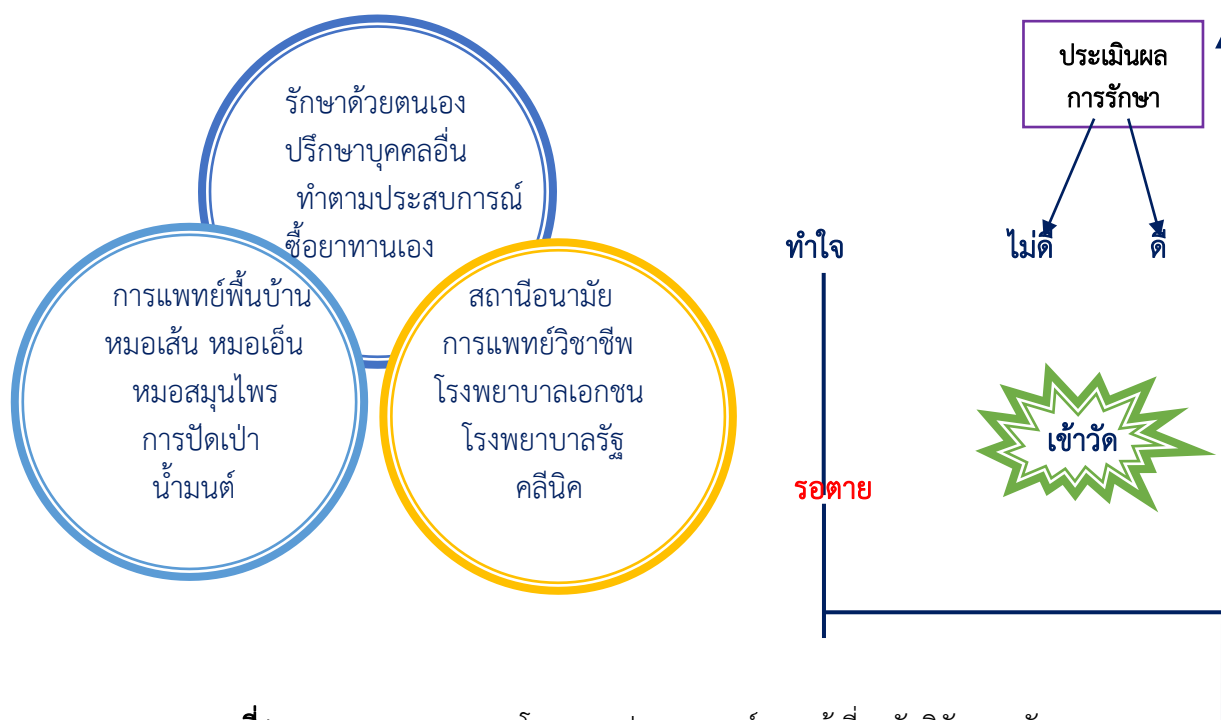
แผนภาพที่ ๒.๓ แสดงภาพรายงานโครงการประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยและพัฒนา

^{๑๑๒} ดวงกมล ศักดิ์เลิศกุล, อ้างใน Walter, Rectless, Walter C. *The Crime Problem* (๔th ed. New York: Meredith. ๒๐๐๕).

^{๑๑๓} เสรี พงศ์พิศ, *เครือข่าย : ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง*, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, ๒๕๔๘), หน้า ๕๔.

^{๑๑๔} พระไพศาล วิสาโล, และคณะ. *สันติ-สุขภาวะ : สันติวิถีกับการจัดการความขัดแย้งในระบบสุขภาพ, สำนักวิจัยสังคม และสุขภาพ, กรุงเทพมหานคร : บริษัท หนังสือดีวัน จำกัด, ๒๕๕๐).*

แผนภาพที่ ๒.๓ แสดงภาพรายงานโครงการประเมินองค์ความรู้เกี่ยวกับวิจัยและพัฒนา

ที่มา : แสดงความเกี่ยวพันของระบบวิทยาของมะเร็งระดับ รายงานโครงการประเมินองค์ความรู้เกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนาเพื่อนำไปสู่การควบคุมและป้องกันมะเร็งระดับในประเทศไทย^{๑๑๕}

วิธีการจัดการกับอาการที่เกิดขึ้นใช้หลายวิธีการ และจำเป็นต้องมีทักษะในการสังเกต การติดตามพฤติกรรม หรือการเปลี่ยนแปลงตนเอง ซึ่งต้องอาศัยการเรียนรู้จากประสบการณ์มาเป็นข้อมูลในการตัดสินใจเลือกวิธีที่จะจัดการกับอาการที่เกิดขึ้นให้ได้ผลตามที่คาดหวัง^{๑๑๖} จากการศึกษาของเมอร์ฟีและมอลเลอร์ ได้รายงานถึงวิธีการจัดการกับอาการของผู้ป่วยจิตเวชว่า ผู้ป่วยจิตเวชใช้วิธีการจัดการกับอาการที่เกิดขึ้นหลายวิธี เช่น ผู้ป่วยใช้การเบี่ยงเบนความสนใจ การตอบโต้กลับ การค้นหาความช่วยเหลือ การพยายามทำให้รู้สึกดีขึ้น การแยกตัว และการหลีกเลี่ยง เป็นต้น ด้วยลักษณะดังที่ได้กล่าวถึงการจัดการอาการจึงมีความจำเป็นในการดูแลผู้ที่ป่วยด้วยโรคมะเร็งในทุกระยะ^{๑๑๗} การอนามัยโลก (World Health Organization) ซึ่งเรียกโดยย่อว่า WHO ได้ให้บทนิยามของคำว่า

^{๑๑๕} วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ, ระบาดวิทยาของมะเร็งท่อน้ำดีระดับ รายงานโครงการประเมินองค์ความรู้เกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนาเพื่อนำไปสู่การควบคุมและป้องกันมะเร็งระดับในประเทศไทย. (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๙.

^{๑๑๖} ศรี คูชัยสิทธิ์, ศิริพร มงคลถาวรชัย, นพพร เขาจะเจริญ, สุจิตรา วรอำตวปติ, อุบล จ่างพานิช, พนอ เตชะอธิก และคณะ, การจัดการดูแลผู้ป่วยอย่างมีระบบเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตในผู้ป่วยมะเร็งท่อน้ำดีที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลศรีนครินทร์, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์ศิริกัณฑ์ ออฟเซ็ท, ๒๕๔๓).

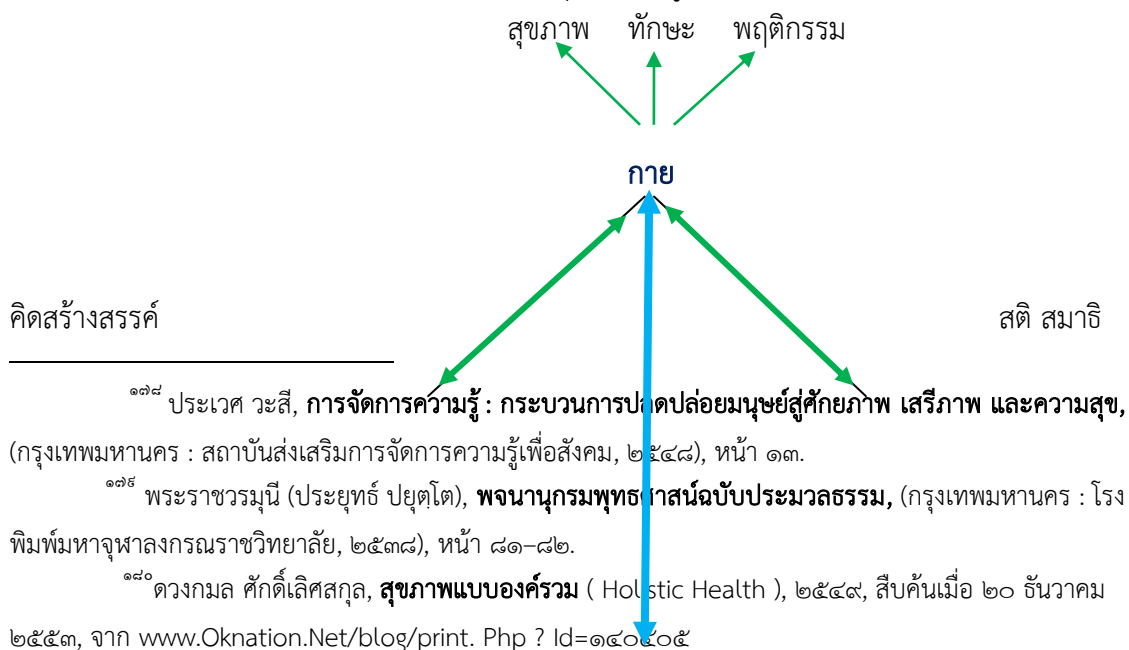
^{๑๑๗} Murphy, MG, Moller MD. Relapse management in neurobiological disorder : The moller-murphy symptom management assessment tool. Arch Psychiatric Nursing, ๑๙๙๓ ; ๓๕-๒๒๖.

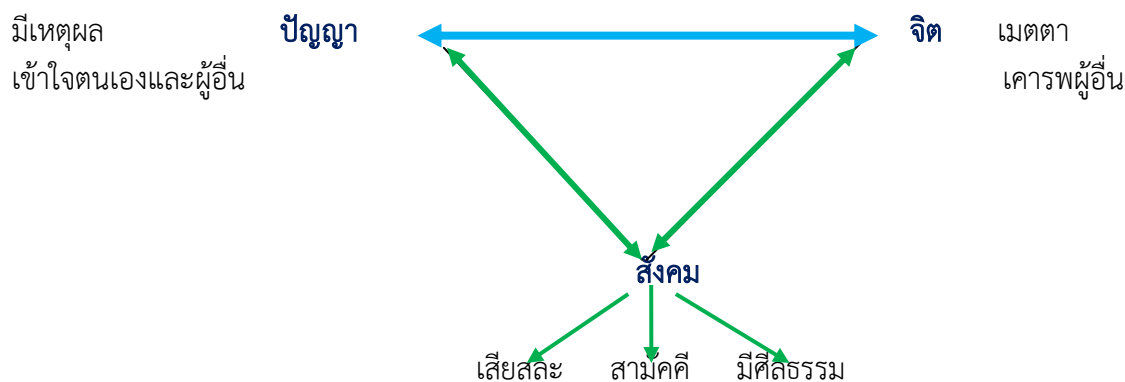
สุขภาพ ไว้ว่า สุขภาพ คือ ความสุขที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ไม่เพียงแต่ความปราศจากโรคหรือทุพพลภาพเท่านั้น ความหมายของคำว่าสุขภาพดังกล่าวนี้ใช้กันแพร่หลายทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในวงการแพทย์และสาธารณสุข

ต่อมาผู้เชี่ยวชาญขององค์การอนามัยโลกหลายคนมีความเห็น ว่าบทนิยามที่ได้ให้ไว้ยังขาดความสมบูรณ์น่าจะมีการเพิ่มองค์ประกอบทางจิตวิญญาณเข้าไป ด้วยดังนั้นคำจำกัดความของสุขภาพขององค์การอนามัยโลก คำว่า สุขภาพ จึงหมายถึงสุขภาวะที่สมบูรณ์ใช้คำว่า ทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ ฉะนั้นคำจำกัดความดังกล่าวเป็น คำนิยามที่ลึกที่สุดกว้างที่สุด ครอบคลุมทุกอย่างทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิต วิญญาณ สุขภาพจึงไม่ใช่เรื่องโรค เรื่องโรงพยาบาล หรือเรื่องยาเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่ ครอบคลุมไปทั้งหมด^{๑๗๘} พัฒนาชีวิตให้เกิดมีคุณสมบัติครบทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านภาวิตกาย การพัฒนากาย มีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทาง กายภาพ ด้านภาวิตศีล การพัฒนาศีล คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูล กับเพื่อนมนุษย์ในสังคม ด้านภาวิตจิต การเจริญจิต คือการทำจิตใจให้เจริญองงามขึ้นในความดีงาม ความเข้มแข็งมั่นคง สงบสุข และเป็นอิสระ ด้านภาวิตปัญญา คือ การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ความคิดเหตุผล และการ หยั่งรู้ความจริง จนเข้าถึงอิสระภาพ มีชีวิตที่ดีงาม ปลอดภัยปราศ^{๑๗๙} เมื่อมีการบัญญัติคำว่าสุขภาวะหรือสุขภาพ หมายถึง สุขภาวะที่มีความสมบูรณ์ของร่างกาย จิตใจ และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มิใช่เพียงแต่ปราศจากโรค และความพิการเท่านั้น สุขภาพที่สมบูรณ์ของบุคคลนั้นย่อมประกอบไปด้วย ๔ ส่วน คือ

- ๑) สุขภาวะทางกาย หมายถึง สภาพที่ดีของร่างกายมีการพัฒนาที่เหมาะสม
- ๒) สุขภาวะทางจิต หมายถึง จิตปกติ สามารถปรับตัวให้เข้ากับบรรยากาศ
- ๓) สุขภาวะทางสังคม หมายถึง การมีสภาพของความเป็นอยู่
- ๔) สุขภาวะทางปัญญา หมายถึง ความสุขอันประเสริฐ^{๑๘๐}

แผนภาพที่ ๒.๔ การพัฒนาศักยภาพมนุษย์อย่างบูรณาการ ๔ มิติ

(แผนภาพที่ ๒.๔ แสดงการพัฒนาศักยภาพอย่างบูรณาการ ๔ มิติ)

ที่มา : เนื้อหาในบทความเพื่อศึกษาในวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสาธารณสุข^{๕๕}

จากคำกล่าวของนักวิชาการแต่ละท่านดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของความหมาย การบริหาร สามารถสรุป ความสำคัญเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ ๒.๕ สรุป แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับสุขภาพ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลักทฤษฎี
วิชิต เปานิล, (๒๕๔๖, หน้า ๔๙-๕๐).	สุขภาพองค์รวม เป็นตามความจริงแห่งธรรมชาติของชีวิต กายกับใจต้องสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม สุขภาพจะสำเร็จได้ต้องพัฒนาจิตใจและปัญญา ปัญญาเป็นองค์ประกอบสำคัญ ทำให้การสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และภาวะต่างๆของจิตใจดำเนินไปได้
พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ, (๒๕๔๔, หน้า ๑๑๕).	พระพุทธศาสนากับการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมโดยมุ่งศึกษาเรื่องการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม โดยศึกษาจากประวัติการดูแลสุขภาพของพระพุทธเจ้า การดูแลสุขภาพของพระสาวก และบทบาทของพระพุทธเจ้า และพระสาวกกับการดูแลสุขภาพ
ปณิธาน หล่อเลิศวิทย์, (๒๕๔๑, หน้า ๒).	ภาวะที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิต สังคัม ปัญญา ประกอบกัน ไม่ใช่เพียงแต่ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บหรือความพิการเท่านั้น
จันทร์เพ็ญ สันตวาจา, (๒๕๔๘, หน้า ๑๓-๑๕).	สุขภาพหรือสุขภาพ (Well-Being) ไว้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๑ ว่าสุขภาพ คือ ภาวะแห่งความสมบูรณ์พร้อมของร่างกายจิตใจ และการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยดีไม่ใช่เพียงแต่ความปราศจากโรค
ลลิตา ธีรศิริ, (๒๕๔๔, หน้า ๔).	ความสมบูรณ์ทุกๆทางเชื่อมโยงกันสะท้อนถึงความเป็นองค์รวมอย่างแท้จริงของสุขภาพที่เกื้อหนุนและ เชื่อมโยงกันทั้ง ๔ มิติ

^{๕๕} แหล่งที่มา : <http://www.takingcarehealth.com> วิชาเทคโนโลยี สารสนเทศ เพื่อสาธารณสุข, (เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๘).

	นำมาสู่วิสัยทัศน์ คือ คนไทยมีสุขภาวะอันยั่งยืน หมายถึง คนไทยมีสุขภาวะดีครบทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ กาย จิต สังคม ปัญญา
Orem D.E., Graw-Hall, (๒๐๐๑, p. ๒๖๕).	ทฤษฎีทางการพยาบาลของ Orem ประกอบด้วย ๓ ทฤษฎีที่สำคัญ ได้แก่ ๑) ทฤษฎีดูแลตัวเอง (self-care theory) ๒) ทฤษฎีความพร้อมในการดูแลตนเอง (the theory of self-care deficit) ๓) ทฤษฎีระบบพยาบาล (the theory of nursing system)
ดวงกมล ศักดิ์เลิศสกุล, (๒๕๕๓).	เมื่อมีการบัญญัติคำว่าสุขภาวะหรือสุขภาพ หมายถึง สุขภาวะที่มีความสมบูรณ์ของร่างกาย จิตใจและ สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มิใช่เพียงแต่ปราศจากโรค และความพิการเท่านั้น สุขภาพที่สมบูรณ์ของบุคคลนั้น

สรุป การส่งเสริมสุขภาพเป็นกระบวนการเพื่อให้ประชาชนสามารถควบคุม และสร้างเสริมสุขภาพของตนเอง เพื่อก่อให้เกิดผลในเงื่อนไขของการดำเนินชีวิตที่เอื้อสุขภาพ และป้องกันการเกิดโรคในบุคคลและกลุ่มบุคคล การดำรงชีพของบุคคลอย่างมีสุขภาวะสมบูรณ์ทั้งกาย และจิตใจ มิใช่เพียงไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเท่านั้น แต่รวมถึงการมีชีวิตที่มีร่างกายแข็งแรง จิตใจเข้มแข็ง มีความสุขอยู่ในสังคมในโลกปัจจุบัน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงต่างๆเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การดูแลสุขภาพที่มีการบูรณาการความรู้ดั้งเดิมเข้ากับการบำบัดเสริม เพื่อส่งเสริมให้เกิดสุขภาวะที่ดี และป้องกันรักษาโรค ในปัจจุบันมีการนำการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมไปใช้ในการบำบัดรักษาคนไข้ ทำให้เกิดเป็นการแพทย์แบบองค์รวมขึ้น การแพทย์แบบองค์รวมได้รับความนิยมน้อยกว่าแพร่หลาย เปรียบเสมือนปรัชญาการสร้างสุขภาพ และการรักษาโรค ซึ่งจะพิจารณาองค์ประกอบทุกอย่างของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ (ปัญญา) นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นไปที่การให้ผู้เข้ารับการบำบัดเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบำบัดรักษา

๒.๓.๑ แนวคิด ทฤษฎี ด้านพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะ

การวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” คำว่า พฤติกรรม+สุขภาพ=พฤติกรรมสุขภาพ คือ การประพฤติปฏิบัติด้านสุขภาพ (Health) สภาวะความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย และจิตใจ และแนวคิดทฤษฎี ดังผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิดทฤษฎี นำเสนอเป็นลำดับ ดังนี้

พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง การแสดงออกของสิ่งมีชีวิตในลักษณะต่างๆ ตามสภาพการณ์ สภาวะแวดล้อม และสิ่งกระตุ้นหรือสิ่งเร้า^{๑๘๒} การให้ความหมายพฤติกรรมว่า เป็นปฏิกริยาหรือกิจกรรมทุกชนิดของสิ่งมีชีวิต พฤติกรรมของมนุษย์ หมายถึง ปฏิกริยาต่างๆ ที่บุคคลแสดงออกทั้งภายใน และภายนอกตัวบุคคล มีทั้งที่สังเกตได้ และสังเกตไม่ได้ ซึ่งจะแตกต่างกันไปตาม

^{๑๘๒} ธนวรรณ อิมสมบูรณ์, พฤติกรรมสุขภาพและการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ. เอกสารการสอน ชุดวิชา สุขศึกษาและการประชาสัมพันธ์งานสาธารณสุข, (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช : สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ. ๒๕๕๔), หน้า ๙.

สภาพสังคมวัฒนธรรม โดยได้รับอิทธิพลจากความคาดหวังของบุคคลในครอบครัว สถานการณ์ในขณะนั้น^{๑๘๓}

ปฏิกริยาหรือกิจกรรมทุกชนิดที่มนุษย์กระทำ แม้ว่าจะสังเกตได้หรือไม่ได้ก็ตาม สำหรับพฤติกรรมสุขภาพก็มีความหมายทำนองเดียวกับพฤติกรรมต่างๆ ไปแต่มุ่งเน้นเฉพาะในเรื่องของสุขภาพอนามัย เช่น การปฏิบัติตนเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดของร่างกาย ซึ่งได้แก่ การอาบน้ำ แปรงฟัน ตัดเล็บ ที่แสดงออกดังตัวอย่างที่ยกมานี้ จะสามารถมองเห็น และสังเกตได้อย่างชัดเจนว่าบุคคลได้กระทำหรือปฏิบัติ^{๑๘๔} กิจกรรมใดๆ ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งกระทำขึ้นเพื่อส่งเสริมสุขภาพให้แข็งแรง ซึ่งการกระทำนี้อาจเป็นการป้องกันโรค หรือการค้นหาโรคในระยะที่ยังไม่เกิดอาการเด่นชัดขึ้นด้วย และแสดงอาการออก^{๑๘๕} กิจกรรมทุกประเภทที่เกี่ยวกับสุขภาพที่มนุษย์แสดงออกทั้งในด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ ซึ่งจะสามารถสังเกตหรือวัดได้โดยตรง และทางอ้อม พฤติกรรมด้านการปฏิบัติที่สังเกตมองเห็นได้นั้น อาจแยกประเภทได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ การปฏิบัติตามปกติวิสัยในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะเป็นการปฏิบัติที่เป็นการส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันโรค อีกประการหนึ่งคือ การปฏิบัติเมื่อเจ็บป่วยซึ่งจะรวมถึงการปฏิบัติโดยทั่วไป และการไปรับบริการรักษาพยาบาล และการปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์หรือบุคลากรทางสาธารณสุข^{๑๘๖} พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องหรือมีผลต่อสุขภาพของบุคคล ครอบครัวหรือชุมชน ไม่ว่าจะในลักษณะที่ทำให้เกิดผลดีหรือผลเสียต่อสุขภาพ พฤติกรรมสุขภาพ เป็นการจำแนกพฤติกรรมตามแนวคิดทางสาธารณสุข ซึ่งหมายถึง การปฏิบัติหรือแสดงออกของบุคคลในการกระทำ หรืองดเว้นการกระทำในสิ่งที่มีผลต่อสุขภาพ

โดยอาศัยความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และการปฏิบัติตนทางสุขภาพที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสม^{๑๘๗} ความสามารถในการแสดงออกเกี่ยวกับสุขภาพทั้งทางด้านความรู้ เจตคติ การปฏิบัติ และทักษะโดยเน้นในเรื่องพฤติกรรมสุขภาพที่สามารถสังเกต และวัดได้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องสุขภาพการวัดพฤติกรรมสุขภาพ^{๑๘๘} โดยผ่านพฤติกรรม ๔ ด้าน คือ การออกกำลังกาย การไม่สูบบุหรี่

^{๑๘๓} ประภาเพ็ญ สุวรรณ , **ทัศนคติ : การวัดผลและการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒) หน้า ๒๗-๒๘.

^{๑๘๔} Twaddle, อ่างใน ประภาเพ็ญ สุวรรณ , **ทัศนคติ : การวัดผลและการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒) หน้า ๒๘.

^{๑๘๕} Kals adn Cobbs., **“Health behavior, illness behavior and sick role behavior”**, Health and illness behavior. Achieves of Environmental Health, ๑๙๖๖ ๑๒, ๒๔๖-๒๖๖, อ่างใน (สันติ ธรรมชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๕.

^{๑๘๖} ประภาเพ็ญ สุวรรณ, **ทัศนคติ : การวัดการเปลี่ยนแปลง และพฤติกรรมอนามัย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ พีรพัฒน์, ๒๕๓๒), หน้า ๒๐๒

^{๑๘๗} เฉลิมพล ต้นสกุล, **พฤติกรรมศาสตร์สาธารณสุข**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสุขภาพศึกษาและพฤติกรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๗.

^{๑๘๘} Rosenstock I.M., **Why People use Healthservices**, (Mibank Memorial Fund Quart, ๑๙๙๖) : pp. ๓๒๘-๓๓๕.

บุหรี การควบคุมอาหาร และการรักษาความสะอาดของร่างกาย^{๑๘๘} การวัดพฤติกรรมสุขภาพโดยแบ่งเป็นพฤติกรรมเฉพาะ ๖ ด้าน ได้แก่ การกิน การออกกำลังกาย การใช้ยา และการหลีกเลี่ยงจากการเสพยาที่ไม่มีประโยชน์การจัดความเครียด การรักษาความปลอดภัย การพบแพทย์เพื่อตรวจสุขภาพ^{๑๘๙} ปฏิบัติต่างๆ ที่บุคคลนั้นแสดงออกมาทั้งภายใน และภายนอกร่างกายตัวบุคคลซึ่งได้แบ่งพฤติกรรมออกเป็น ๓ ด้าน คือ

๑) พฤติกรรมด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Domain)

๒) พฤติกรรมด้านทัศนคติ (Affective Domain)

๓) พฤติกรรมด้านการปฏิบัติ (Psychomotor Domain)^{๑๙๐}

นักจิตวิทยา มหาวิทยาลัยแบรนดิส ได้พัฒนาทฤษฎี ที่รู้จักกันมากที่สุดทฤษฎีหนึ่งขึ้นมา Maslow ระบุว่าบุคคลจะมีความต้องการที่เรียงลำดับจากระดับพื้นฐานมากที่สุดไปยังระดับต่ำสุด ดังนี้

๑) ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) ได้แก่ ความต้องการในปัจจุบัน ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค

๒) ความต้องการความมั่นคง และปลอดภัย (Safety Needs) ได้แก่ ความต้องการความมั่นคงในชีวิต หน้าที่การงานหรือความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน

๓) ความต้องการทางสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก และการยอมรับจากคนในสังคมไม่ว่าจะเป็นคนในครอบครัว เพื่อนหรือบุคคลอื่นๆที่อยู่ในสังคม

๔) ความต้องการ การยกย่อง (Esteem Needs) ได้แก่ ความต้องการการยกย่องนับหน้าถือตาจากคนในสังคม

๕) ความต้องการประสบความสำเร็จสูงสุดในชีวิต (Self-Actualization Needs) ความ ต้องการความสมหวังของชีวิต คือ ความต้องการระดับสูงสุด^{๑๙๑}

^{๑๘๘} สุชาติ โสภประยูร, **หลักสูตรการสอนสุขศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕), หน้า ๔๔.

^{๑๘๙} Walsh, V.R., Health belief and practices of runner versus nonrunners, (Nursing Research, ๑๙๘๕) : pp. ๓๕๓-๓๕๖.

^{๑๙๐} Benjamin S. Bloom และ Masia ๑๙๘๕ อ้างถึงใน อุษณีย์ วรณาลัย, **การรับรู้ความสามารถในการปฏิบัติตามกระบวนการวินิจฉัยชุมชนของนักศึกษาพยาบาล**, (วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนีล่ำปาง, ๒๕๕๐).

^{๑๙๑} Maslow, Abraham H., **“otivation and Persoality.๒ nd.** (New York : Harper & Row Publishers, ๑๙๗๐, p. ๒๘๖. (Novabizz, ๒๕๕๓).

จากคำกล่าวของนักวิชาการแต่ละท่านดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของความหมาย การบริหาร สามารถสรุป ความสำคัญเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ ๒.๖ สรุป แนวคิด ทฤษฎี ด้านพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลักทฤษฎี
ธนวรรณ อิมสมบูรณ์, (๒๕๔๔, หน้า ๙).	พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง การแสดงออกของสิ่งมีชีวิตใน ลักษณะต่างๆ ตามสภาพการณ์ สภาวะแวดล้อม และสิ่งกระตุ้นหรือ สิ่งเร้า
Kals adn Cobbs., อ้างใน : สันติ ธรรมชาติ, (๒๕๔๕, หน้า ๕).	พฤติกรรม หมายถึงกิจกรรมใดๆ ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งกระทำ ขึ้นเพื่อส่งเสริมสุขภาพให้แข็งแรง ซึ่งการกระทำนี้อาจเป็นการป้องกัน โรคหรือการค้นหาโรคในระยะเวลาที่ยังไม่เกิดอาการเด่นชัดขึ้นด้วย แสดง อาการออก
เฉลิมพล ต้นสกุล, (๒๕๔๓, หน้า ๑๗).	พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องหรือมีผลต่อสุขภาพของบุคคล ครอบครัว หรือชุมชน ไม่ว่าจะในลักษณะที่ทำให้เกิดผลดีหรือผลเสียต่อสุขภาพ พฤติกรรมสุขภาพ เป็นการจำแนกพฤติกรรมตามแนวคิดทาง สาธารณสุข ซึ่งหมายถึง การปฏิบัติหรือแสดงออกของบุคคลในการ กระทำ
Rosenstock I.M., (๑๙๙๖ : p.p. ๓๒๘-๓๓๕).	ความสามารถในการแสดงออกเกี่ยวกับสุขภาพทั้งทางด้าน ความรู้ เจตคติ การปฏิบัติ และทักษะโดยเน้นในเรื่องพฤติกรรม สุขภาพที่สามารถสังเกต และวัดได้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่อง สุขภาพการวัดพฤติกรรมสุขภาพ
Walsh, V.R., (๑๙๘๕ : p.p. ๓๕๓-๓๕๖).	การวัดพฤติกรรมสุขภาพโดยแบ่งเป็นพฤติกรรมเฉพาะ ๖ ด้าน ได้แก่ การกิน การออกกำลังกาย การใช้ยา และการหลีกเลี่ยงจากการ เสพสารที่ไม่มีประโยชน์การกำจัดความเครียด การรักษาความ ปลอดภัย การพบแพทย์เพื่อตรวจสุขภาพ
Benjamin S. Bloom และ Masia ๑๙๘๕ อ้างใน : อุษณีย์ วรรณาลัย, (๒๕๕๐).	ปฏิกริยาต่างๆ ที่บุคคลนั้นแสดงออกมาทั้งภายใน และภายนอก ร่างกายตัวบุคคลซึ่ง ได้แบ่งพฤติกรรมออกเป็น ๓ ด้าน คือ ๑) พฤติกรรมด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Domain) ๒) พฤติกรรมด้าน ทักษะคติ (Affective Domain) ๓) พฤติกรรมด้านการปฏิบัติ (Psychomotor Domain)

สรุป กระบวนการสุขภาวะ จะเป็นการดำเนินงานปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพที่เป็นสาเหตุ ของการเจ็บป่วย กิจกรรมครอบคลุม ๓ ด้าน คือ การจัดกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะที่จำเป็น ต่อการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ และการปรับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ต่อการพัฒนาพฤติกรรม มนุษย์ ในบุคคล และกลุ่มบุคคลเพื่อสุขภาวะ การพัฒนาสุขภาวะ ต้องเชื่อมโยงกันในการปฏิบัติด้าน กริยาหรือมีพฤติกรรมที่ดีต่อสุขภาวะ ๔ มิติ คือ สุขภาวะทางกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางปัญญา

ดังต่อไปนี้

๑) สุขภาวะทางกาย (Physical Health)

สุขภาวะองค์รวม มี ๔ มิติ ส่วนด้านทางกาย การพัฒนาในทางพระพุทธศาสนา โดยร่างกาย มีส่วนสำคัญต่อปัจจัยต่างๆทั้งภายในภายนอก ของร่างกายมีอิทธิพลต่อการเกิดโรค ดังผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิด ทฤษฎีด้านสุขภาวะองค์รวมได้นำเสนอเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

คำสอนในพระพุทธศาสนามีลักษณะเป็นองค์รวมในความหมายต่างๆ ทุกคำสอนในหลักธรรมซึ่งอาจย้อนไปพิจารณาตั้งแต่จุดเริ่มต้น ก็มีลักษณะเป็นแบบองค์รวมไม่เอียงไปทางมุ่งแสวงหา และเสพแต่ความสุขทางกาย บำรุงบำเรอจนเกินพอดีที่เรียกว่า กามสุขัลลิกานุโยค^{๑๕๓} การมุ่งแต่ความหลุดพ้น และการมีอิสระจนกระทั่งมุ่งทำลาย และจำกัดความต้องการความจำเป็นทางกาย โดยอาจมองเอียงสุดถึงความสมบูรณ์ทางกาย เป็นอุปสรรคต่อชีวิตและจิตใจที่เรียกว่า อัตตakilมณานุโยค^{๑๕๔} พระพุทธเจ้าทรงสละความสุขสุดโต่งทางกาย โดยการแสวงหาความสุขทางจิต และมุ่งดำเนินชีวิตอีกแบบในการละต่อสุขภาวะทางกายถึง ๖ ปีดังกล่าว จึงหันมาดูแลสุขภาวะทางกาย ด้วยการเข้าใจความพอดีที่เรียกว่า ทางสายกลาง มัชฌิมปฏิปทา ตามกฎแห่งเหตุผล และความเป็นไปตามองค์ประกอบ และตัวแปรที่พอดีที่เรียกว่า มัชฌิมนธรรมเทศนา^{๑๕๕} สมดังพระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “บุคคลในโลกนี้เป็นผู้ไม่เบียดเบียนสัตว์ กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ในทีใดๆ เขาก็จะเป็นผู้มีโรคน้อย” การไม่มีโรคภัยมาเบียดเบียนว่า เป็นช่วงเวลาที่เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียรอย่างยิ่ง และพระองค์ทรงตรัสถึงความสำคัญ ของการมีสุขภาพร่างกายดีมีสุข^{๑๕๖} ดังมีพระดำรัสตรัสว่า หากร่างกายเจ็บป่วยไม่เยียวยาได้แล้ว เรายังการเยียวยารักษาด้านจิตใจได้ ดังเรื่องที่ปรากฏว่า มีพระภิกษุทุพพลภาพหนัก ระยะเวลาท้ายพระพุทธองค์ทรงเยียวยารักษาด้านจิตใจ และทรงมีพระดำรัสว่า แม้ร่างกายจะเจ็บหนัก แต่ยังสามารถพัฒนาจิตใจไปสู่การบรรลุธรรมได้”^{๑๕๗} สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางร่างกาย หมายถึง ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง คล่องแคล่ว มีกำลัง ไม่เป็นโรค ไม่พิการ มีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ โดยในการแพทย์แบบองค์รวมจะเน้นไปที่การคลายความตึงของกล้ามเนื้อโดยการถ่ายทอดพลังงานผ่านทางกรนวด ได้แก่ วารีบำบัด การพอกหน้าด้วยผักและโคลนพอก การบำบัดโดยการสัมผัส^{๑๕๘} สุขภาวะทางกาย มีองค์ประกอบ ดังนี้

(๑) พฤติกรรมการบริโภคอาหาร

การรับประทานอาหาร มีทั้งคุณ และทั้งโทษแก่มนุษย์ การขาดอาหารทำให้เกิดเป็นโรคได้ และรับประทานอาหารมากเกินไปหรือไม่เหมาะสมก็ทำให้เกิดโรคได้เช่นกัน^{๑๕๙} โภชนาการ

^{๑๕๓} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓/๑๘.

^{๑๕๔} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๔/๑๘.

^{๑๕๕} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๙๙/๓๔๘.

^{๑๕๖} อัง.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๕๓/๙๒.

^{๑๕๗} อัง.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๑๒๑/๒๐๑.

^{๑๕๘} ดวงกมล ศักดิ์เลิศสกุล, อ่างใน ประเวศ วะสี, **สุขภาพในฐานะอุดมการณ์ของมนุษย์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นนทบุรี : สำนักงานปฏิรูปสุขภาพสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, ๒๕๔๓).

^{๑๕๙} พินิจ กุลธณิษย์, การสร้างเสริมสุขภาพครบวงจร, **ฝ่ายวิจัยสาธารณสุข**, (ภาควิชาการอนามัยครอบครัว : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๗), หน้า ๒.

หมายถึง อาหารที่เข้าสู่ร่างกายแล้วร่างกายสามารถนำไปใช้ประโยชน์ด้านการ เจริญเติบโต มีสุขภาพดี และซ่อมแซมส่วนต่างๆของร่างกายได้ โภชนาการจัดเป็นวิทยาศาสตร์แขนงหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับ ความสำคัญของอาหารต่อสุขภาพ ทุกคนต้องการมีสุขภาพแข็งแรง

จึงจำเป็นต้องบริโภคอาหารที่จำเป็นต่อร่างกายในปริมาณที่เหมาะสม และเพียงพอ ต่อความต้องการ ของร่างกาย ดังนั้น เราจึงควรเข้าใจความสำคัญของโภชนาการต่อชีวิตความเป็นอยู่^{๒๐๐} พฤติกรรมการบริโภค หมายถึง การแสดงออกของบุคคลทั้งคำพูด กิริยา ท่าทาง และการกระทำที่ผู้อื่นเห็นได้ในการเลือกรับบริโภคอาหาร และสิ่งต่างๆ พฤติกรรมทุกชนิดมีความมุ่งหมาย คือ ความต้องการเสมอ พฤติกรรมการบริโภคที่ปฏิบัติเสมอๆ จนเคยชินเรียกว่า นิสัยการบริโภคหรือ บริโภคเป็นนิสัย^{๒๐๑} พฤติกรรมการบริโภคอาหาร หมายถึง การปฏิบัติหรือการแสดงออกเกี่ยวกับการกินที่บุคคลกระทำเป็นประจำ เป็นการแสดงออกทั้งทางด้านการกระทำ และความคิด ความรู้สึกต่างๆ ต่อการบริโภคอาหาร

ถ้าบุคคลได้ปฏิบัติถูกต้องตามหลักโภชนาการแล้วก็จะส่งผลให้บุคคลมีภาวะ โภชนาการที่ดี ในทางตรงข้าม ถ้าปฏิบัติไม่ถูกต้องจะส่งผลให้เกิดปัญหาทางโภชนาการตามมา^{๒๐๒} การบริโภคอาหาร หมายถึง การประพฤติปฏิบัติหรือแสดงออกเกี่ยวกับการเลือก บริโภคอาหาร ถูก สุขลักษณะ โดยเป็นลักษณะความชอบ ปฏิบัติเสมอๆจนกลายเป็นความเคยชินที่ผู้บริโภคมองต้องนำมา พิจารณาในการเลือกปรุง และรับประทานของตนเองและครอบครัว^{๒๐๓}

ดังนั้น การรับประทานอาหาร มีทั้งคุณ และโทษแก่มนุษย์การขาดอาหารทำให้เป็น โรคได้ และรับประทานอาหารมากเกินไปหรือไม่เหมาะสมก็ทำให้เกิดโรคได้เช่นกัน

(๒) พฤติกรรมด้านการออกกำลังกาย

การออกกำลังจะเห็นได้ว่า การเดินจงกรมมีส่วนสำคัญต่อการบริการกาย และใจที่ดี แก่ผู้ปฏิบัติได้ ดังนั้น พฤติกรรมการออกกำลังกายของพระสงฆ์จึงมีให้เห็นในรูปแบบของการทำกิจวัตร ที่สามารถส่งเสริมต่อการใช้สุขภาพที่ดีได้อยู่สม่ำเสมอ ดังมีตัวอย่างเรื่อง การเดินจงกรม มีพุทธพจน์ ตรีสไว้ว่า ภิกษุทั้งหลายอาณิสสงส์แห่งการเดินจงกรม ๕ ประการ” ดังนี้ คือ

- ๑) เป็นผู้มีความอดทนต่อการเดินทางไกล
- ๒) เป็นผู้มีความอดทนต่อการบำเพ็ญเพียร
- ๓) เป็นผู้มีความอดทนน้อย
- ๔) อาหารที่กิน ดิบ เคี้ยว ลิ้มแล้วย่อยได้ง่าย

^{๒๐๐} ค้วน หนูขาว, เทคนิคการสอนและการวัดผลสุขศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : อักษรบัณฑิต. ๒๕๔๙), หน้า ๑.

^{๒๐๑} ดุษฎี สุทธิปริยาครี, ความสัมพันธ์ ปัญหาโภชนาการและพฤติกรรมมนุษย์ ในโภชนศาสตร์ สาธารณสุข, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๙), หน้า ๘๖๖.

^{๒๐๒} กัลยา ศรีมหันต์, ศึกษาภาวะโภชนาการ และพฤติกรรมการบริโภคอาหารของเด็กวัยเรียนในเขต อำเภอมืองราชบุรี, วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑).

^{๒๐๓} นรินทร์ สังข์รักษา และคณะ, “เรื่องพฤติกรรมการบริโภคอาหารของประชาชนในจังหวัดนครปฐม”, งานการวิจัย, (สำนักงานสาธารณสุข นครปฐม, ๒๕๕๒), หน้า ๑๕.

๕) สมานิติที่ได้เพราะการเดินจงกรมตั้งอยู่นาน^{๒๐๔}

การเคลื่อนไหวของการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ทำให้เกิดความแข็งแรงสมบูรณ์ของร่างกายในด้านการป้องกันโรค คือ ช่วยลดความเสี่ยง และปัจจัยที่ก่อให้เกิดโรคเรื้อรังที่สำคัญ เช่น โรคเบาหวาน โรคหัวใจ และหลอดเลือดความดันโลหิตสูง ความอ้วน^{๒๐๕} การออกกำลังกาย หมายถึง การออกแรงทางกายที่ทำให้ร่างกายแข็งแรงทั้งระบบโครงสร้าง และทำให้กล้ามเนื้อสามารถรวมกันต่อต้าน และเอาชนะแรงบังคับจิตใจตนเองล่วงต่อพฤติกรรมต่างๆ^{๒๐๖}

การออกกำลังกาย หมายถึง การที่ทำให้ร่างกายได้ใช้พลังงานหรือกำลังงานที่มีอยู่ในตัวนั้น เพื่อให้ร่างกายส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายเกิดการเคลื่อนไหวนั่นเอง เช่น การเดิน การกระโดด การวิ่ง การทำงานหรือในการเล่นกีฬา การออกกำลังกายแต่ละกิจกรรม ร่างกายต้องใช้กำลังงานมากน้อยแตกต่างกันไป ตามลักษณะของงานนั้นว่ามากน้อยหรือเบาแค่ไหนหรือนานเท่าไร^{๒๐๗} การออกกำลังกายเป็นการใช้แรงกล้ามเนื้อ และแรงกายให้เคลื่อนไหวเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพดี โดยจะใช้กิจกรรมใดเป็นสื่อก็ได้ เช่น การบริหาร เดินเร็ว วิ่งเหยาะหรือการฝึกที่ไม่มุ่งการแข่งขันเพื่อเป็นการออกกำลังกายเบาๆ^{๒๐๘}

การออกกำลังกาย จึงมีผลดีต่อการป้องกันโรคหลอดเลือดหัวใจได้ ดังนี้

- ๑) ช่วยในการดึงเอาเนื้อเยื่อไขมันบริเวณกล้ามเนื้อมาใช้สร้างพลังงาน ทำให้เนื้อเยื่อไขมันบริเวณกล้ามเนื้อลดลง และหดตัวดีขึ้น
- ๒) ระดับโคเลสเตอรอล และไตรกลีเซอไรด์ในเลือดลดลง
- ๓) ช่วยลดปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคหลอดเลือดหัวใจอุดตันได้ เนื่องจากมีการละลายของไฟบริน ลิ้มเลือดไม่เกาะตัวกัน และน้ำตาลในเลือดลดลง เนื่องจากการเพิ่มของ อินซูลิน และการเพิ่มความทนทานของกลูโคสและความไวของอินซูลินขณะออกกำลังกาย
- ๔) ช่วยลดความเครียดในจิตใจ เป็นการลดการกระตุ้นการทำงานของ ออดรีนาลีนซึ่งมีผลกระตุ้นการทำงานของหัวใจ และกล้ามเนื้อ^{๒๐๙}

^{๒๐๔}ที.ปา. (ไทย) ๑๑ / ๒๔๗ / ๒๐๒.

^{๒๐๕}พินิจ กุลละวณิชย์, **การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ**, ในคู่มือการส่งเสริมการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ, ๑๑-๑๓, สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย, บรรณาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔-๑๕.

^{๒๐๖}จรรยาพร ธรณินทร์, **ออกกำลังกาย และกีฬาเพื่อสุขภาพ**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เลิฟแอนด์ลิฟเพรส, ๒๕๓๔), หน้า ๗๑-๗๒

^{๒๐๗}วรศักดิ์ เพียรชอบ, **หลักและวิธีการสอน วิชาพลศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๓), หน้า ๓๗.

^{๒๐๘}สมบัติ กาญจนิจ และสมหวัง จันทรุไทย, **พฤติกรรมกรออกกำลังกาย ทบทวนองค์ความรู้ สถานการณ์ และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ภายใต้โครงการสืบสานวัฒนธรรมไทยสู่สุขภาพที่ยั่งยืนยาว**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาวิชาการกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๑), หน้า ๕

^{๒๐๙}สุเอ็ด คชเสนี, “กรณีศึกษาโรคเรื้อรัง และโรคหัวใจขาดเลือด”, **คลินิก**, ปีที่ ๑๔ (ฉบับที่ ๓, พ.ค. ๒๕๓๑), หน้า ๓๔๐.

ดังนั้น การออกกำลังกาย เป็นกิจกรรมการเคลื่อนไหวของร่างกายอย่างมีแบบแผน โดยมีการกำหนด ระยะเวลาในการอบอุ่นร่างกาย และระยะผ่อนคลายร่างกายที่ถูกต้อง และมีการกระทำเป็นประจำก่อให้เกิดการเสริมสร้างสมรรถภาพ และคงไว้ให้มีสุขภาพที่ดี และแข็งแรง

(๓) พฤติกรรมการใช้สารเสพติด

สารเสพติด คือ ยาหรือสารเคมีที่เสพเข้าสู่ร่างกายแล้วทำให้เกิดพิษเรื้อรังต่อร่างกายของผู้เสพ และก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางร่างกาย และจิตใจของผู้เสพ และยังก่อความเสื่อมโทรมไปถึงสังคม ในอดีตสารเสพติด ได้แก่ ฝิ่น เฮโรอีน มอร์ฟิน แต่ในปัจจุบัน มียาไอซ์ ยาบ้า ยาอีร์ สารเสพติดได้กลายเป็นปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคมประเทศ^{๒๑๐} สารเสพติดหรือวัตถุใดๆ เมื่อเสพเข้าสู่ร่างกาย โดยวิธี กิน ฉีด สูบดมหรือด้วยวิธีใดก็ตาม แล้วเป็นผลต่อร่างกาย และจิตใจ ของผู้ใช้นั้น คือ ใช้ยาเกินขนาด-เมื่อหยุดมีอาการ-ผู้ใช้นั้นเป็นเวลานานผลร้ายต่อสุขภาพมีพฤติกรรมขาดไม่ได้^{๒๑๑} ความหมาย คำว่า สุรา คือ สุราที่มีผลต่ออารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของผู้เสพ ต่างหากที่เป็นเหตุผลสำคัญให้สุรามีบทบาทสำคัญทางสังคมแทบทุกแห่งหนจนกระทั่งปัจจุบัน สุราเป็นสิ่งเสพติดในบางสังคม สุราเป็นสิริมงคล และสิ่งต้องห้าม และในทำนองเดียวกันสุราก็มีสรรพคุณเป็นยาสำหรับบางคน ขณะที่ให้โทษต่อสุขภาพมีมากกว่า^{๒๑๒} การสูบบุหรี่ มีอันตรายต่อร่างกายมนุษย์ ทั้งจากการสูดควันบุหรี่และ การเคี้ยวใบยาสูบ มีสถิติการตายมากกว่าคนไม่สูบบุหรี่ถึงร้อยละ ๓๐-๘๐ การลดปริมาณสารทาร์นิโคติน ในบุหรี่จะช่วยลดการเสี่ยงต่อโรคต่างๆ เช่น โรคมะเร็ง โรคหัวใจ และโรคระบบทางเดินหายใจ โรคระบบทางเดินอาหาร และมีผลต่อระบบสืบพันธุ์^{๒๑๓}

สารเสพติด เป็นการกระทำของบุคคล คือ กิน ฉีด สูบดมหรือด้วยวิธีใดก็ตาม แล้วเป็นผลต่อร่างกาย และจิตใจ และคนรอบข้างรวมทั้งมีผลเสียต่อเศรษฐกิจ สังคม และประเทศ

(๔) พฤติกรรมด้านสุขภาพอนามัย

สุขภาพอนามัยของบุคคลทั่วไปและพระภิกษุ เน้นเรื่องความรู้ประมาณ ว่าเป็นหลักสำคัญของพระพุทธศาสนา พระศาสดาทรงห้ามพระภิกษุฉันอาหาร ในภาชนะเดียวกัน และทรงห้ามพระภิกษุดื่มน้ำในถ้วยหรือที่ใส่น้ำเดียวกัน^{๒๑๔} ทรงห้ามพระภิกษุ ถ่ายอุจจาราปัสสาวะ บ้วนน้ำลายลงในของเขียวและน้ำ^{๒๑๕} ทรงห้ามรับผู้เป็นโรคพึงรังเกียจ เช่น โรคเรื้อน เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา^{๒๑๖} ทรงชักชวนให้ปลูกสวน ปลูกป่า เป็นการได้บุญคู่เคียงไปกับงานด้านสังคมสงเคราะห์อื่นๆ เช่น สร้าง

^{๒๑๐}มานพ ประภาชานนท์, **แข็งแรง-อายุยืนวัย ด้วยวิถีรักษาสุขภาพแบบองค์รวม**, (กรุงเทพมหานคร : ชบาพับลิชชิ่ง เวิร์ก, ๒๕๕๐), หน้า ๒๗.

^{๒๑๑}อรรธรณ หุ่นดี, **ยา และสิ่งเสพติดให้โทษ**, (กรุงเทพมหานคร : อักษรบัณฑิต, ๒๕๓๒), หน้า ๖๕.

^{๒๑๒}พระไพศาล วิสาโล, **ประวัติศาสตร์การบริโภคสุราในประเทศไทย**, คณะกรรมการระบาคติวิทยาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สถาบันวิจัยสาธาณสุขไทย, ๒๕๓๗), หน้า ๑-๒.

^{๒๑๓}ชูชาติ อารีจิตราอนุสรณ์, บุหรี่เป็นอันตรายที่ถูกมองข้าม, **วารสารโรคมะเร็ง**, ปีที่ ๑๓, ฉบับที่ ๕๐, (๒๕๔๘).

^{๒๑๔}วิ.ม. (ไทย) ๒/๔๗๒/๓๓๒.

^{๒๑๕}วิ.ม. (ไทย) ๒/๕๖๘/๔๓๐.

^{๒๑๖}วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๐๑/๑๕๐.

สะพาน ให้น้ำใช้น้ำดื่ม ให้อู่อยู่อาศัยวนโรปสูตร^{๒๑๓} ทรงห้ามพระภิกษุ ตัดหรือทำลายต้นไม้ และทรงห้ามพระภิกษุเผาป่า^{๒๑๔} ทรงกำหนดข้อปฏิบัติ เกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ที่เรียกว่า เสนาสนวัตร เกี่ยวกับส้วม ที่เรียกว่า วัจจกฏวัตร ให้ช่วยกันรักษาความสะอาด ไม่ปล่อยให้สกปรกรกรุงรัง^{๒๑๕}

จากคำกล่าวของนักวิชาการแต่ละท่านดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของความหมาย การบริหาร สามารถสรุป ความสำคัญเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ ๒.๗ สรุป แนวคิดที่เกี่ยวกับสุขภาวะทางกาย (Physical Health)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลักทฤษฎี
กัลยา ศรีมหันต์, (๒๕๔๑).	พฤติกรรมการบริโภคอาหาร หมายถึง การปฏิบัติหรือการ แสดงออกเกี่ยวกับการกินที่บุคคลกระทำเป็นประจำ เป็นการ แสดงออกทั้งทางด้านการกระทำ และความคิด ความรู้สึกต่างๆต่อ การบริโภคอาหาร ถ้าบุคคลได้ปฏิบัติถูกต้องตามหลักโภชนาการ แล้วก็จะส่งผลให้บุคคลมีภาวะโภชนาการที่ดี ในทางตรงข้าม ถ้า ปฏิบัติไม่ถูกต้องจะส่งผลให้เกิดปัญหาทางโภชนาการตามมา
พินิจ กุลวณิชย์, (๒๕๔๗, หน้า ๒).	การรับประทานอาหาร มีทั้งคุณและ ทั้งโทษแก่นมนุษย์ การขาด อาหารทำให้เกิดเป็นโรคได้ และรับประทานอาหารมากเกินไป หรือไม่เหมาะสมก็ทำให้เกิดโรคได้เช่นกัน
นรินทร์ สังข์รักษาและคณะ, (๒๕๕๒, หน้า ๑๕).	การบริโภคอาหาร หมายถึง การประพฤติปฏิบัติหรือแสดงออก เกี่ยวกับการเลือก บริโภคอาหารถูกสุขลักษณะ โดยเป็นลักษณะ ผู้บริโภคจะต้องนำมาพิจารณาในการเลือกปรุงและรับประทาน
สมบัติ กาญจนิจ (๒๕๔๑, หน้า ๕)	การออกกำลังกายเป็นการใช้แรงกล้ามเนื้อ และแรงกายให้ เคลื่อนไหวเพื่อให้ร่างกายแข็งแรงมีสุขภาพดี โดยจะใช้กิจกรรมใด เป็นสื่อก็ได้ การบริหาร เดินเร็ว วิ่งเหยาะหรือการฝึกที่ไม่มุ่งการ

^{๒๑๓}วิ.ม. (ไทย) ๗/๔๓๐-๔๓๑/๒๓๖-๒๓๙.

^{๒๑๖}ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๔๖/๔๖.

^{๒๑๗}วิ.ม. (ไทย) ๗/๓๕๔/๒๓๓.

^{๒๑๘}พ.จ. (ไทย) ๒๕/๒๔/๔๐.

^{๒๑๙}วิ.ม. (ไทย) ๒/๘๗๘/๕๖๙.

	แข่งขันเพื่อเป็นการออกกำลังกาย
อรรถวรรณ หุ่นดี, (๒๕๓๒, หน้า ๖๕).	สารเสพติดหรือวัตถุใดๆ เมื่อเสพเข้าร่างกาย โดยวิธี กิน ฉีด สูบดมหรือด้วยวิธีใดก็ตาม แล้วเป็นผลต่อร่างกาย และจิตใจ ของ ผู้ใช้นั้น คือ ไข้ยาเกินขนาด-เมื่อหยุดมีอาการ-ผู้ใช้ยาเป็นเวลานาน ผลร้ายต่อสุขภาพมีพฤติกรรมขาดไม่ได้
ชูชาติ อารีจิตราอนุสรณ์, (๒๕๔๘).	การสูบบุหรี่ มีอันตรายต่อร่างกายมนุษย์ ทั้งจากการสูดควัน บุหรี่และ การเคี้ยวใบยาสูบ มีสถิติการตายมากกว่าคนไม่สูบบุหรี่ ถึงร้อยละ ๓๐-๘๐ การลดปริมาณสารทาร์นิโคติน ในบุหรี่จะช่วย ลดการเสี่ยงต่อโรคต่างๆ โรคมะเร็ง โรคระบบทางเดินหายใจ มีผล ต่อระบบสืบพันธุ์

สรุป สุขภาวะที่สมบูรณ์ และเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุลทั้งกาย จิตใจ สังคม ปัญญา โดยมีสุขอนามัยดี และชีวิตก็มีคุณค่า ได้แก่ การลด ละ เลิก ด้านโภชนาการ อาหารที่เข้าสู่ร่างกายแล้วร่างกายสามารถนำไปใช้ประโยชน์ด้านการ เจริญเติบโต มีสุขภาพดี และซ่อมแซมส่วนต่างๆของร่างกายได้ โภชนาการจัดเป็นวิทยาศาสตร์ แขนงหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับความสำคัญของอาหาร ต่อสุขภาพ ทุกคนต้องการมีสุขภาพแข็งแรง จึงจำเป็นต้องบริโภคอาหารที่จำเป็นต่อร่างกายในปริมาณที่เหมาะสม และเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย การออกกำลังกาย การหลีกเลี่ยงสิ่งเสพติด (สารเสพติด) สุขอนามัย สภาพแวดล้อม และสังคม ที่เพียบพร้อม (สัปปายะ)

๒) สุขภาวะทางจิต (Mental Health)

สุขภาวะองค์รวม มี ๔ มิติ ส่วนด้านทางจิต การพัฒนาในทางพระพุทธศาสนา โดยร่างกายที่มีส่วนสำคัญต่อสุขภาพจิต การมีสุขภาพจิตดีจะสามารถเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ ได้อย่างดีทั้งในสถานการณ์ปกติ และไม่ปกติ สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ จิตมีอิทธิพลต่อการเกิดโรค ดังผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิด ทฤษฎีนำเสนอเป็นลำดับ ต่อไป

โอวาทปาฏิโมกข์ว่า “การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว” การทำจิตให้บริสุทธิ์ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ดำรงจิตให้บริสุทธิ์ ด้วยการทำจิตให้อยู่กับปัจจุบันกาลทุกขณะและการทำจิตให้ว่าง ดังมีพระพุทธพจน์ว่า ภิกษุทั้งหลาย ไม่เศร้าโศกถึงอดีต ไม่คิดถึงอนาคต กำหนดรู้ปัจจุบันเป็นการตรัสพระพุทธพจน์^{๒๒๐} สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงมุ่งผลทางปฏิบัติให้ทุกคน จัดการกับชีวิตที่เป็นอยู่จริงๆ เช่น ทรงสอนมนุษย์ให้รู้จักตนเอง รู้จักร่างกาย และจิตของตนจะได้บำรุงรักษาร่างกาย และจิตใจให้ดำรงอยู่อย่างปกติ คือ การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ดังปรากฏ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา^{๒๒๑} การมีสุขภาพจิตที่ดีจะสามารถเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ ได้อย่างดีทั้งใน สถานการณ์ปกติ และไม่ปกติสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ เกณฑ์ในการพิจารณาผู้ที่มีสุขภาพจิตที่ดี สุขทางใจ (เจตสิกสุข) คือความสำราญทางใจ ความสุขทางใจ ความเสวยสุขที่เป็นความสำราญ ซึ่งเกิดจากเจตสัมผัส สุขเวทนาที่เป็นความสำราญ พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญสุขทางใจเป็น

^{๒๒๐} ที.ม. (ไทย) ๑๐/ ๙๐/ ๕๐-๕๑.

^{๒๒๑} ชู.เถร. (ไทย) ๒๖/๗๒๒/๔๖๒.

เลิศกว่าสุขใดๆ^{๒๒๒} สุขภาวะทางจิต ที่ดีเยี่ยมได้พบกับความสุข ในคัมภีร์อังคตตรนิกาย ทุกนิบาตสุขวรรค มีกล่าวไว้มาก ท่านจำแนกความสุขออกไปทั้ง โดยประเภท และโดยระดับ เป็นคู่ๆ เช่น สุขของคฤหัสถ์กับสุขของบรรพชิต^{๒๒๓} จิตใจเป็นตัวเชื่อม ระหว่างภายใน และภายนอกตัวอย่าง เช่น การทำสมาธิ เทคนิคการ Deep Relaxations เพื่อเป็นการเพิ่มสมาธิ และช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้การทำสมาธิและการใช้น้ำมันสมุนไพร Mass therapy และการกดจุด ซึ่งเป็นการทำให้มีการเคลื่อนไหวของพลังงานภายใน^{๒๒๔} การมีสุขภาพจิต ที่ดีของมนุษย์หรือการมีสุขภาพจิตที่ดี เช่น มีจิตใจเบิกบานแจ่มใสอยู่เสมอ ไม่มีความวิตกกังวลใดๆมีแนวคิดที่ถูกต้อง^{๒๒๕} สุขภาพจิตมีความสำคัญในการปฏิบัติเพื่อให้อายุยืนยาวจะเห็นได้ไม่ยากนัก “จิตเป็นนาย กายเป็น บ่าว” ถ้าจิตไม่ปกติ กายก็ไม่ปกติตามไปด้วย ถ้ากายไม่ปกติ แต่จิตยังอยู่ในสภาพที่ยังไม่เลวนัก จิตใจที่สดใสเข้มแข็งไม่เพียงแต่ช่วยให้อายุยืนยาว ยังทำให้ชีวิตเป็นสุขอีกด้วย การบริหารจัดการจึงมีความสำคัญไม่น้อย วิธีการฝึกจิตมีอยู่หลายทุกความหมาย และทุกมิติ^{๒๒๖} สุขภาพ+จิต คือ ความเป็นสุข+ใจ ดังลักษณะของผู้มีสุขภาพจิตดีมี มีสุขภาพกายดี มีสุขนิสัยดี ในเรื่องการพักผ่อน การออกกำลังกาย การรับประทานอาหาร และการรักษาความสะอาดสามารถเผชิญกับความจริง โดยไม่แสดงพฤติกรรมเกินกว่าเหตุ เมื่อพบอุปสรรคจะพยายามใช้วิธีแก้ปัญหาโดยตรง ไม่หลีกเลี่ยงปัญหา มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง มีความเคารพตนเอง และผู้อื่น มีเจตคติที่ดีต่อชีวิต มีเป้าหมายความสนใจ และวิธีการไปสู่เป้าหมายในขอบเขตที่สังคมยอมรับ^{๒๒๗} สุขภาวะทางจิตใจ หมายถึง จิตใจที่มีความสุข รื่นเริง คล่องแคล่ว ไม่มีความเครียด มีสติสัมปชัญญะ และความคิดอ่านตามควรแก่อายุ^{๒๒๘}

ซึ่งสอดคล้องกับหนังสือธรรมะกับสุขภาพ ความมีสุขภาพอนามัยทางจิตที่ดีของหลวงพ่อบุทธทาส ได้แบ่งโรคออกเป็น ๓ ประเภท คือ

- ๑) สุขภาวะทางกาย ได้แก่ ความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับร่างกาย
- ๒) สุขภาวะทางจิต ได้แก่ โรคจิตที่เกี่ยวข้องกันอยู่กับกาย

^{๒๒๒} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๐/๑๐.

^{๒๒๓} อ.ท.ก. (ไทย) ๒๐/๖๕/๑๐๓.

^{๒๒๔} ดวงกมล ศักดิ์เลิศสกุล, อ้างใน Mathai, Miller, Walter B. **Criminal behavior system.** (New York : Rinhart-Winston. ๒๐๐๕).

^{๒๒๕} สุชา และสุรางค์ จันทร์เอม, **จิตวิทยาทั่วไป**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : ไทยพัฒนาพาณิชย์, ๒๕๔๐), หน้า ๒.

^{๒๒๖} พัฒน์ สุจำนงค์, **อนามัยชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๒.

^{๒๒๗} ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, **“สุขภาพจิตเบื้องต้น”**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บัณฑิตการพิมพ์, ๒๕๓๐), หน้า ๑๙.

^{๒๒๘} ดวงกมล ศักดิ์เลิศสกุล, อ้างใน ประเวศ วะสี, **สุขภาพในฐานะอุดมการณ์ของมนุษย์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นนทบุรี : สำนักงานปฏิรูปสุขภาพสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, ๒๕๔๓).

๓) สุขภาวะทางวิญญาณ ได้แก่ การที่วิญญาณหรือจิตส่วนลึกประกอบด้วยกิเลส โดยเฉพาะอย่างยิ่งอวิชชาหรือมิจฉาทิฐิเมื่อคนมีความเห็นผิดก็เป็นเหตุให้เกิดผิด กับผู้ที่มีความผิดปกติทางจิต และต้องทำการรักษากับจิตแพทย์^{๒๒๘}

จากคำกล่าวของนักวิชาการแต่ละท่านดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของความหมาย การบริหาร สามารถสรุป ความสำคัญเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ ๒.๘ สรุป แนวคิดที่เกี่ยวกับสุขภาวะทางจิต (Mental Health)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลักทฤษฎี
ดวงกมล ศักดิ์เลิศสกุล, ๒๕๔๔ อ้างถึงใน Mathai, Miller, Walter B. (๒๐๐๕).	จิตใจเป็นตัวเชื่อม ระหว่างภายใน และภายนอกตัวอย่าง เช่น การทำสมาธิ เทคนิคการ Deep Relaxations เพื่อเป็นการเพิ่มสมาธิ และ ช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้การทำสมาธิ และการใช้น้ำมันสมุนไพร Mass therapy และการกดจุด ซึ่งเป็น การทำให้มีการเคลื่อนไหวของพลังงานภายใน
พัฒน์ สุจำนงค์, (๒๕๓๗, หน้า ๒).	สุขภาพจิตมีความสำคัญในการ ปฏิบัติเพื่อให้อายุยืนย่อมจะ เห็นได้ไม่ยากนัก “จิตเป็นนาย กายเป็น บ่าว” ถ้าจิตไม่ปกติ กาย ก็ไม่ปกติตามไปด้วย ถ้ากายไม่ปกติ แต่จิตยังอยู่ในสภาพที่ยังไม่ เลวนัก จิตใจที่สดใสเข้มแข็งไม่เพียงแต่ช่วยให้อายุยืนยาว ยังทำให้ ชีวิตเป็นสุขอีกด้วย การบริหารจิตจึงมีความสำคัญไม่น้อย วิธีการ ฝึกจิตมีอยู่หลาย ทุกความหมาย และทุกมิติ
ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, (๒๕๓๐, หน้า ๑๙)	สุขภาพ+จิต คือ ความเป็นสุข+ใจ ดังลักษณะของผู้มี สุขภาพจิตดีมี มีสุขภาพกายดี มีสุขนิสัยดี ในเรื่องการพักผ่อน การออกกำลังกาย การรับประทานอาหาร และการรักษาความ สะอาด สามารถเผชิญกับความจริง โดยไม่แสดงพฤติกรรมเกิน กว่าเหตุ เมื่อพบอุปสรรคจะพยายามใช้วิธีแก้ปัญหาโดยตรง
ดวงกมล ศักดิ์เลิศสกุล, อ้างถึงใน ประเวศ วะสี, (๒๕๔๓).	สุขภาวะทางจิตใจ หมายถึง จิตใจที่มีความสุข รื่นเรีง คล่องแคล่ว ไม่มีความเครียด มีสติสัมปชัญญะ และความคิดอ่าน ตามควรแก่อายุ
พระราชวรมนี (ป.อ. ปยุตโต), (๒๕๔๕, หน้า ๑๖๗-๑๖๘).	สำหรับในมุมมองของนักวิชาการว่าสุขภาพจิตที่ดีนั้นต้องมื การพัฒนาจิตทั้ง ๓ ด้าน ดังต่อไปนี้ ๑) สภาพจิต หมายถึง สภาพ จิตใจมีความพอใจความสุขสามารถทนอยู่ในสภาพต่างๆ ได้ดี ๒) สมรรถจิต หมายถึง มีความสามารถในการทำงาน สามารถระดม

^{๒๒๘} พุทธศาสนิกขุ (อินทปณโย), **ธรรมะกับสุขภาพ ความมีสุขภาพอนามัยทางจิตที่ดี**, (ธรรมทานมูลนิธิ องค์การฟื้นฟูพระพุทธศาสนา, มูลนิธิเผยแพร่ชีวิตประเสริฐ, ม.ป.ท., ๒๕๔๙), หน้า ๑๑.

ความคิด ๓) คุณภาพจิต หมายถึง มีน้ำใจที่จะเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น

สรุป การมีสุขภาพจิตที่ดีสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมโดยไม่จำเป็นต้องปล่อยให้ เป็นไปตามอำนาจของสิ่งแวดล้อมทุกอย่าง แต่ไม่เอาแต่ใจตัวเองหรือไม่คำนึงถึงผู้อื่น ในเรื่องสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพแบบองค์รวม ดังกล่าวเป็นหลักที่จะวัดผลสุขภาพะด้านต่างๆของการพัฒนาชีวิต ว่าได้รับการพัฒนาครบถ้วนหรือไม่ การมีสุขภาพที่สมบูรณ์ วัดผลได้เช่นเดียวกับการวัดผล เป้าหมาย ของมรรคมืองค์ ๘ หรือไตรสิกขา ๓ โดยใช้หลักทางพระพุทธศาสนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญา ภาวนา

๓) สุขภาวะทางสังคม (Social Health)

สุขภาพะองค์รวม มี ๔ มิติ ส่วนด้านทางสังคม การพัฒนาในทางพระพุทธศาสนา โดยกาย จิต ที่มีส่วนสำคัญต่อสุขภาพทางสังคม การอยู่ในสังคมที่ดีจะสามารถเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ ได้อย่าง ดีทั้งในสถานการณ์ปกติ และไม่ปกติ สามารถอยู่ในโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วได้ ดังผู้วิจัย ได้ประมวลแนวคิด ทฤษฎีได้นำเสนอเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

สุขภาพที่สมบูรณ์ทางสังคม หมายถึง ความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคม มีความสุข สันติภาพ มีระบบการบริการที่^{๒๓๐} การส่งเสริมสุขภาพ ของบุคคลควบคู่กับการเสริมสร้างสุขภาพของ สังคมจากนั้นจึงออกไปสู่ชุมชน มิติทางสังคมหรือสุขภาพะทางสังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันด้วยดี มี ครอบครัวยุบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมที่มีความยุติธรรม มีความเสมอภาค มีภราดาภาพมีสันติ มีความ เป็นประชาสังคม มีระบบบริการที่^{๒๓๑} สุขภาวะทางสังคม คือ สุขภาวะที่เกิดจากการอยู่ร่วมกันด้วยดี ของกลุ่มคน ในขนาดและลักษณะต่างๆ เช่น ในครอบครัว ในชุมชน ในสถานที่ทำงาน ในเมือง และใน สังคมขนาดใหญ่^{๒๓๒} สุขภาวะทางสังคม กล่าวคือ ความสุขในครอบครัว ในที่ทำงาน อยู่ร่วมกันด้วย ดี ในสังคมเอื้ออาทรช่วยเหลือกัน^{๒๓๓} กลุ่มเพื่อนรักสุขภาพ มีแรงสนับสนุนจากครอบครัว และ สังคมแนวคิดเรื่องสุขภาพะองค์รวม มาจากความคิดพื้นฐานที่ว่า มนุษย์แต่ละคนนั้นประกอบด้วยกาย และจิตใจ ในขณะที่เดียวกันก็มีอาจแยกตัวอยู่โดดเดี่ยวได้ หากยังต้องมีความสัมพันธ์กับผู้คนใน สังคม^{๒๓๔} ประชาชนมีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันไม่มีการเอาัดเอาเปรียบเคารพในสิทธิของกันและกัน ปราศจากอาชญากรรม ครอบครัว ชุมชน และสังคมมีความกลมเกลียวกัน ผู้คนมีส่วนร่วมอย่างพร้อมเพรียงในการสร้างสรรค์ชุมชนและสังคม มิใช่อะไรอื่นหากเป็นหัวใจหลักของการสร้างเสริมสุขภาพะ

^{๒๓๐} ดวงกมล ศักดิ์เลิศสกุล, อังโน สันต์ หัตถิรัตน์, **สิทธิที่จะอยู่หรือตาย และการดูแลผู้ป่วยที่หมดหวัง**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๘).

^{๒๓๑} ศิวพร อั้งวัฒนา, **กลุ่มวิชาการพยาบาลสาธารณสุข แนวคิดสุขภาพะองค์รวม**, (คณะพยาบาลศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖), หน้า ๒๔.

^{๒๓๒} มูลนิธิสุขภาพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ๑๐ ซอย, **คลินิกหมอรุ่งเรือง**, (กรุงเทพมหานคร-ประทุมธานี ; ๒๕๕๘)

^{๒๓๓} สืบค้นจากแหล่งที่มาจาก Ottawa charter, อังโน วสันต์ ศิลปะสุวรรณ, **ความสุขครอบครัว :** ๒๕๔๐), หน้า ๖๘.

^{๒๓๔} พระไพศาล วิสาโล, **สุขภาพวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม**, อังโน ทวีทอง หงส์วิวัฒน์และจันทร์เพ็ญ ประดับปก, **เครือข่ายงานวิจัยพฤติกรรมสุขภาพ**, (กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๓), หน้า ๒๑.

แบบองค์รวม^{๒๓๕} ข้อมูลสุขภาวะสังคม เป็นเครือข่าย ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสาร ที่สะท้อนมิติ สุขภาพในภาพกว้างหรือสุขภาวะ ที่อาจจะครอบคลุมสุขภาพในมิติของความสุข รวมถึงสุขภาพทาง ปัญญา และสุขภาพในมิติของครอบครัว ชุมชน สังคม ได้แก่ เครือข่ายข้อมูลความสุข และสุขภาพ ปัญญา เครือข่ายข้อมูลครอบครัว เครือข่ายข้อมูลสุขภาวะชุมชน และเครือข่ายข้อมูลปัจจัยทางสังคมที่ กระทบสุขภาพ ซึ่งแต่ละเครือข่ายมีประเด็น และดำเนินงาน ดังนี้

๑) สภาวะครอบครัว ที่สะท้อนทั้งด้านโครงสร้างบทบาท ความสัมพันธ์ การพึ่งพา ตนเอง และการแก้ปัญหาลูกสังคม เพื่อเป้าหมายการมีครอบครัวที่เข้มแข็งและอบอุ่น ทั้งนี้ในการดำเนินงาน ของเครือข่าย จะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาดัชนีชี้วัดครอบครัวอบอุ่น และการพัฒนาเครื่องมือ และระบบ ข้อมูลข่าวสารสภาวะครอบครัว รวมถึงการจัดทำรายงานสถานการณ์ด้านครอบครัวของสังคมไทย

๒) สุขภาวะชุมชน เป็นเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลสุขภาวะชุมชน ที่เน้นความ เข้มแข็งของชุมชน อันเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดีของคนในชุมชน ผ่านปัจจัยทาง สังคม วัฒนธรรม และศักยภาพชุมชน ทั้งนี้ในการดำเนินงานของเครือข่าย จะเกี่ยวข้องกับการพัฒนา ดัชนีชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง และการพัฒนาเครื่องมือและระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาวะชุมชน รวมถึงการ จัดทำรายงานสถานการณ์ชุมชนเข้มแข็งของสังคมไทย

๓) ปัจจัยทางสังคมที่กระทบสุขภาพ เป็นเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลปัจจัยทาง สังคมที่กระทบสุขภาพ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเรียนรู้ สื่อ ระบบธรรมาภิบาล เพื่อใช้ อธิบายอิทธิพล ของปัจจัยดังกล่าวต่อสุขภาพ ทั้งนี้ในการดำเนินงานของเครือข่าย จะเกี่ยวข้องกับการ พัฒนาดัชนีชี้วัดปัจจัยทางสังคม และการพัฒนาเครื่องมือ และระบบข้อมูลข่าวสารปัจจัยทางสังคม รวมถึงการจัดทำรายงานสถานการณ์ปัจจัยทางสังคมที่กระทบสุขภาพ^{๒๓๖}

จากคำกล่าวของนักวิชาการแต่ละท่านดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของความหมาย การบริหาร สามารถสรุป ความสำคัญเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ ๒.๙ สรุป แนวคิดที่เกี่ยวข้องสุขภาวะทางสังคม (Social Health)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลักทฤษฎี
ดวงกมล ศักดิ์เลิศสกุล,	สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางสังคม หมายถึง ความสามารถในการ

^{๒๓๕} โภมาตกร จีงเสถียรทรัพย์, **ปรากฏการณ์ในชีวิต บอกอะไรกับสังคมไทย**, (มูลนิธิโภมาตกร ; ๒๕๔๒), หน้า ๒๑.

^{๒๓๖} แหล่งที่มา : สำนักงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพ, เขตสาทร : กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๘).

อ้างอิงในสันต์ ทัดถีรัตน์, (๒๕๔๘).	อยู่ร่วมกันในสังคม มีความสุข สันติภาพ มีระบบการบริการที่ดี
คิวนพร อังวัฒนา, (๒๕๔๖, หน้า ๒๔).	การส่งเสริมสุขภาพ ของบุคคลควบคู่กับการเสริมสร้างสุขภาพของสังคมจากนั้นจึงออกไปสู่ชุมชน มิติทางสังคมหรือสุขภาพะทางสังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันด้วยดี มีครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมที่มีความยุติธรรม มีความเสมอภาค มีสภาพภูมิทัศน์ มีความเป็นประชาสังคม มีระบบการบริการที่ดี
มูลนิธิสุขภาพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง, (๒๕๕๘).	สุขภาพะทางสังคม คือ สุขภาพะที่เกิดจากการอยู่ร่วมกันด้วยดีของกลุ่มคน ในขนาดและ ลักษณะต่างๆ เช่น ในครอบครัว ในชุมชน ในสถานที่ทำงาน ในเมืองและในสังคมขนาดใหญ่
Ottawa charter, ๑๙๘๖, อ้างอิงในสันต์ ศิลปะสุวรรณ (๒๕๔๐, หน้า ๖๘).	สุขภาพะทางสังคม กล่าวคือ ความสุขในครอบครัว ในที่ทำงาน อยู่ร่วมกันด้วยดี ในสังคมเอื้ออาทรช่วยเหลือกัน
พระไพศาล วิสาโล, อ้างอิงใน ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ จันทร์เพ็ญ ประดับบก, (๒๕๕๓, หน้า ๒๑).	กลุ่มเพื่อนรักสุขภาพ มีแรงสนับสนุนจากครอบครัว และสังคมแนวคิดเรื่องสุขภาพองค์รวม มาจากความคิดพื้นฐานที่ว่ามนุษย์แต่ละคนนั้นประกอบด้วยกาย และจิตใจ ยังต้องมีความสัมพันธ์กับผู้คนในสังคม
โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, (๒๕๔๒, หน้า ๒๑).	ประชาชนมีความเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันไม่มีการเอาัดเอาเปรียบเคารพในสิทธิของกันและกัน ปราศจากอาชญากรรมครอบครัว ชุมชน และสังคมมีความกลมเกลียวกัน ผู้คนมีส่วนร่วมอย่างพร้อมเพรียงในการสร้างสรรค์ชุมชน และสังคม มิใช่อะไรอื่นหากเป็นหัวใจหลักของการสร้างเสริมสุขภาพะแบบองค์รวม

สรุป สุขภาพะทางสังคม คือ ความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น อันได้แก่ สมาชิกในครอบครัว เพื่อนฝูง เพื่อนร่วมงาน และเพื่อนบ้าน ทั้งนี้มีการแสดงให้เห็นว่า การสนับสนุนของสังคม มีส่วนสำคัญในการช่วยให้ร่างกาย สามารถฟื้นตัวจากโรคร้ายไข้เจ็บได้เร็วขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยลดผลกระทบของความเครียด ที่มีต่อสุขภาพะทางกาย และทางอารมณ์ (จิต) รวมทั้งยังช่วยลดอัตราการเจ็บป่วย และอัตราการตายด้วย สำหรับพื้นฐานทางสังคมนั้น จะส่งผลกระทบอย่างมาก ต่อพฤติกรรมหรือวิถีการดำรงชีวิตของบุคคลนั้น โปรแกรมด้านสุขภาพะทางสังคม อาจรวมถึงโปรแกรมการดูแลเด็กหรือผู้ปกครอง การจัดกลุ่มสนับสนุนด้านสุขภาพ ปรากฏการณ์ของสังคมโลกที่เหตุการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในส่วนหนึ่งของโลกส่งผลกระทบอันรวดเร็ว ในสถานประกอบการต่างๆ เช่น วัดและโรงเรียน สังคมจะเลวร้ายอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์อย่างไรก็ตาม เราควรใช้ปัญญาพิจารณาเหตุปัจจัย ในการดำเนินชีวิตประจำวันด้วยปัญญา

๔) สุขภาพะทางปัญญา (Health Intellectual)

สุขภาวะองค์รวม มี ๔ มิติ ส่วนด้านปัญญา (จิตวิญญาณ) การพัฒนาในทางพระพุทธศาสนา โดยใช้ปัญญาพิจารณา ความรอบรู้ เท่าทันโลกปัจจุบันและใช้ปัญญาในการฝึกจิตให้เป็นสมาธิ และการเจริญสตินั่นเอง ดังผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิด ทฤษฎี ด้านสุขภาวะองค์รวมได้นำเสนอเป็นลำดับดังต่อไปนี้

พระราชบัญญัติแห่งชาติได้กำหนดไว้ว่า สุขภาพทางปัญญา หมายความว่า ความรู้ทั่ว รู้เท่าทันและ ความเข้าใจอย่างแยกได้ในเหตุผลแห่งความดี ความชั่วความมีประโยชน์ และความมีโทษซึ่งนำไปสู่ความปิติในจิตใจ อันดีงาม และเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิตวิญญาณ^{๒๓๗} สุขภาวะทางปัญญา หมายถึง ความสุขที่เกิดจากการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ปัญญาในที่นี้นอกจากความหมายถึงความรู้สึกแล้ว ยังครอบคลุมถึงความคิด ความเชื่อ และความเห็นที่ก่อประโยชน์^{๒๓๘} การพัฒนาสุขภาพทางจิตวิญญาณ ต้องเริ่มจากการพัฒนาปัญญาแล้วนำไปสู่การพัฒนา กาย จิต และ สังคม การพัฒนาทั้ง ๔ ส่วนต้องทำร่วมกันจึงจะเกิดสุขภาวะที่สมบูรณ์ สุขภาวะที่สมบูรณ์เกิดจากการเรียนรู้ที่ดีจึงเป็นสิ่งประเสริฐที่สุด^{๒๓๙} ซึ่งมนุษย์สามารถทำได้การพัฒนาจิตด้วยปัญญา ความปกติสุขเกิดจากปัญญา เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สุขภาวะทางปัญญา หากคนไทยหันมาใส่ใจสุขภาพทางปัญญาให้มากขึ้นสังคมไทยจะมีแต่ความสุข^{๒๔๐} ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็งขึ้นด้วยปัญญา ภูมิคุ้มกันความทุกข์ การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันความทุกข์ให้เข้มแข็งได้ดี และรู้จักแก้ทุกข์ได้ด้วยปัญญา รวมทั้งมีความสุขจากการดำเนินชีวิต ที่ถูกต้องดีงาม จากการเป็นผู้ให้ และการทำดีเพื่อคนอื่น^{๒๔๑} สุขภาวะทางปัญญา (จิตวิญญาณ) นั้นนับเป็นความสุขอันสุดยอดของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์จะสุขได้เช่นนี้แสดงถึงการบรรลุเป้าหมายสูงสุดในชีวิต ในขณะที่เดียวกันก็ต้องปราศจากโรคหรือความพิการซึ่งเป็นการรักษาเสถียรภาพ นอกจากนั้นในความหมายเช่นนี้ องค์การอนามัยโลกให้ความสำคัญกับคนทั้งคนไม่ใช่แต่ละส่วน มองสุขภาพในบริบท^{๒๔๒}

ปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาจิตวิญญาณ ในแทบทุกศาสนา คือ

- ๑) การปฏิบัติซึ่งมักครอบคลุมทั้งมิติทางศีลธรรม ที่ทำให้อยู่ร่วมกันเป็นสังคมได้
- ๒) มิติทางภavanaเป็นการภาวนาต่อการเจริญภาวนาแบบสมาธิศึกษา

^{๒๓๗} สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, **พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ, พ.ศ. ๒๕๕๐**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สหพัฒนไพศาล, ๒๕๕๐).

^{๒๓๘} ชู.เถร. (ไทย) ๒๖/๖๒๐/๓๔๐.

^{๒๓๙} ประเวศ วะสี, ทิศทางแพทย์แผนไทยกับความอยู่รอดในระบบแข่งขันเสรี, ใน **วารสารโรงพยาบาลชุมชน**, ปีที่ ๑๐ (๑), อ่างใน ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์, **วารสารโรงพยาบาลชุมชน**, ๒๕๕๒, หน้า ๒๑-๒๖.

^{๒๔๐} สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), **สุขภาพแท้ด้วยปัญญา วิถีชีวิตสู่สุขภาวะทางปัญญา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : เครือข่ายพุทธิกา, ๒๕๕๒), หน้า ๒๓.

^{๒๔๑} สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, **พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ, พ.ศ. ๒๕๕๐**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สหพัฒนไพศาล, ๒๕๕๐).

^{๒๔๒} กระทรวงสาธารณสุข, **แนวปฏิบัติบริการสุขภาพ สำหรับศูนย์สุขภาพชุมชนด้านการส่งเสริมสุขภาพ**, (นนทบุรี : กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๖).

๓) มิติทางทางปัญญา คือ การเข้าใจสัจธรรมแห่งชีวิตอย่างลึกซึ้งโดยปัญญา^{๒๔๓}

สุขภาวะทางปัญญานับเป็นเรื่องที่สำคัญมากเป็นรากฐาน และเงื่อนไขสำคัญที่จะส่งผลต่อเนื่องถึงสุขภาวะทางกาย จิตใจ และสังคมโดยรวมซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น ๓ ด้าน คือ คิดดี คิดเป็น เห็นตรง วิธีทำให้เกิดปัญญาแบ่งเป็น ๓ ระดับ ดังนี้ คือ

- ๑) สุตตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการสดับเล่าเรียน หรือถ่ายทอดต่อกันมา
- ๒) จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดความคิดการพิจารณาหาเหตุผลด้วยตนเอง
- ๓) ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดการลงมือปฏิบัติ ฝึกหัดอบรม^{๒๔๔}

จากคำกล่าวของนักวิชาการแต่ละท่านดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของความหมาย การบริหาร สามารถสรุป ความสำคัญเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑๐ สรุป แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะทางปัญญา (Health Intellectual)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลักทฤษฎี
สำนักงานคณะกรรมการ สุขภาพแห่งชาติ, พระราชบัญญัติสุขภาพ แห่งชาติ, (๒๕๕๐),	พระราชบัญญัติแห่งชาติได้กำหนดไว้ว่า สุขภาพทางปัญญา หมายความว่า ความรู้ทั่ว รู้เท่าทันและ ความเข้าใจอย่างแยกได้ใน เหตุผลแห่งความดี ความซื่อสัตย์มีประโยชน์ และความมีโทษซึ่ง นำไปสู่ความปิติในจิตใจ อันดีงาม และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สุขภาวะที่ สมบูรณ์ทางจิตวิญญาณ
ชู.เถร. (ไทย) ๒๖/๖๒๐/๓๔๐.	สุขภาวะทางปัญญา หมายถึง ความสุขที่เกิดจากการดำเนิน ชีวิตด้วยปัญญา ปัญญาในที่นี้นอกจากความหมายถึงความรู้สึกล้วน ยังครอบคลุมถึงความคิด ความเชื่อ และความเห็นที่ก่อประโยชน์
ประเวศ วะสี, (๒๕๕๒, หน้า ๒๑-๒๖).	การพัฒนาสุขภาวะทางจิตวิญญาณ ต้องเริ่มจากการพัฒนา ปัญญาแล้วนำไปสู่การพัฒนา กาย จิต และ สังคม การพัฒนาทั้ง ๔ ส่วนต้องทำร่วมกันจึงจะเกิดสุขภาวะที่สมบูรณ์ สุขภาวะที่สมบูรณ์ เกิดจากการเรียนรู้ที่ดีจึงเป็นสิ่งประเสริฐที่สุด
สำนักงานกองทุนสนับสนุน	ซึ่งมนุษย์สามารถทำได้การพัฒนาจิตด้วยปัญญา ความปกติสุข

^{๒๔๓} โภคาทร จิงเสถียรทรัพย์, ผู้ทรงคุณวุฒิในโครงการพัฒนาข้อนโยบาย, ร่างแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติ, ว่า
ด้วยระบบสุขภาวะชุมชน, (คณะกรรมการจัดสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ๒๕๕๖), หน้า ๒๓.

^{๒๔๔} ชู.เถร. (ไทย) = ๒๖/๗๐๒/๔๒๒.

การสร้างเสริมสุขภาพ (๒๕๕๒, หน้า ๒๓).	เกิดจากปัญญา เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สุขภาวะทางปัญญา หากคนไทยหันมาใส่ใจสุขภาวะทางปัญญาให้มากขึ้นสังคมไทยจะมีแต่ความสุข
โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, (๒๕๕๖, หน้า ๒๓).	ปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาจิตวิญญาณ คือ ๑) การปฏิบัติซึ่งมักครอบคลุมทั้งมิติทางศีลธรรม ที่ทำให้อยู่รวมกันเป็นสังคมได้ ๒) มิติทางภavana เป็นการภาวนาต่อการเจริญภาวนาแบบสมาธิศึกษา ๓) มิติทางทางปัญญา คือ การเข้าใจสังขารแห่งชีวิตอย่างลึกซึ้ง
กระทรวงสาธารณสุข, (๒๕๔๖).	สุขภาวะทางปัญญา (จิตวิญญาณ) นั้นนับเป็นความสุขอันสุดยอดของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์จะสุขได้เช่นนี้แสดงถึงการบรรลุเป้าหมายสูงสุดในชีวิต ในขณะที่เดียวกันก็ต้องปราศจากโรค เป็นการรักษาเสถียรภาพ นอกจากนั้นในความหมายเช่นนี้ องค์การอนามัยโลกให้ความสำคัญกับคนทั้งคนไม่ใช่แต่ละส่วน มองสุขภาพในบริบท

สรุป การมีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ สติปัญญาดี ซึ่งก็คือภาวะของพฤติกรรมกายอยู่ดีเป็นสุข การนำเคล็ดลัษณต่างๆ ที่จะช่วยยับยั้งภัยเจ็บเหล่านี้ได้อย่างถาวร นั่นคือ การรับประทานอาหาร อาหารมีคุณค่า อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีบรรยากาศ รมรื่น คงหนีไม่พ้นวัด เพราะวัดเป็นสถานที่ สะอาด สงบและสว่าง สำคัญต่อส่วนอื่นๆของโลก การควบคุมกำกับดูแลในภาครัฐภาคเอกชน ให้การพัฒนาเศรษฐกิจ มุ่งแต่การสร้างเม็ดเงิน จนทำลายสิ่งแวดล้อม ผู้ที่มีจิตปกติ จิตที่สมบูรณ์ตลอดเวลา นั้นหาได้ยาก แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะองค์รวม ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์การอนามัยโลกที่มองเรื่องสุขภาพอย่างครอบคลุมทุกมิติ

ดังนั้น เมื่อเกิดสุขภาวะทางกาย ทางจิต ทางสังคมและทางปัญญา จะมีผลต่อมนุษย์สามทาง โดยทางแรก คือ เจตจำนงของมนุษย์ ทำให้มนุษย์กล้าเผชิญ จะมันคงจะมันใจอันเป็นรากฐานแรก ทางที่สอง คือ อารมณ์ เป็นความรักใคร่ที่จะไปทำลายสิ่งต่างๆ การมีความรู้ความเข้าใจ ด้วยการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการ ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ (ประชาชน) เรียกหลักพุทธธรรม นั้นว่า ไตรสิกขา เป็นกระบวนการปฏิบัติหรือกระบวนการพัฒนา ๓ ด้าน ได้แก่

๑) ศีล เป็นหลักการพัฒนาระดับความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม

๒) สมาธิ เป็นหลัก การพัฒนาจิตใจให้มีสมรรถภาพ และประสิทธิภาพในการคิดพิจารณา ตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำใดๆ

๓) ปัญญา เป็นหลักการพัฒนาคำรู้ความเข้าใจ รู้จักสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นและสามารถแยกแยะวิเคราะห์สาเหตุของสิ่งทั้งหลายได้ชัดเจน ไตรสิกขาจึงเป็นกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการ ด้านการส่งเสริมสุขภาวะ

๒.๓.๒ แนวคิด ทฤษฎี ด้านการส่งเสริมสุขภาวะ

ทฤษฎีการดูแลเพื่อสุขภาพ คือ กระบวนการที่บุคคลสามัญชนคนหนึ่งๆทำหน้าที่ด้วยตนเอง ในด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การวินิจฉัยโรคและการรักษาโรคในระดับพื้นฐานในระบบ

บริการสาธารณสุข^{๒๔๕} แนวคิดการดูแลสุขภาพของตนเอง หมายถึง การดูแลสุขภาพเพื่อส่งเสริมตนเอง เป็นผลของการกระทำที่บุคคลกระทำกับตนเองหรือสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ สามารถปฏิบัติหน้าที่เพื่อคงไว้ซึ่งการมีสุขภาพดี การดูแลสุขภาพของตนเอง^{๒๔๖} แนวคิดพฤติกรรมส่งเสริม ที่มีอิทธิพลต่อภาวะสุขภาพ หมายถึง กิจกรรมที่จะช่วยยกระดับสุขภาพของบุคคลได้สูงขึ้น และมีความผาสุกเกิดศักยภาพที่ถูกต้องหรือสูงสุดของบุคคล ครอบครัว กลุ่มชน ชุมชนและสังคม^{๒๔๗} กิจกรรมต่างๆที่ โดยบุคคลทุกกลุ่มอายุและ การกระทำด้วยตนเองโดยปฏิบัติในทางบวก เพื่อคงไว้หรือเพิ่มระดับความผาสุกของชีวิต (well-being) ความตระหนักในตนเอง และความสำเร็จของบุคคล พฤติกรรมที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ การพักผ่อนที่เพียงพอ การมีกิจกรรมต่างๆ เพื่อลดความเครียด การมีภาวะโภชนาการที่เหมาะสม^{๒๔๘} องค์การอนามัยโลกได้ประกาศกฎบัตรออกตาวา (The Ottawa Charter for Health Promotion) และได้ให้ความหมาย “การส่งเสริมสุขภาพ” ว่า หมายถึง กระบวนการการเพิ่มความสามารถของประชาชนในควบคุมดูแล และพัฒนาสุขภาพของตนเองให้ดีขึ้น อันจะเป็นผลต่อสุขภาพที่สมบูรณ์ทางกาย ทางจิตใจและสังคม^{๒๔๙} การส่งเสริมส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพ หมายถึง กิจกรรมทางสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา นันทนาการและอื่นๆ ที่ประกอบขึ้นเพื่อยังผลให้มีชีวิตที่เอื้อสุขภาพ และป้องกันการเกิดโรคในบุคคล และกลุ่มบุคคล^{๒๕๐} แนวทางการดูแลสุขภาพเดิมๆ ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า ไม่สามารถทำให้คนไทย แรงงานไทยมีสุขภาพหรือสุขภาพที่ดีได้ เราจึงจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางใหม่ๆ ในกาดูแลสุขภาพ แนวทางที่มองสุขภาพในเชิงบวก สุขภาพที่ประกอบด้วยความสุข ทั้งทางกาย ทางใจ และทางสังคม แนวทางที่มุ่งสร้างสุขภาพให้ดีขึ้น แทนการรอให้เจ็บป่วยเสียหายแล้วถึงรักษาซ่อมแซม แนวทางที่สามารถลดการพึ่งพิงยาและการรักษา แนวทางที่มองสุขภาพของผู้ใช้แรงงานแบบไม่แยกส่วน ว่าเป็นเกี่ยวกับงาน และไม่เกี่ยวกับงาน แต่มองสุขภาพทั้งหมดในลักษณะผสมผสาน และสุดท้ายที่สำคัญคือ เป็นแนวทางที่มุ่งให้ประชาชน และผู้ใช้แรงงานมีพลังความสามารถ ในการดูแลและพัฒนา

^{๒๔๕} Levin. L., “Self-care in health : Potentials and pitfalls. World Health Forum, (๑๙๘๑), p.p.๑๓๗-๑๘๔, Lockhart, C.A. Health care delivery in the United States. In Hitchcock, J.E. Schubert, P.E., P. E. & Thomas, S. A. Community health nursing : caring in action (๑๙๙๙. p.p. ๔๑-๖๑)

^{๒๔๖} Hill, L, & Smmith, **Self-care Nursing Promotion of helth**, (Newjersey : Prentice Hill,๑๙๘๕), p. ๑๐.

^{๒๔๗} Murray, R.R. and Zetner.J.P., “Nursing assessment and health promotion strategies through the life span”, ๔th ed, USA, : Appleton & lange. ๑๙๙๓, p. ๕๖๙.

^{๒๔๘} Palank, C.L, “Determinants of health-promotive behavior”, The Nursing clinics of North Americas, Vol. (๑๙๙๑) : p. ๘๑๖,

^{๒๔๙} สุนันทา คุ่มเพชร, “อิทธิพลของพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพตนเอง การมีส่วนร่วมในชุมชน และความต้องการ”บริการสวัสดิการสังคมต่อภาวะสุขภาพจิตผู้สูงอายุ ในอำเภอเมือง จังหวัดระนอง”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปกร, ๒๕๔๕).

^{๒๕๐} Castillo-Salgado อ้างถึงใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. **อาชีพอนามัยภูมิภาค: สถานการณ์และแนวทางพัฒนา**. (นครปฐม : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข, ๒๕๔๓), หน้า ๒๙.

ตนเอง รวมถึงคนรอบข้างได้^{๒๕๑} ด้านทรัพยากรและการจัดการ สถานประกอบการขนาดกลาง และขนาดใหญ่ก็มีความพร้อมในการสร้างเสริมสุขภาพ เพราะมีงบประมาณ มีเจ้าหน้าที่ทางด้านความปลอดภัย และสุขภาพอยู่ในระดับหนึ่ง มีคณะกรรมการชุดต่างๆ ที่มีความรู้ความสามารถ ในการจัดทำแผนงาน โครงการ และกิจกรรมต่างๆที่อยู่แล้วจึงย่อมไม่เป็นการยากลำบาก ที่จะขยายบทบาทของคณะกรรมการเหล่านั้น เข้าไปในเรื่องของการสร้างเสริมสุขภาพ และความจริงแล้ว ในปัจจุบันก็มีกิจกรรมทางด้านสุขภาพ และความปลอดภัยอยู่บ้างแล้ว เพียงแต่กลวิสัยยังไม่ครอบคลุมเบ็ดเสร็จ และการดำเนินการยังขาดการบูรณาการด้านต่างๆ เข้าด้วยกันทำให้ขาดพลังที่จะสร้างเสริมซึ่งกัน และกันผลที่ได้จึงยังไม่ชัดเจน หากทุกฝ่ายร่วมมือร่วมใจกัน ช่วยกันแก้ไขจุดด้อย นำวิธีการที่มีคุณภาพมาใช้ ก็ย่อมจะเห็นบุคลากรที่มีคุณภาพ มีสุขภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น องค์กรเข้มแข็ง เป็นส่วนหนึ่งของการร่วมสร้างสังคม ให้น่าอยู่ยิ่งขึ้นได้^{๒๕๒}

แนวคิด ทฤษฎี การดูแลสุขภาพพบว่า ปัจจัยด้านความรู้-การรับรู้ (Cognitive-perceptual factors) เป็นกระบวนการขั้นแรกของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งประกอบไปด้วย ปัจจัยย่อยที่สำคัญ ๖ ประการ คือ

- ๑) ความสำคัญของสุขภาพ (The Importance of Health)
- ๒) การรับรู้การควบคุมสุขภาพ (Perceived Control of Health)
- ๓) การรับรู้ความสามารถในตน (Perceived Self-efficacy)
- ๔) คำจำกัดความของสุขภาพ (Definition of Health)
- ๕) การรับรู้ต่อภาวะสุขภาพ (Perceived Health Status)
- ๖) การรับรู้ประโยชน์ของพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ (Perceived benefits of Health-Promotion Behaviors)^{๒๕๓}

กิจกรรมที่บุคคลกระทำเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีโดยส่วนรวม และการมีศักยภาพที่ถูกต้องสมบูรณ์ของบุคคลครอบครัว ชุมชน และสังคม จากนั้นได้พัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ภายใต้พื้นฐานของงานวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ และพฤติกรรมสุขภาพที่ดี โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

- ๑) เพื่อนำเสนอแนวคิดที่ใช้ในการอธิบายพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของบุคคล
- ๒) เพื่อทดสอบสมมติฐานอันเกิดจากการสังเกต
- ๓) เพื่อผสมผสานงานวิจัยอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพเอง^{๒๕๔}

^{๒๕๑} แหล่งที่มา : สำนักงานที่ปรึกษา กรมอนามัย, อยู่เย็นเป็นสุข สนุกกับงาน เพื่อสาธารณสุข, (กรุงเทพมหานคร : กรมอนามัย, ๒๕๕๘).

^{๒๕๒} นิพนธ์พร วรมงคล, สุขภาพดี ซีวีเอส โอเนคก้าวไกล, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (นนทบุรี กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๔)

^{๒๕๓} นพ.เมธี พงษ์กิตติผล, **คู่มือการดูแลสุขภาพโรคอันตรายที่ควรทราบ แนวทางการป้องกัน พร้อมวิธีรักษา**, กองอนามัยการเจริญพันธ์ กรมอนามัย, โรงพิมพ์เลียงเชียงจงเจริญ, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๒, หน้า ๑,

^{๒๕๔} Pender N.J. "Health Promoting in Nursing Practice", (Norwalk : Appleton Century, ๑๙๘๘, p. ๔.

จากคำกล่าวของนักวิชาการแต่ละท่านดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประมวลแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของความหมาย การบริหาร สามารถสรุป ความสำคัญเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑๑ สรุป แนวคิด ทฤษฎี ด้านการส่งเสริมสุขภาพ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลักทฤษฎี
Levin. L., Schubert, P.E., & Thomas, S. A. (๑๙๙๙.p.p. ๔๑-๖๑)	ทฤษฎีการดูแลเพื่อสุขภาพ คือ กระบวนการที่บุคคลสามัญชนคนหนึ่งๆทำหน้าที่ด้วยตนเอง ในด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การวินิจฉัยโรคและการรักษาโรคในระดับพื้นฐานในระบบบริการสาธารณสุข
Murray, R.R. and Zetner.J.P., (๑๙๙๓, p. ๕๖๙).	แนวคิด พฤติกรรมการส่งเสริม ที่มีอิทธิพลต่อภาวะสุขภาพ หมายถึง กิจกรรมที่จะช่วยยกระดับสุขภาพของบุคคลได้สูงขึ้น และมีความผาสุกเกิดศักยภาพที่ถูกต้องหรือสูงสุดของบุคคล ครอบครัว กลุ่มชน ชุมชนและ สังคม
Palank, C.L, (๑๙๙๑ : p. ๘๑๖),	ส่งเสริมสุขภาพ ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในทางบวก เพื่อคงไว้หรือเพิ่มระดับความผาสุกของชีวิต ความตระหนักในตนเอง และความสำเร็จของบุคคล พฤติกรรมที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ การพักผ่อนที่เพียงพอ การมีกิจกรรมต่างๆเพื่อลดความเครียด การมีภาวะโภชนาการที่เหมาะสม
สุนันทา คุ่มเพชร, (๒๕๔๘).	องค์การอนามัยโลกได้ประกาศกฎบัตรออตตาวา ได้ให้ความหมายการส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง กระบวนการการเพิ่มความสามารถของประชาชนในควบคุมดูแล และพัฒนาสุขภาพของตนเองให้ดีขึ้น อันจะเป็นผลต่อสุขภาพที่สมบูรณ์ทางกาย ทางจิตใจ และสังคม
Castillo-Salgado อังใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. (๒๕๔๓, หน้า ๒๙).	การส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพ หมายถึง กิจกรรมทางสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ นันทนาการ และอื่นๆ ที่ประกอบขึ้นเพื่อยังผลให้มีชีวิตที่เอื้อสุขภาพและป้องกันการเกิดโรคในบุคคล และกลุ่มบุคคล
Pender N.J. (๑๙๘๘, p. ๔).	กิจกรรมที่บุคคลกระทำเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีโดยส่วนรวม และ การมีศักยภาพที่ถูกต้องสมบูรณ์ของบุคคลครอบครัว ชุมชน และ สังคม จากนั้นได้พัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ภายใต้พื้นฐานของงานวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและ พฤติกรรมสุขภาพที่ดี โดยมีวัตถุประสงค์

สรุป การส่งเสริมสุขภาพ เป็นกระบวนการเพื่อให้ประชาชนสามารถควบคุม และสร้างเสริมสุขภาพของตนเอง เพื่อก่อให้เกิดผลในเงื่อนไขของการดำเนินชีวิตที่เอื้อต่อสุขภาพ และป้องกันการเกิดโรคในกลุ่มบุคคลและบุคคล การดำรงชีพของบุคคลอย่างมีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งกาย และจิตใจมิใช่เพียง

ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเท่านั้น หลักทางศาสนาแนวคิดแบบองค์รวมคือการตระหนัก และให้ความสำคัญของความเกี่ยวพันที่กลมกลืนแยกออกจากกันไม่ได้ของร่างกาย จิตใจ ปัญญา และสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคล การร่วมมือร่วมใจจากหลายๆฝ่ายช่วยกันสร้างเสริมสุขภาพให้กับสังคมเพราะคำว่า คุณภาพชีวิตนั้น คือ ความมีอายุยืนยาว ชีวิตมีคุณค่า คือ มีสุขภาพดี เป็นสิทธิพื้นฐานของคนไทย

ดังนั้น การพัฒนาคน ให้เป็นผู้มีคุณภาพ ที่สำคัญที่สุดก็คือ การปลูกฝังให้คนเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม วิธีการหนึ่งที่น่าจะให้ผลดีในการปลูกฝัง และพัฒนาการมีคุณธรรมจริยธรรม ก็โดยใช้ หลักไตรสิกขา เนื่องจากไตรสิกขาเป็นระบบ และเป็นกระบวนการในการฝึกฝน อบรม ฝึกหัดเพื่อพัฒนาคน ตามหลักไตรสิกขาเช่นนี้ เป็นวิถีชีวิตของคนไทย ในยุคก่อน ซึ่งส่งผลให้เป็นคนใจดีมีเมตตา มองคนในแง่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ดี ซึ่งทำให้ชาวตะวันตกขนานนามว่า “สยามเมืองยิ้ม” เรียกว่าวิถีชีวิตแห่งการเจริญสติปัญญา ก่อนที่สังคมไทยจะเปลี่ยนจากวัฒนธรรมสติปัญญา คือการทำอะไรด้วยความมีสติ ชีวิตของเพศบรรพชิต และฆราวาส ต้องดำเนินไปบนเส้นทาง ศิล สมาธิ ปัญญา เพราะหัวใจยังต้องอาศัยความรัก ความอบอุ่น ต้องอาศัยการปรับตัวให้สอดคล้องกับสังคมในการดำเนินชีวิต ในยุคของโลกาภิวัตน์

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดระยอง” กรณีศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้มีผู้สนใจทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้พอสมควร ซึ่งแต่ละท่าน ได้ศึกษาในประเด็นที่ใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอเพื่อเป็นแนวทางพัฒนา วัด ตามแนวทางงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในรายละเอียด ดังต่อไปนี้

- ๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร
- ๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัด
- ๒.๔.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักไตรสิกขา
- ๒.๔.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ

๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร

ผู้วิจัย ได้ทำการทบทวนรวบรวมงานวิจัย เพื่อเป็นกรณีศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการพัฒนา ในการนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ดังนั้น ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นลำดับต่อไปนี้

บัญชายุทธ นาคมุจลินท์ ; ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี” พบว่า การบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลได้นั้นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของทฤษฎี และหลักการบริหารทั่วไป เพื่อจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการทำงาน สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม พระพุทธเจ้าทรงใช้ทั้งศาสตร์ และศิลป์ในการบริหารองค์กรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระองค์อาศัยกระบวนการและทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ

เป็นปัจจัยในการบริหาร ปัจจุบันมี ทฤษฎีการบริหารองค์กรสมัยใหม่เกิดขึ้นมากมาย สามารถนำมาใช้บริหารองค์กรแล้วประสบ ผลสำเร็จ เช่น ทฤษฎีองค์กร ทฤษฎีการบริหาร ทฤษฎีภาวะผู้นำทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ เป็นต้น ปัจจุบัน คณะสงฆ์ได้กำหนดโครงสร้างองค์กรการเผยแผ่ขึ้น

โดยให้ฝ่ายบ้านเมืองเข้ามา ช่วยเหลืองานกิจการคณะสงฆ์ที่มีมากขึ้น มหาเถรสมาคมกำหนดให้มีระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วย การเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๕๐ ให้มีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ และศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำ จังหวัด มีกรอบนโยบายภาครัฐให้การส่งเสริมสนับสนุน รวมทั้งศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำ จังหวัดอุทัยธานี ก็ได้นำแนวคิดและทฤษฎีการบริหารองค์กรของพระพุทธเจ้า และทฤษฎีการบริหารองค์กรสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้เพื่อให้สามารถบริหารองค์กรได้ บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ตั้งไว้ อย่างไรก็ตามแล้วแต่ความคิด หลักการ ทฤษฎี ไม่ว่าจะ เป็น ทฤษฎีของ Gulick and Urwick ทฤษฎีของ ดร.เอ็ดเวิร์ด เดมมิง (Dr. W. Edwards Deming) ก็ตาม ยังมีกฎธรรมชาติของพระพุทธเจ้า ๕ ประการ ซึ่งเห็นว่ามีความสัมพันธ์กับวิทยาการสมัยใหม่ควร นำมาประกอบการบริหารองค์กร ซึ่งการบริหารไม่มีรูปแบบตายตัวขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในขณะนั้น ถ้าหากเรามีวิธีการคิด และบูรณาการเชิงบริหารแล้ว จะทำให้การบริหารองค์กรมีประสิทธิภาพเกินกว่า ที่คิดที่เดียวและเห็นว่าควร นำมาใช้ในการบริหารองค์กรอื่นๆในพื้นที่ต่อไป^{๒๕๕}

สุภัทรมาศ จริยเวชช์วัฒนา ; ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการจัดการของเทศบาลตามหลักธรรมาภิบาล : ศึกษากรณีเทศบาลตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง” ผลการวิจัยพบว่า ในการบริหารจัดการของเทศบาลตำบลบ้านฉาง ตามหลักธรรมาภิบาลเทศบาล ตำบลบ้านฉาง ได้จัดทำโครงการตามนโยบาย และเทศบัญญัติในด้านต่างๆ และรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากประชาชนเพื่อหาจุดยืน และแนวทางร่วมกัน พบว่า ยังประสบปัญหาในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานการทำงานในเทศบาลยังไม่เป็นระบบ โดยพนักงานส่วนหนึ่งยังคงยึดติดกับระบบงานแบบเก่าไม่ยอมรับระเบียบกฎเกณฑ์ใหม่ๆ ทางด้านกระบวนการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารเทศบาลตำบลบ้านฉาง พบว่า เทศบาลตำบลบ้านฉาง มีความเสมอภาค และกระจายการพัฒนาอย่างทั่วถึงไม่มีการเลือกปฏิบัติ และได้จัดตั้งคณะกรรมการชุมชนร่วมกันจัดทำแผนพัฒนา และ ในเรื่องของการจัดซื้อจัดจ้างกระบวนการต่างๆ ส่วนใหญ่มีความเปิดเผยตรงไปตรงมา พบว่า มีปัญหาในเรื่องของการจัดซื้อจัดจ้างกระบวนการต่างๆ ส่วนใหญ่มีความเปิดเผยตรงไปตรงมา พบว่า มีปัญหาในเรื่องของการจัดซื้อจัดจ้างกระบวนการต่างๆ ที่ได้รับการแต่งตั้งเข้ามาคนบางคนไม่เห็นแก่ประโยชน์ของชุมชน แต่เข้ามาเพื่อหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง^{๒๕๖}

กิตติญา พรมรัตน์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการพื้นที่บริเวณอุตสาหกรรมหลักและชุมชนมาบตาพุด” ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมาบตาพุดเป็นพื้นที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับกลุ่มแรงงานในเขต ชุมชนเมือง และกลุ่มแรงงานแฝงที่เข้ามาทำงานในภาคอุตสาหกรรมของเขตนิคมอุตสาหกรรม มาบตาพุด ซึ่งมีความพร้อมด้านสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ โดยรัฐบาลได้เร่งดำเนินการ โครงการก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และให้เสร็จทันระยะเวลาที่กำหนดของงบประมาณ ดังนั้น จึงทำให้เกิดการพัฒนา และการบริหารจัดการชุมชนดังกล่าว ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากเกิดปัญหา อุปสรรคขึ้นมากมาย ทั้งปัญหาในด้านกลุ่มชุมชนไม่มี

^{๒๕๕} บัญชายุทธ นาคมจลินท์, วิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำ จังหวัดอุทัยธานี”, **พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต** (พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖),

^{๒๕๖} สุภัทรมาศ จริยเวชช์วัฒนา, การบริหารจัดการเทศบาลตามหลักธรรมาภิบาล: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านฉาง. **งานวิจัย**, สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, (วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๗).

ความรู้ความเข้าใจในด้านการวางผังเมือง และการดูแลสาธารณูปโภคในชุมชน ปัญหาด้านขาดงบประมาณ บุคลากร เครื่องมือ และอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานที่ทันสมัย และปัญหาด้านความซับซ้อนของโครงสร้างการบริหารงานขององค์กรจากความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีบทบาทในการวางผัง และกลุ่มผู้นำนโยบายไปปฏิบัติเห็นว่าควรร้ายชุมชนมาตามาทุกที่เป็นที่พักอาศัยออกไปอยู่บริเวณรอบๆ มาตามาทุก คือ บ้านฉางเพราะพื้นที่ดังกล่าวมีมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมไม่เหมาะสมเป็นที่พักอาศัย ซึ่งมีความเสี่ยงต่อชีวิต และทรัพย์สิน^{๒๕๖}

กริชพัฒน์ ภูวนา ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข : กรณีศึกษาบ้านดอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุขของบ้านดอนมันมี ๔ ขั้นตอน ได้แก่

- ๑) สร้างความสัมพันธ์ศึกษาสภาพปัจจุบัน ในปัญหาความต้องการของชุมชน
- ๒) วิเคราะห์ปัญหาการพิจารณาความเหมาะสม
- ๓) ทดลองการประเมินผลการใช้
- ๔) การคืนความรู้สู่ชุมชน และรูปแบบสามารถส่งเสริมให้ประชาชนได้ขบคิดปัญหาหารือร่วมกัน เพื่อดำเนินกิจกรรมที่มีพลังเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป^{๒๕๗}

สมศักดิ์ เอี่ยมคงสี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา”, ผลการศึกษาพบว่า ๑. การบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยบูรพาเมื่อเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจในการกำหนดบัญชีอัตราเงินเดือน ค่าตอบแทนสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ต่างๆ ได้โดยอิสระ เพื่อการจูงใจให้คนดีคนเก่งอยู่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยนานที่สุด มหาวิทยาลัยควรดำเนินการศึกษาเปรียบเทียบการกำหนดบัญชีเงินเดือน ค่าตอบแทนและสวัสดิการของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐทุกแห่ง เพื่อแสวงหาข้อมูลในเชิงลึกอย่างครบถ้วน และเป็นแนวทางการนำเสนอข้อมูลเพื่อการตัดสินใจของสภามหาวิทยาลัยในการพิจารณากำหนดบัญชีเงินเดือน ค่าตอบแทน สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ที่ควร ได้รับ สำหรับพนักงานของมหาวิทยาลัยที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งอาจแตกต่างกันตามปรัชญาและจุดมุ่งหมายของแต่ละมหาวิทยาลัย ๒. มหาวิทยาลัยบูรพาเมื่อเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีหน้าที่ในการจัดทำแบบทดสอบหรือแบบประเมินการปฏิบัติงานให้เป็นมาตรฐานสากล ที่นำมาใช้สำหรับเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะของมหาวิทยาลัย และสอดคล้องกับความแตกต่างของพนักงานมหาวิทยาลัยทั้ง ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มวิชาการ กลุ่มปฏิบัติการและกลุ่มบริหาร ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาวเคราะห์ภาระงานของทุก หน่วยงานเพื่อกำหนดเป็นเกณฑ์มาตรฐานภาระงาน พร้อมทั้งการวิเคราะห์ดัชนีชี้วัดผลงานของพนักงานมหาวิทยาลัยทุกต าแหน่งอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ๓. ลักษณะพิเศษของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐคือ ความอิสระในการดำเนินงาน ภายในสิ้นสุดที่สภามหาวิทยาลัย โดยปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรภายนอกหรือมีน้อยที่สุด มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศ

^{๒๕๖} กิตติญา พรหมรัตน์, การบริหารจัดการพื้นที่บริเวณอุตสาหกรรมหลักและชุมชนมาตามาทุก, **งานวิจัย,** สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, (วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘).

^{๒๕๗} กริชพัฒน์ ภูวนา, รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข : กรณีศึกษาบ้านดอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม, **วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต,** (สาขาวิชายุทธศาสตร์พัฒนาภูมิภาคบัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๑).

ทางวิชาการ การบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยบูรพาใน กำกับของรัฐกำหนดอำนาจหน้าที่ของ สภามหาวิทยาลัย สภาวิชาการและคณะกรรมการบริหารงาน บุคคล ซึ่งอาจมีความแตกต่างกับ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐแห่งอื่น ดังนั้น เพื่อเป็นแนวทางในการ ปรับข้อบังคับว่าด้วยการ บริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยบูรพาเมื่อเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มหาวิทยาลัยควรมี การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทความรับผิดชอบ และอำนาจหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัย สภาวิชาการ และคณะกรรมการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐทุก แห่งเพื่อศึกษาผลดีผลเสียที่ ชัดเจน และเพื่อความคล่องตัว มีประสิทธิภาพของมหาวิทยาลัยบูรพาเมื่อ เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับ ของรัฐต่อไป^{๒๕๕}

วิทยา จันทร์แดง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชน เข้มแข็ง ตามแนว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน”, ผลการวิจัยพบว่า

๑) นโยบายการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง มี การดำเนินการในด้าน การเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การจัดการ ความรู้และการเรียนรู้ของคนในชุมชน

๒) ชุมชนมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการ ชุมชน การ ประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากรในชุมชน และการพัฒนาองค์กรในชุมชน

๓) รูปแบบใหม่ที่ ค้นพบคือ การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตาม แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การวิจัยในครั้งนี้ไปสู่ข้อค้นพบใหม่ คือ

(๑) การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคีได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน

(๒) ระบบสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ระบบ ความรู้ ระบบข้อมูล ระบบ ความสัมพันธ์ และมีแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชน เข้มแข็ง

(๓) แนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือ แนวทางด้าน การฟื้นฟูชุมชน แนวทาง ด้านการ ปรับตัวของชุมชน และแนวทางด้านการดำรงอยู่ของชุมชน^{๒๖๐}

สมาน งามสนิท ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สื่อเพื่อการบริหารการพัฒนา : กรณีการจัดตั้งศูนย์ วิดีโอเทปเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ศาลาอีสานเขียว” ผลการศึกษาพบว่า ศูนย์วิดีโอเทปที่จัดตั้งขึ้นที่ ศาลาอีสานเขียวเป็นความต้องการของประชาชนและประชาชนให้ความร่วมมือในทุกๆ ด้าน และจะ เป็นเครื่องมือสำหรับการบริการการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ และศูนย์วิดีโอเทปนี้จะเป็นศูนย์วิดีโอ

^{๒๕๕} สมศักดิ์เอี่ยมคงสี, “รูปแบบการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยในก ำกับของรัฐ : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุขภูมิจิต**, (สาขาการอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๕).

^{๒๖๐} วิทยา จันทร์แดง, “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนว ปรัชญา เศรษฐกิจ พอเพียง ในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุขภูมิจิต**, (คณะรัฐ ประศาสน ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๔).

เทคโนโลยีต้นแบบ ศูนย์แรกของชนบทไทย เมื่อพัฒนาศูนย์วีดีโอเทปนี้เต็มรูปแบบแล้วจะกลายเป็น ศูนย์วีดีโอที่พร้อมด้วยเครือข่าย และระบบอัตโนมัติที่ทันสมัยให้บริการสมาชิกได้อย่างเต็มที่^{๒๖๐}

ตารางที่ ๒.๑๒ สรุป : ประเด็นหลักที่นักวิชาการทำการศึกษเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การบริหาร

นักวิจัย	ผลการงานวิจัย
<p>บัญชายุทธ นาคมุจลินท์, (๒๕๕๖),</p>	<p>ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด อุทัยธานี” พบว่า การบริหารงาน ให้เกิดประสิทธิภาพ และ ประสิทธิภาพได้นั้นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของทฤษฎี และ หลักการ บริหารทั่วไป เพื่อจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม กับการทำงาน สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม พระพุทธเจ้าทรงใช้ทั้ง ศาสตร์ และศิลป์ในการบริหารองค์กรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา</p>
<p>วิทยา จันทรแดง, (๒๕๕๔).</p>	<p>ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ ชุมชน เข้มแข็งตามแนว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตจังหวัดภาค กลางตอนบน”, ผลการวิจัยพบว่า ๑) นโยบายการนำหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงคนในชุมชน ๒) ชุมชนมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการชุมชน ๓) รูปแบบใหม่ที่ ค้นพบ คือ การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง การวิจัยในครั้งนี้ไปสู่ข้อค้นพบใหม่ คือ (๑) การมี ส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคี (๒) ระบบสนับสนุน ชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ระบบ ความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ และมีแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชน เข้มแข็ง (๓) แนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือ</p>
<p>กริชพัฒน์ ภูวนา, (๒๕๔๑).</p>	<p>ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ การพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข : กรณีศึกษากันตอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุขของบ้านตอนมันมี ๔ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) สร้างความสัมพันธ์ศึกษาสภาพปัจจุบัน ๒) วิเคราะห์ปัญหาการพิจารณาความเหมาะสม ๓) ทดลองการ ประเมินผลการใช้ ๔) การคืนความรู้สู่ชุมชน และรูปแบบสามารถ ส่งเสริมให้ประชาชนได้ขบคิดปัญหาร่วมกัน เพื่อดำเนินกิจกรรมที่มี พลังเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป</p>

^{๒๖๐} สมาน งามสนิท, “สื่อเพื่อการบริหารการพัฒนา : กรณีการจัดตั้งศูนย์วีดีโอเทปเพื่อพัฒนา คุณภาพ ชีวิตที่ศาลาอีสานเขียว”, **วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา คณะรัฐ ประศาสนศาสตร์: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๓).

สรุป งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการพัฒนา นอกเหนือจากบริบทที่ประกอบขึ้นมา เป็นระบบ สังคม แล้วยังควรเน้นการเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งรอบด้านในองค์ความรู้ของผู้นำ (พระสงฆ์) รวมทั้งระบบปฏิบัติการ และศักยภาพของผู้นำ ความพิถีพิถันของศาสตร์แห่งการพัฒนา ต้องมีการบริหารจัดการ คือ ศิลป์ เป็นกระบวนการจัดการต่างๆ การบริหารการพัฒนาวัด และสังคมในอนาคตต่อไป ข้างหน้า

๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัด

ผู้วิจัย ได้ทำการทบทวนรวบรวมงานวิจัย เพื่อเป็นกรณีศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การบริหาร พัฒนาวัด ในการนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ดังนั้น ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นลำดับต่อไปนี้

มนัส ภาคภูมิ และคณะ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการ พัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน”, โดยศึกษาจากเจ้าอาวาสวัดพัฒนาตัวอย่างจาก ภูมิภาคต่างๆ ภาคละ ๓ รูป รวม ๑๒ รูป โดยศึกษาประวัติชีวิต คุณลักษณะส่วนตัว กระบวนการทำงานของเจ้า อาวาส และสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์สังคมของวัด และพบว่ากระบวนการบริหาร ของเจ้าอาวาส ทุกรูป มีกระบวนการ “แบบธรรมาธิปไตย” กล่าวคือ เป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นในลักษณะการปรึกษาหารือกันโดยมุ่งผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และปัจจัยที่มีผลต่อ ความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน แบ่งเป็น ๒ ปัจจัย คือ

๑) ปัจจัยหลักหรือปัจจัยโดยตรงประกอบด้วยความสามารถพิเศษหรือคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้า อาวาส บุคลิกภาพ ภาวะผู้นำ เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติตนในพระธรรม วินัย และกระบวนการบริหารและการทำงานอย่างเป็นระบบ อาทิ การจัดองค์การ การบริหารงาน บุคคล การติดตาม การบริหารการเงิน เป็นต้น

๒) ปัจจัยเสริม คือ ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุน ได้แก่ สภาพแวดล้อม ทำเลที่ตั้ง บรรยากาศในวัดและการที่วัดลักษณะพิเศษเฉพาะ เช่น เป็นโบราณสถาน มีโบราณวัตถุทาง ศิลปวัฒนธรรม และอื่นๆ^{๒๖๒}

จ่านง อติวัฒน์สิทธิ์ ; ได้ทำการศึกษา จากหนังสือ สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ได้กล่าวไว้ว่า “วัดและพระสงฆ์มีความสำคัญมาก ในการพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสังคมการพัฒนาประเทศ จะไม่สำเร็จเลยหากไม่ได้รับความร่วมมือจากบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคมพระสงฆ์เป็นกลุ่มสังคม กลุ่มหนึ่งที่มีศักยภาพในการพัฒนาระดับสูง ดังนั้น รัฐจึงควรที่จะตระหนักถึงความสำคัญของ พระสงฆ์ และขอความร่วมมือจากพระสงฆ์ในการพัฒนาด้านต่างๆ เชื่อว่าจะบรรลุถึงเป้าหมาย ของการพัฒนา ได้ดีกว่า และมีประสิทธิภาพสูงกว่า เพราะพระสงฆ์ดำรงชีวิตอยู่ด้วยศรัทธาของ ประชาชน ขณะเดียวกันพระสงฆ์ยังเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของสังคมด้วย จึงมีความสามารถในการชักจูง ประชาชนให้มีศรัทธา และกระทำในสิ่งที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกัน ศักยภาพในการพัฒนาของพระสงฆ์จะมีมากน้อยเพียงใด ส่วนนี้ขึ้นอยู่กับความเป็นไป และปัญหาต่าง

^{๒๖๒} มนัส ภาคภูมิ และคณะ, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการ พัฒนาวัดให้เป็น ศูนย์กลางของชุมชน, **รายงานการวิจัย** (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, ๒๕๔๐)

ๆ ของสังคมโลกด้วย มิฉะนั้น พระสงฆ์อาจจะไม่สามารถช่วยพัฒนาสังคมด้านต่างๆ ได้และในที่สุด อาจจะเป็นส่วนหนึ่งแห่งปัญหาสังคมและกลายเป็นผู้นำความเสื่อมมาสู่สถาบันศาสนาได้เพราะฉะนั้น ในส่วนหนึ่งสังคมจึงควรจะช่วยกระตุ้นให้พระสงฆ์ได้รับการพัฒนาให้ มีคุณภาพสูงขึ้น และควรช่วย ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการด้านต่างๆ ของวคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพ เชื่อว่าเมื่อพระสงฆ์มี คุณภาพดีมีการบริหารภายในคณะสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพ แล้วสถาบันสงฆ์จะมีความเข้มแข็ง และ เป็นที่พึ่งของประชาชนคนไทยได้อย่างแท้จริง^{๒๖๓}

เสาวภา พรสิริพงษ์ ; ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “วัดในพุทธศาสนากับความพร้อมในการ รองรับสังคมผู้สูงอายุ” ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมวัดส่วนใหญ่ มีความพร้อมในระดับปานกลาง เมื่อแยกรายด้าน พบว่า วัดมีความพร้อมด้านการสร้าง เครื่องมือและพื้นที่ทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุใน ระดับมากด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตและด้าน การส่งเสริมสุขภาพในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยที่ท าให้ วัดมีความพร้อมแตกต่างกัน ได้แก่ ศักยภาพของเจ้าอาวาส จำนวน และคุณสมบัติของพระในวัด ความรู้ของพระ การสนับสนุน จากชุมชนรอบวัด และการทำงานเป็นเครือข่าย แนวทางในการ สนับสนุนความพร้อมของวัด ได้แก่ การจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัดที่ประสบผลสำเร็จใน การทำงานเกี่ยวกับ ผู้สูงอายุ การถวายเป็นบุญเรื่องการบริหารและเรื่องผู้สูงอายุแต่พระสงฆ์การ สนับสนุนการ สร้างเครือข่ายของวัด และการจัดพื้นที่และสิ่งแวดล้อมของวัดให้เอื้อต่อผู้สูงอายุ^{๒๖๔}

ศศิธร เขมาภรณ์ ; ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบพุทธวิธีในการดูแลสุขภาพแบบ องค์กรรวมกับการแพทย์แผนไทย พบว่า พระพุทธศาสนาแบ่งโรคเป็น ๒ ประเภท คือ โรคทางกาย และ โรคทางใจ การแก้ปัญหาสุขภาพ และความเจ็บป่วยมี ๒ แนวทางคือการป้องกันและการรักษา

๑. การป้องกัน : พระพุทธองค์ทรงใช้หลักปฏิจจัตตังในการดูแลสุขภาพทั้งทาง กายและ ทางใจอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำ

๒. การรักษา : พระพุทธศาสนากล่าวถึงการรักษาโรคทางกาย ๓ วิธีได้แก่

(๑) การรักษาทางการแพทย์

(๒) การใช้ธรรมบำบัด

(๓) การรักษาด้วยพุทธานุภาพ

และสวนการรักษาโรคทางใจ ๓ วิธีได้แก่

(๑) การพิจารณาหาเหตุผลคุณโทษ

(๒) การเจริญวิป สสนากรรมฐาน และการคบกัลยาณมิตร

พระพุทธศาสนา และ

(๓) การแพทย์อายุรเวทของอินเดีย เป็นรากฐานของการแพทย์แผนไทย จากการเปรียบเทียบ พบว่า พุทธวิธีกับการแพทย์แผนไทยมีทั้งความเหมือนกันและ ความต่างกัน ความเหมือนกันของพุทธวิธีกับการแพทย์แผนไทยคือ

^{๒๖๓} จำนง อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, **งานวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

^{๒๖๔} เสาวภา พรสิริพงษ์, รองศาสตราจารย์, ประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล, วัดในพุทธศาสนากับความพร้อมในการรองรับสังคมผู้สูงอายุ, **ดุซงึ่บัณฑิตแห่ง มหาวิทยาลัยมหิดล**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖).

๑) ร่างกายประกอบด้วยธาตุสี่ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม
 ๒) ความไม่สมดุลของธาตุสี่ทำให้เกิดโรค
 ๓) โรค การตรวจโรค การวินิจฉัยโรค
 ๔) การใช้ สมุนไพร ยา วิธีการรักษาสร้างภูมิคุ้มกันโรค ป้องกันโรค
 ๕) จรรยาแพทย์สวนความต่างกันของ พุทธวิธีกับการแพทย์แผนไทย คือ พระพุทธศาสนากล่าวถึง

(๑) กิเลสเป็นสาเหตุให้เกิดโรคทางใจ โรคทางจิต

(๒) โรคเกิดจากกรรมในอดีตชาติ และ

(๓) การบำบัดโรคด้วยพระธรรมโอสธและการใช้ พุทธานุภาพ ซึ่งการแพทย์แผนไทยไม่กล่าวถึง^{๒๖๕}

กาญจนา แก้วเทพ และเจียรชัย อิศรเดช ; ใดศึกษาเรื่อง “สื่อพื้นบ้านชาวบ้านรับงานสุขภาพ” พบว่า วัดและพระสงฆ์ได้นำสื่อพื้นบ้านที่ชาวบ้านรับงานสุขภาพของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยสุข ภาวะ ๔ ดาน คือ

๑) สื่อพื้นบ้านช่วยงานสุขภาพกาย เป็นสื่อพื้นบ้านที่มองเห็นมีดินนี้ได้ง่ายที่สุด มักจะเป็นสื่อที่มีการเคลื่อนไหวใช้ร่างกายอย่างมาก เช่น การฟ้อนเจิง ตีกลองสะบัดไชย รำดาบแบบปกากะญอรำกโธของไทยใหญ่โนรา เป็นต้น

๒) สื่อพื้นบ้านช่วยงานสุขภาพจิตใจอารมณ์ความรู้สึกเป็นสื่อพื้นบ้านทุกประเภท เมื่อ ไต่เขามาสัมผัสใกล้ชิดแล้วจะมีความเพลิดเพลินจนถึงระดับเจริญใจเช่น ชื่อโครงการ “ทางตุกสุขที่ไต่รับ” หรือแม่แต่ในงานโศกเศร้าแบบงานศพ ชุมชนแถว จังหวัดจันทบุรีก็ยังมีโครงการ “รำสวด สรรางสุขจากงานเศร้า” มาบรรเทาคลายทุกข์โศก สื่อพื้นบ้านมีกลวิธีในการสร้างความสุขทางจิตใจ ไต่หลายแบบ ทั้งวิธีการแบบทางโลกเช่น การรำรำ หรือที่เป็นโลกียะมากๆ ก็เหวี่ยงในคววซอ ทั้งวิธีการแบบทางธรรม เช่น การมาทำบุญ หลอเทียนหลอมใจชุมชน ที่เกิดความทุกข์ใจจากการที่ได้ ทำบุญรวมใจ นอกนั้นยังมีสื่อที่สรรคสร้างความสุขให้แก่คนทุกรุ่น ทุกเพศ ทุกวัย เช่น รุนเล็กก็สนุกสนานกับของเล่นพื้นบ้าน วัยรุ่นก็ไซพลั่งอย่างเต็มที่กับการตีกลอง รุนผู้ใหญ่ก็มีความสุขกับ การรำรำรูนอาวุโสก็อาจอิมเอบใจจากการทำบุญในประเพณีต่างๆ

๓) สื่อพื้นบ้านช่วยงานสุขภาพสังคม สุขภาพชุมชน หมายถึงความรักสามัคคีการเอื้อเฟื่อเกื้อกูลกันของคนในชุมชน สื่อพื้นบ้านบางประเภทจะถูกออกแบบไว้ให้เป็น “ปรอหวัด สุขภาพชุมชน” และในเวลาเดียวกันก็ททหน้าที่เป็น “ยาบำรุงสุขภาพชุมชน” ไปในเวลาเดียวกัน เช่น งานเทศนมมหาชาติงานกฐิน ประเพณีพิธีกรรมเหล่านี้ต้องมีการระดมร่างกาย แรงใจ แแรง ทรัพย์แรงเวลา ฯลฯ อย่างมหาศาลของชุมชน เช่นเทศนมมหาชาติ

๔) สื่อพื้นบ้านช่วยงานสุขภาพจิตวิญญาณ สื่อพื้นบ้านทุกชนิดเป็นสื่อที่ก่อตัวมาแบบ “ไต่จากเมล็ดพันธุ์” ดังนั้นจึงมีรากเหงาเป็นจิตวิญญาณที่ลึกซึ้ง รากเหงาด้านจิตวิญญาณของสื่อพื้นบ้านนั้นอาจจะมีที่มาจากหลายแหล่ง เช่น ดนตรีอาไยในจังหวัดจันทบุรีสืบสาวรารากไต่ถึง ชาติ

^{๒๖๕} ศศิธร เขมาภีรัตน์, “การศึกษาเปรียบเทียบพุทธวิธีในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมกับการแพทย์แผนไทย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๓๒.

พันธุ์ไทยเขมรเช่นเดียวกับเพลงโคราชที่ต้องรองควย “ภาษาโคราช” เท่านั้น ไม่อย่างนั้นจะไม่ สามารถ ทะลุทะลวงถึงจิตวิญญาณโคโรการ “ผ่าทอต่อจากแม่” นั้น คุณสามารถ เจ้าของโครงการเขียนว การทอผาของคนอีสานนั้นมีรากฐานยาวนานมานับพันๆ ปี และการทอผาในอดีต นั้นเป็นการทอผาด วยใจและจิตวิญญาณ ^{๒๖๖}

ทิวาธรรม อำนวยโชค ; ได้ทำการศึกษาเรื่อง “พุทธศาสนากับการรักษาพยาบาลวิเคราะห์ บทบาทของพระสงฆ์ไทยในการรักษาพยาบาลชาวบ้านในเขตกรุงเทพมหานคร และจังหวัด ไกลเคียง” มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาพระพุทธรักษาและการรักษาพยาบาลกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้ป่วยในเขต กรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง จำนวน ๓๐๐ คน รวบรวมข้อมูลโดย แบบสัมภาษณ์ผลการวิจัย พบว่า พระภิกษุมีการดูแลรักษาโรคทั้งร่างกายและจิตใจ โดยนำแนวคิด และวิธีการดูแลรักษา ซึ่ง ทางการแพทย์สมัยใหม่ใช้ในการรักษารวมกับการใช้ยาสมุนไพร ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า พระภิกษุ และสถาบันพุทธศาสนายังเป็นที่พึ่งที่สำคัญ ในเรื่องการดูแลรักษา ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ได้ ^{๒๖๗}

สวลี ศิริไล ; ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ไทยในการส่งเสริมการใช้ สมุนไพร เพื่อการพึ่งตนเองของชาวชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดอุบลราชธานี” เป็นการศึกษา พระพุทธรักษาในเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ การบำบัดรักษาโรคภายนอกและโรคทางจิตใจ ที่ได้กล่าวไว้ ใน พระไตรปิฎกและอรรถกถา โดยการศึกษาผ่านการศึกษากับบทบาทของพระสงฆ์ไทยในการ รักษาโรค โดยการให้สมุนไพรพื้นบ้าน โดยเฉพาะการให้สมุนไพรที่จังหวัดอุบลราชธานีอันเป็น การส่งเสริมชุมชน ให้เห็นความสำคัญของสมุนไพรพื้นบ้าน เพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยขั้นพื้นฐาน โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย มากเกินความจำเป็น นอกจากนั้นพระสงฆ์เองยังสามารถทำหน้าที่ได้ดี เช่น ขณะกำลังแสดงธรรม พระสงฆ์จะสอดแทรกความรู้ในการประกอบยาสมุนไพรในการรักษาโรค การแจกพันธุ์พืชสมุนไพรให้ ชาวบ้านนำไปปลูกเองกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีความเห็นว่าการอบรม ^{๒๖๘}

ศิริพร สันถวชาติ ; ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดพื้นที่และสิ่งแวดล้อมของวัดให้เอื้อต่อ ผู้สูงอายุ” จากการทบทวน วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและจากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า วัดเป็นสถานที่ที่ ผู้สูงอายุนิยมไป วัด เปรียบเสมือนบ้านหลังที่ ๒ ที่ไปแล้วผู้สูงอายุมีความสุข มีความพึงพอใจ เกิด เครือข่ายทาง สังคม นำไปสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อย่างไรก็ตาม จากลักษณะทางกายภาพบางอย่าง ของ วัดยังอาจไม่เหมาะสมกับผู้สูงอายุมากนัก ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการปรับปรุง สภาพแวดล้อมของวัดให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ อาทิ มีห้องน้ำที่เป็นชักโครกที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ การมี ทางลาดหรือมีบันไดที่ไม่ลาดชัน และไม่แคบเกินไป สะอาด ร่มรื่นด้วยการ วัดในพุทธศาสนากับความ

^{๒๖๖} กาญจนา แก้วเทพ, เขียรชัย อิศรเดช, “สื่อพื้นบ้านขานรับงานสุขภาพ”, **รายงานวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ม.ป.ป.), หน้า ๕๓-๕๙.

^{๒๖๗} ทิวาธรรม อำนวยโชค, “พุทธศาสนาและการรักษาพยาบาล : วิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ในการ รักษาพยาบาลชาวบ้านในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๐), หน้า ๓๑.

^{๒๖๘} สวลี ศิริไล, **จริยศาสตร์สำหรับพยาบาล**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

พร้อมในการรองรับสังคมผู้สูงอายุ ปลูกต้นไม้ มีบรรยากาศที่สงบเงียบเหมาะกับการปฏิบัติธรรมและปฏิบัติกิจทางศาสนา เป็นต้น^{๒๖๕}

ตารางที่ ๒.๑๓ สรุป : ประเด็นหลักที่นักวิชาการทำการศึกษาเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัด

นักวิจัย	ผลการงานวิจัย
มนัส ภาคภูมิ และคณะ ; (๒๕๔๐).	ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการ พัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน”, โดยศึกษาจากเจ้าอาวาสวัดพัฒนาตัวอย่างจากภูมิภาคต่างๆ ภาคละ ๓ รูป รวม ๑๒ รูป โดยศึกษาประวัติชีวิต คุณลักษณะส่วนตัว กระบวนการทำงานของเจ้าอาวาส และสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์สังคมของวัด และพบว่า กระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูป มีกระบวนการ “แบบธรรมาธิปไตย” กล่าวคือ เป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นในลักษณะการปรึกษาหารือกันโดยมุ่งผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และปัจจัยที่มีผลต่อ ความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน แบ่งเป็น ๒ ปัจจัย
สิวลี ศิริไล ;	ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ไทยในการส่งเสริมการใช้สมุนไพรเพื่อการพึ่งตนเองของชาวชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดอุบลราชธานี” เป็นการศึกษ พระพุทธศาสนาในเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ การบำบัดรักษาโรคนอกและโรคทางจิตใจ ที่ได้กล่าวไว้ในพระไตรปิฎกและอรรถกถา โดยการศึกษาผ่านการศึกษาค้นคว้าถึงบทบาทของพระสงฆ์ไทยในการ รักษาโรคโดยการใช้สมุนไพรพื้นบ้าน โดยเฉพาะการใช้สมุนไพรที่จังหวัดอุบลราชธานีอันเป็น การส่งเสริมชุมชนให้เห็นความสำคัญของสมุนไพรพื้นบ้าน เพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยขั้นพื้นฐาน โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากเกินไปนอกจากนั้นพระสงฆ์เองยังสามารถทำหน้าที่ได้ดี
ศิริพร สันถวชาติ ; (๒๕๕๑).	ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดพื้นที่และสิ่งแวดล้อมของวัดให้เอื้อต่อผู้สูงอายุ” จากการทบทวน วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและจากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า วัดเป็นสถานที่ที่ผู้สูงอายุนิยมไป วัดเปรียบเสมือนบ้านหลังที่ ๒ ที่ไปแล้วผู้สูงอายุมีความสุข มีความพึงพอใจ เกิดเครือข่ายทาง สังคม นำไปสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

^{๒๖๕}ศิริพร สันถวชาติ, การปฏิบัติธรรมกับการอบรมพัฒนาร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุ ไทย, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, ภาควิชาสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

	อย่างไรก็ตาม จากลักษณะทางกายภาพบางอย่างของ วัดยังอาจไม่เหมาะสมกับผู้สูงอายุมากนัก
--	---

๒.๔.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวเนื่องกับหลักไตรสิกขา

ผู้วิจัย ได้ทำการทบทวนรวบรวมงานวิจัย เพื่อเป็นกรณีศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสไตรสิกขา ในการนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ดังนั้น ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นลำดับต่อไปนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ; ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “หลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา” ผลการวิจัยพบว่า ไตรสิกขา แปลว่า สิกขา ๓ คำว่า สิกขา แปลว่า การศึกษา การสำเหนียก การฝึกฝน ฝึกปรือ ฝึกอบรม ได้แก่ ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับฝึกอบรมกาย วาจา ใจ และปัญญา ให้เจริญองงามสิกขา ๓ ประกอบด้วย อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และ อธิปัญญาสิกขา ซึ่งมักเรียกกันให้ง่าย และสะดวก ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อให้ นักเรียนสามารถฝึกปฏิบัติตนจนสามารถกำหนด และควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ใจของตนเองได้^{๒๗๐}

ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ ; ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขา” พบว่า พระพุทธเจ้าตรัสหลักไตรสิกขาไว้ใน วัชชีปุตตสูตร ทุติยสิกขัตตยสูตร และตติยสิกขาสสูตร ไตรสิกขา มีความหมายว่า การฝึกอบรมด้านความประพฤติ จิต และปัญญา ไตรสิกขาสามารถจัดประเภทได้ ตามหลักไตรสิกขา ตามมรรคมืองค์แปด และตามธรรมชั้นธสาม ความสำคัญของหลักไตรสิกขา คือ เป็นที่หลอมรวมสิกขาบทในพระปาฏิโมกข์ เป็นสิกขาบทเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ มีอิทธิพลต่อคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นที่หลอมรวมหลักปฏิบัติธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา สารสำคัญของหลักไตรสิกขามี ๓ อย่าง คือ ศีล สมาธิ ปัญญา การศึกษาตามหลักไตรสิกขามีส่วนประกอบที่สำคัญ ๔ ประการ คือ การจัดหาหรือสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ การสร้างสัมมาทิฐิ การศึกษาตามหลักไตรสิกขา และการวัดและประเมินผลการศึกษาตามหลักไตรสิกขา^{๒๗๑}

พระประสิทธิ์ จันดาหาร ; ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติตนตามหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนาของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ” ผลการวิจัยพบว่า ระดับการปฏิบัติตน ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยรวม ด้านศีลอยู่ใน ระดับมาก นิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒต่างชั้นปีมีการปฏิบัติตนตามศีล อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และ .๐๕ นิสิตที่มีการพักอาศัยตามลำพังหรือกับเพื่อนมีการปฏิบัติตน ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา^{๒๗๒}

^{๒๗๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม, **งานวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒).

^{๒๗๑} ทวีศักดิ์ ทองทิพย์, “การวิเคราะห์การศึกษาตามหลักไตรสิกขา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต** (พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๒๗๒} พระประสิทธิ์ จันดาหาร, “การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา, ของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”, **วิจัยทางการศึกษา**, คณะศึกษาศาสตร์ มศว. ๑ (๑) : ๒๕๔๙, หน้า ๑๔๖-๑๕๓.

พงศธร สุกิจญาณ ; ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “เพศศึกษาด้วยหลักไตรสิกขา มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยหลักไตรสิกขา” ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อก็พบว่า ความคิดเห็นในเรื่องเกี่ยวกับ “รู้ว่าปัญหาทุกอย่างมีทางแก้ไข” มีค่าเฉลี่ยของคะแนนมากที่สุด ซึ่งมีคะแนนเท่ากับ ๓.๗๓ รองลงมาคือเรื่อง “บรรยากาศในการเรียนไม่ตึงเครียด และเป็นกันเอง” “มุ่งพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม” “พอใจในการ จัดการเรียนการสอนด้วยวิธีไตรสิกขา” “นักเรียนเกิดแรงจูงใจที่ต้องการจะเรียนรู้” “ฝึกให้นักเรียนมีการ อภิปรายและวิเคราะห์” “ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออกทางความคิด” “ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง เพื่อนในชั้นเรียน” “ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในกลุ่ม” และ “มีการใช้สื่อ และเอกสารประกอบการเรียนต่างๆ ที่หลากหลาย” ตามลำดับ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องจากการเรียนด้วยหลักไตรสิกขานั้นเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียน^{๒๗๓}

นักสุวรรณ ทศนาญชลี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “เพื่อศึกษาผลของการนิเทศการ สอนให้ครูใช้หลักไตรสิกขาพัฒนาผู้เรียน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครูโรงเรียนชอยแอนเนกช (กาญจนานิกิเชก ๒)” จำนวน ๔๖ คน ผู้วิจัยใช้กิจกรรมการนิเทศ ๗ กิจกรรม เป็นกิจกรรมควบคุมเพื่อให้ครูพัฒนาการสอนโดยใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา ๓ เดือน ระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละกิจกรรมมีการประเมินด้วยการสังเกตพฤติกรรม การให้ครูประเมินตนเอง การสังเกตการสอนในชั้นเรียน และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ มีการบันทึกผลการสอนของครูแต่ละกิจกรรมเป็นรายบุคคล ผลการวิจัยพบว่า ร้อยละ ๘๓ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้หลักไตรสิกขาได้อย่างมีคุณภาพ มีกระบวนการเรียนการสอนที่น่าสนใจ ผู้เรียนมีพฤติกรรมด้านความเอาใจใส่ ความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายดีขึ้น เกิดการเรียนรู้ และมีความสุขในการเรียน ครูมีความมั่นใจในการสอนมาก^{๒๗๔}

อุบล เลี้ยววาริณ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพมนุษย์โดยใช้หลักทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ให้ เหมาะกับสภาพสังคมในปัจจุบัน จึงได้จัดโครงการ ฝึกอบรมตามแนวพุทธในหลักไตรสิกขาขึ้น” ภายใต้ ชื่อโครงการว่า โครงการอบรมพัฒนาจิตเพื่อให้เกิดปัญญา และสันติสุข และรับสมัครนักศึกษา และบุคคลทั่วไปเข้าร่วมโครงการ เพื่อทำการวิจัย กิ่งทดลองในการศึกษา ที่ได้รับการฝึกอบรมตามแนวพุทธในหลักไตรสิกขาเป็นเวลา ๗ คืน ๘ วันวันนี้จะมีสุขภาพจิต จิตลักษณะทางพุทธ อันได้แก่ ความเชื่อทางพุทธ และความเชื่อทางพุทธ ในแนวกรรม กับลักษณะทางพุทธอันได้แก่ การปฏิบัติทางพุทธ (การปฏิบัติตนตามคำสอนทาง พุทธศาสนา ด้านทาน ศีล ภาวนา) และ วิถีชีวิตแบบพุทธ (การประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ตามคำสอนทางพุทธศาสนาโดยหลีกเลี่ยงการใช้ชีวิตผิดศีล) แตกต่างจากผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการ ฝึกอบรมหรือไม่เพียงใด และลักษณะดังกล่าวมีความแตกต่าง ในผู้รับการฝึกอบรมภายหลัง การฝึกอบรม ๖ สัปดาห์กับภายหลังการสิ้นสุดการฝึกอบรม

^{๒๗๓} พงศธร สุกิจญาณ, อ่าง ศรีมงคล เทพเรณู, ทักษะ และเทคนิคการสอน, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์, สถาบันบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๔๕).

^{๒๗๔} นักสุวรรณ ทศนาญชลี, การนิเทศที่มีผลต่อการใช้ไตรสิกขาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้, รูปแบบการนิเทศให้ครูใช้ไตรสิกขาในการสอน เอกสารการประชุม ทางวิชาการของคุรุสภา, ครั้งที่ ๕, การวิจัยเพื่อพัฒนา นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ และการบริหาร การศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สเจริญการพิมพ์จำกัด, ๒๕๕๓).

ทันทีหรือไม่ เพียงใด ทั้งนี้ด้วยความคาดหวัง ว่า ผลงานวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต่อไป^{๒๗๕}

สมจิต เกิดปรางค์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำศีล สมาธิ และปัญญา มาใช้ในกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสุพรรณบุรี” ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีการเห็นคุณค่าในตนเอง สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีการเห็นคุณค่าในตนเอง สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน สวนระยะติดตามผลกลุ่มทดลอง มีการเห็นคุณค่า ในตนเอง สูงกว่าหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และหลังการทดลองพบความสำคัญ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเอง และคะแนนศีล สมาธิ และปัญญา ของกลุ่มทดลอง แต่ความคงทนในช่วง ๓๐ วัน ของคะแนนดังกล่าวไม่พบความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ^{๒๗๖}

Herbert Benson (เฮอ์เบิร์ต เบนสัน) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การฝึกสมาธิแบบ Transcendental meditation (T.M.) ในอาสาสมัคร” ผลการวิจัยพบว่า คนที่จิตเป็นสมาธิ อัตราการหายใจ อัตราการเต้นของหัวใจ และความดันลดลง ซึ่งเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า การตอบสนองต่อความผ่อนคลาย (Relaxation response) ดังนั้น ความเครียดทำให้เกิดโรคต่างๆได้ ในขณะที่ความผ่อนคลายช่วยให้โรคส่วนใหญ่หายหรือดีขึ้นได้ คือการฝึกสมาธิ นั่นเอง^{๒๗๗}

ตารางที่ ๒.๑๓ สรุป : ประเด็นหลักที่นักวิชาการทำการศึกษเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับไตรสิกขา

นักวิจัย	ผลการวิจัย
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต); (๒๕๔๒)	ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “หลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา” ผลการวิจัยพบว่า ไตรสิกขา แปลว่า สิกขา ๓ คำว่า สิกขา แปลว่า การศึกษา การสำเนียง การฝึกฝน ฝึกปรือ ฝึกอบรม ได้แก่ ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับฝึกอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้เจริญองงาม สิกขา ๓ ประกอบด้วย

^{๒๗๕} อุบล เลี้ยววาริณ, ผลของการฝึกอบรมตามแนวพุทธต่อจิตลักษณะและลักษณะทางพุทธของบุคคลในวัยผู้ใหญ่, คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, **งานวิจัย** (สำนักวิจัย : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑๓.

^{๒๗๖} สมจิต เกิดปรางค์, การนำศีล สมาธิปัญญามาใช้ในกระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสุพรรณบุรี. **งานวิจัย**, (จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๔๓).

^{๒๗๗} Benson H., Rosner BA. Et a decreaaed blood pressure in pharmacologically treated hypertensive patients who regularly elicited the relaxation response. *Lancet*, ๑๙๗๔ ; pp.๑๙๑-๒๘๙.

	อริสเติลสิกขา อริจิตตสิกขา และอริปัญญาสิกขา
ดลพัฒน์ ยศธร (๒๕๕๒, หน้า ๓๐)	ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของการศึกษานี้ คือ การพัฒนาแนวพุทธศาสตร์ที่เป็นการพัฒนาที่ถูกทาง (สัมมาพัฒนา) จะนำไปสู่ผลสำเร็จในการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ด้วยการศึกษาทั้งเนื้อหาแบบไตรสิกขา ๓ ที่พัฒนาคนทั้งด้านพฤติกรรม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ซึ่งการศึกษา เช่นนี้ต้องศึกษาทั้งเนื้อหา (ปริยัติ) การลงมือปฏิบัติ (ปฏิบัติ) เพื่อให้เข้าใจใน ปฏิจจสมุปบาท คือ กฎแห่งกรรมหรือกฎแห่งธรรมชาติของชีวิต อันจะนำไปสู่ผลสำเร็จ (ปฏิเวธ)
พระมหาปองปริตดา ปริบุญโญ (๒๕๔๕)	ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การป้องกัน และรักษาโรคตามหลักพระพุทธานุสสา ผลการวิจัยพบว่า การป้องกันโรคตามพระพุทธานุสสา คือการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ อริสเติลสิกขา ได้แก่ การฝึกฝนอบรมตนเองให้เป็นผู้มีศีล และมีวินัยมีความประพฤติถูกต้องดีงาม อริจิตตสิกขา ได้แก่ ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกจิตอบรมจิตให้มีคุณภาพมีสมรรถภาพ อริปัญญา ได้แก่ การปฏิบัติเพื่อเจริญปัญญาให้สูงขึ้นจนตัดกิเลสได้เด็ดขาด
Herbert Benson (เฮอร์เบิร์ต เบนสัน) (๑๙๗๔ ; pp.๑๙๑-๒๘๙.)	ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การฝึกสมาธิแบบ Trancendental meditation (T.M.) ในอาสาสมัคร” ผลการวิจัยพบว่า คนที่จิตเป็นสมาธิ อัตราการหายใจ อัตราการเต้นของหัวใจ และความดันโลหิต ซึ่งเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า การตอบสนองต่อความผ่อนคลาย ดังนั้นความเครียดทำให้เกิดโรคต่างๆได้ ในขณะที่ความผ่อนคลายช่วยให้โรคส่วนใหญ่หายหรือดีขึ้นได้ คือการฝึกสมาธิ นั่นเอง

สรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับไตรสิกขา การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะ โดยนำไปสู่จุดหมายเน้นของการพัฒนาให้สามารถกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น คือ การใช้ปัญญา ให้เกิดประโยชน์แท้จริงต่อยอดชีวิต และการดำเนินชีวิตประจำวันอยู่ในโลกและสังคมในปัจจุบัน “ปรโตโฆสะ” และปัญญาที่มีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิดการแก้ปัญหาที่แยกกาย “โยนิโสมนสิการ” โดยการนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นฐานด้านความคิดทางด้านจิตใจและปัญญา วัดเป็นสถานที่ที่สงบจากอบายมุข ไม่มีเสียงอึกทึกรึกโครม ร่มเย็นเป็นสุข ด้วยสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ในอดีตชาวบ้านมีความใกล้ชิดกับพระ ทางด้านวุฒิภาวะแห่งองค์ความรู้พื้นฐานมีหลายด้าน สถาบันสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยในอนาคต รวมทั้งความเชื่อในทัศนคติ ค่านิยม และแนวความคิดต่างๆ เพื่อใช้ปัญญาเป็นตัวแก้ปัญหา เป็นตัวปรับการจัดการทุกๆ อย่างทั้งพฤติกรรม และจิตใจให้ลงตัวพอดี หลักไตรสิกขามุ่งพัฒนาผู้ปฏิบัติให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น ดังนี้ คือ ๑) ด้านศีล ทักษะการปฏิบัติต่อความรู้ต่อตนเอง และผู้อื่นความมีระเบียบวินัย ๒) ด้านจิตใจ ใฝ่ปฏิบัติ และเรียนรู้ปฏิบัติจริง และ ๓) ด้านสติปัญญาที่ดีต่อการปฏิบัติ และเรียนรู้ จากการใช้เวลาในการจัดกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการ

๒.๓.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ

ผู้วิจัย ได้ทำการทบทวนรวบรวมงานวิจัย เพื่อเป็นกรณีศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ในการนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาการบริหารการพัฒนาดัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาพของประชาชน ดังนั้น ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นลำดับต่อไปนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ; ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สุขภาพองค์รวมแนวพุทธ” ผลการวิจัยพบว่า คนมองธรรมชาติเป็นของนอกตัว ทั้งที่แท้จริงแล้ว ชีวิตจิตใจเราเองก็เป็นธรรมชาติ เราเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เมื่อคนกับสิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาวะที่ขัดแย้งกัน สิ่งแวดล้อมก็เสื่อมโทรมด้วยความเห็นแก่ตัว ผู้คนต่างแก่งแย่งช่วงชิงกัน เบียดเบียนกันใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเพียงเพื่อหาผลประโยชน์และ ความสุขสบายตามใจตนเป็นหลักของสังคม ที่อาศัยอยู่ร่วมกันจึงวุ่นวายสถานการณ์เช่นนี้ ผู้คนจึงประสบปัญหาอย่างหนักในการดำรงอยู่ของตนเอง จึงแสวงหาแนวทางใหม่มาใช้ในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดสมดุลของชีวิต แนวคิดองค์รวมจึงเริ่มเฟื่องฟูขึ้นในระบบการแพทย์ทางเลือก และภูมิปัญญาพื้นบ้านหรือท้องถิ่นได้เข้ามาสู่ความสนใจ จนเป็นที่ยอมรับของผู้คนมากมาย และแพร่หลายอยู่ในปัจจุบันนี้^{๒๗๘}

พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทโธ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “วิถีชีวิตพฤติกรรมสุขภาพ และดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก” ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดตามหลักคำสอนในทางพระพุทธ ถือว่า สุขภาพ คือ ความสุขสมบูรณ์ของชีวิต ในทางร่างกาย (กายิกสุข) ทางจิตใจ (เจตสิกสุข) โดยองค์ประกอบเหล่านี้แยกเป็น ๔ ด้าน คือ ด้านกาย จิตใจ สังคมและ ปัญญา โดยการที่ชีวิตของมนุษย์จะเกิดความสุขได้นั้นในมิติ ๔ ด้านจะต้องประสานเป็นหนึ่งเดียวกัน^{๒๗๙}

กิตติคม คาวีรัตน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อสร้างเสริมสุขภาพสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ”, ผลการศึกษาพบว่า

๑) ผลการพัฒนาได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อสร้างเสริมสุขภาพสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ (Kaecpar Model) ประกอบด้วย หลักการ คือ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง เป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ ความรู้ใหม่ วัตถุประสงค์ คือ เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกันทำให้มี คุณภาพชีวิตที่ดี ขึ้นตอนของรูปแบบ ๕ ชั้น คือ

ชั้นที่ ๑ การให้ความรู้และการสร้างความตระหนัก (Knowledge and Awareness : KA)

ชั้นที่ ๒ การสร้างเสริมความรู้ (Dhancement : E)

ชั้นที่ ๓ การสร้างผลงาน (Construction : C)

ชั้นที่ ๔ การนำเสนอผลงาน (Presentation : P) และ

^{๒๗๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์, ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๔, ธรรมสภา, **งานวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๕๖), หน้า ๒๒.

^{๒๗๙} พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทโธ), การศึกษาเชิงวิเคราะห์วิถีชีวิตพฤติกรรมสุขภาพ และการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก, **วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

ขั้นที่ ๕ การประเมินผลการเรียนรู้และการสะท้อนกลับ (Assessment and Reflection : AR) ในทุกขั้นตอน มีการดำเนินการขั้นตอนย่อย คือ ขั้นเตรียมการ (Preparing : P) ขั้นปฏิบัติ (Doing : D) ขั้นสรุป (Summarizing : S) โดยมีเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ประกอบด้วย หลักการตอบสนอง ระบบสังคม และระบบสนับสนุน

๒) ผลการประเมินการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ พบว่า

๒.๑ ความรู้การสร้างเสริมสุขภาวะหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ

๒.๒ พฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ

๒.๓ การใช้ทักษะกระบวนการหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ

๒.๔ การใช้ทักษะมนุษยสัมพันธ์หลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ

๒.๕ เจตคติการสร้างเสริมสุขภาวะหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ

๒.๖ ความรับผิดชอบของนักศึกษาหลังการใช้รูปแบบนักศึกษามีความรับผิดชอบ

อยู่ในระดับดีมาก

๒.๗ ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของอาจารย์อยู่ในระดับมากที่สุด ^{๒๘๐}

อติญาณ์ ศรีเกษตริน และคณะ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม การสร้างเสริมสุขภาพ และพฤติกรรมใช้บริการสุขภาพของประชาชนภายใต้การสร้างหลักประกัน สุขภาพถ้วนหน้า จากประชาชนในภาคใต้” กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน จำนวน ๑,๒๐๐ คน ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของประชาชนภายใต้การสร้าง หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า อยู่ใน ระดับปานกลาง ปัจจัยทางชีวสังคมที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การสร้างเสริมสุขภาพ ได้แก่ อายุ ส่วนตัวแปร การรับรู้ความสามารถแห่งตนในการดูแลสุขภาพ และการรับรู้แรงสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพ ^{๒๘๑}

อรุณ อบเชย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ ภายใต้โครงการประกันคุณภาพถ้วนหน้า” ผลการวิจัยพอสรุปได้ ดังนี้ คือ ๑) ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อ เดือน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของประชาชน สำหรับอายุ และสถานภาพ สมรส ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของประชาชน ๒) ปัจจัยนำ ได้แก่ ความรู้ เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเอง ทศนคติต่อการดูแลสุขภาพตนเอง และการรับรู้ประโยชน์ของการ ดูแลสุขภาพตนเอง มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของประชาชน ๓) ปัจจัยเอื้อ ได้แก่ โครงการประกันสุขภาพถ้วนหน้า มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของ

^{๒๘๐} กิตติคม คาวีรัตน์, “ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะ สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๓).

^{๒๘๑} อติญาณ์ ศรีเกษตริน, เพ็ญศรี ทองเพชร, สมชาย คชนาม, อัจฉริยา วัชรวิวัฒน์, งามนิธย์ รัตนานุกูล, จรัสพงษ์สุขกรี และสมศักดิ์ ชอบตรง. ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม การสร้างเสริมสุขภาพและพฤติกรรมใช้บริการ สุขภาพของประชาชนภายใต้หลักประกัน, **งานวิจัยสุขภาพถ้วนหน้า**. (นนทบุรี. สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, ๒๕๕๗).

ประชาชน ๔) ปัจจัยเสริม ได้แก่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางด้านสุขภาพ การได้รับการสนับสนุนจากบุคคล มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของประชาชน^{๒๘๒}

รณภพ และกิตติ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันการเจ็บป่วย ของประชาชนในโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่” โดยศึกษาในประชากรผู้ที่มีสิทธิในโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า จำนวน ๓๘๕ คน ผลการวิจัยพบว่า คนส่วนใหญ่ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เคยขับขีรถจักรยานยนต์ ไม่มีการออกกำลังกายเป็นประจำ ไม่เคยมีเพศสัมพันธ์กับคนอื่น นอกจากคูรักของตนเอง เลือกปฏิบัติเพื่อจัดการกับความเครียด โดยการฟังเพลงและดูภาพยนตร์มากที่สุด ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันการเจ็บป่วยด้านต่างๆ กับข้อมูลพื้นฐาน โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยเชิงกลุ่ม พบว่า เพศมีอิทธิพลต่อการสูบบุหรี่ในปัจจุบันมากที่สุด การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และระดับการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการสูบบุหรี่ ในปัจจุบันรองลงมา ตามลำดับ ซึ่งทั้ง ๓ ตัวแปรดังกล่าวรวมกันมีความสำคัญต่อการสูบบุหรี่ ร้อยละ ๘๕.๖ ในกรณีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ พบว่า ลำดับความสำคัญของเพศ มีอิทธิพลต่อการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์มากที่สุด โดยมีอายุ และการสูบบุหรี่ที่มีอิทธิพลต่อการ ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ รองลงมาตามลำดับ ซึ่งทั้ง ๓ ตัวแปรดังกล่าวรวมกัน มีความสำคัญต่อการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ร้อยละ ๘๙.๐ ในกรณีพฤติกรรมการเฝ้าหาความรู้ เกี่ยวกับสุขภาพ พบว่า ระดับการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการเฝ้าหาความรู้ เกี่ยวกับสุขภาพมากที่สุด โดยเพศ และอายุมีอิทธิพลต่อการหาความรู้ เกี่ยวกับสุขภาพรองลงมาตามลำดับความสำคัญต่อการเฝ้าหาความรู้ เกี่ยวกับสุขภาพร้อยละ ๖๕.๕^{๒๘๓}

Myong and H.J. Sang, Kreuter ; ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “โครงสร้างความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของชาวเกาหลีที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง” จำนวน ๕๐๙ คน ผลการศึกษาพบว่า ความคาดหวังในผลดีของการปฏิบัติบรรทัดฐานทางสังคม และอายุมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ นอกจากนี้ยังพบว่า ความรู้มีความสัมพันธ์ทางอ้อมกับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ พฤติกรรมออกกำลังกาย และการควบคุมน้ำหนักในระดับต่ำทั้งเพศหญิง และชาย พฤติกรรม การตรวจสุขภาพประจำปีในเพศหญิงอยู่ในระดับต่ำ ส่วนเพศชายอยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรม การบริโภคอยู่ในระดับดีทั้งเพศหญิง และชาย ด้านอายุพบว่า ผู้ที่มีอายุมากกว่ามีพฤติกรรม การตรวจ สุขภาพ การควบคุมน้ำหนักสูงกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า และกลุ่มที่มีการศึกษาสูงกว่ามี พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพดีกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาต่ำกว่า^{๒๘๔}

^{๒๘๒} อรุณ ออบเขย, ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพของประชาชนในเขต อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘).

^{๒๘๓} รณภพ เอื้อพันธเศรษฐ และกิตติ ศศิวิมลลักษณ์, พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันการเจ็บป่วยของประชาชน ในโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ในเขตเทศบาลนคร เชียงใหม่, **วารสารการส่งเสริมสุขภาพ**, (อนามัยสิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๕), หน้า ๙๘.

^{๒๘๔} Myong and H.J. Sang, Kreuter., **Structural Relationship of Factor Affecting Health Promotion Behaviors of Korean urban Residents**. Health Promotion International. ๑๘ (๓) ๒๐๐๓) : ๒๒๙-๒๓๗.

ตารางที่ ๒.๑๔ สรุป : ประเด็นหลักที่นักวิชาการทำการศึกษาเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ
สุขภาวะ

นักวิจัย	ผลการวิจัย
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (๒๕๕๖, หน้า ๒๒)	ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ ผลการวิจัยพบว่า คนมองธรรมชาติเป็นของนอกตัว ทั้งๆที่แท้จริงแล้ว ชีวิตจิตใจเราเองก็เป็นธรรมชาติ เราเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ เมื่อคนกับสิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาวะที่ขัดแย้งกัน สิ่งแวดล้อมก็เสื่อมโทรมด้วยความเห็นแก่ตัว ผู้คนต่างแก่งแย่งช่วงชิงกัน เบียดเบียนกันใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เพียงเพื่อหาผลประโยชน์ และความสุขสบายตามใจตนเป็นหลักของสังคม ที่อาศัยอยู่ร่วมกันจึงวุ่นวาย
พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทโธ) (๒๕๔๑)	ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตพฤติกรรมสุขภาพ และดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดตามหลักคำสอนในทางพระพุทธ ถือว่า สุขภาวะ คือ ความสุขสมบูรณ์ของชีวิต โดยองค์ประกอบเหล่านี้ แยกเป็น ๔ ด้าน คือ ด้านกาย จิตใจ สังคม และปัญญา
บริรักษ์ อุ่นคำ; (๒๕๔๙), หน้า ๓๔.	ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้เพื่อเป็นหมู่บ้านจัดการสุขภาพของบ้านป่าไม้แดง ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า องค์การอนามัยร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาหรือจิตวิญญาณ ได้กำหนดแนวทางการสร้างความแข็งแรงทางสุขภาพไว้ตามกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter) ไว้ ๕ ด้าน คือ ด้านนโยบายสาธารณสุข
Myong and H.J. Sang., Kreuter. (๒๐๐๓ : ๒๒๙-๒๓๗)	ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “โครงสร้างความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของชาวเกาหลีที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง” จำนวน ๕๐๙ คน ผลการศึกษาพบว่า ความคาดหวังในผลดีของการปฏิบัติบรรทัดฐานทางสังคม และอายุ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ นอกจากนี้ ยังพบว่า ความรู้มีความสัมพันธ์ทางอ้อมกับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ พฤติกรรมออกกำลังกาย และการควบคุมน้ำหนักในระดัต่ำทั้งเพศหญิง-ชาย และพฤติกรรมตรวจสุขภาพ

จากการทบทวนงานวิจัย สรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะ นั้นก็คือ สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ วิธีชีวิตพฤติกรรมสุขภาพ และดูแลสุขภาพองค์รวม การมีสุขภาพสมบูรณ์ และเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวม อย่างสมดุลทั้ง กาย จิตใจ สังคม และปัญญาโดยคำว่า สุขภาวะ ความสุข และคุณค่าของชีวิต ก็คือการมีสุขภาวะที่สมบูรณ์สุขภาวะที่แท้ต้องเป็นไปตามความจริงแห่งธรรมชาติของชีวิตองค์รวมของชีวิตที่มีสุขภาวะ คือ ทุกส่วนของร่างกาย ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่าง ร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา เมื่อนำไปประยุกต์ใช้กับการรักษาจะเรียกว่า การรักษาองค์รวม (Holistic Medicine)

จากหลักการและแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบประกอบด้วยส่วนประกอบที่สำคัญ คือ ๑) ปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึง ทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ ด้าน ได้แก่บุคคลากร (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Materials) การบริหารจัดการ (Management) ที่เป็นส่วนเริ่มต้นและเป็นตัวจักรสำคัญในการปฏิบัติงานของวัด ๒) กระบวนการ (Process) คือ การนำเอาปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารทุกประเภทมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เนื่องจากในกระบวนการจะมีระบบย่อยๆ รวมกันอยู่หลายระบบครบวงจร ตั้งแต่การบริหาร การจัดการ การนิเทศ การวัดและการประเมินผล การติดตามตรวจสอบ เป็นต้น เพื่อให้ปัจจัยทั้งหลายเข้าไปสู่กระบวนการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๓) ผลลัพธ์ (Product or Output) เป็นผลที่เกิดจากกระบวนการของการนำเอาปัจจัยมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ๔) ผลกระทบ (Outcome or Impact) เป็นผลที่เกิดขึ้นหลังจากผลลัพธ์ที่ได้ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่คาดไว้หรือไม่เคยคาดคิดมาก่อนว่าจะเกิดขึ้นก็ได้เขียนเป็นแนวทาง การบริหารการพัฒนาวัด

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า วัดในพุทธศาสนาเป็นทุนทางสังคมที่มีความพร้อม ในระดับปานกลางถึงมากที่สุดในการรองรับสังคม โดยมีหลายประการ ได้แก่

(๑) ความพร้อมทางด้านกายภาพ วัดส่วนใหญ่มีสถานที่ตั้งอยู่ในชุมชน (ยกเว้นวัดธรรมยุต) ทำให้ผู้สูงอายุเดินทางไปร่วมกิจกรรมได้สะดวก มีอาคาร สถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก และพื้นที่ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ

(๒) การทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นทั้งใน และนอกชุมชน วัดได้อนุญาตให้หน่วยงานต่างๆ เข้ามาใช้พื้นที่วัด อาทิ โรงเรียน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ศูนย์สุขภาพชุมชน ชมรมผู้สูงอายุ ศูนย์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ทำให้วัดสามารถดำเนินกิจกรรมสำหรับส่งเสริมร่วมกับหน่วยงานเหล่านี้ได้ หลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการเสริมสร้างการเรียนรู้ การดูแลและส่งเสริมสุขภาพ และการสร้างเครือข่ายและพื้นที่ทางสังคมสำหรับการดูแลตนเอง

(๓) การให้ธรรมะซึ่งเป็นอาหารใจที่ จำเป็นสำหรับพักฟื้น ทำให้พักฟื้นยอมรับการเปลี่ยนแปลง เห็นคุณค่า และศักดิ์ศรีของ ตนเอง

(๔) การมีความพร้อมของบุคลากร มีพระสงฆ์ แม่ชี เณร อุบาสก-อุบาสิกา ที่พร้อมทำงานให้วัด

(๕) การมีทรัพยากรที่สามารถระดมได้จากญาติธรรม โดยไม่ต้องรอนงบประมาณ จากรัฐ และหน่วยอื่นๆ

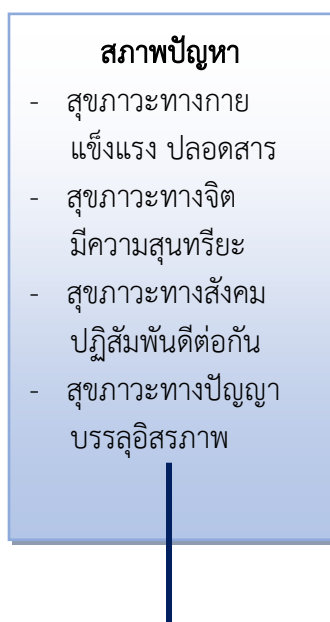
(๖) เจ้าอาวาสวัดส่วนใหญ่มีความตระหนักรู้ว่าสังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น และมีความยินดีที่จะเข้ามามีบทบาทในการคลี่คลายหรือแบ่งเบาปัญหาดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ถ้าสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ และมหาเถรสมาคม มีนโยบายให้วัดเข้ามามี

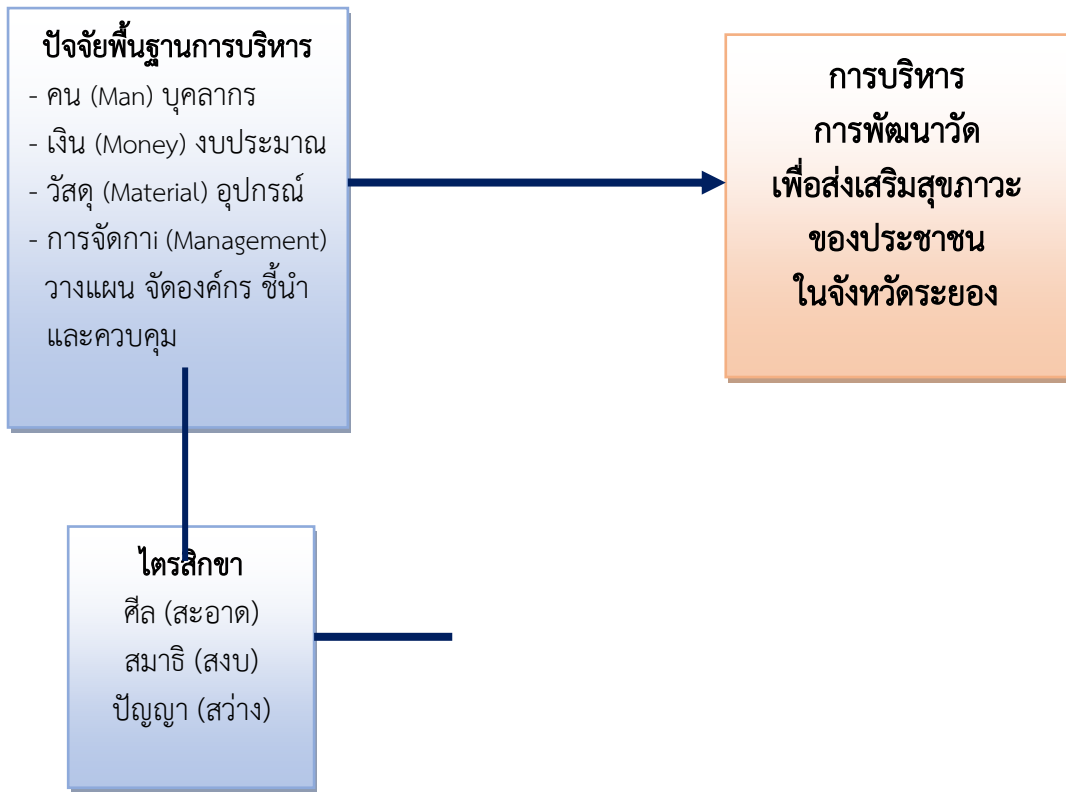
บทบาทในการส่งเสริมสุขภาพมากขึ้น ทางวัดก็ยินดีปฏิบัติตาม เพราะปัจจุบันกลุ่มผู้พักพื้นที่เข้าวัดมาก ที่สุดอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะวัด และตัวอย่างที่มีความพร้อมในระดับหนึ่งเท่านั้น มิใช่ข้อมูลของประชาชนรอบๆวัดของผู้วิจัยพำนักอาศัยอยู่ แต่เป็นข้อมูลได้มาจากแหล่งข้อมูลทั่วไป ดังนั้น ในการดำเนินการจึงควรพิจารณานำร่องกับวัดในกลุ่มเสี่ยงนี้ก่อน

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดระยอง” จากการทบทวนเอกสารที่เป็นแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถนำมา กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วย แผนภูมิ ดังนี้

ตัวแปรการศึกษา

แผนภาพที่ ๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” มีวัตถุประสงค์ การวิจัยการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ผู้วิจัยกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research)

เชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถาม (Questionnaire)

เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นแบบพรรณนา

เลือกบุคคลสนทนากลุ่ม (Focus Group) มีลักษณะเป็นการสนทนา ถก แลกเปลี่ยนประเด็นปัญหาที่กำหนดหัวข้อเฉพาะบางประเด็นของผู้จัด (Organizer) โดยกลุ่มบุคคลที่เข้าร่วม ประมาณ ๑๐ คน ซึ่งเรียกว่า เป็น Participants โดย Respondents ผู้ที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้รับการคัดเลือก (Screen) ตามเงื่อนไขมาอย่างดี เพื่อนำมาประกอบในการวิจัย

๓.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ เชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชากร ซึ่งอยู่ในเขตการปกครอง ในจังหวัดระยอง มีดังนี้กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง แบบทราบจำนวนประชากร โดยกำหนดความเชื่อมั่นที่ ๙๕% ความผิดพลาดไม่เกิน ๐.๐๕ ดังสูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane^๑)

$$\begin{array}{l} \text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1 + N(e^2)} \\ \text{เมื่อ} \quad n = \text{ขนาดของกลุ่มประชากร} \end{array}$$

^๑รศ.ดร.เรณา พงษ์เรืองพันธ์, การพยาบาล, มหาวิทยาลัยบูรพา : พิมพ์ครั้งที่ ๓, (ชลบุรี : คณะพยาบาลศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๒.

$$N = \text{ขนาดของกลุ่มประชากร}$$

$$E = \text{ค่าความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง (๐.๐๕)}$$

เนื่องจากจำนวนประชาชน ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีทั้งหมด จำนวน ๓๓,๒๗๓ คน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดเอาประชากร ที่เลือกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๕๖ คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง ของประชาชน ที่ใช้ในการวิจัย ในครั้งนี้

$$\text{เมื่อ } n = 33,273$$

$$e = 0.05$$

$$\text{แทนค่าสูตร } n = \frac{33,273}{1+83.18 (0.05)}$$

$$\text{กลุ่มตัวอย่าง} = ๓๕๖ \text{ คน}$$

ดังนั้น ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างไว้ให้กลุ่มตัวอย่าง ของประชาชน จำนวน ๓๕๖ คน ในการตอบแบบสอบถาม โดยใช้วิธีแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง ของประชาชน อย่างง่าย (Simple Random Sampling)

คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มที่คำนึงถึงความน่าจะเป็นในการสุ่ม (Probability Sampling) โดยดำเนินการ ดังต่อไปนี้

๑) แบ่งกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งกลุ่มตามกลุ่มประชากร (ประชาชน) รวม ๔ ชุมชน

๒) คำนวณหาจำนวนตัวอย่างตามสัดส่วนประชากรในแต่ละชุมชน ตามตารางที่ ๑ ดังตารางที่แสดงตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ แบ่งกลุ่ม และจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง

การแบ่งกลุ่มตัวอย่าง ของประชากร เพื่อแจกแบบสอบถามกลุ่มประชากร (ประชาชน) ที่มีผลกระทบต่อการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามกลุ่มประชากร (ประชาชน) รวม ๔ กลุ่ม (ชุมชน)

ตารางที่ ๓.๑ การแบ่งกลุ่มประชากรตัวอย่าง

ลำดับที่	วัด หมู่บ้าน	ประชากร	สูตร $n = \frac{n_0 \times N_0}{N}$	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
๑.	ที่ทำการกำนันตำบลพลา อำเภอ บ้านฉาง จังหวัดระยอง	๘,๙๕๔	$\frac{๓๕๖ \times ๘,๙๕๔}{๓๓,๒๗๓}$	๑๐๖
๒.	ชุมชนบ้านห้วยโป่ง วัดห้วยโป่ง ตำบล ห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง	๗,๐๕๖	$\frac{๓๕๖ \times ๗,๐๕๖}{๓๓,๒๗๓}$	๘๐
๓.	ชุมชนนิคมพัฒนา วัดปรกณัฏฐาราม ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอนิคมพัฒนา	๘,๙๓๖	$\frac{๓๕๖ \times ๘,๙๓๖}{๓๓,๒๗๓}$	๙๐
๔.	ที่ทำการกำนันตำบลแม่น้ำคู้ อำเภอ ปลวกแดง จังหวัดระยอง	๘,๑๒๗	$\frac{๓๕๖ \times ๘,๑๒๗}{๓๓,๒๗๓}$	๘๐

รวมประชากร	๓๓,๒๗๓	๓๕๖
-------------------	---------------	------------

๓.๒.๒ เชิงคุณภาพ

โดยผู้วิจัยได้กำหนดเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key informants) จากผู้มีคุณลักษณะสอดคล้องกับสาระสำคัญในการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับประชากร (ประชาชน) เช่น

กลุ่มที่ ๑ ผู้นำฝ่ายปกครอง และบริหารท้องถิ่น

กลุ่มที่ ๒ นักวิชาการ ทางการแพทย์แผนปัจจุบัน

กลุ่มที่ ๓ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จิตอาสาทางการแพทย์ และ

กลุ่มที่ ๔ ประชาชนชาวบ้าน

ประชากร (ประชาชน) ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key informants) จากผู้มีคุณลักษณะสอดคล้องกับสาระสำคัญในการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน ๑๘ คน ของการวิจัยประกอบด้วย ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ ผู้นำฝ่ายปกครอง และพัฒนาท้องถิ่น จำนวน ๕ คน

๑. นายสมทรง แถวโชติ, กำนันตำบลพล อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

๒. นายนพพร หล้าเจริญ, กำนันตำบลแม่ น้ำคู้ อำเภอลวกแดง จังหวัดระยอง

๓. นายแหยม พรากเพียร, ประธานชุมชนบ้านห้วยโป่ง หมู่ ๒ ตำบลห้วยโป่ง อำเภอมะนัง จังหวัดระยอง

๔. นางสาวภูษนิศา จันทร์ส่งแสง, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลพล อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

๕. นายประสงค์ บุญลคร, ประธานชุมชนบ้านปลา หมู่ ๕ ตำบลพล อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

กลุ่มที่ ๒ นักวิชาการ ทางการแพทย์แผนปัจจุบัน จำนวน ๓ คน

๖. นางพรศินี ชุมพลภักดี, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสำนักท้อน อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

๗. นางอัญชิสรา ศิริเลิศ, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

๘. นางปรีดา เป็นธรรม, แพทย์ประจำตำบล ตำบลพล อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

กลุ่มที่ ๓ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จิตอาสาทางการแพทย์ จำนวน ๔ คน

๙. นางสมพร ภูมมาลา, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพล อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

๑๐. นางมาลัย อินทร์อยู่, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง

๑๑. นางสาวสุนงกช วัฒนศรี, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

๑๒. นายทวย ชายสมุทร, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

กลุ่มที่ ๔ ประชาชนชาวบ้าน จำนวน ๖ คน

๑๓. นายบันลูน มงคลรัตน์, กลุ่มจิตอาสาชุมชนบ้านปลา ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

๑๔. นางสาวกัญญา สายสุด, ครู (กศน.), ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

๑๕. นายวิเชษฐ์ หมายมั่น, ประธานประมงเรือเล็ก ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

๑๖. นายกมล เนตรภักดี, วิทยากรวัดปลา และอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

๑๗. นางกรรณิการ์ จินดาทิพย์, ประธานกลุ่มแม่บ้านปลาสามัคคี (ผลิตภัณฑ์สมุนไพร) ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

๑๘. นางประจวบ เรืองปรีดามย์, ครูอาหาร (พื้นบ้าน) ปลาพิซซิ่งปาร์ค ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

๓.๒.๔ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

การสนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะหลักๆ ร่วม (Common Character) รวมถึงข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) จากผู้เกี่ยวข้อง โดยประสงค์จะเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาเลือกจากบุคคลทุกภาคส่วน ที่เป็นผู้มีส่วน (Stakeholders) เกี่ยวข้องกับการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน เพื่อเป็นการยืนยัน และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ ด้านการบริหารพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^๑4 และด้านสุขภาวะของประชาชน จำนวน ๑๐ คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) ๒ ท่าน อันประกอบด้วย ดังต่อไปนี้

ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๒ คน

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ผศ.ดร. ผอ. พธ.ด. (รปศ.วังน้อย)

ผศ.ดร.ธิตูฒิ หมั่นมี, เลขาธิการหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา (มจร วังน้อย)

กลุ่มที่ ๑ ฝ่ายปกครอง และการบริหารการพัฒนา จำนวน ๓ คน

๑) นายวินัย ไฉเมือง, สารวัตรกำนันตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

๒) นายเล็ก วาจาอิม, สารวัตรกำนันตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

๓) นายชาติรี ธีระสานต์, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗ /อาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

กลุ่มที่ ๒ นักวิชาการ ทางการแพทย์แผนปัจจุบัน จำนวน ๓ คน

๔) นางสาวเวียนนารัตน์ ช่วงวิวัฒน์, ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ และผู้สูงอายุ แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๕) นายพิชัย พลเดช, ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

๖) นางสาวอริษา สุขปัญญา, นักวิชาการสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

กลุ่มที่ ๓ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จิตอาสาทางการแพทย์ จำนวน ๒ คน

๗) นางสาววิไลลักษณ์ ช่างวิวัฒน์, ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิทัศน์ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สวนจิตรลดา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

๘) นางสาวเขมิกา อินตะวงค์, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

กลุ่มที่ ๔ ประชาชนชาวบ้าน จำนวน ๒ คน

๙) นายชาญ เอี่ยมละออง, ไวยาวัจกรวัดพลลา อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพลลา ตำบลพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

๑๐) นายประชุม หอมเสียง, ไวยาวัจกรวัดพลลา อดีตเจ้าอาวาสวัดพลลา ตำบลพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสัมภาษณ์ (Interview) แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) โดยมีขั้นตอน และการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย กำหนดวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑) ศึกษาหลักการ และทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” จากเอกสาร และผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยไว้

๒) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓) กำหนดวัตถุประสงค์ ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ

๔) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไข

๕) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดสอบใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ดำเนินการวิจัย เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๖) สร้างเครื่องมือ

๗) ปรับปรุงแก้ไข

๘) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔ กลุ่ม (ชุมชน)

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

แบบสอบถาม (Questionnaire Research) และแบบสัมภาษณ์ (Quantitative Research) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของ

ประชาชน” โดยกำหนดคำตอบให้เลือกตอบเพื่อแสดงผลเชิงปริมาณ แบบสอบถามจะถูกส่งให้ผู้ตอบโดยตรง เป็นแบบสอบถามประกอบด้วย ๔ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ, อายุ, การศึกษา และโรคประจำตัว ซึ่งเป็นแบบสอบถามเลือกตอบ (Check List)

ส่วนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามกำหนดให้ตอบกับปัจจัยที่เกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาวัด โดยแบ่งเป็น ๒ ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) จำนวน ๔๐ ข้อ ประกอบด้วย ดังนี้

๑) ด้านปัจจัยพื้นฐานการบริหารการพัฒนาวัด ด้วย M^๕ 4

๑.๑ คน (Man)	จำนวน ๕ ข้อ
๑.๒ เงิน (Money)	จำนวน ๕ ข้อ
๑.๓ วัสดุสิ่งของ (Material)	จำนวน ๕ ข้อ
๑.๔ การจัดการ (Management)	จำนวน ๕ ข้อ

๒) ด้านสุขภาวะของประชาชน

๒.๑ สุขภาวะทางกาย	จำนวน ๕ ข้อ
๒.๒ สุขภาวะทางจิต	จำนวน ๕ ข้อ
๒.๓ สุขภาวะทางสังคม	จำนวน ๕ ข้อ
๒.๔ สุขภาวะทางปัญญา	จำนวน ๕ ข้อ

รวมทั้งหมด ๔๐ ข้อ มีเกณฑ์การให้คะแนนเป็นระดับความคิดเห็น ดังนี้

๕ หมายถึง ระดับพฤติกรรมสุขภาพ อยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง ระดับพฤติกรรมสุขภาพ อยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึง ระดับพฤติกรรมสุขภาพ อยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง ระดับพฤติกรรมสุขภาพ อยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง ระดับพฤติกรรมสุขภาพ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย โดยยึดเกณฑ์^๒ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐ ความหมาย มากที่สุด (๕)

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙ ความหมาย มาก (๔)

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙ ความหมาย ปานกลาง (๓)

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙ ความหมาย น้อย (๒)

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙ ความหมาย น้อยที่สุด (๑)

ส่วนที่ ๓ แนวทาง และข้อเสนอแนะอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended) ประกอบด้วยปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน

ส่วนที่ ๔ แบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้เก็บข้อมูล โดยแบบโครงสร้าง (Structure Interview) ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ซึ่งมี

^๒ ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธการพิมพ์ ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

ลักษณะสาระสำคัญ ประกอบด้วย แนวทาง และข้อเสนอแนะอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการพัฒนา วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

๑) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาคุณวุฒิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ผู้วิจัย ได้สร้างไว้

๒) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำเสนอแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเสนอประธาน และกรรมการที่ปรึกษาคุณวุฒิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบ และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญแล้ว นำมา ปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน

(๑) พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ผศ.ดร., ตำแหน่ง ผอ.หลักสูตร พศ.ด. (รพศ.วังน้อย) สถานที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๒) รศ.ดร.สุรินทร์ นิยมมางกูร, ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตร สถานที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๓) ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช, ตำแหน่ง ผอ.หลักสูตร พศ.ม. (รพศ.วัดศรีฯ) สถานที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๔) ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอิทร์, ตำแหน่ง ผอ.หลักสูตร พศ.ม. (รพศ.วังน้อย) สถานที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๕) อาจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์, ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตร สถานที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านสำคัญเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม และรูปแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้ และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องตาม วัตถุประสงค์รายข้อ (Index of item-Objective Congruent : IOC^m) หากข้อใดที่ได้ค่าดัชนีความ สอดคล้องต่ำกว่า ๐.๐๕ และพบว่าบางข้อใช้ภาษาไม่เหมาะสม จึงได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของ ผู้เชี่ยวชาญ

๓) หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไป ทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาความ เชื่อมั่นโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach^๔) ได้ค่า ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมดเท่ากับ ๐.๖๗๕

๔) นำแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา คุณวุฒิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ เป็นฉบับสมบูรณ์ และ นำไปใช้จริง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

^๓บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, สถิติการวิเคราะห์เพื่อการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

^๔Cronbach, Lee j. *Aptitudes and Instructional Methods, A Handbook for Research on Interactions*, Wiley & Sons, (New York, 1971),

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) ในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) หลังจากแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) การเก็บรวบรวมเอกสารข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือบทความงานวิจัย เอกสารสิ่งพิมพ์และพระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และอื่นๆ และการเก็บข้อมูลในเชิงเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ส่วนตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสัมภาษณ์

๒) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยให้แบบสอบถาม (Questionnaire) ตรงตามจำนวนประชากรที่ต้องการแจกแบบสอบถาม

๓) ผู้วิจัยแจ้งหลักและเหตุผล เพื่อเป็นกรณีการศึกษาเท่านั้น เพื่อให้ทราบว่าในการตอบแบบสัมภาษณ์จะไม่มีผลต่อผู้ตอบแบบสัมภาษณ์แต่อย่างใด ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ คำตอบที่ได้จะเป็นความลับ และนำไปใช้ในงานวิจัยครั้งนี้เท่านั้น

๔) ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ จำนวน ๕ ท่านเป็นผู้ตรวจเครื่องมือการวิจัยว่ามีความเที่ยงตรง และสามารถใช้ในการเก็บข้อมูลได้หรือไม่

๕) ผู้วิจัยติดต่อขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธเพื่อขออนุญาต และขอความร่วมมือถึงเจ้าคณะการปกครองท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ที่จะเข้าไปแจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

๖) ผู้วิจัยเดินทางไปประสานงานกับกลุ่มประชาชน ที่เป็นเป้าหมายโดยกำหนดวันที่จะขอเข้าไปแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ด้วยตนเอง

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยทำการจำแนกตามประเด็นที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้องแล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้ คือ

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ประกอบด้วย เพศ, อายุ, การศึกษา และโรคประจำตัว พรรณนาสถิติความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างอธิบาย โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage : %) ค่าเฉลี่ย (Mean : \bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

สำหรับข้อมูลคำถามปลายเปิด ผู้วิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดแล้วจัดกลุ่มเนื้อหาตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ในแบบสอบถามแล้วจึงวิเคราะห์ด้วยสถิติการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage : %)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการจำแนกข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ จากนั้นทำการสังเคราะห์ให้สอดคล้องกับหัวข้อการวิจัยแล้ว ทำการวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบด้วยบริบท (Context Content Analysis) ดังต่อไปนี้

๑) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

๒) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” ที่แสดงปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารพัฒนาวัด โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบด้วยบริบท (Context Analysis Technique)

๒) ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ซึ่งเป็นข้อมูลมาตราส่วนประมินค่า นำเสนอรูปแบบของตารางประกอบด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย (Mean : \bar{x}) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

๓) ข้อเสนอแนะจากคำถามปลายเปิด ในเรื่องความคิดเห็นถึงแนวทาง และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง

๔) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับสาระสำคัญของ การวิจัย จำนวน ๑๘ คน แล้ววิเคราะห์เนื้อหาสาระประเด็นสำคัญ แล้วนำเสนอเป็นการเขียนเป็นแบบเรียงความ

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างของประชากร จำนวน ๓๕๖ คน มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอต่อไปนี้

- ๔.๑ การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง
- ๔.๒ ปัจจัยการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง
- ๔.๓ นำเสนอแนวทางในการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัด

ระยอง

- ๔.๔ ผลวิเคราะห์ แบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก
- ๔.๕ ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion)
- ๔.๖ สรุปองค์ความรู้ในการวิจัย

๔.๑ การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง

๔.๑.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ, อายุ, การศึกษา และโรคประจำตัว มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนค่าร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล

(n = ๓๕๖)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๑.เพศ		

ชาย	๑๗๒	๔๘.๓๑
หญิง	๑๘๔	๕๑.๖๙
รวม	๓๕๖	๑๐๐.๐๐
๒. อายุ		
อายุ ๒๐-๒๙ ปี	๙๖	๒๖.๙๗
อายุ ๓๐-๓๙ ปี	๗๐	๑๙.๖๖
อายุ ๔๐-๔๙ ปี	๗๓	๒๐.๕๐
อายุ ๕๐ ปีขึ้นไป	๑๑๗	๓๒.๘๗
รวม	๓๕๖	๑๐๐.๐๐
๓. การศึกษา		
ประถมศึกษา	๑๐๘	๓๐.๓๔
มัธยมศึกษา	๑๓๗	๓๘.๔๘
ปวส.ปกศ. (อนุปริญญา)	๗๖	๒๑.๓๕
ปริญญาตรีขึ้นไป	๓๕	๙.๘๓
รวม	๓๕๖	๑๐๐.๐๐
๔. โรคประจำตัว		
มี	๑๒๙	๓๖.๒๔
ไม่มี	๒๒๗	๖๓.๗๖
รวม	๓๕๖	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดระยอง” จำแนกได้ ดังนี้

เพศ ข้อมูลสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดระยอง พบว่า ประชาชนผู้ให้ข้อมูล เพศชาย มีจำนวน ๑๗๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๓๑ และเพศหญิง มีจำนวน ๑๘๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๖๙

อายุ ข้อมูลสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดระยอง พบว่า ประชาชนผู้ให้ข้อมูลมี อายุระหว่าง ๕๐ ปี ขึ้นไป จำนวน ๑๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๘๗ รองลงมา คือ ประชาชน ผู้มีอายุระหว่าง ๒๐-๒๙ ปี จำนวน ๙๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๙๗ ระดับน้อย คือ ประชาชน ผู้มีอายุระหว่าง ๔๐-๔๙ ปี จำนวน ๗๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๕๐ และระดับน้อยที่สุด คือ ประชาชน ผู้มีอายุระหว่าง ๓๐-๓๙ ปี จำนวน ๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๖๖

การศึกษา ข้อมูลสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดระยอง พบว่า ประชาชนผู้ให้ข้อมูลมีระดับ การศึกษาขั้นมัธยมศึกษาต้น และมัธยมปลาย (ม.๑-๖) จำนวน ๑๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๔๘ รองลงมา มีระดับการศึกษาขั้นประถมศึกษา จำนวน ๑๐๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๓๔ ระดับน้อย มีระดับการศึกษา ขั้นอนุปริญญาตรี จำนวน ๗๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๓๕ และมีระดับน้อยที่สุด มีระดับการศึกษาขั้น ปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน ๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๘๓

โรคประจำตัว ข้อมูลสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดระยอง พบว่า ประชาชน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ที่ไม่มีโรคประจำตัว จำนวน ๒๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๗๖ และประชาชน ที่มีโรคประจำตัว จำนวน ๑๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๒๔

สรุป การแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่อง “การบริหาร การพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดระยอง” พบว่า เพศหญิง ให้ความสนใจเรื่อง การบริหาร การพัฒนาวัด มากกว่าเพศชาย สัมกับผู้มีวัยวุฒิสูง คือ ๕๐ ปีขึ้นไป ให้ความสนใจในเรื่อง การบริหาร การพัฒนาวัด (เข้าวัด) เรื่องของการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลนั้น อยู่ในระดับปานกลางคือ ชั้น มัธยมศึกษา (๑-๖) ให้ความสนใจ การบริหาร การพัฒนาวัด และประชากรส่วนใหญ่ผู้ให้ข้อมูล ไม่มีโรค ประจำตัว คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๗๖ ของผู้ให้ข้อมูล

ตารางที่ ๔.๒ ค่าร้อยละ ของการบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^5 และ สุข ภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง

(n = ๓๕๖)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
คน (Man)		
มากที่สุด	๓๖	๑๐.๑๑
มาก	๑๐๘	๓๐.๓๔
ปานกลาง	๑๓๐	๓๖.๕๒
น้อย	๕๘	๑๖.๒๙
น้อยที่สุด	๒๔	๖.๗๔
รวม	๓๕๖	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๔.๒ (ต่อ)

(n = ๓๕๖)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
เงิน (Money)		
มากที่สุด	๔๕	๑๒.๖๔
มาก	๑๑๘	๓๓.๑๕
ปานกลาง	๑๒๒	๓๔.๒๗
น้อย	๔๘	๑๓.๔๘
น้อยที่สุด	๒๓	๖.๔๖
รวม	๓๕๖	๑๐๐.๐๐
วัสดุสิ่งของ (Materials)		
มากที่สุด	๓๘	๑๐.๖๗
มาก	๑๒๑	๓๓.๙๙
ปานกลาง	๑๒๕	๓๕.๑๑
น้อย	๕๓	๑๔.๘๙
น้อยที่สุด	๑๙	๕.๓๔

รวม	๓๕๖	๑๐๐.๐๐
การจัดการ (Management)		
มากที่สุด	๒๗	๗.๕๘
มาก	๙๖	๒๖.๙๗
ปานกลาง	๑๑๙	๓๓.๔๓
น้อย	๗๗	๒๑.๖๓
น้อยที่สุด	๓๗	๑๐.๓๙
รวม	๓๕๖	๑๐๐.๐๐
ด้านสุขภาวะทางกาย		
มากที่สุด	๓๒	๘.๙๙
มาก	๗๙	๒๒.๑๙
ปานกลาง	๑๐๒	๒๘.๖๕
น้อย	๗๗	๒๑.๖๓
น้อยที่สุด	๖๖	๑๘.๕๔
รวม	๓๕๖	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๔.๒ (ต่อ)

(n = ๓๕๖)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ด้านสุขภาวะทางจิต		
มากที่สุด	๒๗	๗.๕๘
มาก	๘๑	๒๒.๗๕
ปานกลาง	๑๑๑	๓๑.๑๘
น้อย	๗๒	๒๐.๒๒
น้อยที่สุด	๖๕	๑๘.๒๖
รวม	๓๕๖	๑๐๐.๐๐
ด้านสุขภาวะทางสังคม		
มากที่สุด	๒๓	๖.๔๖
มาก	๗๐	๑๙.๖๖
ปานกลาง	๑๑๘	๓๓.๑๕
น้อย	๘๙	๒๕.๐๐
น้อยที่สุด	๕๖	๑๕.๗๓
รวม	๓๕๖	๑๐๐.๐๐
สุขภาวะทางปัญญา		
มากที่สุด	๒๒	๖.๑๘
มาก	๗๒	๒๐.๒๒
ปานกลาง	๑๑๖	๓๒.๕๘
น้อย	๘๖	๒๔.๑๖

น้อยที่สุด	๖๐	๑๖.๘๕
	๓๕๖	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาวัด ด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^5 พบว่า ประชาชน มี การพัฒนาวัด ด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร M^5 คือ คน (Man) ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๕๒ เงิน (Money) ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๒๗ วัสดุสิ่งของ (Materials) ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๑๑ การจัดการ (Management) ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๔๓

ข้อมูลด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง พบว่า สุขภาวะทางกาย อยู่ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๖๕ สุขภาวะทางจิต อยู่ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๑๘ สุขภาวะทางสังคม อยู่ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๑๕ สุขภาวะทางปัญญาอยู่ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๕๘

๔.๒ ปัจจัยการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแสดง ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความคิดเห็นจากประชาชนที่มีต่อการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง โดยภาพรวม ดังนี้

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความคิดเห็นจากประชาชนที่มีต่อการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง โดยภาพรวม

(n = ๓๕๖)

การบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐาน การบริหาร ด้วย M^5	ระดับพฤติกรรม		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล
คน (Man)	๓.๙๗	๐.๔๑๖	มาก
เงิน (Money)	๔.๐๗	๐.๔๔๓	มาก
วัสดุสิ่งของ (Materials)	๔.๐๓	๐.๔๒๗	มาก
การจัดการ (Management)	๓.๘๙	๐.๔๕๔	มาก
สุขภาวะของประชาชน			
ด้านสุขภาวะทางกาย	๓.๘๑	๐.๕๒๐	มาก
ด้านสุขภาวะทางจิต	๓.๗๘	๐.๕๔๙	มาก
ด้านสุขภาวะทางสังคม	๓.๗๘	๐.๔๙๔	มาก
ด้านสุขภาวะทางปัญญา	๓.๗๘	๐.๕๐๔	มาก
โดยภาพรวม	๓.๘๘	๐.๑๙๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ ผลการวิเคราะห์ พบว่า ประชาชน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{x} = ๓.๘๘) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ (S.D. = ๐.๑๙๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^5 ได้แก่ คน (Man) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ \bar{x} = ๓.๙๗ S.D. = ๐.๔๑๖ เงิน (Money) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ \bar{x} = ๔.๐๗, S.D. = ๐.๔๔๓ วัสดุสิ่งของ (Materials) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ \bar{x} = ๔.๐๓, S.D. = ๐.๔๒๗ การจัดการ (Management) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ \bar{x} = ๓.๘๙, S.D. = ๐.๔๕๔ และด้านสุขภาวะของ

ประชาชน ได้แก่ สุขภาวะทางกาย อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.81$, S.D. = 0.520 สุขภาวะทางจิต อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.78$, S.D. = 0.549 สุขภาวะทางสังคม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.78$, S.D. = 0.454 สุขภาวะทางปัญญา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.78$, S.D. = 0.504 ตามลำดับปัจจัย

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความคิดเห็นของประชาชนใน การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง

(n = 356)

การบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M ^๕ ๔ ด้าน คน (Man)	ระดับการปฏิบัติ		การแปลผล
	\bar{x}	S.D.	
๑. สรรหาบุคลากรเข้ามาเป็นกรรมการวัดตามความรู้ความสามารถ ในตำแหน่งหน้าที่ ที่เหมาะสม	๔.๐๑	๐.๘๗๐	มาก
๒. จัดอบรมบุคลากร เพื่อแก้ไขปัญหา ในบุคคล กลุ่มบุคคล เพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน	๓.๘๙	๐.๙๓๓	มาก
๓. มีประชาชน (ชาวบ้าน) เข้ามาปฏิบัติธรรม ถือนิเวศน์ในวันพระ และวันสำคัญของชาติ และวันสำคัญของศาสนา	๔.๐๑	๐.๘๕๗	มาก
๔. มีประชาชน (ชาวบ้าน) และหน่วยงานของรัฐ และเอกชน เข้ามาร่วมกิจกรรมในวันสำคัญของชาติ/วันสำคัญของศาสนา	๔.๐๖	๐.๘๓๕	มาก
๕. มีประชาชน (ชาวบ้าน) นำลูกหลานเข้ามาศึกษา/อบรม ศีลธรรมต่างๆตามความเหมาะสม	๓.๙๑	๐.๘๗๘	มาก
รวม	๓.๙๗	๐.๔๑๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ ผลการวิเคราะห์การบริหารการพัฒนาวัด ด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^๕๔ โดยการบริหารการพัฒนาวัด ด้านคน (Man) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 3.97$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. 0.417) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชน (ชาวบ้าน) สรรหาบุคลากรเข้ามาเป็นกรรมการ วัดอายุจักรวัด อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 4.01$, S.D. = 0.870 การจัดอบรมบุคลากร อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.89$, S.D. = 0.933 ประชาชนเข้ามาปฏิบัติธรรม ถือนิเวศน์ในวันพระ และวันสำคัญต่างๆ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 4.01$, S.D. = 0.857 การร่วมมือร่วมใจของประชาชน (ชาวบ้าน) กับหน่วยงานจากเอกชน และหน่วยงานของรัฐ เข้ามาร่วมกิจกรรมในวันสำคัญของชาติและศาสนา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 4.06$, S.D. = 0.835 และประชาชน (ชาวบ้าน) นำลูกหลาน (บุตร-ธิดา) เข้ามาศึกษา อบรมศีลธรรมในวัด อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.91$, S.D. = 0.878

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความคิดเห็นของประชาชนใน การบริหารการพัฒนา

วัด เพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดระยอง

(n = ๓๕๖)

การบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M ^๕ ๔ ด้าน เงิน (Money)	ระดับการปฏิบัติ		การแปลผล
	\bar{x}	S.D.	
๑. จัดทำบัญชีรายรับ/รายจ่าย งบประมาณรายงานผลการปฏิบัติงานทุกๆสิ้นเดือน	๓.๘๗	๐.๘๙๔	มาก
๒. มีการใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบ และใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีคณะกรรมการ และไวยาวัจกรเข้ามามีส่วนร่วม	๔.๑๕	๐.๘๐๙	มาก
๓. นำเงินส่วนต่าง มาทำกิจกรรม/สงเคราะห์ และสนับสนุนเด็กที่เรียนดี	๔.๐๔	๐.๙๐๐	มาก
๔. บริจาค ในการบำรุงบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะสถานวัตถุ และใช้หนี้สงฆ์ ตามกำลังศรัทธา	๔.๐๕	๐.๘๕๙	มาก
๕. มีการปรับภูมิทัศน์ ในเขตพุทธาวาส สังฆาวาส อุสสาหาสงบ สว่าง และเป็นสัดส่วน เป็นที่อยู่เป็นที่สบาย คือ ให้เป็นที่รื่นรมย์เจริญตาเจริญใจแก่ผู้มาเยือน	๔.๐๗	๐.๘๙๓	มาก
รวม	๔.๐๗	๐.๘๕๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ ผลการวิเคราะห์ การบริหารการพัฒนาวัด ด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^๕ ๔ โดยการบริหารการพัฒนาวัด ด้านเงิน (Money) โดยภาพรวม อยู่ระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = ๔.๐๗$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = ๐.๘๗๘) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการทำบัญชีราย-รายจ่าย รายงานผลทุกๆเดือน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๘๗$, S.D. = ๐.๘๙๔ มีการใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบ และใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีคณะกรรมการ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๔.๑๕$, S.D. = ๐.๘๐๙ การนำเงินส่วนต่างๆมาทำกิจกรรม และสงเคราะห์เด็กเรียนดี อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๔.๐๔$, S.D. = ๐.๙๐๐ การนำตัวบริจาคให้ญาติโยมมีส่วนร่วมตามกำลังศรัทธา และใช้หนี้สงฆ์ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๔.๐๕$, S.D. = ๐.๘๕๙ มีการปรับภูมิทัศน์ ในเขตพุทธาวาส สังฆาวาส อุสสาหาสงบ สว่าง ให้เป็นที่รื่นรมย์เจริญตาเจริญใจแก่ผู้มาเยือน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๔.๐๗$, S.D. = ๐.๘๙๓

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความคิดเห็นของประชาชนใน การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดระยอง

(n = ๓๕๖)

การบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M ^๕ ๔ ด้านวัสดุสิ่งของ (Materials)	ระดับการปฏิบัติ		การแปลผล
	\bar{x}	S.D.	
๑. ได้รับบริจาควัสดุสิ่งของ จากประชาชน (ชาวบ้าน) เพื่อทำก่อสร้าง และบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ เป็นศาสนวัตถุ อย่าง	๔.๐๔	๐.๙๓๒	มาก

ถาวร			
๒. จัดหาซื้อวัสดุสิ่งของ จากชุมชนที่มีราคาถูก และมีประสิทธิภาพสูง ใช้ในงานก่อสร้าง และบูรณปฏิสังขรณ์	๔.๐๑	๐.๘๓๙	มาก
๓. ให้ประชาชน (ชาวบ้าน) มีส่วนร่วมในการจัดหาวัสดุสิ่งของ ในการจัดกิจกรรมงานประเพณี/วัฒนธรรม และรวมถึงงานบุญต่างๆ	๔.๐๐	๐.๘๗๔	มาก
๔. มีคลังพัสดุเพื่ออำนวยความสะดวกให้ประชาชน (ชาวบ้าน) ยืมสิ่งของไปจัดงานมงคล และงานอวมงคล	๔.๐๗	๐.๗๙๘	มาก
๕. จัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน และมีสื่อมีเอกสาร มาทำความเข้าใจในเรื่องสุขภาวะ	๔.๐๒	๐.๘๓๖	มาก
รวม	๔.๐๓	๐.๔๒๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ ผลการวิเคราะห์การบริหารการพัฒนาวัด ด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย $M^{\prime ๕}$ โดยการบริหารการพัฒนาวัด ด้านวัสดุสิ่งของ (Materials) โดยภาพรวม อยู่ระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = ๔.๐๓$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ($S.D. = ๐.๔๒๗$) และ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การได้รับบริจาควัสดุสิ่งของ จากประชาชน (ชาวบ้าน) เพื่อทำก่อสร้าง และบูรณปฏิสังขรณ์ เสนาสนะ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๔.๐๔$, $S.D. = ๐.๘๓๒$ การจัดหาซื้อวัสดุสิ่งของ จากชุมชนที่มีราคาถูก และมีประสิทธิภาพสูง อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๔.๐๑$, $S.D. = ๐.๘๓๙$ การให้ประชาชน (ชาวบ้าน) มีส่วนร่วมในการจัดหาวัสดุสิ่งของ ในการจัดกิจกรรม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๔.๐๐$, $S.D. = ๐.๘๗๔$ วัดมีคลังพัสดุเพื่ออำนวยความสะดวกให้ประชาชน (ชาวบ้าน) ยืมสิ่งของไปจัดงานมงคลและงานอวมงคล อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๔.๐๗$, $S.D. = ๐.๗๙๘$ การจัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชนและมีสื่อมีเอกสารมาทำความเข้าใจในเรื่องสุขภาวะแก่ประชาชน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๔.๐๒$, $S.D. = ๐.๘๓๖$

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความคิดเห็นของประชาชนใน การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง

(n = ๓๕๖)

ปัจจัยพื้นฐานการบริหารการพัฒนาวัดด้วย $M^{\prime ๕}$ การจัดการ (Management)	ระดับการปฏิบัติ		การแปล ผล
	\bar{x}	S.D.	
๑. การวางแผน การจัดการпенสวนๆ ที่มีผลทำให้วัดประสบความสำเร็จ ในการบริหารงาน	๔.๐๑	๐.๘๗๒	มาก
๒. มีการบริหารการพัฒนางาน มีการแบ่งงานกันทำ อย่างเป็นระบบ และมีการจัดระบบงานย่อยต่างๆ ให้ สอดคล้องกัน	๓.๙๒	๐.๙๒๑	มาก
๓. จัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน (ชาวบ้าน)	๓.๘๖	๐.๙๕๔	มาก

๔. มีการสั่งการ ประสานงาน เป็นการทำงาน เพื่อไม่ก้าวกายกัน และเป็นการประสานให้หน่วยงานย่อยต่างๆ	๓.๘๕	๐.๙๔๘	มาก
๕. มีการควบคุม การติดตามการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามแผนหรือไม่ เพื่อมีปัญหาจะได้แก้ไขได้	๓.๘๒	๐.๙๙๒	มาก
รวม	๓.๘๙	๐.๙๕๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ ผลการวิเคราะห์ การบริหารการพัฒนาวัด ด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย $M^{\circ} ๕$ โดยการบริหารการพัฒนาวัด ด้านการจัดการ (Management) โดยภาพรวม อยู่ระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = ๓.๘๙$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ($S.D. = ๐.๙๕๔$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การวางแผนเป็นสวนหนึ่งที่มีผลทำให้วัดประสบความสำเร็จ ในการบริหารงาน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๔.๐๑$, $S.D. = ๐.๘๗๒$ การบริหารพัฒนางานวัด มีการแบ่งงานกันทำ อย่างเป็นระบบ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๙๒$, $S.D. = ๐.๙๒๑$ จัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๘๖$, $S.D. = ๐.๙๕๔$ การสั่งการ/ประสานงาน เป็นการทำงาน เพื่อไม่ก้าวกายกัน และเป็นการประสานให้หน่วยงานย่อยต่างๆ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๘๕$, $S.D. = ๐.๙๔๘$ การควบคุม การติดตามการปฏิบัติงาน ว่าเป็นไปตามแผนหรือไม่ เพื่อมีปัญหาจะได้แก้ไขได้ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๘๒$, $S.D. = ๐.๙๙๒$

ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความคิดเห็นของประชาชนใน การบริหารพัฒนา วัด เพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดระยอง

(n = ๓๕๖)

ด้านสุขภาพของประชาชน สุขภาพทางกาย	ระดับการปฏิบัติ		การแปลผล
	\bar{x}	S.D.	
๑. รับประทานอาหารตามหลักโภชนาการครบ ๕ หมู่ ครบ ๓ เวลา ในแต่ละวัน	๓.๙๘	๐.๘๖๕	มาก
๒. ยืดเหยียดกล้ามเนื้อในส่วนต่างๆของร่างกาย เช่น แขน ขา คอและศรีษะ ในระหว่างทำงาน	๓.๖๔	๑.๐๒๓	มาก
๓. การหลีกเลี่ยงมลภาวะ และสารเสพติด	๓.๗๙	๐.๙๑๒	มาก
๔. พักผ่อนเพียงพอ ในแต่ละวัน	๓.๘๔	๐.๙๙๔	มาก
๕. มีความใส่ใจกับสุขภาพของประชาชน (ชาวบ้าน) และตนเองเสมอ	๓.๘๑	๐.๙๘๗	มาก
รวม	๓.๘๑	๐.๙๒๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ ผลการวิเคราะห์ ด้านสุขภาพของประชาชน โดยการบริหารพัฒนาวัด ด้านสุขภาพทางกาย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = ๓.๘๑$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ($S.D. =$

๐.๕๒๐) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การรับประทานอาหารตามหลักโภชนาการครบ ๕ หมู่ และครบ ๓ เวลา ในแต่ละวัน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๙๘$, S.D.= ๐.๘๖๕ อยู่ในระดับมาก การยึดเหยียดกล้ามเนื้อในส่วนต่างๆของร่างกาย เช่น แขน ขา คอและศรีษะ ในระหว่างทำงาน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๖๔$, S.D.= ๑.๐๒๓ การหลีกเลี่ยงมลภาวะ และสารเสพติด โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๗๙$, S.D.= ๐.๙๑๒ การพักผ่อนเพียงพอ ในแต่ละวัน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๘๔$, S.D.= ๐.๙๔๔ การมีความใส่ใจกับสุขภาพของประชาชน (ชาวบ้าน) และ ตนเองเสมอ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๘๑$, S.D.= ๐.๙๘๗

ตารางที่ ๔.๙ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความคิดเห็นของประชาชนใน การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดระยอง

(n = ๓๕๖)

ด้านสุขภาพของประชาชน สุขภาพทางจิต	ระดับการปฏิบัติ		การแปลผล
	\bar{x}	S.D.	
๑. ฝึกรบรมสมาธิ (จิตภาวนา) ซึ่งมีผลต่อสุขภาพจิต	๓.๗๘	๐.๙๖๓	มาก
๒. มีความสุขที่ได้ช่วยเหลือหรือแนะนำผู้อื่นให้ทำสมาธิ (จิตภาวนา)	๓.๘๒	๐.๙๖๗	มาก
๓. สามารถทำใจให้เป็นปกติ แม้ประสบปัญหา	๓.๘๒	๐.๙๒๘	มาก
๔. รู้สึกไม่กังวลใจกับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในปัจจุบัน และอนาคต	๓.๗๗	๐.๙๗๘	มาก
๕. สามารถเป็นผู้นำหรือรวมกับผู้อื่นจัดตั้งชมรมหรือ รวมกลุ่มบุคคลเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพทางจิต	๓.๗๒	๑.๐๗๕	มาก
รวม	๓.๗๘	๐.๕๔๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ ผลการวิเคราะห์ ด้านสุขภาพของประชาชน โดยการบริหารการพัฒนาวัด ด้านสุขภาพทางจิต โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = ๓.๗๘$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = ๐.๕๔๙) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การฝึกรบรมสมาธิ (จิตภาวนา) ซึ่งมีผลต่อสุขภาพจิต อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๗๘$, S.D. = ๐.๙๖๓ มีความสุขที่ได้ช่วยเหลือหรือแนะนำผู้อื่นให้ทำสมาธิ (จิตภาวนา) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๘๒$, S.D. = ๐.๙๖๗ สามารถทำใจให้เป็นปกติ แม้ประสบปัญหา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๘๒$, S.D. = ๐.๙๒๘ การมีความรู้สึกไม่กังวลใจกับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๗๗$, S.D. = ๐.๙๗๘ การมีความสามารถเป็นผู้นำ

หรือรวมกับผู้อื่นจัดตั้งชมรมหรือรวมกลุ่มบุคคล เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพทางจิต อยู่ใน
ระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๐.๗๒$, S.D. = ๑.๐๗๕

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความคิดเห็นของประชาชนใน การบริหารการพัฒนา
วัด เพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดระยอง

(n = ๓๕๖)

ด้านสุขภาพของประชาชน สุขภาพทางสังคม	ระดับการปฏิบัติ		การแปลผล
	\bar{x}	S.D.	
๑. ดูแล และได้รับการดูแลจากบุคคลในครอบครัว ชุมชนและสังคม	๓.๘๔	๐.๙๗๗	มาก
๒. แสดงมารยาทต่อผู้อื่นในการร่วมงานในสังคม ตามปกติ ด้วยความสุภาพ อ่อนโยน	๓.๗๖	๐.๙๓๖	มาก
๓. ควบคุมอารมณ์ความรู้สึกไม่พอใจในสถานการณ์ ต่างๆได้	๓.๗๕	๐.๙๘๒	มาก
๔. แบ่งปันสิ่งของหรือสงเคราะห์แก่ผู้อื่น โดยความรู้ ความสามารถ อย่างสม่ำเสมอ	๓.๗๘	๑.๐๐๑	มาก
๕. ชักชวนบุคคล กลุ่มบุคคล เข้ากลุ่มจิตอาสา เพื่อ พัฒนาสภาพแวดล้อมในวัด ให้น่าอยู่ คือ สะอาด สงบ และสว่าง	๓.๗๙	๐.๙๔๔	มาก
รวม	๓.๗๘	๐.๙๙๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ ผลการวิเคราะห์ ด้านสุขภาพของประชาชน โดยการบริหารการพัฒนาวัด
ด้านสุขภาพทางสังคม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = ๓.๗๘$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ (S.D. =
๐.๙๙๔) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การดูแลและได้รับการดูแลจากบุคคลในครอบครัว และสังคม
อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๘๔$, S.D. = ๐.๙๗๗ การแสดงมารยาทต่อผู้อื่นในการร่วมงานใน
สังคมตามปกติ ด้วยความสุภาพ อ่อนโยนอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๗๖$, S.D. = ๐.๙๓๖ การ
ควบคุมอารมณ์ความรู้สึกไม่พอใจในสถานการณ์ต่างๆได้ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๗๕$, S.D. =
๐.๙๘๒ การแบ่งปันสิ่งของหรือสงเคราะห์แก่ผู้อื่น โดยความรู้ความสามารถ อย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก
โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๐.๘๗$, S.D. = ๑.๐๐๑ การชักชวนบุคคล/กลุ่มบุคคล เข้ากลุ่มจิตอาสา เพื่อพัฒนา
สภาพแวดล้อมในวัด ให้น่าอยู่ คือ สะอาด สงบและสว่าง อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = ๓.๗๙$, S.D. =
๐.๙๔๔

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความคิดเห็นของประชาชนใน การบริหารการพัฒนา วัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง

(n = ๓๕๖)

ด้านสุขภาวะของประชาชน สุขภาวะทางปัญญา	ระดับการปฏิบัติ		การแปลผล
	x	S.D.	
๑. ได้บริหารพัฒนางาน และปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ในเวลาเดียวกันให้ดี ได้อย่างเหมาะสม	๓.๗๖	๑.๐๕๔	มาก
๒. เข้าใจในสัจธรรมว่า ไม่มีสิ่งเที่ยงแท้แน่นอน และสามารถให้คำปรึกษา และข้อคิดที่ดีแก่ผู้อื่นได้	๓.๗๕	๑.๐๒๕	มาก
๓. คิดว่าการใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ จะทำให้พบกับความสุขที่แท้จริง	๓.๙๐	๐.๙๔๐	มาก
๔. สนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพองค์รวม และแลกเปลี่ยนความคิดที่ดี เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น	๓.๗๖	๐.๖๓๓	มาก
๕. ก่อนจะเชื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เกี่ยวกับสุขภาวะ จะต้องศึกษาตรวจสอบ และวิเคราะห์ให้ถ่องแท้ก่อน	๓.๗๔	๐.๙๗๖	มาก
รวม	๓.๗๘	๐.๕๐๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ ผลการวิเคราะห์ ด้านสุขภาวะของประชาชน โดยการบริหารการพัฒนา วัด ด้านสุขภาวะทางปัญญา โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{x} = ๓.๗๘) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ (S.D. = ๐.๙๔๔) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การได้บริหารพัฒนางาน และปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ในเวลาเดียวกันให้ดี ได้อย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ \bar{x} = ๓.๗๖, S.D. = ๑.๐๕๔ การเข้าใจในสัจธรรมว่า ไม่มีสิ่งเที่ยงแท้แน่นอน และสามารถให้คำปรึกษาและข้อคิดที่ดีแก่ผู้อื่นได้ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ \bar{x} = ๓.๗๕, S.D. = ๑.๐๒๕ การคิดว่าการใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ จะทำให้พบกับความสุขที่แท้จริง อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ \bar{x} = ๓.๙๐, S.D. = ๐.๙๔๐ การสนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพองค์รวมและ แลกเปลี่ยนความคิดที่ดี เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ \bar{x} = ๓.๗๖, S.D. = ๐.๖๓๓ ก่อนท่านจะเชื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เกี่ยวกับสุขภาวะ จะต้องศึกษาตรวจสอบ และวิเคราะห์ให้ถ่องแท้ก่อน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ \bar{x} = ๓.๗๔, S.D. = ๐.๙๗๖

๔.๓ นำเสนอแนวทางในการบริหารการพัฒนา วัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัด

ระยอง

การวิจัยเรื่อง “นำเสนอแนวทางในการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” โดยผู้วิจัยได้กำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informant) จากผู้ที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกันกับสาระสำคัญ ประกอบด้วย ๒ ด้าน ดังนี้ ๑) ด้านการบริหารการพัฒนาวัด ด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^๕ ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งและการจัดการ ๒) ด้านสุขภาวะของประชาชน ได้แก่ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคมและสุขภาวะทางปัญญา ภายในหลักไตรสิกขา ๓ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

ตารางที่ ๔.๑๒ นำเสนอแนวทาง และข้อเสนอแนะในการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ดังสาระสำคัญ ๒ ด้าน ดังนี้

๔.๓.๑ ด้านการบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานด้วยการบริหาร ด้วย M^๕

แนวทาง	ในการวิจัย
คน (Man)	ผู้ทรงคุณวุฒิ ให้นำแนวทางการบริหารการพัฒนาวัด คือ บุคลากรในหน่วยงานของวัด ให้มีความรู้ ความสามารถมีวิสัยทัศน์ บุคลากรในหน่วยงาน ได้รับการศึกษาฝึกฝน อบรมอย่างสม่ำเสมอ รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ และสรรหาคนดี มีศีลธรรมมาร่วมกันพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะ
เงิน (Money)	พบว่า แนวทางการบริหารการพัฒนาวัด มีการใช้จ่ายเงิน เป็นระบบ มีขั้นตอนการทำบัญชี การทำบัญชีต้องรอบคอบ มีศีลและคุณธรรม เพื่อให้ธุรกิจบรรลุเป้าหมายในการบริหารการเงิน มีความมั่นคงสูงสุดของวัด จะมีการจัดการที่ดีในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเงิน การผลิต การตลาด การบัญชี บุคลากร และด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการเงิน
วัสดุสิ่งของ (Materials)	ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านให้นำแนวทาง ในการบริหารการพัฒนาวัด องค์กรของวัด ในปัจจุบัน การมีส่วนร่วมมีร่วมใจจากประชาชน เหมือนวัดในชนบท การถนอมใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และการรักษาดูแลสภาพแวดล้อม แนวคิดนี้สอดแทรกเข้ามาอยู่ในการบริหาร ของนักวิชาการหลายๆท่าน เนื่องจากว่า ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เช่น ต้นไม้ สัตว์ แม่น้ำ ลำคลอง ภูเขา อากาศบริสุทธิ์นั้น นับวันแต่จะลดลงหากใช้ทรัพยากรอย่างไม่ถนอม
การจัดการ (Management)	ความคิดสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิหลายๆท่านที่ให้ข้อมูลกล่าวว่า การบริหารการพัฒนาวัด บุคลากรในองค์กรของวัด ต้องมีรูปแบบการวางแผน การประสานงาน และกระจายอำนาจ จะต้องนำการบริหารจัดการที่เป็นระบบ ทันสมัยและโปร่งใส เทียบเคียงกับมาตรฐานอยู่ตลอดเวลา และปรับมรรควิธี ๘ หรือกระบวนการการทำงานให้เหมาะสม

๔.๓.๒ ด้านสุขภาวะของ

แนวทาง	ในการวิจัย
สุขภาวะทางกาย	ผู้ทรงคุณวุฒิ หลายท่านได้ให้ความคิดเห็นว่า การมีร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง ปราศจากโรคหรือความเจ็บป่วย มีปัจจัยสำคัญ คือ อาหาร และสิ่งแวดล้อม ที่อยู่อาศัย สภาวะทางเศรษฐกิจ ที่เพียงพอ ดังนั้น ควรส่งเสริมสุข

	ภาวะทั้ง ๔ มิติ และดูแลส่งเสริมร่างกาย เช่น การออกกำลังกาย พักผ่อนให้เพียงพอแต่ละวันให้สม่ำเสมอ การออกกำลังกาย สามารถทำได้ทุกสถานที่ แม้แต่ที่ทำงานในชีวิตประจำวัน
สุขภาวะทางจิต	พบแนวทางว่า ผู้ที่มีสมาธิตั้งมั่นนั้น เพราะจิตใจเป็นสภาวะของอารมณ์ เช่น อารมณ์แจ่มใส ปลอดภัย ไม่มีความกังวล ปัจจัยสำคัญ คือ การจัดการกับความเครียด การดูแลไม่ให้เกิดภาวะวิกฤตทางอารมณ์ และควรมีการฝึกฝนอบรมทำจิตภาวนา เป็นประจำ
สุขภาวะทางสังคม	ผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ความเห็น เรื่องแนวทางของแวดวงสังคม เป็นความผาสุกของครอบครัวและชุมชน โดยการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สามารถให้การดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทรเสมอภาค มีความยุติธรรม และมีระบบบริการที่ดีอย่างทั่วถึง แต่ปัจจุบันนี้ เราทำนออยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ อะไรก็ต้องรีบเร่ง นี่คือ ภาวะสังคมและครอบครัว
สุขภาวะทางปัญญา	ผู้ทรงคุณวุฒิ หลายท่านมองแนวทางหลายๆด้าน ว่า วัดเป็นศูนย์รวมด้านจิตใจ ด้านการศึกษา ด้านพยาบาล บุคคลมีความรู้เฉลียวฉลาด รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นภูมิคุ้มกันทางสังคม สามารถใช้ปัญญา และความรู้ประกอบสัมมาอาชีพ ประสบความสำเร็จในชีวิต

สรุป นำเสนอแนวทาง และข้อเสนอแนะในการบริหารงานวัด ที่เหมาะสมดั่งงามในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ควรต้องมีองค์ประกอบ สำคัญที่ผู้บริหารวัดควรคำนึง เพื่อให้การบริหารงานประสบความสำเร็จประกอบไปด้วย คน เงิน วัสดุ (วัตถุดิบ) การจัดการ การพัฒนาวัดที่มีองค์ประกอบสำคัญ เพื่อพิจารณา กำหนดเป้าหมายของการบริหารการพัฒนาวัด ว่าจะมีทิศทางอย่างไร จุดประสงค์อะไร แต่ต่อมามีการพัฒนากระบวนการบริหารงาน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการแข่งขันสูงจึงมีการสร้างระบบการบริหารงานที่เน้นคนมากยิ่งขึ้น การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน การบริหารวัด ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งกาย และจิตใจทางปัญญาและทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล การพัฒนาคน ให้เป็นผู้มีคุณภาพ ที่สำคัญที่สุดก็คือ การปลูกฝังให้คนเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม วิธีการหนึ่งที่น่าจะให้ผลดีในการปลูกฝังและพัฒนาการมีคุณธรรมจริยธรรม ก็โดยใช้หลักไตรสิกขา เนื่องจากไตรสิกขาเป็นระบบและเป็นกระบวนการในการฝึกฝน อบรม ฝึกหัดเพื่อพัฒนาคนใน ๓ ด้าน คือ พัฒนา ด้านพฤติกรรม เรียกว่า ศีล พัฒนา ด้านจิตใจ เรียกว่า สมาธิ และการพัฒนา ด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญา ทั้งนี้ก็เพื่อให้บุคลากรมีการดำเนินงานไปในวิถีที่ถูกต้องดั่งงาม ที่ปรากฏให้ครอบครัวโดยนำเพิ่มเติมความแบบวิถีอย่างสังคมไทยว่า สุขภาพดี เป็นมงคลชีวิต โดยเฉพาะการพยายามให้เกิดขึ้นกับประชาชน คือ มีศีล บริสุทธิ์ “สะอาด” ต้องมีสมาธิตั้งมั่น “สงบ” ต้องมีปัญญาความรอบรู้เท่าทันในสังขาร “สว่าง” เรียกว่า ไตรสิกขา

๔.๔ ผลวิเคราะห์ แบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก

การวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” โดยผู้วิจัยได้กำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จากผู้ที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับสาระสำคัญ ๒ ด้าน ดังนี้

๔.๔.๑ การบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหารด้วย M'^๕๔ คน (Man)

การได้มาซึ่งบุคลากร (คน) ใน “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” ผู้บริหาร ดำเนินงานด้านบุคลากร ตั้งแต่การสรรหา คัดเลือกและบรรจุบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมให้ปฏิบัติงานในองค์การ พร้อมทั้งการพัฒนา อารงรักษาให้สมาชิกที่ปฏิบัติงานในวัดได้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ มีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดีในการทำงาน และยังรวมไปถึงการแสวงหาวิธีการที่ทำให้สมาชิกในองค์การ ที่ต้องพ้นจากการทำงานด้วยเหตุทุพพลภาพ เกษียณอายุหรือเหตุอื่นใดในงาน ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข^๖ ปัจจัยที่สำคัญต่อการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ การมีกำลังคนในจำนวนเพียงพอ สอดคล้องกับการปริมาณงาน และมีคุณภาพจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการคัดสรรหาบุคลากร ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีความทุ่มเทที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จ และจงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ที่สัมภาษณ์หลายท่านกล่าวว่า การบริหารการพัฒนาวัด ต้องมีคัดเลือกบุคลากร (คน) โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของงาน^๗ นอกจากนี้ยังต้องมีการอบรมบุคลากร ให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธีด้วย^๘ การคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุด^๙ วิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับบุคลากร (คน)^{๑๐} ต้องควบคู่กับการพิจารณาโดยหลักและเหตุผลอย่างเป็นธรรม^{๑๑} การประสานความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงาน ฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำ^{๑๒} กับบุคลากร (คน) ที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงาน^{๑๓} การควบคุมดูแลต้องอาศัยบุคลากร (ไวยาวัจกร) น่าจะมองหาบุคคลที่ดีมีความรู้ และมีจิตอาสาเข้ามาทำงาน^{๑๔} คนก็ยังสามารถนำพาวัดไปสู่ความสำเร็จและความล้มเหลวได้เช่นกัน^{๑๕} การเข้าวัด การ

^๕ ธีัญญา ผลอนันต์, การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล แนวทางสร้างความพึงพอใจแก่พนักงาน, (กรุงเทพมหานคร : อินโนกราฟฟิกส์, ๒๕๔๖).

^๖ สัมภาษณ์ ทวย ชายสมุทร, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^๗ สัมภาษณ์ แหม่ม พรากเพียร, ประธานชุมชนบ้านห้วยโป่ง, ตำบลห้วยโป่ง อำเภอมะเมือง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^๘ สัมภาษณ์ บันลูน มงคลรัตน์, ประธานกลุ่มจิตอาสา, ตำบลพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^๙ สัมภาษณ์ ประจวบ เรืองปริตรมย์, คริวอาหาร (พื้นบ้าน) พลาพิซซิ่งปาร์ค, ตำบลพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๐} สัมภาษณ์ มาลัย อินทร์อยู่, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๑} สัมภาษณ์ กมล เนตรภักดี, ไวยาวัจกรวัดพลลา และอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลลาตำบลพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒} สัมภาษณ์ สมพร ภูมมาลา, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๓} สัมภาษณ์ ประสงค์ บุญลคร, ประธานชุมชนบ้านพลลา, ตำบลพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐.

รับผิดชอบหน้าที่ในการงานไม่มีใครๆ ที่จะทำงานร่วมกับคนที่มึนใจไม่บริสุทธิ์ ไม่ว่าจะเป็เพียงคนเดียวหรือคนหมู่มาก^{๑๑} เราต่างต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันเพื่อให้ผลลัพธ์ของงานเป็นไปตามเป้าหมายที่ได้วางไว้^{๑๒} ดังนั้น หากคนหนึ่งเดินเร็วอีกคนหนึ่งเดินช้า นั่นหมายถึงเราอาจต้องการพัฒนา^{๑๓} ในอดีต การบริหารการพัฒนาต่างๆอาจใช้เวลาถึงหลายๆปี ในการพัฒนาให้เกิดขึ้นใหม่เพื่อมาทดแทนของเดิมที่ใช้อยู่^{๑๔} แต่ในปัจจุบัน การบริหารการพัฒนาใหม่ๆ อาจมีอายุเพียงหนึ่งเดือนและในอนาคตอาจมีวิทยาการใหม่ๆเกิดขึ้นเกือบทุกสัปดาห์ ก็เป็นไปได้^{๑๕} และการพัฒนาวัด ต้องเตรียมพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นก็จะเกิดช่องว่างที่กว้างขึ้นเรื่อยๆจนไม่สามารถปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับสิ่งต่างๆรอบตัวได้^{๑๖} การพัฒนาวัด หลักความหมายคือ ฝ่ายบริหารควรสร้างความรู้สึกในเรื่องความมั่นคงในการทำหน้าที่และรักษาบุคลากร ที่มีคุณภาพไว้กับวัดเพื่อสร้างศรัทธาจากภายนอก^{๑๗} หลักความคิดริเริ่มเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานได้มีความคิดริเริ่ม^{๑๘} สร้างสรรค์ และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของวัด^{๑๙}

ดังนั้น การบริหารการพัฒนาวัด ยังต้องมีหลักความสามัคคี ของหมู่คณะการทำงาน ส่งเสริมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ของบุคลากร ด้วยการทำงานเป็นทีม และมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันเพื่อให้เกิดเอกภาพทั้งภายในและภายนอก

เงิน (Money)

การบริหารการพัฒนาวัดด้วย “เงิน” วัดไทยในพระพุทธศาสนามีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยวัดจะมีความผูกพันกับคนในชุมชน เป็นที่พึ่งทางจิตใจ พุทธศาสนิกชนมีส่วนช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่ว่าจะเป็นการทำพิธีกรรมทางศาสนา การศึกษาเล่าเรียนรวมถึงการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับประชาชนในชุมชน พุทธศาสนิกชนก็มีส่วนช่วยในการทำนุบำรุงวัด ด้วยการบริจาคทั้งในรูปที่เป็นเงิน สิ่งของ และเวลาในการทำงานอาสาต่างๆร่วมกับวัด โดยที่กิจกรรมที่เกิดขึ้นเหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับการได้มา และการใช้ไปของเงินที่

^{๑๑}สัมภาษณ์ สมทรง แถวโชติ, กำนันตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒}สัมภาษณ์ นพพร หล้าเจริญ, กำนันตำบลแม่น้ำคู่ อำเภอบลวกลงแดง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๓}สัมภาษณ์ สุนทร กษัตริย์, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๔}สัมภาษณ์ กัญญา สายสุด, ครูการศึกษาชานนกรระบบ (กศน.), วัดพลา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๕}สัมภาษณ์ พรศินี ชุมพลภักดี, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๖}สัมภาษณ์ อัญชิสา ศิริเลิศ, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๗}สัมภาษณ์ ปรีดา เป็นธรรม, แพทย์ประจำตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๘}สัมภาษณ์ วิเชษฐ์ หมายมั่น, ประธานประมงเรือเล็กบ้านพลา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๙}สัมภาษณ์ ภรณ์กานต์ จินดาทิพย์, ประธานกลุ่มแม่บ้านพลาสามัคคี (ผลิตภัณฑ์สมุนไพร), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๐}สัมภาษณ์ ภูษณิศา จันทร์ส่งแสง, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔, และอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ เมื่อพิจารณาความสำคัญทางเศรษฐกิจ วัดเป็นองค์กรทางศาสนาที่ถือเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไรหรือองค์กรที่ดำเนินงานโดยไม่หวังผลกำไร^{๒๐} ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า การบริหารเงินของวัดที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการได้มาและใช้ไปของเงิน^{๒๑} โดยทั่วไปแล้วการบริหารการเงิน วัดทุกประเภทควรต้องมีการดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักการบริหารการเงินที่ถูกต้อง เพื่อให้บรรลุต่อเป้าหมาย^{๒๒} และในการบริหารการเงินโดยทั่วไปแล้ว วัดจะมีเป้าหมายหลักในการสร้างความมั่นคงให้แก่ ศาสนสถาน^{๒๓} แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ต้องคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนวัดอย่างเดียว โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังนั้น การบริหารการพัฒนาวัด ทุกประเภทต้องยึดหลักการบริหารกิจการที่ดี ดำเนินกิจการและการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับหลักไตรสิกขา^{๒๔} แหล่งที่มาของเงินโดยทั่วไปในการบริหารพัฒนาวัด โดยหลักทั่วไปเงินที่ได้มาจากการสนับสนุนหรือจากเงินบริจาค^{๒๕} ในรูปแบบของแหล่งที่มาของเงินมีความแตกต่างกับองค์กรธุรกิจ^{๒๖} การบริหารการเงินของวัด ที่เกี่ยวข้องกับการหารายได้และการควบคุม ค่าใช้จ่าย โดยผลต่างระหว่างรายได้และค่าใช้จ่ายจะเป็นส่วนเพิ่มให้ทุนของกิจการมีความเข้มแข็ง^{๒๗} ผู้ให้ข้อมูลบางท่านกล่าวว่า วัดควรจัดทำระบบบัญชี และงบประมาณเป็นแบบมาตรฐาน ซึ่งสามารถตรวจสอบระบบบัญชี ได้อย่างมีระบบในการบริหารงานวัด^{๒๘} ควรมีการจัดทำบัญชีทรัพย์สินของวัด และศาสนสถานทั้งอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ เพื่อความสะดวกในการบำรุงรักษาและซ่อมแซม^{๒๙} การบูรณปฏิสังขรณ์หรือการซ่อมแซมใหญ่ๆ จำต้องมีแผนล่วงหน้าของงบประมาณในการซ่อมแซมต่างๆ จากการซ่อมแซมเล็กๆน้อยๆที่สามารถทำ

^{๒๐} จากข้อมูลตัวชี้วัด (KPI) ตามคำรับรองการปฏิบัติราชการของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๔ พบว่ามีการ **รายงานข้อมูลวัดที่มีการรายงานทางการเงินตามมาตรฐานที่กำหนด**, (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๑-๑๒.

^{๒๑} สัมภาษณ์ แหยม พรากเพียร, ประธานชุมชนบ้านห้วยโป่ง, ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นพพร หล้าเจริญ, กำนันตำบลแม่น้ำคู อำเภอลวกแดง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๓} สัมภาษณ์ สมทรง แก้วโชติ, กำนันตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๔} สัมภาษณ์ ภูษณิศ จันทรสังแสง, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๕} สัมภาษณ์ สุกงกช วัฒนศรี, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๖} สัมภาษณ์ มาลัย อินทร์อยู่, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๗} สัมภาษณ์ บันลูน มงคลรัตน์, ประธานกลุ่มจิตอาสา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๘} สัมภาษณ์ สมพร ภูมมาลา, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๙} สัมภาษณ์ ประจวบ เรืองปรีดามรย์, คริวอาหาร (พื้นบ้าน) พลาพิซซิงปาร์ค, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๐} สัมภาษณ์ ทวย ชายสมุทร, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

ได้ทันที ตามวงเงินค่าใช้จ่ายประจำปี ที่ทางวัดได้อนุมัติไว้แล้ว^{๓๑} โดยมีการจัดทำงบแสดงรายรับ-รายจ่ายประจำปี เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์ การบริหารงาน รวมทั้งใช้ในการประมาณการสำหรับรายรับ-รายจ่ายของปีถัดไปเพื่อเป็นประโยชน์การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย การใช้จ่ายอย่างมีระบบมีการชี้แจงให้ญาติโยมผู้เกี่ยวข้อง^{๓๒} มีความเข้าใจถึงค่าใช้จ่ายการใช้เงินที่แตกต่างกันตามความเร่งด่วนเป็นลำดับชั้นการนำข้อมูลเหล่านี้มาประมวลถึงลักษณะต่างๆ^{๓๓} การจัดทำนิติกรรมให้ถูกต้องตามแบบของกฎหมายที่สำคัญคือต้องดูแลทรัพย์สินนั้นเสมอๆ และป้องกันไม่ให้เกิดการใช้ทรัพย์สินผิดประเภทจากที่แจ้งไว้หรือผิดกฎหมายหรือผิดศีลธรรมอันดี^{๓๔} ผู้ให้ข้อมูลบางท่านกล่าวว่า การบริหารการพัฒนาวัด ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญกับบุคคลอื่น^{๓๕} ผู้บริหารวัดต้องติดตาม เรื่องการเสียหายโรงเรือนซึ่งวัดในฐานะผู้ถือกรรมสิทธิ์^{๓๖} เพื่อมิให้เกิดความเสียหายในกรณีเกิดเหตุสุดวิสัยขึ้นด้วย นอกจากนี้ยังรวมถึงรายได้จากการให้บริการสถานที่สำหรับประชาชนหรือหน่วยงานต่างๆ^{๓๗} รายได้จากการตั้งซุ้มจำหน่าย สินค้าของวัด เช่น ดอกไม้ ธูปเทียนทอง วัดอุ้มงคล โดยมีเจ้าหน้าที่ของวัดเป็นผู้จำหน่ายและจัดทำ^{๓๘} ซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการได้กล่าวว่าการเงิน การจัดตั้งธุรกิจเป็นปัจจัยในการจัดการด้านการลงทุน และเครดิต โดยเงินทุนจะทำให้ได้มาซึ่งเครื่องมือ ขั้นตอนที่น่ามาใช้จ่ายในการบริหารงาน ในเรื่องต่างๆ^{๓๙}

ดังนั้น เงินจะได้มาและเสียไป คือ วัดที่จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีเขตพุทธาวาส สังฆาวาสที่สวยงามคือ สะอาด สงบและสว่าง การจัดให้วัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวจะมีความสำคัญ ก่อให้เกิดรายได้จากเงินบริจาคหรือค่าบริการ ถือได้ว่าเป็นการประชาสัมพันธ์ให้วัดเป็นที่รู้จัก บูรณปฏิสังขรณ์ในการใช้งบประมาณในการดำเนินการด้วยความโปร่งใสและสุจริต และซื่อสัตย์

วัสดุสิ่งของ (Materials)

^{๓๑} สัมภาษณ์ วิเชษฐ์ หมายมั่น, ประธานประมงเรือเล็กบ้านปลา, ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๒} สัมภาษณ์ กัญญา สายสุด, ครูการศึกษาอนุบาล (กศน.) วัดปลา, ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๓} สัมภาษณ์ พรศินี ชุมพลภักดี, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ, ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๔} สัมภาษณ์ ปรีดา เป็นธรรม, แพทย์ประจำตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๕} สัมภาษณ์ กรรณิการ์ จินดาทิพย์ ประธานกลุ่มแม่บ้านปลาสามัคคี (ผลิตภัณฑ์สมุนไพร) ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๖} สัมภาษณ์ อัญชิสรา ศิริเลิศ, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ, ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๗} สัมภาษณ์ กมล เนตรภักดี ไวยาวัจกรวัดปลา และอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลปลาทำปลาทำอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๘} สัมภาษณ์ ประสงค์ บุญลคร, ประธานชุมชนบ้านปลา ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๙} วิชัย โถสุวรรณจินดา, **ครบเครื่องเรื่องบริหารธุรกิจขนาดย่อม**, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น), ๒๕๔๖), หน้า ๙๗.

การบริหารการพัฒนาวัด “ด้านวัสดุสิ่งของ” สิ่งที่น่านำมาใช้ทำสิ่งต่างๆ ที่อยู่อาศัย และสิ่งก่อสร้างต่างๆ วัสดุอาจได้มาจากธรรมชาติ และมนุษย์สังเคราะห์ขึ้นสิ่งๆ ที่เรานำมาทำเป็นสิ่งของเครื่องใช้ตามต้องการ ผู้คนในยุคแรกใช้วัสดุจากธรรมชาติ^{๔๐} จากการศึกษาสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลายท่านกล่าวว่า วัสดุสิ่งของถือเป็นปัจจัยที่มีปริมาณ และมูลค่าสูงไม่ต่างไปจากปัจจัยตัวอื่นๆ^{๔๑} ปัจจุบันนี้ วัดทุกระดับในเขตปริมณฑลและชนบท มีวัสดุสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ มาก เพื่อให้บริการแก่ชาวบ้าน^{๔๒} เพราะสิ่งของเหล่านี้จะต้องมีการจัดหา มา การหยิบยืมไปใช้ต้องมีวิธีการอย่างรัดกุม^{๔๓} ทั้งในด้านวัสดุอุปกรณ์ การจัดซื้อ การเรียนรู้^{๔๔} และนวัตกรรมที่มีคุณภาพต้องมีระบบการจัดการและบำรุงรักษาที่มีประสิทธิภาพ^{๔๕} วัสดุอาจได้มาจากธรรมชาติ และมนุษย์สังเคราะห์ขึ้นมา^{๔๖} มนุษย์เริ่มรู้วิธีการสร้างวัสดุใหม่ๆ ขึ้นมาเป็นสื่อการผลิตสิ่งต่างๆ^{๔๗} ที่ได้จากธรรมชาติหรือมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นซึ่งอาจนำมาใช้ประโยชน์ได้^{๔๘} ส่วนทรัพยากรธรรมชาติ ที่เป็นวัสดุสิ่งของ เกี่ยวข้องกับการจัดการเป็นเรื่องของการผสมผสาน^{๔๙} การจัดหาวัสดุสิ่งของ ที่ชาวบ้านรวบรวมนำมา ร่วมงานบุญ^{๕๐} และงานประเพณี วัฒนธรรมกับวัด ตามแรงศรัทธาของประชาชน^{๕๑} วัสดุสิ่งของ ที่ใช้ในเวลานี้ สิ่งของที่ใช้หมดไปหรือใช้แล้ว ต้องรีไซเคิลเป็นรูปเป็นรูปสิ่งอื่น^{๕๒} ดังนั้น วัสดุสิ่งของ ที่นำมาใช้ทำสิ่ง

^{๔๐} จีรวัดน์ แสงสุรินทร์, งานศิลปหัตถกรรมนักเรียน, ครั้งที่ ๖๔, (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา, ขอนแก่น เขต ๔, ๒๕๕๗).

^{๔๑} สัมภาษณ์ ประจวบ เรืองปรีดามรย์, คริวอาหาร (พื้นบ้าน) ปลาพิซซิงปาร์ค, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๒} สัมภาษณ์ บันลูน มงคลรัตน์, ประธานกลุ่มจิตอาสา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๓} สัมภาษณ์ ทวาย ชายสมุทร, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๔} สัมภาษณ์ อัญชิสา ศิริเลิศ, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๕} สัมภาษณ์ ประสงค์ บุญลคร, ประธานชุมชนบ้านพลา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๖} สัมภาษณ์ กัญญา สายสุด, ครูการศึกษาอนุบาล (กศน.) วัดพลา, อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๗} สัมภาษณ์ ปรีดา เป็นธรรม, แพทย์ประจำตำบลพลา, อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๘} สัมภาษณ์ แหยม พรากเพียร, ประธานชุมชนบ้านห้วยโป่ง ตำบลห้วยโป่ง อำเภอมะเมือง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๙} สัมภาษณ์ ภูษณิศา จันทร์ส่งแสง, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๐} สัมภาษณ์ นพพร หล้าเจริญ, กำนันตำบลแม่น้ำคู้ อำเภอลวกแดง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๑} สัมภาษณ์ สมทรง แถวโชติ, กำนันตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๙).

^{๕๒} สัมภาษณ์ สุปงกช วัฒนศรี, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

ต่างๆ แม้ที่อยู่อาศัย^{๕๓} ผู้ให้ข้อมูลบางท่านกล่าวว่า วัสดุที่ได้มาจากการบริจาค อาจเป็นวัสดุก่อสร้าง วัสดุสื่อสารควรแก่การเก็บรักษาต้องทำอย่างรอบคอบ^{๕๔} การใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ดีมีคุณภาพเป็นไปอย่างเหมาะสม แต่ละวัด^{๕๕} วัด (พลา) ยังขาดวัสดุ การสื่อสาร และเรื่องการเรียนรู้ด้านสุขภาวะ^{๕๖} การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางด้านสุขภาวะ เพื่อให้เกิดคุณค่าตรงกับความต้องการของผู้วิจัย การเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน^{๕๗} การจัดหาวัสดุอุปกรณ์จะทำให้เกิดการจัดสรรทรัพยากร เช่น บุคลากร (คน) เงิน (งบประมาณ) อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การพัฒนา^{๕๘}

ดังนั้น ทรัพยากรหรือวัสดุ (Material) การบริหารจำเป็นต้องมีวัสดุอุปกรณ์หรือทรัพยากรในการบริหาร หากองค์กร (วัด) หรือหน่วยงานต่างๆ ขาดวัสดุสิ่งของหรือทรัพยากรในการบริหารแล้วก็จะยอมจะเป็นอุปสรรคหรือก็ให้เกิดปัญหาในการบริหารงาน ทรัพยากรทางการบริหาร (Management resources) อันได้แก่ M^{๕๙} คือ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ ถูกนำเข้าไปในระบบเพื่อการประมวผลหรือการบริการที่เติบโต และพัฒนาก้าวหน้าต่อไปจนบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ และเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการนำทรัพยากรธรรมชาติ ร่วมงานบุญงานประเพณีวัฒนธรรม เพื่อให้ความสามัคคีและฝึกอบรมหัดทำให้บุคลากรรุ่นลูกหลานสืบต่อไป

การจัดการ (Management)

การบริหารการพัฒนาวัด “ด้านการจัดการ” การจัดการ คือ การทำให้กลุ่มบุคคลในองค์กรของวัดเข้ามาทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันของวัด การจัดการประกอบด้วย การวางแผน การจัดการองค์กรวัด การสรรบุคลากร การนำหรือการสั่งการ และการควบคุมองค์กรหรือความพยายามที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน การจัดการทรัพยากรประกอบด้วย การใช้งาน และการจัดวางทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรการเงิน ทรัพยากรเทคโนโลยี และทรัพยากรธรรมชาติ^{๕๕} จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า การจัดการ ในระบบของวัดจะต้องมีการวางแผน เพื่อวัดต้องการเปลี่ยนแปลงในอนาคต^{๖๐} การวางแผน

^{๕๓} สัมภาษณ์ มาลัย อินทร์อยู่ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๔} สัมภาษณ์ สมพร ภูมมาลา, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๕} สัมภาษณ์ กรรณิการ์ จินดาทิพย์, ประธานกลุ่มแม่บ้านพลาสามัคคี (ผลิตภัณฑ์สมุนไพร), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๖} สัมภาษณ์ วิเชษฐ์ หมายมั่น, ประธานประมงเรือเล็กบ้านพลา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๗} สัมภาษณ์ กมล เนตรภักดี, ไวยาวัจกรวัดพลาและอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลาตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๘} สัมภาษณ์ พรศินี ชุมพลภักดี, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๙} รศ.ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, **การบริหารการตลาดยุคใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธีระฟิล์ม และโซเท็กซ์ จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๑๘-๑๙.

^{๖๐} สัมภาษณ์ แหม่ม พรากเพียร, ประธานชุมชนบ้านห้วยโป่ง ตำบลห้วยโป่ง อำเภอมือง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

เป็นสะพานเชื่อมระหว่างเหตุการณ์ปัจจุบันและอนาคต^{๖๑} เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ^{๖๒} กระบวนการวางแผนจะต้องประกอบด้วยผู้บริหาร และบุคลากรภายในวัด^{๖๓} เพื่อกำหนดข้อดีจากโอกาสภายนอก^{๖๔} และทำให้เกิดผลกระทบจากอุปสรรคภายในต่ำสุด^{๖๕} บางท่านผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า วัดที่บริหารพัฒนา ประสบความสำเร็จจะต้องควบคุมอนาคตของบุคลากรปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่มอบหมาย^{๖๖} การตัดสินใจ ถือเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผน การปรับตัวการเปลี่ยนแปลง เป็นสิ่งจำเป็น^{๖๗} จุดมุ่งหมายของการจัดการหรือการบริหารวัด คือ การใช้ความสำคัญของอำนาจหน้าที่^{๖๘} การกำหนดลักษณะเฉพาะของงาน โดยการแบ่งงานและการมอบอำนาจหน้าที่^{๖๙} และคุณสมบัติของงาน เหล่านี้มีความชัดเจนสำหรับผู้บริหาร และบุคลากร ซึ่งต้องการทราบลักษณะของงาน^{๗๐} ดังนั้น โครงสร้างของวัดจะต้องระบุถึงวิธีการใช้ทรัพยากร วิธีการซึ่งมีวัตถุประสงค์และเป้าหมาย^{๗๑} หลายท่านให้ข้อคิดว่า เป้าหมายอาจจะแตกต่างจากการบริหารทั่วไปของการจัดการ^{๗๒} ฉะนั้นการบริหารการพัฒนาวัด จะต้องมีการนำหรือการสั่งการ นำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย^{๗๓} การควบคุม การใช้ทรัพยากรต่างๆ ถือว่าเป็นกระบวนการ

^{๖๑} สัมภาษณ์ นพพร หล้าเจริญ, กำนันตำบลแม่ น้ำคู้ อำเภอลพบุรี จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๖๒} สัมภาษณ์ สมทรง แฉวโชติ, กำนันตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๖๓} สัมภาษณ์ ประจวบ เรืองปรีดามรย์, คริวอาหาร (พื้นบ้าน) ปลาพิซซิ่งปาร์ค, ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๖๔} สัมภาษณ์ สมพร ภูมมาลา, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๖๕} สัมภาษณ์ สุนงกษ วัฒนศรี, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๖๖} สัมภาษณ์ บันลูน มงคลรัตน์, ประธานจิตอาสา, ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๖๗} สัมภาษณ์, มาลัย อินทร์อยู่, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๖๘} สัมภาษณ์, ทวย ชายสมุทร, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๖๙} สัมภาษณ์ กัญญา สายสุด, ครูการศึกษาออกระบบ (กคน.) วัดปลา, ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๗๐} สัมภาษณ์ ปรีดา เป็นธรรม, แพทย์ประจำตำบลปลา, อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๗๑} สัมภาษณ์ อัญชิสา ศิริเลิศ, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ, ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๗๒} สัมภาษณ์ ประสงค์ บุญลคร, ประธานชุมชนบ้านปลา, ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๗๓} สัมภาษณ์ กรรณิการ์ จินดาทิพย์, ประธานกลุ่มแม่บ้านปลาสามัคคี (ผลิตภัณฑ์สมุนไพร), ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

ตรวจสอบ และประเมินการปฏิบัติงานในกิจกรรมต่างๆของบุคลากร^{๑๔} ต้องดำเนินไปในทิศทางอันสุ
 เป้าหมายอย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์หลักของวัด^{๑๕} การจะบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ จึงต้องอาศัยพื้นฐาน
 ของการจัดการ^{๑๖} อีกหลายท่านกล่าวว่า วัดที่ประสบความล้มเหลวอาจเกิดจากการขาดการควบคุมหรือมี
 การควบคุมที่ไร้ประสิทธิภาพ และวัดหลายแห่งเกิดจากความไม่ใส่ใจในเรื่องของการควบคุม ปล่อยละเลย
 เพิกเฉยหรือในทางกลับกันคือมีการควบคุมมากจนเกิดความผิดพลาดของแต่ละวัดนั่นเอง^{๑๗}

ดังนั้น จากผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวถึงหลักการจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับ
 นักวิชาการที่ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเป็นกระบวนการ ในการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร
 โดยการทำหน้าที่หลัก ๔ ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์กร การชี้นำและการควบคุมองค์กร

สรุป “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” “คน” คน
 เป็นบุคลากรซึ่งมีความพร้อม มีความจริงใจ และสามารถหาวิเคราะห์งาน การสรรหา การคัดเลือก การ
 ประเมินผล การฝึกอบรม มาพัฒนาด้านเงิน โดยมีการคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ครบถ้วน และตอบสนอง
 อย่างเหมาะสม เพื่อลดความเสี่ยงในการดำเนินงาน และนำไปสู่ความยั่งยืน การบริหารการเงินจะเกี่ยวข้อง
 กับกิจกรรมหลัก ๓ กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมลงทุน กิจกรรมจัดหาเงิน และกิจกรรมดำเนินงาน “ด้านวัสดุ
 สิ่งของ” วัสดุสิ่งของเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง วัสดุสิ่งของที่เป็นทรัพยากรที่เป็นปัจจัยพื้นฐานเช่นเดียวกัน ต้องมีการ
 จัดหาวัสดุสิ่งของตามความต้องการของโครงการ และมีประสิทธิภาพเพื่อใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิด
 ประโยชน์สูงสุด “การจัดการ” คือ การทำให้กลุ่มบุคคลในองค์กรเข้ามาทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์
 ร่วมกันขององค์กร (วัด) การจัดการประกอบด้วย การวางแผน การจัดการองค์กร การสรรหาบุคลากร การ
 นำหรือการสั่งการ และการควบคุมหรือความพยายามที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน วิธีการหนึ่งที่น่าจะให้ผลดี
 ในการปลูกฝังและพัฒนาการให้มีคุณธรรมจริยธรรม ก็โดยใช้หลักไตรสิกขา เนื่องจากไตรสิกขาเป็นระบบ
 และเป็นกระบวนการในการฝึกฝน อบรม ฝึกหัดเพื่อพัฒนาคนใน ๓ ด้าน คือ พัฒนา ด้านพฤติกรรม เรียกว่า
 ศีล พัฒนา ด้านจิตใจ เรียกว่า สมาธิ พัฒนา ด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญา สามารถสร้างคุณค่าของระบบการ
 บริหารการพัฒนาทางวัด ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้

^{๑๔} สัมภาษณ์ วิเชษฐ์ หมายมั่น, ประธานประมงคลองเรือเล็กบ้านปลา, ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง,
 ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๕} สัมภาษณ์ พรศินี ชุมพลภักดิ์, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ, ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๖} สัมภาษณ์ ภูษณิศ จันทรสังแสง, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง,
 ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๗} สัมภาษณ์ กมล เนตรภักดิ์, ไวยาวัจกรวัดปลาและ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง
 จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

๔.๔.๒ ด้านสุขภาพของประชาชน

การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน กิจกรรมทุกชนิด รวมถึงปฏิริยาต่างๆที่บุคคลแสดงออกทั้งภายใน และภายนอกซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของท่านผู้รู้ต่างๆในสุขภาพผู้วิจัยได้ประมวลคำสัมภาษณ์ มานำเสนอเป็นลำดับ ดังนี้

ด้านสุขภาพทางกาย

การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน “ด้านสุขภาพทางกาย” สภาวะของร่างกายที่มีความสมบูรณ์ แข็งแรง เจริญเติบโตอย่างปกติ ระบบต่างๆ ของร่างกายสามารถทำงานได้เป็นปกติ และมีประสิทธิภาพ ร่างกายมีความต้านทานโรคได้ดี ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และความทุกข์ทรมาน^{๑๘} จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า การที่มีสุขภาพทางกายดี การดำเนินชีวิตพอเพียง^{๑๙} ไม่เจ็บป่วยด้วยโรคภัยใดๆ ตลอดจนอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี คือ ปราศจากมลภาวะ^{๒๐} แต่มันก็มีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมอื่นๆอีกมากมาย^{๒๑} ในปัจจุบันนี้เป็นยุคแห่งความล้มเหลว^{๒๒} โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับชนชั้นกลาง พุดให้ชัดก็คือเป็นยุคบริโภคนิยม^{๒๓} การที่ประชาชนจะมีสุขภาพกายที่สมดุลกับการดำเนินชีวิต ไม่ใช่เรื่องง่ายเสียแล้ว^{๒๔} ปัจจุบันเราสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล คือ บริโภคมากและออกกำลังกายน้อยเกินไป^{๒๕} เนื่องจากทุกวันนี้มีคนเสียชีวิตเพราะโรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง^{๒๖} ซึ่งเป็นโรคที่ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการอยู่อย่างสบายเกินไป^{๒๗} หลายท่านให้ข้อคิดว่า ทุกวันนี้ต้องอยู่พอดีกินพอดี เพราะถ้าอยู่ดีกินดีก็จะหลงเอย คือ อ้วนแล้วก็เจ็บป่วยง่าย^{๒๘} จะเห็นได้ว่าแม้ว่าสุขภาพทางกายซึ่งดูเหมือนว่าเป็นเรื่อง

^{๑๘} พระไพศาล วิสาโล, เจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต, คณะกรรมการประจำสถาบันวิจัย และพัฒนา มข., (จังหวัดชัยภูมิ, ๒๕๕๒).

^{๑๙} สัมภาษณ์ สิบงกช วัฒนศรี, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๐} สัมภาษณ์ อัญชิสา ศิริเลิศ, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๑} สัมภาษณ์ ประสงค์ บุญนคร, ประธานชุมชนบ้านพลา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๒} สัมภาษณ์ มาลัย อินทร์อยู่, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๓} สัมภาษณ์ แหม่ม พรากเพียร, ประธานชุมชนบ้านห้วยโป่ง, ตำบลห้วยโป่ง อำเภอมืองระยอง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นพพร หล้าเจริญ, กำนันตำบลแม่น้ำคู้ อำเภอลวกแดง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๕} สัมภาษณ์ กัญญา สายสุด, ครูการศึกษาอกระบบ (กศน.) วัดพลา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๖} สัมภาษณ์ สมทรง แฉวโชติ, กำนันตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๗} สัมภาษณ์ ปรีดา เป็นธรรม, แพทย์ประจำตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๒๘} สัมภาษณ์ ภูษณิศา จันทร์ส่งแสง, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

พื้นฐาน^{๘๘} สังคมไทยก็มีปัญหาอันเนื่องมาจากการบริโภคเกิน และการถือเอาความสะดวกสบายเป็นเกณฑ์^{๘๙} นโยบายสาธารณสุขสุข ซึ่งสัมพันธ์กับสุขภาวะโดยตรง ก็เป็นเรื่องสุขภาวะทางกาย ปัจจุบันนี้คนตายด้วยโรคขาดอาหารมีน้อยลง แต่ว่าคนที่ตายเพราะโรคภัยไข้เจ็บมากขึ้น^{๙๐} นอกจากนั้น ยังมีปัญหาหามลภาวะที่เกิดจากการที่เราใช้สิ่งแวดลอม และใช้ทรัพยากรมากเกินไป^{๙๑} การดูแลส่งเสริมสุขภาพ เพื่อให้สุขภาพแข็งแรง หลีกเลียงจากสิ่งเสพติดที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ^{๙๒} การเฝ้าระวังดูแลสุขภาพตนเอง ให้มีสุขภาพแข็งแรงอยู่เสมอจะต้องปฏิบัติกิจกรรม (การบริโภคอาหาร การออกกำลังกาย การหลีกเลี่ยงสารเสพติด) อย่างสม่ำเสมอในชีวิตประจำวัน^{๙๓} บางท่านกล่าวว่า การรักษาสุขภาพร่างกายของตนเองอยู่ในกฎระเบียบวินัย ทำร่างกายสะอาดเป็นปกติ คือ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย วาจา ใจ และสภาพแวดล้อม^{๙๔} ความผ่อนคลายของจิตใจทำให้เกิดความสบายใจเป็นการป้องกันโรค การป้องกันที่ดีไม่เกิดเจ็บป่วยเป็นโรค เช่น การไปตรวจสุขภาพเป็นประจำ^{๙๕}

ดังนั้น หากชุมชนใด ประชาชนมีสุขภาพสมบูรณ์ และอยู่ในกฎระเบียบของวินัย และศีลธรรมก็ถือได้ว่า ชุมชนนั้นมั่นคงสมบูรณ์ เนื่องจากประชาชนสามารถทำงานได้อย่างเต็มความสามารถ มีรายได้ดี มีการศึกษาดี มีความเป็นอยู่ดี ที่กล่าวมาเป็นการคาดหวังของผู้วิจัย แต่ในความเป็นจริงภาวะสุขภาพของบุคคลจะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาในทุกชั้นตอนของชีวิต

ด้านสุขภาวะทางจิต

การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน “ด้านสุขภาวะทางจิต” การที่มีจิตใจปลอดพ้นจากความทุกข์ ไม่เครียด มีอารมณ์ในเชิงบวก เช่น ความเมตตา ความผาสุก ปลอดพ้นจากโรคจิต หรือว่าโรคประสาทหรือความบีบคั้นทางจิตใจ^{๙๖} จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า การสวดมนต์

^{๘๘} สัมภาษณ์ วรรณิการ์ จินดาทิพย์, ประธานกลุ่มแม่บ้านพลาสามัคคี (ผลิตภัณฑ์สมุนไพร) ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๘๙} สัมภาษณ์ บันลูน มงคลรัตน์, ประธานกลุ่มจิตอาสา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๙๐} สัมภาษณ์ กมล เนตรภักดี ไวยาวัจกรวัดพลา และอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๙๑} สัมภาษณ์ ประจวบ เรืองปริตารมย์, ครี้อาหาร (พื้นบ้าน) พลาฟิชซิ่งปาร์ค, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๙๒} สัมภาษณ์ ทนาย ชายสมุทร, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๙๓} สัมภาษณ์ พรศินี ชุมพลภักดี, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๙๔} สัมภาษณ์ วิเชษฐ์ หมายมัน, ประธานประมงเรือเล็กบ้านพลา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๙๕} สัมภาษณ์ สมพร ภูมมาลา, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๙๖} พระไพศาล วิสาโล, เจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต, คณะกรรมการประจำสถาบันวิจัย และพัฒนา มข., จังหวัดชัยภูมิ, ๒๕๕๒).

ไหว้พระ ฝึกปฏิบัติกรรมฐาน เป็นกิจที่นำทำเพื่อระบายความเครียดได้ดี^{๕๔} การปฏิบัติกัมมัฏฐาน ควรตัดบางเรื่องทางโลกภายนอก ถ้าตัดกิเลส ๓ (โลภ โกรธ หลง)^{๕๕} การตัดขาดบางเรื่อง เมื่อเรามาประพฤติปฏิบัติจริงๆ เพื่อปล่อยวาง^{๕๖} แม้แต่ตอนเราปฏิบัติจะพบ และประสบปัญหาอะไรเราใช้จิตภาวนา เป็นความรู้ในการป้องกันจิตและอารมณ์^{๕๗} สภาวะของจิตใจที่มีความสดชื่นแจ่มใส สามารถควบคุมอารมณ์ให้มั่นคงเป็นปกติ^{๕๘} สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ได้ดีสามารถเผชิญกับปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี^{๕๙} หลายท่านกล่าวว่า สุขภาพจิตเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นสำหรับทุกชีวิต การที่จะดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติ ก็คือการทำให้ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ จิตใจมีความสุข^{๖๐} ผู้ที่มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี จะปฏิบัติหน้าที่ประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการทำงานเป็นไปด้วยดีมีประสิทธิภาพ^{๖๑} อีกหลายท่านให้ข้อคิดว่า ปัจจุบันปัญหาความเจ็บป่วยทางจิตมีมากขึ้น คนที่มีปัญหาทางจิตเวลานี้ไม่ต่ำเลย^{๖๒} หลายคนฆ่าตัวตายซึ่งสูงมาก เพราะความเครียด จากสถิติด้านครอบครัว พบว่า ๑ ใน ๔ ของพ่อแม่แยกทางกัน^{๖๓} ปัจจุบันปรากฏว่า ใบสั่งยาในโรงพยาบาลชุมชน เป็นยาเกี่ยวกับการคลายเครียดหรือยาระงับประสาทมีมาก^{๖๔} ผู้ให้สัมภาษณ์หลายท่านกล่าวว่า การใช้สมาธิ (กัมมัฏฐาน) เพื่อทำจิตใจสงบและผ่อนคลาย

^{๕๔} สัมภาษณ์ กมล เนตรภักดี ไวยาวัจกรวัดพลา และอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๕} สัมภาษณ์ ภูษณิศา จันทร์ส่งแสง, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๖} สัมภาษณ์ กรรณิการ์ จินดาทิพย์, ประธานกลุ่มแม่บ้านพลาสามัคคี (ผลิตภัณฑ์สมุนไพร), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๗} สัมภาษณ์ วิเชษฐ์ หมายมัน, ประธานประมงเรือเล็กบ้านพลา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๘} สัมภาษณ์ สุนงกช วัฒนศรี, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๙} สัมภาษณ์ สมพร ภูมมาลา, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๖๐} สัมภาษณ์ ทวาย ชายสมุทร, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๖๑} สัมภาษณ์ บันลูน มงคลรัตน์, ประธานกลุ่มจิตอาสา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๖๒} สัมภาษณ์ กัญญา สายสุด, ครูการศึกษาจากระบบ (กศน.) วัดพลา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๖๓} สัมภาษณ์ อัญชิสรา ศิริเลิศ, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๖๔} สัมภาษณ์ พรศินี ชุมพลภักดี, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

ความเครียดได้^{๑๑๕} การอยู่ในกรอบของศีล อาจมีความเครียดที่ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักบัญญัติ^{๑๑๖} สภาวะของอารมณ์ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัญหาและสถานการณ์^{๑๑๗} สภาพแวดล้อมที่ภายนอกและภายใน^{๑๑๘} การประพฤติปฏิบัติหรือฝึกรูปธรรมสมาธิ (กัมมัฏฐาน) บางครั้งยอมเครียดเป็นธรรมดา เพราะเราไม่ได้ฝึกรูปธรรมมาก่อน^{๑๑๙} ถ้าสุขภาพกาย และสุขภาพจิตของเราผิดปกติหรือไม่สมบูรณ์ เราก็จะมีความทุกข์^{๑๒๐} ดังนั้น การรู้จักบำรุงรักษาส่งเสริมสุขภาพกาย และสุขภาพจิตเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตของทุกคน^{๑๒๑}

ดังนั้น การมีสุขภาพจิตดี เป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม โดยมีความรู้สึกหรือสภาวะทางจิตใจเกี่ยวข้องอยู่ด้วย การมีสุขภาพจิตที่ดี คือ การสามารถใช้กลไกในการปรับตัวที่ถูกต้อง สามารถปรับอารมณ์ความรู้สึกสู่สภาวะสมดุลได้โดยที่ตนเอง และสิ่งแวดล้อมไม่เดือดร้อน

ด้านสุขภาวะทางสังคม

การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน “ด้านสุขภาวะทางสังคม” พบว่า มนุษย์เราเอาเปรียบทรัพยากรธรรมชาติอย่างเกินพอดี เกินจากขอบเขตของวิถีพอเพียง ทั้งหมดนี้ไปโยงไปถึงสังคม จะเห็นได้ว่าเมื่อครอบครัวเริ่มอ่อนแอ ชุมชนก็เริ่มแตกสลาย ทุกวันนี้ เรามีเวลาให้กับคนอีกซีกโลกหนึ่งผ่านอินเทอร์เน็ต แต่ไม่มีเวลาให้แม่แต่กับสมาชิกในครอบครัว ทั้งกับพ่อแม่หรือว่าลูกๆ ที่อยู่ในบ้านเดียวกัน^{๑๒๒} จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า ความสุขจากการอยู่ร่วมกันด้วยดีในทุกระดับ คือ ในครอบครัว ในชุมชน ในที่ทำงาน ในสังคมใหญ่^{๑๒๓} การที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า สังคมโลกการมีสวัสดิภาพที่ราบรื่นกลมกลืนทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนไปจนถึงสังคม^{๑๒๔} การที่เราได้รับการเคารพ ได้รับการเอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีการช่วยเหลือเจือจุนกัน เรียกว่าอยู่ในสภาพแวดล้อมที่อบอุ่น^{๑๒๕} ครอบครัว ชุมชน สังคมเข้มแข็ง

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ ปรีดา เป็นธรรม, แพทย์ประจำตำบลพล, อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ นพพร หล้าเจริญ, กำนันตำบลแม่ น้ำคู้, อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ มาลัย อินทร์อยู่, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ แหม่ม พรากเพียร, ประธานชุมชนบ้านห้วยโป่ง ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์, สมทรง แฉวโชติ, กำนันตำบลปลา, อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ ประจวบ เรืองปรีดามย์, ครีวอาหาร (พื้นบ้าน) พลาพิชชิงปาร์ค, ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ ประสงค์ บุญนคร, ประธานชุมชนบ้านปลา, ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๖} ศ.นพ.ประเวศ วะสี, **สุขภาวะทางสังคม**, นักเขียนหมอชาวบ้าน : นิตยสารหมอชาวบ้าน เล่มที่ ๒๔๔, (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๔๒),

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ แหม่ม พรากเพียร, ประธานชุมชนบ้านห้วยโป่ง ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ สมทรง แฉวโชติ, กำนันตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ กมล เนตรภักดี ไวยาวัจจรวัดปลา และอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

ซึ่งเชื่อมโยงกับสุขภาวะทางจิตด้วย^{๑๒๐} เราสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น อันได้แก่ สมาชิกในครอบครัว เพื่อนฝูง เพื่อนร่วมงานและเพื่อนบ้าน^{๑๒๑} หลายท่านที่ให้ข้อคิดว่า เป็นการแสดงให้เห็นว่า การสนับสนุนของชุมชน สังคม มีส่วนสำคัญในการช่วยให้ร่างกายจิตใจสมบูรณ์^{๑๒๒} แต่ยังมีข้อสงสัยเรื่องการลดผลกระทบของความเครียดที่มีต่อสุขภาวะทางกาย และทางอารมณ์^{๑๒๓} รวมทั้งยังช่วยลดอัตราการเจ็บป่วย และอันตรายด้วย^{๑๒๔} สำหรับพื้นฐานทางสังคมนั้นจะส่งผลกระทบอย่างมาก^{๑๒๕} ต่อพฤติกรรมหรือวิถีการดำรงชีวิตของกลุ่มบุคคล^{๑๒๖} โปรแกรมด้านสุขภาวะทางสังคม อาจรวมถึงการดูแลเด็ก สตรีและผู้สูงอายุ^{๑๒๗} การจัดกลุ่มสนับสนุนด้านสุขภาวะ การจัดโอกาสในการพัฒนาความเป็นผู้นำ^{๑๒๘} ความพยายามในการปรับเปลี่ยน ในด้านสนทนากลุ่มประชุมปรึกษาหารือ^{๑๒๙} หลายๆเรื่องของประเพณีวัฒนธรรม การกีฬา และโปรแกรมการพัฒนาความรู้ความสามารถ^{๑๓๐} สภาพของสุขภาวะทางสังคม ที่เปราะบางผู้คนเริ่มเห็นห่างจากกัน^{๑๓๑} นี่คือจุดเล็กๆ ที่สะท้อนถึง สุขภาวะทางสังคมที่อ่อนแอ^{๑๓๒} ทางด้านการติดต่อสื่อสาร และการมีความ

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ อัญชิสรา ศิริเลิศ, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ กัญญา สายสุด, ครูการศึกษาอนุบาล (กศน.), วัดพลา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ ประสงค์ บุญนคร, ประธานชุมชนบ้านพลา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ มาลัย อินทร์อยู่ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) หมู่ที่ ๖ ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ วรรณิการ์ จินดาทิพย์, ประธานกลุ่มแม่บ้านพลาสามัคคี (ผลิตภัณฑ์สมุนไพร), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ สุกงข วัฒนศรี, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ สมพร ภูมมาลา, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ ทวย ชายสมุทร, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ วิเชษฐ์ หมายมัน, ประธานประมงเรือเล็กบ้านพลา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ นพพร หล้าเจริญ, กำนันตำบลแม่น้ำคู้, อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ ประจวบ เรืองปรีดามย์, ครีวอาหาร (พื้นบ้าน) พลาพืชชิงปาร์ค, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ พรศินี ชุมพลภักดี, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ ปรีดา เป็นธรรม, แพทย์ประจำตำบลพลา, อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

เชื่อมั่นในตนเอง การผสมผสานโปรแกรมด้านสุขภาวะทางสังคม^{๑๓๓} เข้าสู่โครงการส่งเสริมสุขภาพ ในสถานประกอบการ จะช่วยเพิ่มโอกาสในการประสบผลสำเร็จของโครงการได้มาก^{๑๓๔}

ดังนั้น สุขภาพของบุคคลแม้กระทั่งในทางกายนั้น ผูกพันแนบแน่นกับสุขภาวะทางใจ และทางสังคม จิตใจที่แจ่มใส เป็นสุข ไม่เครียด ความสัมพันธ์ที่ราบรื่น ไม่ร้าวฉาน เป็นปัจจัยสำคัญต่อสุขภาพของบุคคล หากมีปัญหาทางจิตใจ และความสัมพันธ์ทางสังคม สังคมก็ไม่สดใส ชีวิตก็ไม่สดใส สุขภาวะทางกาย ทางใจ และทางสังคมต้องอิงอาศัยกันขาดกันไม่ได้ เสมือนปริยัติ ปฏิบัติ และเกิดปฏิเวธ ฉันทิโกฉันทัน

ด้านสุขภาวะทางปัญญา

การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน “ด้านสุขภาวะทางปัญญา” สะท้อนถึง สุขภาวะทางปัญญา นับเป็นเรื่องที่สำคัญมากเป็นรากฐาน และเงื่อนไขสำคัญที่จะส่งผลต่อเนื่องถึงสุขภาวะทางกาย จิต และสังคมโดยรวม ได้กำหนดไว้ว่า สุขภาวะทางปัญญา^{๑๓๕} จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า การรู้ที่รู้รู้เท่าทัน และความเข้าใจอย่างแยกได้ในเหตุผลแห่งความดี ความชั่ว สุขภาวะทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา^{๑๓๖} ซึ่งนำไปสู่ความมีจิตใจอันดีงาม และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตที่ถูกต้องกับสถานะของธรรมชาติสร้างมา ไม่ต้องวิตกกังวน กับสิ่งแวดล้อมรอบๆข้าง^{๑๓๗}

การพัฒนาทุกเวลาก่อให้เกิดสุขภาวะทางปัญญา^{๑๓๘} ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญสู่การพัฒนาสุขภาพองค์รวม^{๑๓๙} การดำเนินโครงการสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญา^{๑๔๐} เพื่อให้เกิดความพอเพียง ก็สามารถมีความสุขได้^{๑๔๑} สุขภาวะที่เกิดจากปัญญาหรือสุขแท้ด้วยปัญญา^{๑๔๒} โดยมุ่งหมายให้ประชาชนแสวงหาความสุขที่

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ ภูษณิศ จันทร์สงแสง, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์, บันลูน มงคลรัตน์, ประธานกลุ่มจิตอาสา, ตำบลพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๕} พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ, มาตรา ๓, พ.ศ. ๒๕๕๐).

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ ภูษณิศ จันทร์สงแสง, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ สมทรง แก้วโชติ, กำนันตำบลพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ นพพร หล้าเจริญ, กำนันตำบลแม่น้ำคู้, อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ ทวย ชายสมุทร, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ มาลัย อินทร์อยู่, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ แหม่ม พรากเพียร, ประธานชุมชนบ้านห้วยโป่ง ตำบลห้วยโป่ง อำเภอมะเมือง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ ปรีดา เป็นธรรม, แพทย์ประจำตำบลพลลา, อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

แท้จริงๆ^{๑๔๓} ผู้ให้สัมภาษณ์หลายท่านกล่าวว่า การมีทัศนคติที่ถูกต้อง รู้เท่าทันความจริงของชีวิต และรู้จักแก้ทุกซีได้ด้วยปัญญา^{๑๔๔} รวมทั้งการมีความสุขจากการดำเนินชีวิตถูกต้อง และตั้งงาม^{๑๔๕} จากการเป็นผู้ให้และการทำความดี เพื่อส่วนรวม^{๑๔๖} การมีทัศนคติที่ถูกต้องเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้ใจว่าง^{๑๔๗} เมื่อใจว่างได้ความสุขก็เกิดขึ้น^{๑๔๘} แต่ว่าแท้ที่จริงแล้ว ความสุขมาจากการเสียสละ จากการทำความดี^{๑๔๙} ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อคิดว่า ดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งโครงการเริ่มแรกนี้เป็นโครงการนำร่อง (จิตอาสาบ้านพลา และรักบ้านพลา) โดยจะเปิดโอกาสให้มีการดำเนินการสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญา โดยองค์กรเครือข่ายภาคี ไม่ว่าจะเป็นบุคคล กลุ่มบุคคล กลุ่มชน ภาคเอกชน และภาครัฐ เข้ามามีส่วนร่วมสร้างเสริมให้เกิดปัญญาพิจารณาสิ่งต่างๆ^{๑๕๐} ความสุขอันประเสริฐที่เกิดจากจิตใจสูง เพราะมีปัญญาที่สอดส่อง^{๑๕๑} การเข้าถึงความจริงทั้งหมด ลดละ เลิก ความเห็นแก่ตัว มุ่งเข้าถึงสิ่งสูงสุด^{๑๕๒} ของปัญญา คือ คุณภาพของจิตใจที่เป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตมนุษย์ เมื่อคนเรามีจิตใจที่ประณีตขึ้นความสุขส่วนบุคคลและความสุขของสังคมก็ย่อมมีมากขึ้น^{๑๕๓}

สรุป การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะ คือ ความสุขหรือภาวะปกติสุข คนทั่วไปมักนึกถึงเรื่องทางกายเท่านั้น แต่ในความเป็นจริง สุขภาวะทางกายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของสุขภาวะทั้งหมดของมนุษย์ เพราะมนุษย์มีทั้งกายและใจ นอกจากนี้เราแต่ละคนยังมีชีวิตอยู่ท่ามกลางผู้คน ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วน

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ บันลูน มงคลรัตน์, ประธานกลุ่มจิตอาสา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉางจังหวัดระยอง, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ วรรณิการ์ จินดาทิพย์, ประธานกลุ่มแม่บ้านพลาสამัคคี (ผลิตภัณฑ์สมุนไพร), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ สุนงกช วัฒนศรี, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ สมพร ภูมมาลา, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) หมู่ที่ ๕ ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ พรศินี ชุมพลภักดี, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ วิเชษฐ์ หมายมั่น, ประธานประมงเรือเล็กบ้านพลา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ อัญชิสสา ศิริเลิศ, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ ประสงค์ บุญลคร, ประธานชุมชนบ้านพลา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ กัญญา สายสุด, ครูการศึกษาอนุบาล (กศน.) วัดพลา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ ประจวบ เรืองปรีดามรย์, ครีวอาหาร (พื้นบ้าน) พลาพิชชิงปาร์ค, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ กมล เนตรภักดี, ไวยาวัจกรวัดพลา และอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ มกราคม ๒๕๖๐.

เป็นองค์ประกอบที่ส่งผลถึงสุขภาวะ นับว่าเป็นเรื่องน่ายินดีที่สังคมไทย ได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่อง สุขภาพเพิ่มมากขึ้น มีการรณรงค์กันอย่างมากมาย แต่ก็มุ่งเน้น และจำกัดอยู่เฉพาะเรื่องสุขภาวะทางกาย (การรักษาสุขภาพ และการออกกำลังกาย) ประกอบกับสังคมไทยที่ขับเคลื่อนด้วยกระแสบริโภคนิยม และ วัตถุนิยมผู้คนพึงพอใจ และแสวงหาเรื่องทางกายภาพ และวัตถุเป็นด้านหลัก นำมาซึ่งปัญหาต่างๆ มากมาย ทั้งปัญหาในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน ก่อให้เกิดปัญหาต่อสุขภาวะด้านต่างๆ (กาย จิต สังคม) ต่อเนื่อง ตามมาอย่างมีสิ้นสุด เป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดภาวะบกพร่องทางภูมิคุ้มกันของสังคม ทำให้ผู้คน และสังคม อ่อนแอ ประสบปัญหา และความทุกข์มากมายเป็นเรื่องน่าห่วงใยเป็นอย่างยิ่งที่คนไทย และสังคมไทยยัง ตื่นตัว และมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสุขภาวะทางปัญญากันน้อยมาก จึงเป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วนที่จะต้อง สร้างเสริมให้คนไทย และสังคมไทยมีสุขภาวะทางปัญญา นั่นคือ การใช้ปัญญาในหลากหลายพื้นที่ และ หลากหลายในกิจกรรม ทั้งที่เป็นโครงการริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่หรือเป็นการแตกหน่อต่อยอดหรือพัฒนาต่อ จากงานเดิมที่ได้ผลดี พร้อมไปกับการสร้างและพัฒนา ทั้งกลุ่มบุคคลและเครือข่าย รวมทั้งการสื่อสารเผยแผ่ ให้สังคมไทยได้รับรู้ และเห็นคุณค่าในเรื่อง สุขภาวะทางปัญญาหรือสุขแท้ด้วยปัญญา (ฉลาดใช้ชีวิต ฉลาดมีความสุขด้วยการมีทัศนคติที่ถูกต้อง) มากยิ่งขึ้น จะต้องดำเนินตามหลัก ๓ ประการ คือ การสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคคล ชุมชนและสังคม ในการควบคุมปัจจัยที่จะมีผลกระทบต่อสุขภาพ การจัดบริการ ในบุคคลกลุ่มบุคคล ในชุมชน เป็นการบริการระดับปฐมภูมิ การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อ บริหารพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ซึ่งวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ รวมศรัทธาของชนชาวไทย ตลอดมา ถึงกระนั้นบทบาทความสำคัญของวัดในฐานะศูนย์รวมจิตใจของสังคม คือ เป็นสถานศึกษาสำหรับ ชาวบ้าน เพื่อส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระ รับการฝึกอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาการต่างๆ -เป็นสถาน สงเคราะห์ -เป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิรู้ -เป็นที่พักคนเดินทาง -เป็นสถานบันเทิง ที่จัดงาน เทศกาล และมหรสพต่างๆ -เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตของมนุษย์ -เป็นเสมือน พิพิธภัณฑสถาน -เป็นคลังวัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่างๆ -เป็นศูนย์กลางการบริหารหรือการปกครอง -เป็นที่ ประกอบพิธีกรรมหรือใช้บริการด้านพิธีกรรม อันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระยะเวลาต่างๆ ของ ชีวิต การที่วัดกลายเป็นศูนย์รวมของสังคม ทำให้พระสงฆ์กลายเป็นผู้นำทางจิตใจเป็นศูนย์รวมความร่วมมือ

๔.๕ สรุปผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion)

การวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” โดย ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จากผู้ที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับสาระสำคัญ ๒ ด้าน ดังนี้

๔.๕.๑ วิเคราะห์ ด้านการบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^๕๔

การบริหารการพัฒนาวัดหรือธุรกิจใดๆก็ตาม ต้องอาศัยหลายๆ ปัจจัยประกอบกัน เพื่อก่อให้เกิด ประโยชน์เกื้อกูลกัน เช่น การบริหารการพัฒนาวัด มีปัจจัยพื้นฐานการบริหารในการดำเนินธุรกิจ เรียกว่า M^๕๔ ได้แก่

คน (Man)

ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า คน คือ ความเป็นปกติ เช่น สภาพทั่วไป

ความแข็งแรง เอาใจใส่สุขภาพร่างกาย^{๑๕๔} ทศนคติต่อการมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงเพื่อเป็นเครื่องเกื้อหนุนชีวิตที่ดีงาม^{๑๕๕} การสรรหาบุคลากร การจัดอบรมบุคลากร เพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อแก้ไขปัญหา^{๑๕๖} เข้ามาเป็นกรรมการวัดตามความรู้ความสามารถ ในตำแหน่งหน้าที่ ที่เหมาะสมมาก (ชาวบ้าน) นำลูกหลานเข้ามาศึกษา-อบรมศีลธรรมต่างๆ^{๑๕๗} ตามความเหมาะสมมาก ดังนั้น คนหรือบุคลากร ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด^{๑๕๘} เพราะธุรกิจจะเดินหน้าได้ต้องอาศัยความคิดของคน มีคนเป็นผู้ดำเนินการหรือจัดการทำให้เกิดกิจกรรมทางธุรกิจหลายๆ เพื่อให้ประสบความสำเร็จในธุรกิจนั้นๆ^{๑๕๙} การศึกษา การฝึกฝนอบรม และสรรหาบุคลากร เป็นหน้าที่ของกลุ่มผู้บริหาร การบริหารการพัฒนาวัด บุคลากรต้องเปรียบพร้อมไปด้วย ศิล สมาธิและปัญญา^{๑๖๐} การส่งเสริม คือ กระบวนการปฏิบัติเพื่อให้เกิดสุขภาพกายแข็งแรง เจริญเติบโตปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข^{๑๖๑} เน้นกิจกรรมพลายลักษณะที่มุ่งสร้างสมรรถนะของการสร้างสุขภาพดีควบคุมปัจจัยเสี่ยง และเป็นกระบวนการที่มุ่งดำเนินการกันทั้งบุคคลและสังคม เน้นกระบวนการส่งเสริมให้ประชาชนเพิ่มสมรรถนะในการควบคุมดูแลและพัฒนาสุขภาพของตนเอง^{๑๖๒} การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ อย่ายึดติดกับความสะดวกสบายมากเกินไป พักผ่อนให้เพียงพอ และฝึกการปฏิบัติทางจิตเพื่อลดความตึงเครียด เป็นต้น^{๑๖๓}

เงิน (Money)

ผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย

^{๑๕๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ชาญ เอี่ยมละออ, ไวยาวัจกรวัดพลา อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพลา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๕๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ชาตรี ธีระสานต์, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗ /อาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๕๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เล็ก วาจาอ้อม, สารวัตรกำนันตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๕๗} สนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ประชุม ทอมเสียง, ไวยาวัจกรวัดพลา, อดีตเจ้าอาวาสวัดพลา ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๕๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) อริษา สุขปัญญา, นักวิชาการสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๕๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) วิไลลักษณ์ ช่วงวิวัฒน์, ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิทัศน์ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สวนจิตรลดา เขตดุสิตกรุงเทพมหานคร, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๖๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) วินัย ในเมือง, สารวัตรกำนันตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๖๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เขมิกา อินตะวง, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๖๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) พิชัย พลเดช, ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพลา อำเภอ บ้านฉาง จังหวัดระยอง, เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๖๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เวียนนารัตน์ ช่วงวิวัฒน์, ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ และผู้สูงอายุ แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

งบประมาณ^{๑๖๔} รายงานผลการปฏิบัติงาน เพื่อความโปร่งใสดีมาก^{๑๖๕} การบำรุงบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะสถานวัตถุ และใช้หนี้สงฆ์ตามกำลังศรัทธาเหมาะสมมาก^{๑๖๖} การปรับภูมิทัศน์ ในเขตพุทธาวาส สังฆาวาส อุสสาหาด สงบ สว่าง มีสัดส่วนเป็นที่อยู่เป็นที่สบาย คือ ให้เป็นที่รื่นรมย์เจริญตาเจริญใจแก่ผู้มาเยือน^{๑๖๗} ดีมาก การได้เงินและใช้เงินมาจากตาทูจุมกัลลิกกายใจ อย่างมีสติ มุ่งให้ได้ความรู้คุณค่าของเงินที่ดั่งาม รู้จักรอบคอบ รู้จักเลือกเฟ้น เอาแต่ความเพลิดเพลิน^{๑๖๘} ดังนั้น เงิน จึงเป็นปัจจัยในการดำเนินชีวิต และธุรกิจอีกชนิดหนึ่งที่ต้องนำมาประกอบเพื่อให้เกิดธุรกิจ^{๑๖๙} ซึ่งแต่ละธุรกิจจะใช้ปริมาณเงินที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับว่าธุรกิจนั้นมีขนาดเล็กหรือใหญ่^{๑๗๐} ดังนั้น การบริหารพัฒนาวัด เรื่องเงิน จำต้องระมัดระวังอย่างรอบคอบทุกๆด้าน เช่น ด้านการผลิต การตลาด และด้านการบัญชี ต้องเป็นระบบผ่านบัญชีรายรับ-รายจ่าย อย่างโปร่งใสและสุจริต^{๑๗๑} เพื่อสร้างเสริมสุขภาพ โดยมุ่งหมายให้คนไทย มีสุขภาพกาย จิต ปัญญา และสังคมที่ดี ด้วยการกระตุ้นให้เกิดส่งเสริมได้งบประมาณ^{๑๗๒} การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ความเชื่อ และสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อคุณภาพชีวิต อันจะช่วยลดภาระทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ โดยมีเป้าหมายในการลดอัตราการเจ็บป่วย และเสียชีวิตก่อนวัยอันควรของคนไทย^{๑๗๓}

วัสดุสิ่งของ (Materials)

^{๑๖๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ชาตรี ธีระสานต์, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗ /อาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๖๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ชาญุ เอี่ยมละออง, ไวยาวัจกรวัดปลา อติตผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปลา, ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๖๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) อริษา สุขปัญญา, นักวิชาการสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๖๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) วิไลลักษณ์ ช่วงวิวัฒน์, ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิทัศน์ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สวนจิตรลดา เขตดุสิตกรุงเทพมหานคร, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๖๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ประชุม หอมเสียง, ไวยาวัจกรวัดปลา อติตเจ้าอาวาสวัดปลา ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๖๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เขมิกา อินต๊ะวง, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๗๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) วินัย ในเมือง, สารวัตรกำนันตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๗๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) พิชัย พลเดช, ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปลา อำเภอ บ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๗๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เวียนนารัตน์ ช่วงวิวัฒน์, ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ และผู้สูงอายุ แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๗๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) วิไลลักษณ์ ช่วงวิวัฒน์, ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิทัศน์ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สวนจิตรลดา เขตดุสิตกรุงเทพมหานคร, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

จากการสัมภาษณ์ และผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การได้รับบริจาควัสดุสิ่งของ จากประชาชน และการจัดหาซื้อวัสดุสิ่งของ จากชุมชนที่มีราคาถูก^{๑๑๔} และมีประสิทธิภาพสูงดีมาก ประชาชน (ชาวบ้าน) มีส่วนร่วมในการจัดหาวัสดุสิ่งของ ในการจัดกิจกรรมงานประเพณี/วัฒนธรรม^{๑๑๕} และ รวมถึงงานบุญต่างๆจำนวนมาก^{๑๑๖} วัดบริการมีคลังพัสดุเพื่ออำนวยความสะดวกให้ประชาชน^{๑๑๗} (ชาวบ้าน) ยืมสิ่งของไปจัดงานมงคล และงานอวมงคลเหมาะสมมาก การใช้สอยทรัพยากรด้วยปัญญาเพื่อคุณค่าแท้จริง ใช้เพื่อแสวงหา ใช้อย่างเป็นปัจจัยเพื่อพัฒนา^{๑๑๘} และสร้างสรรค์ วัสดุสิ่งของ ซึ่งในการทำธุรกรรมต้องอาศัย วัตถุดิบในการผลิต ผู้บริหารต้องรู้จักบริหารวัตถุดิบ ให้ได้มาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้ต้นทุนที่ต่ำมากที่สุด^{๑๑๙} และการทำให้ธุรกรรมให้ได้ผลกำไรมากที่สุด จำต้องจัดหาวัสดุสิ่งของ ที่มีคุณภาพดีที่สุด^{๑๒๐} ดังนั้น ต้นทุนต่ำที่เหมาะสม ซึ่งตรงกาลตรงเวลาในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีประชาชนร่วมมือจัดหามา ร่วมงานในพิธีกรรมต่างๆ^{๑๒๑} สิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงเป็นระยะๆ เช่น การเสื่อมโทรมของอาคาร สถานที่ เครื่องมือ เครื่องจักร ที่เคยดีก็เสียหาย ชำรุดได้ ส่วนในกรณีของวัตถุดิบ ก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงไป ใช้วัตถุดิบชนิดใหม่^{๑๒๒} ดังนั้น จึงควรมีระบบเผื่อระวัง หรือสำรวจปัญหาที่อาจจะมี เพื่อปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง^{๑๒๓}

การจัดการ (Management)

^{๑๑๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ชาตรี ธีระสานต์, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗ /อาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๑๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เวียนนารัตน์ ช่วงวิวัฒน์, ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ และผู้สูงอายุ แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๑๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ประชุม หอมเสียง, ไวยาวัจกรวัดพลา อดีตเจ้าอาวาสวัดพลา ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๑๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ชาญ เอี่ยมละออ, ไวยาวัจกรวัดพลา อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพลา ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๑๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) อริษา สุขปัญญา, นักวิชาการสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๑๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เขมิกา อินต๊ะวง, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๒๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) พิชัย พลเดช, ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๒๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) วินัย ในเมือง, สารวัตรกำนันตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๒๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เล็ก วาจาอ้อม, สารวัตรกำนันตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๒๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ชาตรี ธีระสานต์, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗ /อาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การวางแผน การแบ่งงานกันทำอย่างเป็นระบบเป็น ส่วนหนึ่งที่มีผลทำให้วัดประสบความสำเร็จ^{๑๘๔} ในการบริหารงานดีมาก มีการสั่งการ ประสานงาน เป็นการทำงาน เพื่อไม่ก้าวก่ายกันมีการควบคุม^{๑๘๕} การติดตามการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามแผนหรือไม่ เพื่อมี ปัญหาจะได้แก้ไขได้มาก^{๑๘๖} การอยู่ใกล้ชิด ประสาน เป็นระบบกระบวนการ ของธรรมชาติของผู้บริหาร ที่ได้การเห็นคุณค่า^{๑๘๗} การจัดการดูแลรักษา มีทัศนคติที่ดีต่อส่วนร่วมเพื่อเป็นตัวอย่างไว้ให้อนุชนรุ่นหลัง^{๑๘๘} การจัดการในกิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลกลุ่มบุคคลร่วมกันดำเนินการ เพื่อพัฒนานับตั้งแต่ ความรู้ความสามารถ โดยกระบวนการต่างๆ^{๑๘๙} ต้องอาศัยทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่าง^{๑๙๐} อย่างเหมาะสมมาก ดังนั้น การบริหารจัดการต้องคำนึงถึง บุคลากร งบประมาณ วัสดุสิ่งของจะทำให้เกิดการจัดสรรทรัพยากร^{๑๙๑} อย่างมี คุณภาพ และนำไปสู่การบริหารการพัฒนาวัด ตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ การปรับมรรควิธีหรือ กระบวนการ การทำงานให้เหมาะสมกับยุคสมัยสถานการณ์ตลอดเวลา^{๑๙๒}

๔.๕.๒ วิเคราะห์ด้านสุขภาวะของประชาชน

จากผู้ให้ข้อมูล และแสดงความคิดเห็น การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้าน สุขภาวะของประชาชน ด้วยการมองการมีสุขภาพดีเป็นที่ตั้ง โดยให้ความสำคัญกับสภาวะที่สมดุลและความ กลมกลืนแบบต่อเนื่อง ดังนี้

สุขภาวะทางกาย

^{๑๘๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ชาตรี ธีระสานต์, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗ /อาสาสมัคร สาธารณสุข ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๘๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) วิไลลักษณ์ ช่วงวิวัฒน์, ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิทัศน์โครงการ อนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สวนจิตรลดา เขตดุสิตกรุงเทพมหานคร, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๐.

^{๑๘๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เวียนนารัตน์ ช่วงวิวัฒน์, ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ และ ผู้สูงอายุ แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๘๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เล็ก วาจาอิม, สารวัตรกำนันตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๘๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เขมิกา อินตะวงค์, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๘๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ชาญ เอี่ยมละออง, วิทยากรวัดพลา อดีตผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดพลา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๙๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) พิชัย พลเดช, ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลพลา อำเภอ บ้านฉาง จังหวัดระยอง, เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๙๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) อริษา สุขปัญญา, นักวิชาการสาธารณสุข โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๙๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ชาตรี ธีระสานต์, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗ /อาสาสมัคร สาธารณสุข ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๙๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ประชุม หอมเสียง, วิทยากรวัดพลา อดีตเจ้าอาวาส วัดพลา ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๐.

^{๑๙๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) วินัย ในเมือง, สารวัตรกำนันตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

จากการสัมภาษณ์ และผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ศิล (ปฏิสัมพันธ์ พุดถูกต้อง) ไม่เบียดเบียน ก่อความเดือดร้อนต่อผู้อื่น^{๑๙๓} รู้จักสงเคราะห์ เกื้อหนุน เอาใจใส่ ทำให้เกิดไมตรี^{๑๙๔} และความสามัคคี รู้จักสื่อสาร เพื่อชักจูง และชักนำ ในการพัฒนา และสร้างสรรค์ยิ่งขึ้นไปอยู่ในเกณฑ์มาก^{๑๙๕} สุขภาวะทางกาย การมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง ปราศจากโรคหรือความเจ็บป่วย มีปัจจัย^{๑๙๖} องค์ประกอบสำคัญ เช่น อาหาร ออกกำลังกาย สิ่งแวดล้อม และที่อยู่อาศัยเป็นปัจจัยเกื้อหนุน การดูแลส่งเสริมสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ^{๑๙๗} ดูแลร่างกายอยู่ในภาวะปกติ หลายๆด้านโดยมาก คือ ด้านพฤติกรรม เรียกว่า ศิล ด้านจิตใจ เรียกว่า สมานิ ด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญา และมรรควิธี ๘ สุขภาวะที่สมบูรณ์^{๑๙๘} คือ ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง คล่องแคล่ว มีกำลัง ไม่เป็นโรค ไม่พิการ มีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ^{๑๙๙} โดยในการแพทย์แบบองค์รวมจะเน้นไปที่การคลายความตึงของกล้ามเนื้อโดยการถ่ายทอดพลังงานผ่านทาง การนวดมีมาก^{๒๐๐} ดังนั้น สุขภาวะหรือสุขภาพ” คือ สุขภาวะทางกาย จิต สังคม และปัญญา จึงสื่อความหมายใกล้ความสุข ภาวะที่ปลอดภัยเป็นสุข เป็นภาวะที่สมบูรณ์คำสมัยใหม่เรียกว่า องค์กรวม^{๒๐๑} ความสุขแนวพุทธหรือสุขภาพแนวพุทธ ประกอบด้วยลักษณะที่เป็นวิชา (ความสว่างส่องใส) วิมุตติ (ความหลุดพ้น เป็นอิสระ) วิสุทธิ (ความหมดจด ไม่ขุ่นมัวเศร้าหมอง) สันติ (ความสงบไม่ร้อนรนกระวน กระวาย) ซึ่งเป็นภาวะที่เป็นความตึงามของชีวิต^{๒๐๒} การสร้างเสริมสุขภาพ มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล

^{๑๙๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เวียนนารัตน์ ช่วงวิวัฒน์, ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ และผู้สูงอายุ แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๙๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) พิชัย พลเดช, ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๙๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) วิไลลักษณ์ ช่วงวิวัฒน์, ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิทัศน์ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สวนจิตรลดา เขตดุสิตกรุงเทพมหานคร, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๐.

^{๑๙๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ชาญ เอี่ยมละออ, วิทยากรวัดพลา อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพลา ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๙๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เขมิกา อินตะวงศ์, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๑๙๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ประชุม หอมเสียง, วิทยากรวัดพลา อดีตเจ้าอาวาสวัดพลา ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๐.

^{๑๙๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เล็ก วาจาเยี่ยม, สารวัตรกำนันตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๐๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) อริษา สุขปัญญา, นักวิชาการสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๐๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) วินัย ในเมือง, สารวัตรกำนันตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๐๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion, พิชัย พลเดช, ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

ทุกคนที่ต้องการเป็นคนมีสุขภาพดี การมีสุขภาพที่ดีสมบูรณ์จะเป็นทุนในการประกอบกิจกรรมและภารกิจในชีวิตประจำวัน^{๒๐๓}

สุขภาวะทางจิต

ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ความสุขในการทำจิตภาวนา (การฝึกจิต) เพื่อได้ผลตอบแทนเป็นปัจจัยยังชีพเป็นเครื่องมือฝึกฝนพัฒนาตนเองใช้แก้ปัญหาตีมาก^{๒๐๔} สุขภาวะทางจิตเป็นสภาวะแห่งอารมณ์ อารมณ์แจ่มใส มีความสุข มีเมตตา ปราถนาดีแก่ผู้อื่น^{๒๐๕} การมีสุขภาพจิตที่ดีของมนุษย์หรือการมีสุขภาพจิตที่ดี เช่น มีจิตใจเบิกบานแจ่มใสอยู่เสมอ ไม่มีความวิตกกังวลใดๆมีแนวคิดที่ถูกต้อง^{๒๐๖} ดังนั้น ความเห็นชอบประกอบไปด้วยการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เพื่อขจัดกับความเครียด การดูแลไม่ให้เกิดภาวะวิกฤติทางอารมณ์ คือ การเจริญจิตภาวนาโดยมาก การเปนอนุญาหรือผู้ร่วมกับผู้อื่นจัดตั้งชมรมหรือรวมกลุ่มบุคคลเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตที่ดี^{๒๐๗} รู้จักและทำความเข้าใจตัวเองให้ดีที่สุด ความสามารถพิเศษในตัวเองเพื่อให้สามารถนำมาใช้ได้ อย่างเหมาะสมที่อยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องทางกฎหมายและศีลธรรม ยอมรับจุดด้อยของตนเอง ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม ใช้ความสามารถของตัวเองให้เกิดประโยชน์แก่สังคม กล้าเผชิญปัญหาด้วยความสุขุม^{๒๐๘} ฝึกทำจิตใจให้สดชื่นแจ่มใส มองโลกในแง่ดี ฝึกเป็นคนสุขุมรอบคอบ ไม่ใจร้อน โกรธง่าย มีอารมณ์ขันไม่เอาจริงเอาจังกับทุกอย่างจนเกินไป แต่ไม่ควรหมกมุ่นกับเรื่องไร้สาระ พยายามฝึกทำอารมณ์ให้สงบ ไม่หวั่นไหวง่าย^{๒๐๙} ฝึกรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยใจกว้าง รับฟังเหตุผลมากกว่าอารมณ์ พิจารณาถึงปัญหาต่าง ๆ ด้วยเหตุผล และ

^{๒๐๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ชาตรี ธีระสานต์, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗ /อาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๐๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) อริษา สุขปัญญา, นักวิชาการสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๐๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) พิชัย พลเดช, ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๐๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ประชุม หอมเสียง, ไวยาวัจกรวัดพลา อดีตเจ้าอาวาสวัดพลา ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๐๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เล็ก วาจาอิม, สารวัตรกำนันตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๐๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) วินัย ในเมือง, สารวัตรกำนันตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๐๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ชาตรี ธีระสานต์, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗ /อาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

ข้อมูลหลาย ๆ ด้าน ไม่ควรโทษตัวเองหรือผู้อื่นด้วยอารมณ์^{๒๐๐} ปรับปรุงตนเองให้เข้ากับคนอื่นได้ ทำตน ให้เป็นที่รักของคนทั่วไป โอบอ้อมอารี จริงใจต่อผู้อื่น ยินดีช่วยเหลือ มีน้ำใจต่อผู้อื่น ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ผู้อื่น และสังคม ลดความเห็นแก่ตัว^{๒๐๑} บำรุงรักษาสุขภาพทั้งกายและจิตใจให้แข็งแรงสมบูรณ์อยู่เสมอ ออกกำลังกายเป็นประจำ รับประทานอาหาร ที่มีประโยชน์ ทำงานพอเหมาะ พักผ่อนให้เพียงพอ^{๒๐๒} หาสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยึดถือคำสอนในศาสนาที่ตนนับถือ เพราะคำสอน ในศาสนาจะเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งจิตใจให้สงบ เยือกเย็น มีสติปัญญา ไม่หลง โกรธ มัวเมาในสิ่งไม่เป็นประโยชน์ สุขภาพจิตก็จะดีอยู่เสมอ^{๒๐๓}

ดังนั้น การมีสุขภาพทางจิตดี จิตปลอดโปร่งแล้ว เมื่อมีปัญหาหรือมีความเครียดทางจิตใจ ควรหาโอกาสผ่อนคลาย ด้วยการทำงานอดิเรก ออกกำลังกายจะทำให้มีจิตใจที่สบายขึ้น ฝึกบริหารจิตใจ ฝึกทำสมาธิ ทำจิตใจให้ว่าง เป็นการทำให้จิตใจเข้มแข็ง สามารถเข้าใจตนเองและปรับปรุงตนเองได้เสมอ เมื่อมีปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ จะสามารถพิจารณาได้อย่างมีเหตุมีผล ไม่ใช่อารมณ์เป็นที่ตั้ง

สุขภาพทางสังคม

ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การแบ่งปันสิ่งของหรือสงเคราะห์แก่ผู้อื่น โดยความรู้ความสามารถ อย่างสม่ำเสมอ^{๒๐๔} การสงเคราะห์เผื่อแผ่แบ่งปัน สิ่งที่เราไม่ทำสิ่งที่ตั้งงามเป็นบุญกุศล^{๒๐๕} ชักชวนบุคคลกลุ่มบุคคล เข้ากลุ่มจิตอาสา เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมในวัด ให้น่าอยู่ คือ ความสะอาดเพราะมีศีล ความสงบ มีสมาธิ และสว่าง มีปัญญาดีมาก^{๒๐๖} สังคมมีความเคารพ สุขภาพ อ่อนนุ่ม และอ่อนโยน มีความกตัญญูต่เวที มีหิริโอตตัปปะ มีจิตใจกว้างขวาง^{๒๐๗} การเสียสละโอบอ้อมอารี เพียรพยายาม บากบั่นอดทน (ตั้งรับ/เดินหน้า) มีกำลังใจเด็ดเดี่ยวอย่างมาก^{๒๐๘} กับแนวคิดเรื่องสุขภาพองค์รวม มาจากความคิด

^{๒๐๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) วิไลลักษณ์ ช่วงวิวัฒน์, ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิทัศน์ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สวนจิตรลดา เขตดุสิตกรุงเทพมหานคร, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๐.

^{๒๐๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เวียนนารัตน์ ช่วงวิวัฒน์, ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ และผู้สูงอายุ แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๐๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เขมิกา อินตะวงค์, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลพลตา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๐๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เขมิกา อินตะวงค์, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลพลตา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๐๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เวียนนารัตน์ ช่วงวิวัฒน์, ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ และผู้สูงอายุ แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๐๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) วินัย ในเมือง, สารวัตรกำนันตำบลพลตา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๐๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) วิไลลักษณ์ ช่วงวิวัฒน์, ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิทัศน์ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สวนจิตรลดา เขตดุสิตกรุงเทพมหานคร, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๐.

^{๒๐๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) อริษา สุขปัญญา, นักวิชาการสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพลตา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๐๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ชาตรี ธีระสานต์, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗ /อาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลพลตา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

พื้นฐานที่ความทุกข์แต่ละคนนั้นประกอบด้วยกาย จิตใจและสังขม^{๒๑๕} ในขณะที่เดียวกันก็มีอาจแยกตัวอยู่โดดเดี่ยวได้ หากยังต้องมีความสัมพันธ์กับผู้คนในสังขม สุขภาวะทางสังขม เป็นความผาสุกของครอบครัว ชุมชน และสังขม โดยชุมชนสามารถให้การดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สังขมมีความเป็นอยู่ที่เอื้ออาทรต่อกัน แต่ในปัจจุบัน พ่อแม่เร่งรีบต่อการประกอบสัมมาอาชีพ ของยุคปัจจุบันนี้^{๒๒๐} สถานะทางสังขม ยศ ตำแหน่ง เกียรติยศชื่อเสียง การยอมรับนับถือ รวมถึงการมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วย^{๒๒๑} ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ สถานะทางเศรษฐกิจการเงินและรายได้ที่มั่นคง จากองค์ประกอบของชีวิตเหล่านี้ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะกฎของธรรมชาติ คือ มีการเกิด มีแก่ มีเจ็บ และมีการตายจากไป จึงทำให้มนุษย์เกิดความต้องการด้านต่างๆ ที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อมุ่งความสำเร็จให้แก่ตนเองสืบต่อไป^{๒๒๒} เมื่อนำเรื่องสุขภาพมาพิจารณาประกอบกับเรื่ององค์ประกอบของคุณภาพชีวิตแล้วจะพบว่า องค์ประกอบของการมีสุขภาพดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสังขม เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบการมีคุณภาพชีวิตที่ดี^{๒๒๓}

ดังนั้น การพัฒนาตนเองเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงควรส่งเสริมสุขภาพในด้านร่างกาย ได้แก่ การให้ความสำคัญกับสุขภาพ การบริโภคอาหารอย่างถูกสุขลักษณะ การพักผ่อนให้เพียงพอ การออกกำลังกายเป็นประจำ เพื่อสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ การพัฒนาทางด้านอารมณ์ ได้แก่ การสร้างเสริมสุขภาพจิตที่ดี รู้จักควบคุมอารมณ์ การทำงานอดิเรกที่ชื่นชอบ การเข้าร่วมกิจกรรมสันตนาการ การฝึกสมาธิ การส่งเสริมทางด้านสังขม อันได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ หรือจากหน่วยงานต่างๆ ที่จัดขึ้น การใช้เวลาว่างบำเพ็ญประโยชน์เพื่อชุมชน การปฏิบัติตนโดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาทางด้านสติปัญญา ได้แก่ การเพิ่มทักษะทางด้านความรู้ให้กับตนเอง การเข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในด้านต่างๆ การศึกษาข้อมูลด้วยตนเองจากสื่อสารสนเทศ รวมไปถึงการหัดสังเกตและติดตามการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม

สุขภาวะทางปัญญา

ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ในเวลาเดียวกันให้ดี ได้เหมาะสมมาก มีปัญญาเข้าใจในสังขม สามารถให้คำปรึกษา^{๒๒๔} การให้ข้อคิดที่ดีแก่ผู้อื่น การใช้ชีวิต

^{๒๑๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เขมิกา อินตะวงค์, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๒๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ชาญ เอี่ยมละออ, วิทยากรวัดพลา อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพลา ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๒๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ประชุม หอมเสียง, วิทยากรวัดพลา อดีตเจ้าอาวาสวัดพลา ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๒๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ชาตรี ธีระสานต์, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗ /อาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๒๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) พิชัย พลเดช, ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพลา อำเภอ บ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๒๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) อริษา สุขปัญญา, นักวิชาการสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

อยู่กับธรรมชาติจะทำให้พบกับความสุขที่แท้จริงโดยมาก^{๒๒๕} การมีความสนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพองค์รวม และแลกเปลี่ยนความคิดที่ดี เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นเหมาะสมมาก^{๒๒๖} การใช้ปัญญาแยกแยะ จะเชื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เกี่ยวกับสภาวะ จะต้องศึกษาตรวจสอบ และวิเคราะห์ให้ถ่องแท้ก่อนดีมาก การพัฒนาสภาวะทางจิตวิญญาณ ต้องเริ่มจากการพัฒนาปัญญาแล้วนำไปสู่การพัฒนากาย จิต และสังขม การพัฒนาทั้ง ๔ ส่วนต้องทำร่วมกันจึงจะเกิดสภาวะที่สมบูรณ์ สภาวะที่สมบูรณ์เกิดจากการเรียนรู้ที่ดีจึงเป็นสิ่งประเสริฐที่สุด ซึ่งมนุษย์สามารถทำได้การพัฒนาจิตด้วยปัญญา ความปกติสุขเกิดจากปัญญา เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สภาวะทางปัญญา หากคนไทยหันมาใส่ใจสภาวะทางปัญญาให้มากขึ้นสังคมไทยจะมีแต่ความสุข^{๒๒๗} การรู้วิชาชีพการงานที่ดีเป็นหน้าที่ของตน การแสวงหาความรู้เพิ่มเติม การใช้ความรู้ การเอาความรู้นั้นมาใช้ คือ คิดเป็น และแก้ปัญหาเป็น ดับทุกข์เป็น^{๒๒๘} สภาวะที่เกิดจากปัญญา หรือสุขแท้ด้วยปัญญา^{๒๒๙} โดยมุ่งหมายให้ผู้คนแสวงหาความสุขที่แท้ คือความสุขที่เกิดจากการมีทัศนคติที่ถูกต้อง รู้เท่าทันความจริง ของชีวิตและโลก สามารถคิดถูก คิดชอบ และรู้จักแก้ทุกข์ได้ด้วยปัญญา รวมทั้งมีความสุขจากการดำเนินชีวิต ถูกต้องดีงาม^{๒๓๐} จากการเป็นผู้ให้และการทำความดี เพื่อคนอื่นหรือส่วนรวม สุขภาพทางปัญญา หมายความว่า ความรู้ที่รู้เท่าทัน และความเข้าใจอย่างแยกได้ในเหตุผลแห่งความดีความชั่ว^{๒๓๑} ความมีประโยชน์และความมีโทษ ซึ่งนำไปสู่ความมีจิตใจอันดีงามและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่^{๒๓๒} สุขภาพ หมายถึงสภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย จิตใจ สังขม และปัญญา มิใช่เพียงการปราศจากโรคหรือความพิการเท่านั้น นำมาสู่วิสัยทัศน์ ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ คือ คนไทยมีสภาวะที่ยั่งยืน หมายถึงคนไทยมีสภาวะดีครบทั้งสี่ด้าน ได้แก่ กาย จิต สังขม และปัญญา^{๒๓๓}

^{๒๒๕} สันทนาการกลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) วิไลลักษณ์ ช่วงวิวัฒน์, ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิทัศน์ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สวนจิตรลดา เขตดุสิตกรุงเทพมหานคร, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๐.

^{๒๒๖} สันทนาการกลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เขมิกา อินต๊ะวงศ์, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๒๗} สันทนาการกลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) พิชัย พลเดช, ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๒๘} สันทนาการกลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) วินัย ในเมือง, สารวัตรกำนันตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๒๙} สันทนาการกลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ประชุม หอมเสียง, ไวยาวัจกรวัดพลา อติตเจ้าอาวาสวัดพลา ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๐.

^{๒๓๐} สันทนาการกลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ชาญ เอี่ยมละออ, ไวยาวัจกรวัดพลา อติตผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพลา, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๓๑} สันทนาการกลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ชาตรี ธีระสานต์, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗ /อาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๓๒} สันทนาการกลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เขมิกา อินต๊ะวงศ์, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

^{๒๓๓} สันทนาการกลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) เล็ก วาจาเยี่ยม, สารวัตรกำนันตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง, เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐.

สรุป การวิเคราะห์ผลการดำเนินชีวิตของประชาชนกับหลักพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการดูแลตนเอง คือ หลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นหลักการในการดูแลตนเอง และระวังตนเองในเรื่องของร่างกายและจิตใจ กล่าวคือ หลักไตรสิกขาประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา โดยหลักของศีลช่วยให้บุคคลสำรวมระวังในเรื่องของความประพฤติทางร่างกาย วาจา ให้มีความเป็นปกติ ส่วนหลักของสมาธิช่วยให้บุคคลสำรวมพัฒนาจิตใจ เพื่อเตรียมพร้อมสู่การพัฒนาปัญญาต่อไป หลักของปัญญาช่วยให้บุคคลเห็นทุกสิ่งตามความเป็นจริง เกิดปัญญาในการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมปิฎก กล่าวว่า เมื่อบุคคลปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา จึงนับได้ว่าบุคคลได้สำรวมระวังรักษาร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม กล่าวได้ว่าเป็นการดูแลตนเองแบบองค์รวม หากจะกล่าวไตรสิกขา ก็คือการพัฒนามนุษย์ให้ดำเนินชีวิตที่ติงามถูกต้อง และเมื่อบุคคลต้องการประยุกต์นำแนวคิดทางพระพุทธศาสนา คือ หลักไตรสิกขา มาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของประชาชน เพื่อการดำเนินชีวิตที่ติงามได้นั้น หลักไตรสิกขาเปรียบเสมือนหลักการ โดยหลักการนี้สามารถนำไปใช้พัฒนาในด้าน ๔ ด้านหรือภาวนา ๔ กล่าวได้ว่า หลักไตรสิกขา และภาวนา ๔ เป็นการดูแลด้านร่างกายและจิตใจให้สัมพันธ์เชื่อมโยงสมดุลง่ายปกติหรือเป็นองค์รวมของบุคคลนั่นเองซึ่งองค์รวมจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความสัมพันธ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สังคมและสิ่งแวดล้อม จะขาดด้านใดด้านหนึ่งไปไม่ได้ การดูแลตนเองแบบองค์รวม เป็นต้น

๔.๖ องค์ความรู้ในการวิจัย

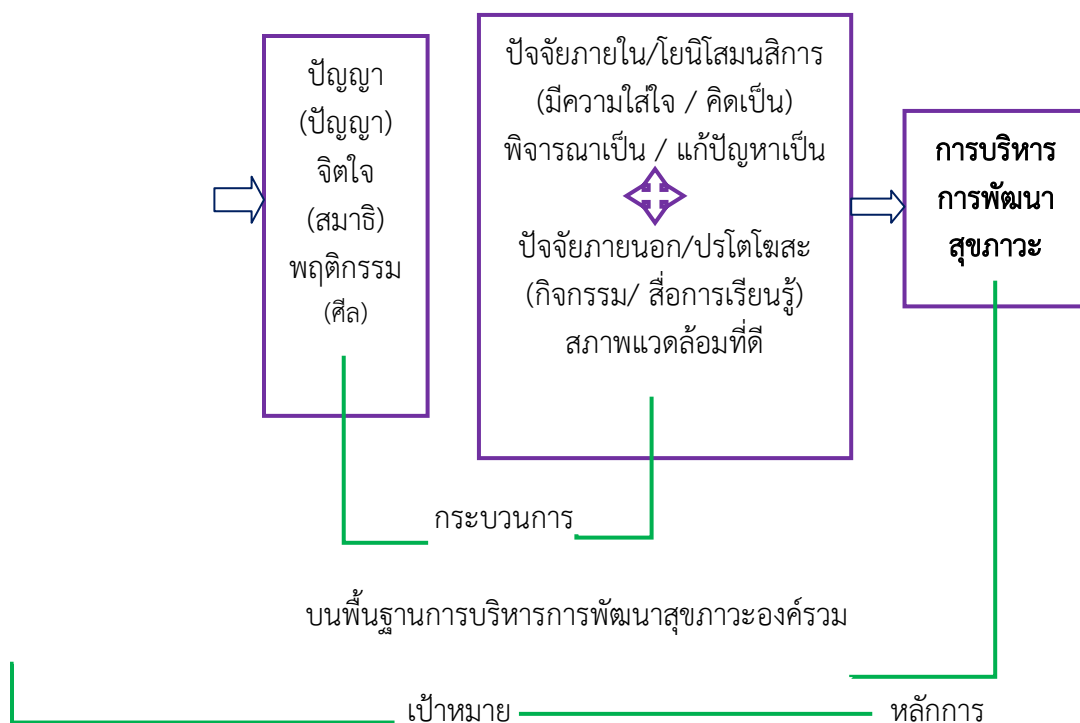
ผู้วิจัยได้ศึกษา “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Reserch) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประกอบด้วยจำนวนประชาชน ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีทั้งหมด จำนวน ๓๓,๒๗๓ คน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดเอาประชากร ที่เลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๕๖ คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง ของประชากร ที่ใช้ในการวิจัย และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากฝ่ายปกครองท้องถิ่น, นักวิชาการการแพทย์, จิตอาสาสมัครสาธารณสุข ทางารแพทย์ และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน ๑๘ ท่าน และเทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แล้วนำเสนอเป็นแบบพรรณนา ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่เป็นรูปแบบการสร้างเสริมการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ตามแผนภาพที่ ๔.๕ สรุปองค์ความรู้ในการวิจัย ดังนี้

สรุป องค์ความรู้ในการวิจัย

ผลของการพัฒนา

กาย สมบูรณ์ เป็นปกติ วาจา ดี ไม่เบียดเบียน ไม่ก่อความเดือดร้อนต่อตน/ผู้อื่น

จิตใจ เครื่องมือฝึกฝนพัฒนาตนเองให้แก่งัไกลหาดี สุขภาวะ

แผนภาพที่ ๔.๖ สรุป องค์ความรู้ในการวิจัย

๔.๖ สรุป องค์ความรู้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” ให้ข้อเสนอแนะว่า การศึกษาวิจัย ที่พบนั้นโดยรวมแม้ว่าการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ระเบียบวิจัยด้านเทคโนโลยี องค์ความรู้อาจกำหนดเป็นนโยบายไปปรับใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง การวิเคราะห์ทางเสริม เดียวนี้ทางวัดได้มีการประสานงานกับบริษัท ห้างร้าน เอกชนหลายแห่งในเขตตำบล อำเภอ และจังหวัด ในการจัดกิจกรรมเสริมการรักษัลโลก โดยการปลูกป่า ป่าชายเลนทดแทน ทำให้ชุมชนรอบๆวัดมีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น ความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการพัฒนาวัด ผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ความคิดเห็นว่า นำให้ทางวัดมีเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลการสื่อสารซึ่งนับตั้งแต่การสร้าง และการนำมาวิเคราะห์หรือประมวลผล การรับและส่งต่อข้อมูล การจัดเก็บและการนำไปใช้งานใหม่ เทคโนโลยีเหล่านี้มักจะ หมายถึง คอมพิวเตอร์ และระบบการสื่อสารต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโทรศัพท์ ระบบสื่อสารข้อมูล ดาวเทียมหรือเครื่องมือสื่อสารใดๆ ทั้งมีสายและไร้สายในการสื่อสาร เพื่อความสะดวก รวดเร็ว ในการประสานงานกับชาวบ้านและวัดได้รวดเร็วยิ่งขึ้น และการดูแลส่งเสริมภาวะสุขภาพของประชาชน ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านให้ผู้บริหาร (เจ้าอาวาส) เน้นให้ประชาชนรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ เช่น อาหารที่เส้นใยสูงเคราะห์ เพราะพระสงฆ์ เป็นผู้ใกล้ชิดกับประชาชน เพราะความศรัทธา ในด้านจิตใจ การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M⁵๔

ดังนั้น ด้านบุคลากร (คน) มีการสรรหา อบรม ถู้อศีล ร่วมกิจกรรม และนำลูกหลานเข้ามาศึกษา อบรมศีลธรรม จำนวนมาก ด้านการเงิน มีการจัดระบบบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำ ประชาชนบริจาค ใน การทำนุบำรุงบูรณปฏิสังขรณ์ และปรับปรุงภูมิทัศน์ในเขตพุทธาวาส สังฆาวาสมาก ด้านวัสดุสิ่งของ การ จัดหาวัสดุสิ่งของเน้นจากชุมชน ที่มีประสิทธิภาพสูง และต้นทุนต่ำ ใช้ในงานสาธารณูปการ และใช้วัสดุ ธรรมชาติจากประชาชนจัดหาร่วมงานประเพณีวัฒนธรรม (ลอยกระทง ลงทะเล วัดปลา) จำนวนมาก ด้านการจัดการ วัด มีการวางแผนงาน สิ่งงาน ประสานงาน จัดระบบ และกระจายอำนาจ ทั่วถึงแก่ผู้อยู่ใต้ บังคับบัญชา ทุกหน่วยงาน ผู้บริหาร ติดตามประเมินผล เมื่องานแล้วเสร็จ (วัดปลา)

แนวคิทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการดำเนินชีวิตที่มีองค์รวมของสุภาพะ

(๑) การพัฒนาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพและ สิ่งแวดล้อมทางสังคม เรียกรวมกันว่า ศีล

(๒) การพัฒนาด้านจิต และสุภาพะให้เป็นจิตใจที่ติงาม เข้มแข็ง มีความสุข โดยมี เจตจำนงที่เป็นกุศล และมีสภาพเอื้อพร้อมต่อการใช้งานทางปัญญา เรียกสั้นๆว่าสมาธิ

(๓) การพัฒนาด้านปัญญา ซึ่งการดำเนินชีวิตเป็นองค์รวมนั้นต้องมีความสัมพันธ์และ เชื่อมโยงถึงกันอย่างต่อเนื่อง และแนวคิดหลักไตรสิกขา สามารถนำมาพัฒนา ๔ ด้านคือ ภาวนา ๔ การดูแล สุภาพะของผู้สูงอายุสู่การดำเนินชีวิตที่ติงามได้นั้น หลักไตรสิกขาเพื่อการดูแลสุภาพะตนเอง สามารถนำไป พัฒนา ๔ ด้าน คือ ภาวนา ๔ ประกอบด้วย กายภาวนา คือ การดูแลตนเองด้ายกายภาพ ศีลภาวนาคือ การ ดูแลตนเองด้านสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น จิตตภาวนาคือ การดูแลสภาวะจิตใจตนเอง และปัญญาภาวนาคือ การ คิดพิจารณาทุกสิ่งอย่างรอบคอบ บุคคลที่ปฏิบัติตามหลักภาวนา ๔ ย่อมส่งผลให้มีความสุขดีตามมา เพราะ เป็นการดูแลสุภาพะแบบองค์รวมอย่างแท้จริง โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

กาย (ปฏิสัมพันธ์ พุดถูกต้อง) ไม่เบียดเบียน ก่อความเดือดร้อนต่อผู้อื่นมาก การภาวนาหรือการ พัฒนาร่างกายให้สัมพันธ์กับทางกายภาพนั้นเป็นสิ่งที่ประชาชนไม่ควรมองข้ามการรู้จักใช้อินทรีย์อย่างมี สติ เลือกที่จะดูเป็น ฟังเป็น กินเป็นด้วยปัญญา เสพปัจจัย ๔ และสิ่งของเครื่องใช้อย่างฉลาด ไม่มัวเมาหรือ ลุ่มหลง จะส่งผลให้ประชาชน มีสุภาพะแข็งแรงปัจจัยด้านกายภาวนาจึงเป็นปัจจัยด้านหนึ่งที่สามารถ ประยุกต์ใช้ได้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อชีวิตที่ติงามต่อไป

จิตใจ เครื่องมือฝึกฝนพัฒนาตนเองใช้แก้ปัญหาดีมาก สุภาพะทางจิตเป็นสภาวะแห่งอารมณ์ อารมณ์แจ่มใส มีความสุข มีเมตตา การพัฒนาด้านจิตใจหรือจิตตภาวนาเป็นการทำจิตให้เจริญออกงาม ติงาม เข้มแข็งมีความสุข เบิกบาน จิตตภาวนา เป็นการทำจิตให้เจริญออกงาม ติงาม เข้มแข็ง ให้ผู้สูงอายุมิ ความสุข เบิกบาน การที่จะสุขใจได้ต้องเริ่มที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ก่อน หลังจากนั้นศรัทธาจะช่วยให้ ผู้สูงอายุเจริญเมตตาและปฏิบัติสมาธิตามมา ทั้งการเจริญเมตตาและปฏิบัติสมาธิจะช่วยให้ผู้สูงอายุมิจิตใจที่ สงบมากยิ่งขึ้น รวมถึงสามารถแก้ปัญหาด้านสุภาพะให้บรรเทาลงด้วย

สังคม การชักชวนบุคคลกลุ่มบุคคล เข้ากลุ่มจิตอาสาமாக เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมในวัด ให้นำ อยู่ คือ สะอาด สงบและสว่างมาก การพัฒนาด้านสัมพันธ์ภาพทางสังคมหรือศีลภาวนา เป็นการพัฒนา ความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งนับเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงออกทางร่างกาย การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับ สิ่งแวดล้อมทางสังคม มีพฤติกรรมติงามในความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ โดยมีวินัย สามารถอยู่กับผู้อื่นได้ ด้วยดี การปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี ศีลภาวนาสำหรับประชาชน คือ การมีปฏิสัมพันธ์ดีกับบุคคลรอบข้างไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้อง เพื่อน การมีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลรอบข้าง การมีความสุขต้องสามารถปรับตัวให้เข้ากับ สิ่งแวดล้อมที่ตนเองอยู่ได้อย่างเหมาะสม เช่น การปรับตัวเพื่อเตรียมรับสภาพร่างกายที่เริ่มเสื่อมโทรมลง การปรับตัวยอมรับภาวะความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น โดยการปรับตัวมี ๒ ประเภทกว้างๆ คือ การปรับตัว

ภายนอก เช่น สุขภาพอนามัย และการปรับตัวภายใน เช่น การทำใจยอมรับการพลัดพราก การสูญเสีย ซึ่งการปรับตัวภายนอกมักง่ายกว่าการปรับตัวภายใน เป็นความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม มีพฤติกรรมดีงามในความสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมถึงการไม่เบียดเบียนผู้อื่น พร้อมกับมีวินัยในการดำรงชีวิต เช่น การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การนอนพักผ่อน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสัมพันธ์ทางสังคมที่ส่งผลต่อสุขภาพโดยตรง ดังนั้นหากปฏิบัติตามศีลภาวนาจะส่งผลให้สุขภาพดีขึ้น เพราะศีลภาวนาเป็นปัจจัยด้านร่างกายที่สามารถพัฒนาด้านร่างกายให้มีสุขภาพที่ดีได้ เมื่อด้านร่างกายได้รับการพัฒนาแล้ว สิ่งที่ต้องพัฒนาต่อไปคือด้านจิตใจ

ปัญญา การมีความสนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพองค์รวมมาก และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นมาก การพัฒนาด้านปัญญา เมื่อจิตได้รับการพัฒนาแล้ว ย่อมส่งผลให้เอื้อต่อการพัฒนาปัญญาต่อไป การพัฒนาด้านปัญญาที่มีความสำคัญมาก เพราะปัญญาสามารถช่วยให้บุคคลสามารถพิจารณาทุกสิ่งตามความเป็นจริง เกิดความเข้าใจ และสามารถส่งผลให้เกิดการแก้ปัญหาที่ดีได้ การพัฒนาด้านปัญญาหรือปัญญาภาวนา คือ การฝึกอบรมเจริญปัญญา เพื่อสร้างความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ให้รู้จักคิดพิจารณา แก้ปัญหา ด้วยปัญญา มีจิตใจเป็นสุขไร้ทุกข์ ปัญญาเป็นตัวแก้ปัญหาที่แท้จริง การจะพัฒนาปัญญาจะต้องอาศัยสมาธิฐาน เพราะเป็นองค์ประกอบสำคัญของมรรคในฐานะเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติธรรม ปัญญาภาวนาหรือการพัฒนาปัญญาสำหรับผู้สูงอายุจะเกิดได้นั้น ต้องอาศัยปัจจัยสองตัวคือ ปรัตติยะ ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก และโยนิโสมนสิการซึ่งเป็นปัจจัยภายใน ปัจจัยทั้งสองเชื่อมโยงสัมพันธ์ก่อให้เกิดสมาธิฐาน ซึ่งเป็นปัญญาช่วยให้ผู้สูงอายุเข้าใจความจริง และส่งผลให้อยู่กับความจริงได้อย่างมีความสุขการดูแลตนเองแบบองค์รวม

สรุป ด้านปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M'๔ และด้านสุขภาพของประชาชน

ปัจจัยด้านบุคลากร จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า บุคลากรเป็นปัจจัยที่เอื้อ ต่อการพัฒนาวัด เนื่องจากบุคลากรมีการพัฒนาตน พัฒนางานอย่างเป็นระบบ มีความรู้ความสามารถในการ ปฏิบัติหน้าที่ และมีขวัญ กำลังใจที่ดี แม้ว่าอัตรากำลังของบุคลากรในบางกลุ่มสาระการสื่อสาร ไม่เพียงพอ

ปัจจัยด้านการเงิน จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า เงินเป็นปัจจัยที่เป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนา เนื่องจากวัดมีระบบการบริหารงานด้านการเงินอย่างชัดเจน มีการระดมเงินทุน เงินสนับสนุนจาก หน่วยงานต่างๆ และใช้งบประมาณตรงตามวัตถุประสงค์ แม้ว่างบประมาณมีไม่เพียงพอกับความต้องการ และการระดมเงินทุนจากหน่วยงานต่างๆ ยังไม่เพียงพอก็ตาม

ปัจจัยด้านวัสดุสิ่งของ จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า วัสดุสิ่งของเป็นปัจจัยที่เป็นไป เนื่องจากวัดมีปริมาณวัสดุสิ่งของเพียงพอ และทันสมัย มีการจัดระบบที่เอื้อต่อการบริหารการพัฒนาที่ดี และมีการเสริมสร้างบรรยากาศเข้ากับหลักไตรสิกขา อย่างหลากหลาย

ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า การจัดการเป็นปัจจัยที่เป็นไปในการพัฒนา เนื่องจากวัดมีระบบการบริหารจัดการเป็นระบบชัดเจน มีการประกันคุณภาพทั้ง ภายในภายนอก จัดให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการนำหลักธรรม (ไตรสิกขา) มาบูรณาการเข้ากับการบริหารการพัฒนาวัด ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล แม้ว่าการ ประชาสัมพันธ์ด้านการบริหารจัดการยังไม่ทั่วถึง ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ีระหว่างวัดกับชุมชน และได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆ ค่อยๆ ก็ตามเป็นลำดับ

สรุป สุขภาพแบบองค์รวม (Holistic Health)

การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม เป็นการดูแลสุขภาพที่มีการบูรณาการความรู้ดั้งเดิมเข้ากับการบำบัดเสริม เพื่อส่งเสริมให้เกิดสุขภาพที่ดี และป้องกันรักษาโรค ในปัจจุบันมีการนำการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมไปใช้ในการบำบัดรักษาคนไข้หรือผู้ที่มีความไม่สบาย ทำให้เกิดเป็นการแพทย์แบบองค์รวมขึ้น

(Holistic Medicine) การแพทย์แบบองค์รวมได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในหลายประเทศ เปรียบเสมือนปรัชญาการสร้างสุขภาพ และการรักษาโรค ซึ่งจะพิจารณาองค์ประกอบทุกอย่างของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นไปที่การให้ผู้เข้ารับการรักษาบำบัดเข้ามามีส่วนร่วม ในกระบวนการบำบัดรักษาหรือปฏิบัติตนเพื่อให้หายจากโรคร้ายด้วยตนเองจะเห็นได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลง บทบาทพฤติกรรมสุขภาพจาก “เชิงรับ” มาเป็น “เชิงรุก” ในบางครั้งเรียกการแพทย์แบบองค์รวม ว่าเป็น การแพทย์ทางเลือก (Alternative Medicine) โดยไม่ได้จำกัดอยู่ที่วิธีใดวิธีหนึ่ง หากแต่ครอบคลุมถึงการ วินิจฉัยโรคการบำบัดรักษา และการส่งเสริมสุขภาพองค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ได้ ให้คำนิยามของสุขภาพ (Health) หมายถึง ความสมบูรณ์ของร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ส่วนคำ นิยามสุขภาพ (Well-Being) คือ การที่สุขภาพทางกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางจิตวิญญาณอยู่กัน อย่างสมดุล

สุขภาพ (Well-Being) คือการมีสุขภาพดี มีความรู้สึกเป็นสุข ความสมดุล ความเป็นองค์รวม ของ ๔ มิติ คือ กาย จิต สังคม ปัญญาหรือจิตวิญญาณ ที่บูรณาการอยู่ในการพัฒนามนุษย์และสังคม เพื่อ สร้าง “ความอยู่เย็นเป็นสุข”

สุขภาพทางจิตใจ (Mental Health) จิตใจที่มีความสุข รื่นเริง คล่องแคล่ว ไม่มีความเครียด มี สติสัมปชัญญะ และความคิดอ่านตามควรแก่อายุหรือกล่าวได้ว่าจิตใจเป็นตัวเชื่อมระหว่างภายในและ ภายนอกตัวอย่าง เช่น การทำสมาธิ เทคนิคการ Deep Relaxations เพื่อเป็นการเพิ่มสมาธิและช่วยให้ สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ การทำสมาธิและการใช้น้ำมันสมุนไพร Mass therapy และการกดจุด ซึ่งเป็น การทำให้มีการเคลื่อนไหวของพลังงานภายใน

สุขภาพที่สมบูรณ์ทางร่างกาย (Physical Health) ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง คล่องแคล่ว มี กำลัง ไม่เป็นโรค ไม่พิการ มีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ โดนในการแพทย์แบบองค์รวมจะเน้นไปที่การ คลายความตึงของกล้ามเนื้อโดยการถ่ายทอดพลังงานผ่านทางกรนวด ได้แก่ วารีบำบัด การพอกหน้าด้วย ผักและโคลนพอก การบำบัดโดยการสัมผัส (Touch Therapy)

สุขภาพที่สมบูรณ์ทางสังคม (Social Health) ความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคม มี ความสุข สันติภาพ มีระบบการบริการที่ดี

สุขภาพที่สมบูรณ์ทางจิตวิญญาณ (Spiritual Health) เป็นความสุขที่เกิดจากการเข้าใจ ธรรมชาติ เข้าใจความจริงแห่งชีวิตและสรรพสิ่ง จนเกิดความรอบรู้ สมาคมการแพทย์แบบองค์รวมของ สหรัฐอเมริกาได้ให้คำจำกัดความของสุขภาพแบบองค์รวม ๒ แบบ

๑) สุขภาพแบบองค์รวม คือทุกส่วนของร่างกาย ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่าง ร่างกาย และจิตใจ หรือร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ หรือ ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และจิตวิญญาณ เมื่อ นำไปประยุกต์ใช้กับการรักษาจะเรียกว่าการรักษาแบบองค์รวม (Holistic Medicine) ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับ ปัจจัย ๓ อย่าง คือ สาเหตุของการเกิดโรค การเพิ่มความเกี่ยวข้องของผู้ป่วย และการพิจารณาการรักษา แผนปัจจุบัน (Allopathic) และการรักษาแบบทางเลือก (Alternative)

๒) สุขภาพแบบองค์รวม หมายถึงการดูแลสุขภาพแบบทางเลือก เป็นการเปลี่ยนการ รักษาจากการแพทย์แผนปัจจุบันและใช้การรักษาแบบทางเลือก

ดังนั้น สุขภาพแบบองค์รวม (Holistic Health) เป็นปรัชญาของการมีสุขภาพที่ดี โดยพิจารณา ถึงทุกๆ องค์ประกอบในร่างกาย ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณ ไม่ได้พิจารณาเฉพาะโรคที่เป็น หรือเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย แต่จะพิจารณาจากปฏิกิริยาความสัมพันธ์ระหว่างกาย จิตใจ จิต วิญญาณ และสภาพแวดล้อม ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และความสัมพันธ์ดังกล่าวต้องอยู่ในภาวะสมดุล

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการมีสุขภาวะที่ดีที่สุด ปัจจุบันการแพทย์แผนไทยได้เปิดให้บริการสุขภาพที่เน้นการให้บริการแบบองค์รวม หรือ ไทยสัปปายะ โดยสัปปายะ เป็นคำมาจากภาษาบาลี แปลว่า สภาพเอื้อเกื้อหนุน ช่วยให้เป็นอย่าง ทำกิจกรรม หรือดำเนินกิจกรรมได้ผลดี ไทยสัปปายะจะเป็นการรวมภูมิความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย ทั้งองค์ความรู้ด้านการใช้สมุนไพรไทย

บทที่ ๕

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” โดยมีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้ คือ ๑) เพื่อศึกษา การบริหารการพัฒนา วัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ๒) เพื่อศึกษา ปัจจัยการบริหาร การพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ๓) เพื่อ ศึกษา แนวทางการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ใน จังหวัดระยอง มีอย่างไร

วิธีที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มประชากร ที่เป็นประชาชนในเขตปกครอง จังหวัดระยอง จำนวน ๓๓,๒๗๓ คน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดเอาประชากร ที่เลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๕๖ คน เป็นกลุ่มตัวอย่างของประชากรที่ใช้ในการวิจัย จากการหาด้วยสูตรวิธีของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) และได้สุ่มกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ คน เพื่อวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-Out) กับการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง จากกลุ่มประชากรในเขตปกครอง ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี จำนวน ๓๐ คน/ชุด โดยได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๖๗๕ ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลจากประชากรจำนวน ๓๕๖ คน ใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ ในการเก็บข้อมูลประมวลผลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่า ร้อยละ (Percentage : %) ค่าเฉลี่ย (Mean : \bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ในการอธิบายลักษณะข้อมูลทั่วไป ปรากฏผลการวิจัย ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัย พบว่า ประชาชน ผู้ให้ข้อมูลที่มีต่อการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็น ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ผู้ให้ข้อมูลมี ดังนี้

เพศ ข้อมูลของประชาชน ในจังหวัดระยอง โดยรวม ผลการวิจัย ผลวิเคราะห์ พบว่า ประชาชนผู้ให้ข้อมูล เพศชาย มีจำนวน ๑๗๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๓๑ และเพศหญิง มีจำนวน ๑๘๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๖๙ อายุ ข้อมูลของประชาชน ในจังหวัดระยอง โดยรวม ผลการวิจัย ผลวิเคราะห์ พบว่า ประชาชนผู้ให้ข้อมูลระดับมาก ผู้มีอายุระหว่าง ๕๐ ปี ขึ้นไป จำนวน ๑๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๘๗ รองลงมา คือ ประชาชน ผู้มีอายุระหว่าง ๒๐-๒๙ ปี จำนวน ๙๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๙๗ ระดับน้อย คือ ประชาชน ผู้มีอายุระหว่าง ๔๐-๔๙ ปี จำนวน ๗๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๕๐

การศึกษา ข้อมูลของประชาชน ในจังหวัดระยอง โดยรวม ผลการวิจัย ผลวิเคราะห์ พบว่า ประชาชนผู้ให้ข้อมูลมีระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา (ม.๑-๖) ระดับมาก จำนวน ๑๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๔๘ รองลงมา มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา จำนวน ๑๐๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๓๔ ระดับน้อย มีระดับการศึกษาชั้นอนุปริญญาตรี จำนวน ๗๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๓๕

โรคประจำตัว ข้อมูลของประชาชน ในจังหวัดระยอง โดยรวม ผลการวิจัย ผลวิเคราะห์

พบว่า ประชาชน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ที่ไม่มีมีโรคประจำตัว จำนวน ๒๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๗๖ และ ประชาชน ที่มีโรคประจำตัว จำนวน ๑๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๒๔

ข้อมูลด้านการบริหารการพัฒนาวัด ด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M⁵ ผลการวิจัย ผลวิเคราะห์ พบว่า ประชาชน มีปัจจัยพื้นฐานการบริหารการพัฒนาวัด ด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M⁵ คือ คน (Man) มีจำนวน ๑๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๕๒ เงิน (Money) มีจำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๒๗ วัสดุสิ่งของ (Material) มีจำนวน ๑๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๑๑ การจัดการ (Management) มีจำนวน ๑๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๔๓ โดยรวมข้อมูลด้านการบริหารการพัฒนาวัดด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M⁵ Man-Money-Material-Management อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

ข้อมูลด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ผลวิจัย ผลวิเคราะห์ พบว่า ด้านสุขภาวะทางกาย มีจำนวน ๑๐๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๖๕ ด้านสุขภาวะทางจิต มีจำนวน ๑๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๑๘ ด้านสุขภาวะทางสังคม มีจำนวน ๑๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๑๕ ด้านสุขภาวะทางปัญญา มีจำนวน ๑๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๕๘ โดยรวมข้อมูลด้านสุขภาวะของประชาชน ด้านสุขภาวะทางกาย-ด้านสุขภาวะทางจิต-ด้านสุขภาวะทางสังคม-ด้านสุขภาวะทางปัญญา อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

๕.๒ ปัจจัยในการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง

๕.๒.๑ การบริหารการพัฒนาวัด ด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M⁵

๑) การบริหารการพัฒนาวัด ด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M⁵ โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{x} = ๓.๙๗) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D.= ๐.๔๑๓) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชน (ชาวบ้าน) สรรหาบุคลากรเข้ามาเป็นกรรมการ ไวยาวัจกรวัด อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ \bar{x} = ๔.๐๑, S.D.= ๐.๘๗๐ การจัดอบรมบุคลากร อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ \bar{x} = ๓.๘๙, S.D. = ๐.๙๓๓ ประชาชนเข้ามาปฏิบัติธรรม ถือนิสิลในวันพระ และวันสำคัญต่างๆ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ \bar{x} = ๔.๐๑, S.D. = ๐.๘๕๗ การร่วมมือร่วมใจของประชาชน (ชาวบ้าน) กับหน่วยงานจากเอกชน และหน่วยงานของรัฐ เข้ามาร่วมกิจกรรมในวันสำคัญของชาติและศาสนา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ \bar{x} = ๔.๐๖, S.D. = ๐.๘๓๕ และประชาชน (ชาวบ้าน) นำลูกหลาน (บุตร-ธิดา) เข้ามาศึกษา อบรมศีลธรรมในวัด อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ \bar{x} = ๓.๙๑, S.D. = ๐.๘๗๘

๒) การบริหารการพัฒนาวัด ด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M⁵ โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้านเงิน (Money) โดยภาพรวม อยู่ระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{x} = ๔.๐๗) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = ๐.๘๗๘) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการทำบัญชีราย-รายจ่าย รายงานผลทุกๆ เดือน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ \bar{x} = ๓.๘๐, S.D. = ๐.๘๙๔ มีการใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบและ ใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีคณะกรรมการ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ \bar{x} = ๔.๑๕, S.D. = ๐.๘๐๙ การนำเงินส่วนต่างๆมาทำกิจกรรม และสงเคราะห์เด็กเรียนดี อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ \bar{x} = ๔.๐๔, S.D. = ๐.๙๐๐ การนำตู้บริจาคให้ญาติโยมมีส่วนร่วมตามกำลังศรัทธาและใช้หนี้

สงฆ์ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 4.05$, S.D. = 0.555 มีการปรับภูมิทัศน์ ในเขตพุทธาวาส สังฆาวาส คูสะอาด สงบ สว่าง ให้เป็นที่รื่นรมย์เจริญตาเจริญใจแก่ผู้มาเยือน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 4.07$, S.D. = 0.534

ก) การบริหารการพัฒนาวัด ด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M⁵ ๔ โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้านวัสดุสิ่งของ (Materials) โดยภาพรวม อยู่ระดับปานกลาง โดยมี ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ($\bar{x} = 4.03$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = 0.427) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การได้รับบริจาควัสดุสิ่งของ จากประชาชน (ชาวบ้าน) เพื่อทำก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 4.04$, S.D. = 0.532 การจัดหาซื้อวัสดุสิ่งของ จากชุมชนที่มีราคาถูก และมีประสิทธิภาพสูง อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 4.01$, S.D. = 0.534 การให้ประชาชน (ชาวบ้าน) มีส่วนร่วมในการจัดหาวัสดุสิ่งของ ในการจัดกิจกรรม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 4.00$, S.D. = 0.534 วัดมีคลังพัสดุเพื่ออำนวยความสะดวกให้ประชาชน (ชาวบ้าน) ยืมสิ่งของไปจัดงานมงคลและงานอวมงคล อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 4.07$, S.D. = 0.535 การจัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชนและมีสื่อมีเอกสาร มาทำความเข้าใจในเรื่องสุขภาวะ แก่ประชาชน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 4.02$, S.D. = 0.536

ข) การบริหารการพัฒนาวัด ด้วยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M⁵ ๔ โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้านการจัดการ (Management) โดยภาพรวม อยู่ระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 3.89$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = 0.454) และ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การวางแผนปณทอนหนึ่งที่มีผลทำให้วัดประสบความสำเร็จ ในการบริหารงาน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 4.01$, S.D. = 0.532 การบริหารการพัฒนางานวัด มีการแบ่งงานกันทำอย่างเป็นระบบ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.92$, S.D. = 0.521 จัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.86$, S.D. = 0.554 การสั่งการ ประสานงาน เป็นการทำงาน เพื่อไม่ก้าวก่ายกันและเป็นการประสานให้หน่วยงานย่อยต่างๆ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.85$, S.D. = 0.548 การควบคุม การติดตามการปฏิบัติงาน ว่า เป็นไปตามแผนหรือไม่ เพื่อมีปัญหจะได้แก้ไขได้ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.82$, S.D. = 0.552

๕.๒.๒ ด้านสุขภาวะของประชาชน

๑) ด้านสุขภาวะของประชาชน โดยการบริหารการพัฒนาวัด ด้านสุขภาวะทางกาย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 3.81$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D. = 0.520) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การรับประทานอาหารตามหลักโภชนาการครบ ๕ หมู่และ ทานอาหารมือหลักครบ ๓ เวลา ในแต่ละวัน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.88$, S.D.= 0.565 การดื่มเครื่องดื่มชูกำลังเสมอ เช่น เอ็ม ลิโพ กระทิ้งแดงและกาแฟ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.64$, S.D.= 1.023 การยืดเหยียดกล้ามเนื้อในส่วนต่างๆของร่างกาย เช่น แขน ขา คอและศรีษะ ในระหว่างทำงาน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.79$, S.D.=0.522 การพักผ่อนเพียงพอ ในแต่ละวัน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.84$, S.D.=0.544 การมีความใส่ใจกับสุขภาพของประชาชน (ชาวบ้าน) และตนเองเสมอ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.81$, S.D.=0.557

๒) ด้านสุขภาวะของประชาชน โดยการบริหารการพัฒนาวัด ด้านสุขภาวะทางจิต โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 3.78$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ (S.D.=0.545) และ เมื่อพิจารณาเป็น

รายชื่อ พบว่า การฝึกอบรมสมาธิ (จิตภาวนา) ซึ่งมีผลต่อสุขภาพจิต อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.78$, S.D.=0.563 มีความสุขที่ได้ช่วยเหลือหรือแนะนำผู้อื่นให้ทำสมาธิ (จิตภาวนา) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.82$, S.D.=0.567 สามารถทำใจให้เป็นปกติ แม้ประสบปัญหา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.82$, S.D.=0.528 การมีความรู้สึกไม่กังวลใจกับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในปัจจุบัน และอนาคต อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.77$, S.D.=0.578 การมีความสามารถเป็นผู้นำหรือรวมกับผู้อื่นจัดตั้งชมรมหรือรวมกลุ่มบุคคล เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพทางจิต อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.72$, S.D.=1.075

๓) ด้านสุขภาวะของประชาชน โดยการบริหารการพัฒนาวัด ด้านสุขภาวะทางสังคม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 3.78$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ (S.D.=0.494) และเมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า การดูแลและ ได้รับการดูแลจากบุคคลในครอบครัวและสังคม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.84$, S.D.=0.577 การแสดงมารยาทต่อผู้อื่นในการร่วมงานในสังคมตามปกติ ด้วยความสุภาพ อ่อนโยนอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.76$, S.D.=0.536 การควบคุมอารมณ์ความรู้สึกไม่พอใจในสถานการณ์ต่างๆได้ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.75$, S.D.=0.582 การแบ่งปันสิ่งของหรือสงเคราะห์แก่ผู้อื่น โดยความรู้ความสามารถ อย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.87$, S.D.=1.001 การชักชวนบุคคล/กลุ่มบุคคล เข้ากลุ่มจิตอาสา เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมในวัด ให้น่าอยู่ คือ สะอาด สงบและสว่าง อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.79$, S.D.=0.544

๔) ด้านสุขภาวะของประชาชน โดยการบริหารการพัฒนาวัด ด้านสุขภาวะทางปัญญา โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 3.79$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ (S.D.=0.544) และเมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า การได้บริหารพัฒนางานและปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ในเวลาเดียวกันให้ดี ได้อย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.76$, S.D.=1.054 การเข้าใจในสังขารว่า ไม่มีสิ่งเที่ยงแท้แน่นอน และสามารถให้คำปรึกษาและข้อคิดที่ดีแก่ผู้อื่นได้ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.75$, S.D.=1.025 การคิดว่าการใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ จะทำให้พบกับความสุขที่แท้จริง อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.90$, S.D.=0.540 การสนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพองค์รวม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่ดี เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.76$, S.D.=0.633 ก่อนท่านจะเชื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เกี่ยวกับสุขภาพ จะต้องศึกษาตรวจสอบและวิเคราะห์ให้ถ่องแท้ก่อน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ $\bar{x} = 3.74$, S.D.=0.576

๕.๓ อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” ผู้วิจัยได้กำหนดการศึกษา แบ่งเป็น ๔ ส่วน พบว่า ผลการวิจัยที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ผลการศึกษาวิจัย คำร้อยละ ของการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชนทั่วไป ได้แก่ เพศ, อายุ, การศึกษา และโรคประจำตัว ในข้อมูลส่วนบุคคล

ผลการศึกษาวิจัย คำร้อยละ พบว่า ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลทั่วไป ปรากฏว่า ประชาชนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ เป็น เพศหญิง จำนวน ๑๘๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๖๙ เพราะเหตุว่า ผู้หญิงสนใจในการบริหารการพัฒนาวัด และเข้าวัด เพื่อถวายทาน รักษาศีล และทำจิตภาวนา มากกว่าผู้ชาย ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นผู้มี

ยะวุฒสูง คือ มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๘๗ ระดับ การศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา (๑-๖) จำนวน ๑๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๔๘ และผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ไม่มีโรคประจำตัว จำนวน ๒๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๗๖ แสดงให้เห็นว่า ประชาชนเห็นความสำคัญเกี่ยวกับสุขภาวะ (สุขภาพ) ที่เหมาะสม สะดวกสบาย และไวทันเหตุการณ์ในสถานการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งตรงกับการศึกษาเชิงวิเคราะห์พฤติกรรมสุขภาพ และการดูแลสุขภาพองค์รวม ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก^๑

ส่วนที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง สรุปโดยภาพรวม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปัญญานพขำ** ศึกษาเรื่อง การบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอ เมือง จังหวัดปทุมธานี พบว่า พนักงานส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีประสบการณ์การทำงาน ๑-๕ ปี และมีตำแหน่งคนงานทั่วไป/พนักงานจ้างตามภารกิจ ให้ความสำคัญกับการบริหารงาน ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาทางด้าน พบว่า ด้านที่สูงที่สุดคือ การทำงานประมาท รองลงมาคือ การวางแผน การรายงาน การประสานงาน การอำนวยความสะดวก การจัดการ และด้านการจัดคนเข้าทำงานต่ำสุด ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า พนักงานองค์การบริหาร ที่มีระดับการศึกษา แตกต่างกันให้ความสำคัญกับการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนพนักงานที่มีอายุ ประสบการณ์ทำงาน และตำแหน่งงาน แตกต่างกันให้ความสำคัญกับการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และพนักงานที่มีเพศแตกต่างกันให้ความสำคัญกับการบริหารงานในภาพรวมไม่แตกต่างกัน^๒

ส่วนที่ ๓ นำแนวทางการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Research) รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended) ดังสาระสำคัญ ๒ ด้าน คือ ๑) การบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^๕ ๔ และ ๒) ด้านสุขภาวะของประชาชน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๑) การบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^๕ ๔ ได้แก่

ด้านคน การนำข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^๕ ๔ ด้านคน (Man) การสรรหาบุคลากร และการนำลูกหลานเข้าวัด ควรได้รับการศึกษา ฝึกฝนอบรมอย่างสม่ำเสมอ ให้มีความรู้ความสามารถมีวิสัยทัศน์ ให้รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงและมีศีลธรรม

^๑ พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทโธ), พฤติกรรมสุขภาพ และการดูแลสุขภาพองค์รวมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^๒ ปัญญา นพขำ, การบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลในเขต อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี, **ภาคนิพนธ์ (บธ.ม.)**, (มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๓).

การเข้าวัดเข้าด้วยจิตบริสุทธิ์ และมีการร่วมกิจกรรมเสมอกัน ทุกภาคส่วน เช่น ภาครัฐ เอกชน บุคคลและกลุ่มบุคคล ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ **เวย์เน** (Wayne)^๓, ศึกษาบทบาทของทุนมนุษย์ แรงจูงใจ และการสนับสนุนจากหัวหน้างานในการทำงานถึงความสำเร็จในอาชีพในด้านการขึ้นเงินเดือน การเลื่อนตำแหน่ง และความพึงพอใจในอาชีพ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ครั้งนี้คือ หัวหน้างาน และผู้ใต้บังคับบัญชา จำนวนทั้งสิ้น ๒๔๕ คน ผลการวิจัยพบว่า ทุนมนุษย์ แรงจูงใจ และการสนับสนุนจากหัวหน้างานมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในอาชีพ ดังนี้ ทุนมนุษย์ในด้านการ ฝึกอบรมนั้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในอาชีพด้านความพึงพอใจในอาชีพอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และแรงจูงใจในด้านความปรารถนาที่จะต้องการเลื่อนขั้นไปสู่ตำแหน่ง ที่สูงกว่านั้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในอาชีพด้านการขึ้นเงินเดือนอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนการสนับสนุนจากหัวหน้างานในด้านการเป็นผู้นำการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้นำ และผู้ตาม (Leader-member Exchange) นั้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในอาชีพทั้ง ๓ ด้าน (การขึ้นเงินเดือน การเลื่อนตำแหน่ง และความพึงพอใจในอาชีพ) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ด้านเงิน การนำแนวทางที่เกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^๕๔ ด้านเงิน (Money) การทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายเงิน การใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบ มีศีลและคุณธรรม เพื่อให้ธุรกิจบรรลุเป้าหมายในการบริหารการเงิน มีความมั่นคงสูงสุด จะมีการจัดการที่ดีในทุกๆ ด้าน ด้านการเงิน การผลิต การตลาด การบัญชี บุคลากร และด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการเงิน ควรปรับพื้นฐานตัวเลขอย่างเป็นรูปธรรมอย่างโปร่งใส เพราะวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน การรับบริจาคควรแจ้งวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ลักขมณต์ รักษามั่น**^๔ ศึกษาเรื่อง ปัญหา และอุปสรรคในการบริหารงบประมาณ รายจ่ายเพื่อพัฒนาสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ผลจากการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหาอุปสรรคในการบริหารงบประมาณรายจ่ายในภาพรวมของทุกๆ ด้านอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในการบริหาร งบประมาณรายจ่ายระดับสูงสุด คือด้านความไม่คุ้มค่ากับเงินที่ใช้ไป รองลงมา คือ ด้านการใช้จ่ายอย่าง ไม่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล และด้านที่มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคในการ บริหารงบประมาณรายจ่ายต่ำสุดคือ ด้านขาดความเพียงพอของงบประมาณ

ด้านวัสดุสิ่งของ การนำแนวทางที่เกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^๕๔ วัสดุสิ่งของ (Materials) การรับบริจาควัสดุสิ่งจากประชาชน หรือการจัดซื้อหาจากชุมชนที่มีราคาถูก และมีประสิทธิภาพ เพื่อก่อสร้าง และบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ เรื่องคลังวัสดุ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนยืม และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การรักษาสภาพแวดล้อม เช่น ต้นไม้ สัตว์ป่า แม่น้ำ ลำคลอง ภูเขา อากาศบริสุทธิ์นั้น นับวันแต่จะลดลงหากใช้ไม่ถนอมผลการวิจัยครั้งนี้

^๓ เวย์เน (Wayne), ๑๙๙๙, อ้างใน สุขเมธ ภิญาคอง, การจัดการที่มีผลต่อปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน บริษัท อูซาสยามสตีลอินดัส ตรีเอสจำกัด (มหาชน). **หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. (ปทุมธานี : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๒), หน้า ๗๐.

^๔ มณฑิรา เขียวยิ่ง และคณะ, **การวิจัยเรื่ององค์ความคาดหวังและความเป้นจริงในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุจากครอบครัว**, (ขอนแก่น : คณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๐).

นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ **วรัลักษณ์ วรรณวิจิตร และคณะ**^๕ ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจต่อการให้บริการงาน คลังและพัสดุ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ผลสรุปการวิจัยว่าบุคลากรของ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีความพึงพอใจในการรับบริการทุกด้านอยู่ในระดับมาก แต่มีปัญหาการให้บริการในระดับปานกลาง ที่ควรได้รับการปรับปรุงซึ่งได้แก่ จิตบริการที่พร้อมให้บริการ ของผู้ปฏิบัติงาน ความรวดเร็วในการติดตามเรื่อง การยืมเงินทดรองจ่ายราชการ และการใช้เวลาในการเสนอขออนุมัติ ปัญหาดังกล่าว ผู้รับบริการได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรจัดให้มีการอบรม ภาวะเบียดเบียนงานคลัง และพัสดุ เน้นการปฏิบัติงาน โดยหาแนวทางเพื่อปฏิบัติให้คล่องตัวยิ่งขึ้น สำหรับผู้ปฏิบัติงานควรมีการปลูกจิตสำนึกให้มีความรู้สึกที่ดีต่องานจะทำให้งานสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ด้านการจัดการ การนำแนวทางที่เกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^๕ การจัดการ (Management) มีการวางแผน การแบ่งงานกันทำ จัดเป็นระเบียบ มีระบบ มีการสั่งการ ประสานงาน กระจายอำนาจจะต้องเป็นการจัดการที่เป็นระบบ ทันสมัย โปร่งใส และเทียบเคียงกับมาตรฐาน และปรับวิธีหรือกระบวนการการทำงานให้เหมาะสมกับยุคสมัย ตลอดเวลา ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พัฒนพงษ์ น้อยสมมิตร**^๖ ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการ สิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษาในเขตเทศบาลนครระยอง” ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง ร้อยละ ๕๖.๐๐ เพศชาย ร้อยละ ๔๔.๐๐ มีอายุระหว่าง ๑๑-๒๐ ปี ร้อยละ ๒๖.๐๐ มีระดับการศึกษา คือ มัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่า ร้อยละ ๓๑.๕๐ มีอาชีพพนักงานบริษัท ร้อยละ ๓๖.๐๐ มีรายได้ระหว่าง ๓,๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๕๖.๕๐ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครระยองระหว่าง ๑๑-๑๕ ปี ร้อยละ ๑๖.๐๐ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางโทรศัพท์ ร้อยละ ๘๕.๕๐ เคยเข้าร่วมการประชุม/การอบรมด้านสิ่งแวดล้อม ร้อยละ ๒๐.๐๐ และการรู้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลนครระยอง ในระดับมาก สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลนครระยอง พบว่า อยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ ยังพบว่า เพศต่างกันทำให้การมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน ส่วนอายุการศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่อาศัยในเขตเทศบาลนครระยองที่แตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการรักษา สิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้าน สิ่งแวดล้อม การเข้าประชุม/การอบรมด้านสิ่งแวดล้อม และการรับรู้สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ที่แตกต่างกัน ทำให้การมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน

๒) ด้านสุขภาวะของประชาชน คือ

ด้านสุขภาวะทางกาย การนำข้อเสนอแนะการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ด้านสุขภาวะทางกาย การมีร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง ปราศจากโรคหรือความเจ็บป่วยมีปัจจัยสำคัญ คือ อาหารและโภชนาการครบ ๕ หมู่ ดื่มน้ำสะอาดที่เพียงพอ และดูแลส่งเสริมภาวะสุขภาพ การออกกำลังกายให้สม่ำเสมอ ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลของ

^๕วรัลักษณ์ วรรณวิจิตร และคณะ, การศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารการคลังของ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่วิจัย ; คณะเกษตรศาสตร์วิจัย ; (การคลัง เชียงใหม่ ; งานวิจัยคณะเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐).

^๖พัฒนพงษ์ น้อยสมมิตร, การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษาในเขตเทศบาลนคร ระยอง. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, (วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา. ๒๕๔๘).

สมบุรณ์ จัยวัฒน์ งานวิจัยการวิจัยเรื่อง “การกินเพื่อสุขภาพด้วยหลัก ๙ ประการ” พบว่า หากคนขาดอาหาร จะทำให้ไม่มีสารอาหารไปสร้าง และหล่อเลี้ยงร่างกายให้เจริญเติบโต ไม่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันต้านทาน ร่างกายจะอ่อนแออันเป็นบ่อเกิดของโรค การกินที่ดีควรได้ทั้งปริมาณและคุณภาพของประเภท อาหารไม่ควรกินตามสมัยนิยมหรือตามแฟชั่น กินตามแบบตะวันตกเพื่อความรวดเร็ว สะดวก เช่น ประเภทขนมปัง สเต็ก ซึ่งจะขาดอาหารบางหมู่ไป หากรับประทานอาหารแบบไทยๆ จะได้อาหารครบหมู่ แต่ต้องกินให้เป็น อาหารที่ครบหมวดหมู่คือ หมวดข้าว แป้ง นม หมวดเนื้อต่างๆ รวมทั้งถั่วเมล็ดแห้ง หมวดผัก หมวดผลไม้หมวดไขมัน การกินแต่ละวันไม่ควรมากเกินความต้องการของร่างกาย ดังนั้น เวลากินอาหารควรมีสติไม่ควรตามใจปาก ดังคำกล่าวที่ว่า “ตามใจปากจะยากนาน” หากการกินอาหารไม่เป็นกินมากเกินความต้องการจะทำให้เกิดโรคอ้วน ควรกินพอดีและหยุดเมื่ออิ่ม ห้ามกินของจุบจิบ หากกินมากเกินความต้องการของร่างกายจะนำไปเก็บสะสมเป็นไขมันซึ่งจะ แอบแฝงในอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย มีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคอ้วน โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจขาดเลือด กินน้อยเกินไปเป็นโรคขาดสารอาหารภูมิคุ้มกันต้านทานลดลง” ผลการศึกษาครั้งนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ดวงฤดี ลาสุชะ** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการคัดสรรกับการปรับตัวของผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุร้อยละ ๕๐.๘๐ ไม่เคยได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันรักษาสุขภาพอนามัยจากแพทย์ และพยาบาล ส่วนร้อยละ ๔๙.๒๐ ไม่เคยได้รับการแนะนำเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยส่วนการศึกษาเกี่ยวกับการระวังรักษาสุขภาพของตนเองในระดับปานกลาง^๑ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **สมพร เทพสิทธิ์า** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความต้องการของผู้สูงอายุ” ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุประสบปัญหาทางกาย คือ มีสุขภาพทรุดโทรมมีโรคภัยเบียดเบียน มีความต้องการความรู้เพื่อรักษาตนเอง และความรู้ที่ทำให้ตนทันต่อเหตุการณ์เพื่อไม่ให้เป็นคนล้าสมัย และเพื่อปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของวัย และสิ่งแวดล้อมต่างๆ^๒

สุขภาพทางจิต การนำข้อเสนอแนะการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาพของประชาชน สุขภาพทางจิต การฝึกอบรมสมาธิ การมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือ และแนะนำผู้อื่นให้ฝึกจิต เป็นของสภาวะทางจิตใจหรืออารมณ์ เช่น อารมณ์แจ่มใส ปลอดโปร่งไม่มีความกังวล มีความสุขเป็นปัจจัยสำคัญ คือ การจัดการกับความเครียด การดูแลไม่ให้เกิดภาวะวิกฤตทางอารมณ์และมีการฝึกอบรมทำจิตภาวนา ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **มธุริน คำวงศ์ปิ่น** ศึกษาความเครียดวิถีการปรับแก้และแรงสนับสนุนทางสังคมของบุคคลที่เคยพยายามฆ่าตัวตายที่มารับการรักษาที่โรงพยาบาลสันป่าตองและโรงพยาบาลสันทรายระหว่าง เดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๐ ถึง เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๒ จำนวน ๔๐ คน ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๕๕ มีความเครียดระดับ

^๑สมบุรณ์ จัยวัฒน์ และเฉลิมศรี นันทวรรณ, **การพยาบาลอนามัยชุมชน**, กรุงเทพมหานคร : งานการพยาบาลอนามัยชุมชน, (ภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี. ๒๕๕๒).

^๒ดวงฤดี ลาสุชะ, ผลของการออกกำลังกาย และการฝึกการผ่อนคลายต่อระดับความดันโลหิต และปริมาณการหายใจในผู้สูงอายุที่มีระดับความดันโลหิตสูงของโครงการศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ, **คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัย**, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖), หน้า ๕๗.

^๓สมพร เทพสิทธิ์า, บทบาทขององค์กรเอกชนในการแก้ไขปัญหาสังคม และการพัฒนาสังคม, **โครงการอบรมเพื่อพัฒนาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, ๒๕๔๖), หน้า ๕๙-๖๐.

ดำวิธีการปรับแก้ที่กลุ่มตัวอย่างใช้มากที่สุดคือวิธีปรับอารมณ์ร้อยละ ๓๗.๕๐ วิธีการเผชิญหน้ากับปัญหาร้อยละ ๓๕ วิธีบรรเทาปัญหาร้อยละ ๒๕ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๕๕ มีแรงสนับสนุนทางสังคมระดับสูงโดยเฉพาะด้านความรักใคร่ผูกพันสูงสุดด้านความมั่นใจในคุณค่าแห่งตนมีค่าต่ำสุดสำหรับแหล่งสนับสนุนทางสังคมที่พบมากที่สุดคือญาติหรือบุคคลในครอบครัวร้อยละ ๙๕ บิดามารดาร้อยละ ๙๐ คู่สมรสหรือบุคคลใกล้ชิดหรือบุคคลสำคัญในชีวิตร้อยละ ๘๒.๕๐ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าแหล่งสนับสนุนทางสังคมที่พบน้อยที่สุดคือพระหรือนักบวชร้อยละ ๒.๕๐^{๑๐}

สุขภาวะทางสังคม การนำข้อเสนอแนะการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน สุขภาวะทางสังคม การได้รับความดูแล จากสังคมของครอบครัวและชุมชน โดยการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สามารถให้การดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทรเสมอภาค มีความยุติธรรม สันติสุข วัฒนธรรมชุมชน และมีระบบบริการที่ได้อย่างทั่วถึง ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **จันทร์เพ็ญ สัตวาท** ที่กล่าวมาข้างต้นกล่าวเฉพาะสุขภาพในทางกาย หากพิจารณาถึงสุขภาพทางใจและสังคมแล้วก็จะได้ข้อสรุปทำนองเดียวกัน คนไทยในปัจจุบันมีปัญหาความเครียดและความรู้สึกกดดันมาก สะท้อนให้เห็นจากอัตราการฆ่าตัวตายที่สูงถึง ๑๑.๗ คนต่อแสน (มากกว่าอัตราการถูกฆาตกรรมซึ่งมี ๑๐.๙ คนต่อแสน) ในขณะที่ผู้มีปัญหาทางจิตมีกว่า ๒ ล้านคน (เฉพาะวัยรุ่น ๑ ใน ๔ มีปัญหาสุขภาพจิต) ความเครียดในทางจิตใจยังอาจวัดได้จากจำนวนแหล่งเรียนรู้และสถานบริการต่าง ๆ ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่นเดียวกับอัตราการสูบบุหรี่และการดื่มสุราที่เติบโตอย่างรวดเร็ว จาก ๒๕.๒ ลิตรต่อคนในปี ๒๕๓๕ เป็น ๔๑.๖ ลิตรต่อคนในปี ๒๕๓๕ (ยิ่งเปียร์ด้วยแล้วมีอัตราการจำหน่ายเพิ่มอย่างก้าวกระโดดจาก ๒.๘ ลิตรต่อคนในปี ๒๕๓๐ เป็น ๒๔.๘ ลิตรต่อคนหรือ ๖ เท้าตัว) ทั้งนี้ไม่ต้องพูดถึงจำนวนผู้ที่ติดยาเสพติด^{๑๑}

สุขภาวะทางปัญญา การนำข้อเสนอแนะการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน คือ สามารถให้คำปรึกษา และข้อคิดที่ดีแก่ผู้อื่น สนใจศึกษาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพองค์รวม ตรวจสอบวิเคราะห์ ด้วยทางปัญญา รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นภูมิคุ้มกันทางสังคมสามารถประกอบอาชีพ ผู้มีการศึกษาเปรียบเสมือนมีภูมิคุ้มกันตนเอง และประสบความสำเร็จในชีวิตเสมอ ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **อรพินทร์ ชูชม** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์ กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทยโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอ และตรวจสอบรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น ผลการวิจัย พบว่าปัจจัยทางจิตสังคม ได้แก่การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดา มารดา (ได้แก่การถ่ายทอดความฉลาดทางอารมณ์การถ่ายทอดการบริโภคด้วยปัญญาและการถ่ายทอดจิตสาธารณะ) การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน (ได้แก่บรรยากาศการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญการปลูกฝังความฉลาดทางอารมณ์จากโรงเรียนการปลูกฝัง การบริโภคด้วยปัญญาจากโรงเรียน และการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคม และสาธารณะจากทาง โรงเรียน) การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์ และพฤติกรรมจากเพื่อน ได้แก่การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์จากเพื่อน

^{๑๐}มธุริน คำวงศ์ปิ่น, สาขาวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช), **วิทยานิพนธ์ พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : กองบรรณานุกรม ๒๕๔๓).

^{๑๑}จันทร์เพ็ญ สัตวาท, **แนวคิดพจนานุกรม ทฤษฎีและกระบวนการพยาบาล**. (นนทบุรี : สถาบัน พระบรมราชชนก, ๒๕๕๐).

การเห็นแบบอย่างการบริโภคด้วยปัญญาจากเพื่อน และการเห็นแบบอย่างจิต สาธารณะจากเพื่อน และการควบคุมตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์ จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญา จิตสาธารณะ พฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ไข ปัญหาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่น และองค์ประกอบทางจิตสำนึกทางปัญญามีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมเอื้อสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหาและคุณภาพชีวิต ของเยาวชนวัยรุ่น กล่าวคือเยาวชนวัยรุ่นที่ได้รับการถ่ายทอดทาง ปัญญาสังคม-อารมณ์จาก ครอบครัวโรงเรียน เพื่อน อย่างเหมาะสมมากและมีการควบคุมตนเองสูง จะมีความฉลาดทาง อารมณ์จิตสำนึกการบริโภคด้วยปัญญาและจิตสาธารณะ สูงตามไปด้วยรวมทั้งมี พฤติกรรมเอื้อต่อ สังคมสูง มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาสูงและมีคุณภาพ ชีวิตที่ดีด้วยอิทธิพลของการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากบิดามารดาครู อาจารย์และเพื่อน กับการควบคุมตนเอง ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของจิตสำนึกทางปัญญาได้ ร้อยละ ๖๙ โดยการถ่ายทอดทางปัญญา สังคม-อารมณ์ของบิดามารดามีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นมากที่สุดรองลงมา อิทธิพลของการเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อนมีผลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของ เยาวชนวัยรุ่น^{๑๒} โดยภาพรวมของผลการศึกษาคั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **อสุธิศา และคณะ** ได้ ศึกษาภาวะสุขภาพและพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพของ อาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในปีการศึกษา ๒๕๔๗ กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๐๔ คน ผลการวิจัยพบว่า ภาวะ สุขภาพด้านร่างกาย ได้แก่ ดัชนีมวลกาย ความดันโลหิต ระดับ น้ำตาลในเลือด ระดับโคเลสเตอรอลใน เลือด และระดับไตรกลีเซอไรด์ในเลือดอยู่ในระดับปกติ ภาวะสุขภาพด้านจิตใจ ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา สุขภาพจิต ไม่มีปัญหาด้านอาการทางกาย อาการวิตก กังวล และนอนไม่หลับ ความบกพร่องทางสังคม และอาการซึมเศร้าอย่างรุนแรง และมีความเครียด ระดับปานกลาง พฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพโดยรวม และพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบต่อ สุขภาพด้านความสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ด้านการพัฒนาทาง จิตวิญญาณ และด้านการจัดการ กับความเครียดอยู่ในระดับมาก แต่ด้านกิจกรรมทางกายและด้าน โภชนาการอยู่ในระดับปานกลาง ภาวะสุขภาพด้านร่างกาย กับพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพไม่มีความสัมพันธ์กัน ภาวะสุขภาพ ทั่วไปและความเครียดกับพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพไม่มีความสัมพันธ์ กัน^{๑๓} โดยภาพรวมการบริหารการพัฒนาวัด ของผลการศึกษาคั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **กริชพัฒน์ ภูวนา** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข : กรณีศึกษาบ้านดอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุขของบ้าน ดอนมันมี ๔ ขั้นตอน ได้แก่

- ๑) สร้างความสัมพันธ์ศึกษาสภาพปัจจุบัน ในปัญหาความต้องการของชุมชน
- ๒) วิเคราะห์ปัญหาการพิจารณาความเหมาะสม
- ๓) ทดลองการประเมินผลการใช้

^{๑๒} อรพินทร์ ชูชม, การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทาง, **ปัญญาและคุณภาพชีวิตของ เยาวชนไทย.** (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๙), หน้า ๕๓-๕๔.

^{๑๓} อสุธิศา ล่ามช่าง, รัตนาวดี ขอนตะวัน, ฐิติมา สุขเลิศตระกูล และวิภาดา คุณาวิกติกุล. **พยาบาลสาร.** ปีที่ ๓๓, ฉบับที่ ๒, เมษายน-มิถุนายน ๒๕๔๙, หน้า ๓๘-๓๙.

๔) การคืนความรู้สู่ชุมชน และรูปแบบสามารถส่งเสริมให้ประชาชนได้ขบคิดปัญหาาร่วมกัน เพื่อดำเนินกิจกรรมที่มีพลังเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป^{๑๔}

จากการศึกษาวิเคราะห์ผลการดำเนินชีวิตของประชาชน ในจังหวัดระยอง ที่เกี่ยวข้องกับหลักไตรสิกขา ทั้งจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ โดยเฉพาะการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำฝ่ายปกครอง ชุมชน แพทย์วิชาชีพชำนาญการและอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) และ มีการติดตาม ผลการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมมาก

ด้านศีล ประชาชนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ เป็นผู้มีความประพฤติที่ดีงาม เป็นผู้มีhiri และ โอตตปัปะ และมีการพัฒนาศีลธรรมดีขึ้นอันมีศีล ๕ เป็นเบื้องต้น จากเคยเป็นผู้บกพร่องในศีลธรรมในด้านต่างๆ มาก่อน เป็นผู้รู้จักสำรวมระวังและรักษากาย วาจา ใจ และอาชีวะของตนให้ถูกต้องดีงาม ไม่คิดเบียดเบียน ตนเอง และผู้อื่นตลอดจนชุมชน สังคม ประเทศชาติ และพระพุทธศาสนา นอกจากนี้บางท่าน ก็พัฒนาตน สู่การประพฤติปฏิบัติธรรม การรักษากาย วาจาและอาชีวะของตนให้สูงขึ้นไป มีการฝึกปฏิบัติในศีล ๕ พรหมจรรย์ และพัฒนาไปสู่ศีล ๘ เป็นต้น และยังเป็นศีลที่มีเป้าหมายไปสู่ มรรค ผล พระนิพพานหรือการเข้าถึงความเป็นอริยบุคคลตามหลักไตรสิกขาในทางพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระมหาวรณนท ฐิตนนโท** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างศีล ๕ และสันติภาพภายในสังคม” การศึกษาเชิงวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า “ศีล” ไม่ใช่กฎหมายแต่เป็นหลักปฏิบัติเอง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามธรรม อันเป็นรากฐานของสังคม การดำเนินชีวิตในสังคมต้องมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอื่นๆ อีกรวมทั้งมนุษย์ด้วยทุกคน จึงจำเป็นตนเองมีความสำนึกในตนเองต้องควบคุมตนเอง ปรับตน ไม่นิยมความรุนแรง และต้องมีความปรารถนาดีต่อกัน^{๑๕}

ด้านสมาธิ ประชาชนผู้ให้ข้อมูล ในจังหวัดระยอง ส่วนใหญ่ เป็นผู้มีความตั้งมั่นในคุณธรรม จริยธรรม ตั้งมั่นในกุศลธรรม มีเมตตา กรุณาและมีความเสียสละมากขึ้น มีจิตใจที่ดีงาม มีความสุขเบิกบาน ด้วยผลบุญ เป็นผู้มีความตั้งมั่นในพระรัตนตรัย โดยเฉพาะผู้ที่เป็นพุทธบุตรถึงกับปฏิญาณตนถวายชีวิตเป็น พุทธบูชาแต่พระรัตนตรัยและมีใจมุ่งตรงสู่กระแสพระนิพพานตลอดชีวิต นอกจากนี้ยังมีการฝึกปฏิบัติทางด้านสมาธิ ภาวนา เพื่อพัฒนาจิตอันเป็นบาทฐานสู่อริยธรรมขั้นสูงขึ้นไป ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **สมจิต เกิดปรารค์** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำศีล สมาธิ และปัญญา” มาใช้ในกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตร และเทคโนโลยีสุพรรณบุรี” ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีการเห็นคุณค่าในตนเอง สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีการเห็นคุณค่าในตนเอง สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน ส่วนระยะติดตามผลกลุ่มทดลอง มีการเห็นคุณค่า ในตนเองสูงกว่าหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และหลังการทดลองพบความสำคัญ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

^{๑๔} กริชพัฒน์ ภูวนา, รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข : กรณีศึกษาบ้านดอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม, **วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต**, (สาขาวิชายุทธศาสตร์พัฒนากุมิภาคบัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๑), หน้า ๒๙.

^{๑๕} พระมหาวรณนท ฐิตนนโท, **วิปัสสนาภาคปฏิบัติ**, (กรุงเทพมหานคร : แสงสุทธิการพิมพ์. ๒๕๔๕) :

ระหว่างคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเอง และคะแนนศีล สมาธิ และปัญญา ของกลุ่มทดลองแต่ความคงทนในช่วง ๓๐ วัน ของคะแนนดังกล่าวไม่พบความสัมพันธ์กันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ^{๑๖}

ด้านปัญญา ประชาชนผู้ให้ข้อมูล ในจังหวัดระยอง ส่วนใหญ่ เป็นผู้มีความเห็นชอบในระดับโลกียะ คือ การเชื่อในเรื่อง กฎแห่งกรรม และการเวียนว่ายตายเกิด เชื่อในปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มีปัญญาพื้นฐานรู้จักแยกแยะว่าสิ่งใดเป็นกุศล สิ่งใดเป็นอกุศล สิ่งใดเป็นบุญ สิ่งใดเป็นบาป มีความพร้อมทางปัญญาที่เป็นบาทฐานสู่การพัฒนาตนสู่ธรรมที่สูงขึ้นไป สามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญามีจิตใจ ผ่องใส เบิกบานในธรรม ตามฐานะศฤทธิ์ โดยเฉพาะผู้ที่เป็นอุบาสก-อุบาสิกา เป็นผู้ปฏิบัติธรรมที่มุ่งพัฒนาตนสู่ความเป็นอริยบุคคลตลอดชีวิต โดยมีหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ในไตรสิกขา ๓ ประการ จากการศึกษาผลการดำเนินชีวิตของผู้ปฏิบัติธรรมกับหลักไตรสิกขา พบว่าสัมมาทิฐิ ถือเป็น บุพภาคแห่งการศึกษา เป็นส่วนของปัญญาทั้งในหลักอริยมรรคมีองค์ ๘ และหลักไตรสิกขา ถือเป็นแก่นนำและมีบทบาทในทุกขั้นตอนแห่งกระบวนการของการศึกษาที่จะนำไปสู่องค์มรรคอื่นๆ ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระธรรมโมลี** (ทองอยู่ ญาณวิสุทโธ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “วิถีชีวิตพฤติกรรมสุขภาพ และดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก” ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดตามหลักคำสอนในทางพระพุทธ ถือว่า สุขภาวะ คือ ความสุขสมบูรณ์ของชีวิต ในทางร่างกาย (กายิกสุข) ทางจิตใจ (เจตสิกสุข) โดยองค์ประกอบเหล่านี้แยกเป็น ๔ ด้าน คือ ด้านกาย จิตใจ สังคมและ ปัญญา โดยการที่ชีวิตของมนุษย์จะเกิดความสุขได้นั้นในมิติ ๔ ด้านจะต้องประสานเป็นหนึ่งเดียวกัน^{๑๗} ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ **สมจิต เกิดปรางค์** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำศีล สมาธิ และปัญญา มาใช้ในกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตร และเทคโนโลยีสุพรรณบุรี” ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีการเห็นคุณค่าในตนเอง สูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีการเห็นคุณค่าในตนเอง สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน สนวนระยะติดตามผลกลุ่มทดลอง มีการเห็นคุณค่า ในตนเองสูงกว่าหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และหลังการทดลองพบความสำคัญ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเอง และคะแนนศีล สมาธิ และปัญญา ของกลุ่มทดลอง แต่ความคงทนในช่วง ๓๐ วัน ของคะแนนดังกล่าวไม่พบความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ดังนั้น การศึกษาวิเคราะห์ผลการดำเนินชีวิตของประชาชน ในจังหวัดระยอง กับหลักไตรสิกขา ทั้งจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ โดยเฉพาะการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำฝ่ายปกครอง และมีการติดตาม ผลการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม ให้ครบทั้ง ๓ ขั้นตอน คือ ศีล สมาธิและปัญญา จึงจะเป็นกระบวนการแห่งการศึกษาที่สมบูรณ์

^{๑๖} สมจิต เกิดปรางค์, การนำศีล สมาธิปัญญามาใช้ในกระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสุพรรณบุรี. **วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.** (จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๔๓) : บทคัดย่อ)

^{๑๗} พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทโธ), การศึกษาเชิงวิเคราะห์วิถีชีวิตพฤติกรรมสุขภาพ และการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก, **วิทยานิพนธ์คชฎบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

๕.๔ แนวทางและข้อคิดเห็นอื่นๆที่เกี่ยวกับการสัมภาษณ์

เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ในการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง สรุปโดยรวม ดังต่อไปนี้

๕.๔.๑ แนวทางและข้อคิดเห็นอื่นๆที่เกี่ยวกับการสัมภาษณ์ ด้านการบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหาร ด้วย M^๕

การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ต้องเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ “การบริหารจัดการ” คือ การทำให้กลุ่มบุคคลในองค์กรเข้ามาทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันขององค์กร การจัดการบุคลากร การบริหารการเงินจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมหลัก ๓ กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมลงทุน กิจกรรมจัดหาเงินและกิจการดำเนินงาน กิจกรรมลงทุน ต้องมีการจัดหาวัสดุสิ่งของตามความต้องการของโครงการ การบริหารจัดการ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดการองค์กร การสรรบุคลากร การนำหรือการสั่งการและการควบคุม องค์กรหรือความพยายามที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน การจัดการทรัพยากรประกอบด้วย การใช้งาน และการจัดวางทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรการเงิน และทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นการบริหารจัดการที่ดี และได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น หากคนหนึ่งตัวสูงเอื้อมถึง อีกคนหนึ่งตัวเตี้ยเอื้อมไม่ถึง เราอาจต้องวิธีจัดการและการควบคุมจึงเป็นหน้าที่หลักทางการบริหารที่มีความสำคัญและจะต้องมีระบบการบริหารที่ดีและมีประสิทธิภาพ เพื่อใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ กระบวนการทางการบริหารการพัฒนา การทำให้กลุ่มบุคคลในองค์กรเข้ามาทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันขององค์กร วิธีการหนึ่งที่น่าจะให้ผลดีในการปลูกฝังและการพัฒนา คือ การมีคุณธรรมจริยธรรม ก็โดยใช้หลักไตรสิกขา เนื่องจากไตรสิกขาเป็นระบบ เป็นกระบวนการในการฝึกฝนอบรม ฝึกหัดเพื่อพัฒนาคน

ด้านสุขภาวะของประชาชน

การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง “ความสุข” หรือภาวะปกติสุข คนทั่วไปมักนึกถึงเรื่องทางกายเท่านั้น แต่ในความเป็นจริง สุขภาวะทางกายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของสุขภาวะทั้งหมดของมนุษย์ เพราะมนุษย์มีทั้งกายและใจ นอกจากนั้นเราแต่ละคนยังมีชีวิตอยู่ท่ามกลางผู้คน ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลถึงสุขภาวะของเรา นับเป็นเรื่องน่ายินดีที่สังคมไทย ได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องสุขภาวะเพิ่มมากขึ้น มีการรณรงค์กันอย่างมากมาย แต่ก็มุ่งเน้นและจำกัดอยู่เฉพาะเรื่องสุขภาวะทางกาย (การรักษาสุขภาพ และการออกกำลังกาย) ประกอบกับสังคมไทยที่ขับเคลื่อนด้วยกระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยมผู้คนพึงพอใจ และแสวงหาเรื่องทางกายภาพวัตถุเป็นด้านหลัก นำมาซึ่งปัญหาต่างๆ มากมาย ทั้งปัญหาในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน ก่อให้เกิดปัญหาต่อสุขภาวะด้านต่างๆ (กาย จิต สังคม) ต่อเนื่องตามมามีสิ้นสุด เป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดภาวะบกพร่องทางภูมิคุ้มกันของสังคม ทำให้ผู้คนและสังคมอ่อนแอประสบปัญหา และความทุกข์มากมายเป็นเรื่องน่าห่วงใยเป็นอย่างยิ่งที่คนไทยและสังคมไทยยังตื่นตัวและมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสุขภาวะทางปัญญาอันน้อยมาก จึงเป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วนที่จะต้องสร้างเสริมให้คนไทย และสังคมไทยมีสุขภาวะทางปัญญา นั่นคือ การใช้ปัญญาในหลากหลายพื้นที่ และหลากหลายรูปแบบ กิจกรรม ทั้งที่เป็นโครงการริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่หรือเป็นการแตกหน่อต่อยอดหรือพัฒนาต่อจากงานเดิมที่ทำได้ผลดี พร้อมไปกับการสร้างและพัฒนา ทั้งกลุ่มบุคคลและเครือข่าย รวมทั้งการสื่อสารเผยแผ่ ให้สังคมไทยได้รับรู้ และเห็นคุณค่าในเรื่อง สุขภาวะทางปัญญาหรือสุขแท้ด้วยปัญญา (ฉลาดใช้ชีวิต ฉลาด

มีความสุขด้วยการมีทัศนคติที่ถูกต้อง) มากยิ่งขึ้น จะต้องดำเนินตามหลัก ๓ ประการ คือ ๑) การสร้างความเข้มแข็งให้กับบุคคล ชุมชนและสังคม ในการควบคุมปัจจัยที่จะมีผลกระทบต่อสุขภาพ ๒) การจัดการบริการในบุคคลกลุ่มบุคคล ในชุมชน เป็นการบริการระดับปฐมภูมิ ๓) การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อบริหารพัฒนาวัด ให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน

๕.๕ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “ การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ” ทำให้ได้ข้อเสนอจากผู้ให้ข้อมูลที่มีสาระสำคัญ ในประเด็นหลัก แก่ผู้วิจัย และหน่วยงานปฏิบัติการเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ดังนี้

๕.๕.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ควรเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ และประชาชน ที่มีความรู้ความสามารถได้มีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อการดำเนินงานต่างๆ มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้

๒) ผู้บริหารวัดควรมีการกำหนดนโยบาย มีแผนแม่บทอย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร และสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นรูปธรรมเห็นได้อย่างชัดเจน และเกิดประโยชน์สูงสุดกับวัด

๓) การบริหารการพัฒนาวัด ควรส่งเสริมทรัพยากรบุคลากรภายในและภายนอกบริเวณวัด ควรจะมีระบบแบบแผน ทั้งทางด้านทรัพยากรบุคคล และการเงินให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น เพื่อสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และมีการประเมินผล เพื่อเพิ่มศักยภาพการทำงาน อันเป็นการส่งเสริม และการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านกาย จิตใจและปัญญา

๕.๕.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) เรื่องระเบียบวินัยของวัดและสงฆ์ให้มีความประพฤติปฏิบัติตนเหมาะสมแก่สมณะสาธูป เพื่อสร้างบทบาทของวัดและพระสงฆ์ให้เป็นไปตามคาดหวังของสังคม วัดควรจัดระบบการบริหารในเรื่องงบประมาณรายรับ-รายจ่ายภายในวัด โดยมีตัวแทน มีป้ายแสดงบัญชีรายรับ-รายจ่าย ประจำเดือน ประจำปี ไว้ในสถานที่โล่งแจ้งภายในวัด

๒) การบริหารการพัฒนาวัด บุคลากรควรประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี มีภาวะความเป็นผู้นำที่น่าเชื่อถือ น่าเคารพ ศรัทธา ประพฤติตนเหมาะสมแก่สมณะสาธูป เพื่อสร้างหลักประกันในความเจริญมั่นคงของวัด และพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

๓) การบริหารการพัฒนาวัด ควรรับฟังคำแนะนำวิพากษ์วิจารณ์ได้ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขในการบริหารการพัฒนาวัด ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ควรจัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการในการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเพิ่มทักษะในการส่งเสริมสุขภาวะ และแหล่งเรียนรู้แก่นักศึกษา และเยาวชนหรือประชาชน (สวนพฤกษศาสตร์ พันธุกรรมของพืชนานาชนิด และพืชประจำถิ่น

๕.๕.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

๑) ควรศึกษา การนำหลักธรรม (ไตรสิกขา) ทางพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการบริหารการพัฒนาวัด ให้มีประสิทธิภาพในยุคโลกาภิวัตน์ และทันเหตุการณ์ในปัจจุบัน

๒) ควรศึกษา เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารการพัฒนาวัด ในพระพุทธศาสนาในเชิงเปรียบเทียบกับอดีตจนถึงปัจจุบัน (เน้นเรื่องสุขภาวะ)

๓) ควรศึกษา ความคิดเห็นของบุคลากรทั้งภายใน และภายนอกต่อการบริหารการพัฒนาวัด มีความแตกต่างกับความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนในด้านต่างๆ เพื่อนำข้อมูลมาเปรียบเทียบปรับปรุง และการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อสุขภาวะของประชาชน ต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาบาลี - ไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาเถปิฎก ๒๕๐๐**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปลชุด ๙๑ เล่ม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือการบริหารศึกษาคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ กรม ศาสนา. ๒๕๓๘.

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. **วัด ส่งเสริมสุขภาพ : แนวคิดและการดำเนินงาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๕๐.

กรมสุขภาพจิต. **คู่มือความรู้สุขภาพจิตสำหรับพระสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๔๗.

กรมสนับสนุนบริการสุขภาพกระทรวงสาธารณสุข. **แนวทางการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพตามสุข บัญญัติแห่งชาติในสถานศึกษา**. นนทบุรี : บริษัท โอ-วิทย์ (ประเทศไทย) จำกัด, ๒๕๕๒.

กิตติมา ปรีดีดีลิก. **ศัพท์การบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐.

ฉัตยาพร เสมอใจ. **ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราช วิทยาลัย. ๒๕๔๙.

เฉลิมพล ต้นสกุล. **พฤติกรรมศาสตร์สาธารณสุข**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสุขศึกษา และพฤติกรรมศาสตร์. ๒๕๔๓.

ทินพันธ์ นาคะตะ. **พระศาสนากับสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สหายบล็อกการพิมพ์. ๒๕๔๓.

แก้ว ชิตตะชบ. **คู่มือพุทธศาสนิกชน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติ. ๒๕๔๙.

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. ผู้ทรงคุณวุฒิในโครงการพัฒนาข้อเสนอโยบาย. **ร่างแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติ**. ว่า ด้วยระบบสุขภาพชุมชน. คณะกรรมการจัดสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ. ๒๕๕๖.

จรรยาพร ธรณินทร์. **การเสริมสร้างสุขภาพคนยุคใหม่**. กรุงเทพมหานคร : SPF. พรินต์ติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๘.

จงจิตร อังคทะวานิช. ถวายอาหารเข้าพรรษาอย่างไร ให้อัมบุญ. **จุฬาสัมพันธ์**. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย. ปี ๕๕ ฉบับ ๒๕, ๒๕๕๕.

จันทรานี สงวนนาม, **เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง**. (ม.ท.ป) ๒๕๓๖.

จรรยาพร ธรณินทร์. **ออกกำลังกาย และกีฬาเพื่อสุขภาพ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เลิฟแอนด์ลิฟเพรส. ๒๕๓๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- จุมพล สวัสดิยากร. **หลักการบริหารและมนุษยสัมพันธ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวรรณภูมิ. ๒๕๔๒.
- ฉีก ณะศิริ. **อยู่อย่างไรให้อายุยืนร้อยปี**. กรุงเทพมหานคร : เมติคัลมีเดีย. ๒๕๔๐.
- เฉลิมพล ต้นสกุล. **พฤติกรรมศาสตร์สาธารณสุข**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสุขศึกษาและพฤติกรรมศาสตร์ คณะสาธารณสุขศาสตร์. วิทยาลัยมหิดล. ๒๕๔๓.
- ชาญวิทย์ วสันต์ธนรัตน์. **โครงการสนับสนุนวัดเป็นศูนย์กลางสร้างสุขภาพของชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๕.
- ชูชัย ศุภวงศ์. **คู่มือการให้บริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ที คิว พี จำกัด, ๒๕๕๒.
- ณัฐพันธ์ เขจรนนท์. **ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๙.
- ดวงกมล ศักดิ์เลิศสกุล. ๒๕๔๙. อ้างถึงใน ประเวศ ะสี. สุขภาพในฐานะอุดมการณ์ของมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นนทบุรี : สำนักงานปฏิรูปสุขภาพสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. ๒๕๔๓.
- ดุขฎี สุทธิปริยาศรี. **ความสัมพันธ์ ปัญหาโภชนาการและพฤติกรรมมนุษย์ ในโภชนศาสตร์สาธารณสุข**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. หน่วย ๒ นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ๒๕๔๙.
- ดลพัฒน์ ยศธร และคณะ. (มปป.) รูปแบบการศึกษาเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์. **ศูนย์เทคโนโลยีและการสื่อสาร**. สำนักงานปลัด : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. ๒๕๕๒.
- ทวีวัฒน์ ปุณทริกวิวัฒน์. **พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิถีสัน. ๒๕๔๕.
- ทองทิพยา วิริยะพันธ์. **กลยุทธ์การสร้างความโดดเด่นสำหรับผู้บริหาร**. กรุงเทพมหานคร : อินฟอรมีเดียบุ๊กส์. ๒๕๔๖.
- ทองหล่อ เดชไทย และเด่น ชะเนติยัง. **หน่วยที่ ๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ๒๕๓๕.
- ธนจรส พูนสิทธิ์ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์. **การจัดการองค์การและการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิกการพิมพ์. ๒๕๔๑.
- ธงชัย สันติวงษ์ และสมคิด บางโม. **การบริหารงานบุคคล**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์. ๒๕๔๒.
- นิคม มูลเมือง. **การส่งเสริมสุขภาพ : แนวคิดก้าวหน้าของผู้ประกอบวิชาชีพทางสุขภาพ**. มหาวิทยาลัยบูรพาชลบุรี. ๒๕๔๑.
- นภัสวรรณ ทศนายูลี. **การนิเทศที่มีผลต่อการไขว่ตรัสศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. ๒๕๔๕.
- บุญทัน ดอกไธสง. **การจัดการองค์การ**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเทคโนโลยีชนบท. ๒๕๓๗.
- บุญใจ ศรีสถิตนรากุล. **ระเบียบวิธีการวิจัย ทางพยาบาลศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : ยูแอนด์ไอ อินเตอร์มีเดีย, ๒๕๕๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. **ทัศนคติการจัดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : พีรพัฒนา, ๒๕๔๒.
- ประเวศ วะสี. **บนเส้นทางใหม่การส่งเสริมสุขภาพอนามัยชีวิตและสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทไชร์ จำกัด, ๒๕๔๐.
- ปณิธาน หล่อเลิศวิทย์. **นิยามศัพท์การส่งเสริมสุขภาพ, ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๔๑. สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, กรุงเทพมหานคร ; สถาบันวิจัย. ๒๕๔๑.**
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พ.ศ. ๒๕๒๕. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์. ๒๕๔๘.
- พระราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕**. ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อักษรเจริญทัศน์ จำกัด, ๒๕๕๐.
- พุทธทาสภิกขุ, **ธรรมในฐานะแปนเครื่องมือสร้างคนสร้างชาติ และสร้างโลก**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงธรรม. ๒๕๓๙.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **หนังสือพุทธธรรมฉบับปรับปรุง และขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๕.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระธรรมวรเมธี (สุชิน อคฺคชิโน). **กล่าวในกองพุทธศาสนสถาน. โครงการอนุรักษ์วัด**. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. ๒๕๕๐.
- พระเทพเวที (ประกอบ ธรรมสกลฺโล) ป.๖.๙ ภาค ๑๓. **การอบรมเจ้าอาวาสใหม่. หนังสือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายอาศรมาคม**. กรุงเทพมหานคร : วัดชนะสงคราม เขตพระนคร, ๒๕๕๑.
- พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตโต). **การพัฒนาวัดแบบพอเพียง**. จัดพิมพ์ และเผยแพร่โดยทุนพัฒนาวัด ภาค ๑๓. กรุงเทพมหานคร : วัดเทวราชกุญชรวรวิหาร. ๒๕๕๒.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล). **การบริหารวัด**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. นครปฐม : เพชรเกษมการ พิมพ์. ๒๕๔๘.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร, ดร. **การถวายอาหารเข้าพรรษาอย่างไรให้อิ่มบุญ**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๕.
- พระมหาสมจิตต์ สมมาปญโญ. **เก็บเพชรจากคัมภีร์พระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๒.
- พระมหาสมทรง สิริธโร และคณะ. **บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด. ๒๕๕๒.
- พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ. **พระพุทธศาสนากับการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๔.
- พระอวยชัย อินศรีเมือง. **ปัจจัยที่ช่วยส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน**. ศึกษาเฉพาะกรณี : วัดในเขตอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม. **การศึกษาค้นคว้าอิสระศิลปะศาสตร์**. สาขาไทยคดีศึกษากลุ่มสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ๒๕๔๒.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พงศธร สุกิจญาณ, อ่าง ศรีมงคล เทพเรณู. **ทักษะ และเทคนิคการสอน**. กรุงเทพมหานคร : คณะครู
ศาสตร์ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. ๒๕๔๕.
- พิทยา บวรวัฒนา. **หลักการบริหารเบื้องต้นในการเชิงบูรณาการ**. นนทบุรี : สำนักงานข้าราชการพล
เรือน. ๒๕๔๖.
- พินิจ กุลวณิชย์. **การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ**. ในคู่มือการส่งเสริมการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ. ๑๑-
๑๓. สำนักงานส่งเสริมสุขภาพกรมอนามัย. บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การ
ส่งเสริมสหกรณ์. ๒๕๔๐.
- ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ. **หลัก และทฤษฎีการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
รามคำแหง. ๒๕๔๒.
- มานพ ประภาษานนท์. **แข็งแรง-อายุเกิน ๑๐๐ ด้วยวิธีรักษาสุขภาพแบบองค์รวม**. กรุงเทพมหานคร : ชบา
พับลิชชิง เวิร์กส. ๒๕๕๐.
- มัลลิกา ตนสอน และสมยศ นาวิวิการ. **การจัดการยุคใหม่**. กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ทจำกัด.
๒๕๔๕.
- เมธี พงษ์กิตติหล้า. **คู่มือการดูแลสุขภาพโรคอันตรายที่ควรทราบแนวทางการป้องกันพร้อมวิธีรักษา**. ผอ.กอง
อนามัยการเจริญพันธ์ กรมอนามัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียงจงเจริญ. ๒๕๔๒.
- ยรรยง ธรรมธัชอารีย์. **การวางแผนธุรกิจด้วยระบบงบประมาณแนวใหม่**. สำนักงานสาธารณสุขในเครือ
บริษัท. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด. ๒๕๔๘.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสากล อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร :
ราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๔๘.
- เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฐ์. **เอกสารประกอบการอบรมการบริหารจัดการภายใต้ภาวะวิกฤติ**. TMA Thailand
Management Association. กรุงเทพมหานคร : ๒๕๕๐.
- ลลิตา ธีรศิริ. **บำบัดโรคด้วยแพทย์ทางเลือก**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร ; บริษัทริเตอร์ ไดเจสต์
ประเทศไทย. ๒๕๔๔.
- วาสนา คุณาภิสิตธี. **วันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. บทความเรื่องสุขภาพ คือ
อะไร ทำไมต้องสุขภาพะศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ๒๕๔๗.
- วันเพ็ญ วรณโกมล. **การสอนสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏ
ธนบุรี. ๒๕๔๔.
- วรศักดิ์ เพียรชอบ. **หลักและวิธีการสอน วิชาพลศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๕๓.
- วิบูลย์ ไทวณะบุตร. **หลัก และทฤษฎีการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
๒๕๔๒.
- วิจิต เปานิล. **พุทธกระบวนทัศน์เพื่อสุขภาพและการเยียวยาในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : สถาบัน วิจัย
ระบบสาธารณสุข. ๒๕๔๖.
- วิชัย โสสุวรรณจินดา. **ครบเครื่องเรื่องบริหารธุรกิจขนาดย่อม**. กรุงเทพมหานคร : สมาคมส่งเสริม
เทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น). ๒๕๔๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, **การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่นและไทย** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โพรเพซ, ๒๕๔๕),
- วิโรจน์ สารัตนะ และสมยศ นาวิการ. **การบริหารตามหลักการทฤษฎีและประเด็นทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ทิพย์วิสุทธิ. ๒๕๔๕.
- ศจี อนันต์นพคุณ. **กลวิธีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ**. สงขลา : ชลบุตรกราฟฟิก. ๒๕๔๒.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด. ๒๕๔๕.
- วาสนา คุณาภิลิทธิ. **สุขภาพ คืออะไร ทำไมต้องสุขภาพะศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗.
- ศุภลักษณ์ ธนธรรมสถิต. ปราณปรียา โคสะสุและศิริดา ศรีโสภา. **สุขภาพะของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดอุบลราชธานี**. ศูนย์อนามัยที่ ๗ จังหวัดอุบลราชธานี. ๒๕๕๒.
- ศิวาภรณ์ อุบลชลเขตต์. **การพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ**. เชียงใหม่ : ภาควิชาเวชศาสตร์ ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๓๒.
- ศิวพร อึ้งวัฒนา. **กลุ่มวิชาการพยาบาลสาธารณสุข แนวคิดสุขภาพองค์รวม**. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๔๖.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. **การพัฒนาสุขภาพหรือภาวะที่มุ่งสู่ทิศทางพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ**. นนทบุรี : สถาบัน การวิจัยระบบสาธารณสุข. ๒๕๕๐.
- สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย. **การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ**. คู่มือการส่งเสริมการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การส่งเสริมสุขภาพอนามัย, ๒๕๔๐.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). **สุขภาพแท้ด้วยปัญญา วิถีชีวิตสู่สุขภาพะทางปัญญา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : เครือข่ายพุทธิกา. ๒๕๕๒.
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปถโญ). **กล่าวในกองพุทธศาสนสถาน**. **การพัฒนาวัดตามหลักพระพุทธศาสนา**. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. ๒๕๕๐.
- สนธยา พลศรี. **ทฤษฎี และหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์. ๒๕๔๗.
- สมจิตร หนูเจริญกุล. **การส่งเสริมสุขภาพ แนวคิดทฤษฎีและการปฏิบัติการพยาบาล**. นครศรีธรรมราช : บรรณาธิการนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๔.
- สมคิด บางโม. **การบริหารงานบุคคล**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์. ๒๕๔๒.
- สุชา และสุรางค์ จันท์เอม. **จิตวิทยาทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์. ๒๕๔๐.
- สุรพล สุยะพรหม. ผศ.ดร. และคณะ. **ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๕.
- สุภกร บัวสาย. **ออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ ออกกำลังกายเป็นยารักษา**. กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน บจก, ๒๕๔๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- อุทัย สุดสุข. **สาธารณสุขในพระไตรปิฎก บูรณาการรัฐสุขภาพดี ซีวีสุข**. กองศึกษากรมสนับสนุนบริการ สุขภาพ. กระทรวงสาธารณสุข. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เทพประทานการพิมพ์. ๒๕๕๒.
- อนันต์ เกตุวงศ์. **การบริหารการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๓.
- อำนวยการ แสงสว่าง. **การจัดการทรัพยากรมนุษย์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : อักษรพัฒนการพิมพ์ ๒๕๔๔.
- เอื้อมพร ทองกระจาย. **การดูแลสุขภาพตนเองแนวคิดและการประยุกต์**. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๓๒.

(๒) บทความ/วารสาร

- เกรียงศักดิ์ ธนอัศวนนท์. การศึกษารูปแบบหมู่บ้านสร้างเสริมสุขภาพแบบมีส่วนร่วมของชุมชน อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่. **วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข**. ๑ (๓-๔) : ๒๕๕๐.
- วาสนา คุณาอภิสิทธิ์. สุขภาพคืออะไรทำไมต้องสุขภาพวะศึกษา. **บทความ**. วันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. กรุงเทพมหานคร ; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ๒๕๔๗.
- ชูชาติ อารีย์จิตรานุสรณ์. บุหรี่อันตรายที่ถูกมองข้าม. **วารสารโรคมะเร็ง**. ปีที่ ๑๓, ฉบับที่ ๕๐. ๒๕๔๐.
- เชี่ยวชาญ สระคูพันธ์ และคณะ. การพัฒนาการบันทึกเวชระเบียนโดยการมีส่วนร่วมของสหวิชาชีพโรงพยาบาลเมืองสรวง. **วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข**. ๒ (๒) : ๒๕๕๐.
- ดิเรก ขาแป้น. รูปแบบบริการผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงแบบองค์รวมของหน่วยบริการปฐมภูมิ จังหวัดพิจิตร. **วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข**. ๑ (๓-๔) ฉบับเสริม. ๒๕๕๐.
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. แนวคิดการส่งเสริมสุขภาพ. **วารสารสุขภาพศึกษา**. ปีที่ ๑๔” ฉบับที่ ๕ : ๒๕๓๔.
- ทัศนาศา บุญทอง. แนวคิดของการดูแลสุขภาพตนเองกับการพัฒนาสุขภาพของประชาชน. **สารสภากาพยาบาล**. ๒๕๓๔.
- ธวัชชัย ใจคำวัง และนันทนา พุ่มพวง. ปัจจัยที่มีผลต่อความร่วมมือในการรักษาผู้ป่วยโรคเบาหวานโรงพยาบาลสมเด็จพระญาณสังวร จังหวัดเชียงราย. **วารสารระบบสาธารณสุข**. ๒ (๒) ฉบับเสริม. ๒๕๕๐.
- ธีระ ลีมติลา. บุหรี่มีแรงปอดการสูญเสียสุขภาพชีวิตและการสูญเสียเศรษฐกิจ. **วารสารการวิจัยระบบสาธารณสุข**. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒. ๒๕๓๗.
- ธนวรรธน์ อิมสมบุญ. พฤติกรรมสุขภาพและการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ. **เอกสารการสอน**. ชุดวิชาสุขภาพศึกษาและการประชาสัมพันธ์งานสาธารณสุข. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช : สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ. ๒๕๔๔.
- นิชนันท์ มรกตเขียว. การสร้างพลังจิตในการทำงาน. **ข่าววารสารสุขภาพจิต**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๔. ๒๕๔๐.
- ปรีดา แต่อารักษ์และคณะ. ทบทวนการกระจายอำนาจด้านสาธารณสุข ให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่นระหว่างปี ๒๕๔๐-๒๕๕๐. **วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข**. ๒ (๒). ฉบับเสริมที่ ๓. ๒๕๕๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ประเวศ วะสี. ทิศทางแพทย์แผนไทยกับความอยู่รอดในระบบเชิงชั้นเสรี. ใน **วารสารโรงพยาบาลชุมชน**. ปีที่ ๑๐ (๑), ๒๕๕๑. อ้างถึงในประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์. ๒๕๕๒.

- มานพ ศิริมหาราช. เปิดผลวิจัยสุขภาพพระสงฆ์ไทย อ้วน-เบาหวาน-ความดันและสารพัดโรครุมเร้า. **วารสารกรมการแพทย์สาธารณสุข**. โรงพยาบาลประสาทเชียงใหม่. ๒๕๕๕.
- ยุพยง พรหมโบล, สุรีย์รัตน์ นิธิภัทธารัตน์และสุภาภรณ์ ตันติวณิชย์กุล. การพัฒนาพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพสำหรับพระสงฆ์. **วารสารกรมการแพทย์**. ๒๕๔๘.
- สมจิตต์ สุวรรณทัศน์. การวิจัยทางสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ. **วารสารสุขศึกษา**. ปีที่ ๑๔. ๒๕๔๓.
- สุปรียา ตันสกุล. กระบวนการเรียนรู้กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ. **วารสารการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม**. ปีที่ ๒๔. ฉบับที่ ๔. ๒๕๔๔.
- สุรจิต สุนทรธรรม. การตรวจสุขภาพถึงเวลาต้องคิดกันใหม่ ไม่เจ็บตัว ไม่เสียใจโดยไม่จำเป็น”. **วารสารหมอชาวบ้าน**. ปีที่ ๒๑. ฉบับที่ ๒๔๙. ๒๕๔๓.
- อัญชลี ประคำทองและอรพรรณ สุนทวง. การประเมินผลโครงการดำเนินงานสุขภาพจิตโดยพระสงฆ์ โรงพยาบาลมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม. **เอกสารประกอบการประชุม วิชาการกรมสุขภาพจิต**. ครั้งที่ ๗. ๒๕๔๔.

(๓) งานวิจัย

- จาริณี ยศปัญญาและวันเพ็ญ ศิวารมย์. รูปแบบการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระภิกษุ-สามเณรวัดส่งเสริมสุขภาพในพื้นที่รับผิดชอบศูนย์อนามัยที่ ๖ ขอนแก่น. **รายงานวิจัย**. ขอนแก่น : กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. ๒๕๕๐.
- เฉียบ ไทยยิ่ง. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนกรณีศึกษาภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : กองแผนงานกรมการศาสนา. ๒๕๔๑.
- นรินทร์ สังข์รักษา และคณะ. เรื่องพฤติกรรมการบริโภคอาหารของประชาชนในจังหวัดนครปฐม. **งานการวิจัย**. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครปฐม. ๒๕๕๒.
- ปิ่นนธร ชัชวรัตน์. งานวิจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดพะเยา. **รายงานวิจัย**. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี : สถาบันพระบรมราชชนกกระทรวงสาธารณสุข. ๒๕๕๓.
- ประกอบ วรรณสูตร. **สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุขภาพการพิมพ์. ๒๕๔๒.
- ปณิธาน หล่อเลิศวิทย์. นิยามศัพท์ส่งเสริมสุขภาพ. **สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข**. กรุงเทพมหานคร : ๒๕๔๑
- พินิจ กุลวนิชย์. การสร้างเสริมสุขภาพครอบครัว. **ฝ่ายวิจัยสาธารณสุข**. ภาควิชาการอนามัยครอบครัว : มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๔๗.
- พิทยา จารุพูนผล. สุขภาวะของพระภิกษุสงฆ์ในเขตกรุงเทพมหานคร. **รายงานวิจัย**. จากการตรวจสุขภาพของพระสงฆ์ ที่เข้าโครงการ. ๒๕๔๘.
- ภัทรพร สิริกาญจน์. หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียน สุวณฺโณ. ใน การพัฒนาชุมชน. **งานวิจัยเสนอต่อสถาบันไทยกรณีศึกษา**. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๓๘.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- เรณา พงษ์เรืองพันธ์. **การวิจัยพยาบาล**. มหาวิทยาลัยบูรพา : คณะพยาบาลศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ ๓. ชลบุรี. ๒๕๔๙.

- รุจินาถ อรรถสิทธิ์. **สถานการณ์จัดการความรู้ และวิจัยภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านสุขภาพ**. ใน รัชณี จันทรเกษ, (บก.). รายงานสถานการณ์การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน. ๒๕๕๐.
- วุฒินันท์ กันทะเตียน. ความเชื่อเรื่องของกรรมในวิถีชีวิตในสังคมไทย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และ **ภาควิชาการสัมมนาผลงานวิจัย**. วิทยานิพนธ์ดีเด่น. นักวิจัยบัณฑิตวิทยาลัย (มจร.). ๒๕๕๕.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. การพัฒนาสุขภาพหรือภาวะที่มุ่งสู่ทิศทาง. **สถาบันการวิจัยระบบสาธารณสุข**. ตำบลลาดขัวญ อำเภอมะเอนก จังหวัดนนทบุรี. ๒๕๕๐.
- สุนันท์ แสงทรัพย์ และวันเพ็ญ แก้วปาน. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ จังหวัดนครนายก. **รายงานวิจัย**. นครนายก : โรงพยาบาลนครนายก. ๒๕๕๔.
- สุพร อภินันทเวช และศิริภาณี ศรีใส. สุขภาวะพระภิกษุสงฆ์แบบองค์รวม. **ภาควิชาอนามัยครอบครัว และฝ่ายวิจัยคณะสาธารณสุข**. มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๔๗.
- อุบล เลี้ยววาริณ. ผลของการฝึกอบรมตามแนวพุทธต่อจิตลักษณะและลักษณะทางพุทธของบุคคลในวัยผู้ใหญ่. คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา. **งานวิจัย**. สำนักวิจัย : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๒.

(๔) วิทยานิพนธ์

- กิตติญา พรมรัตน์. การบริหารจัดการพื้นที่บริเวณอุตสาหกรรมหลักและชุมชนมาบตาพุด. **ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชานโยบายสาธารณะ. วิทยาลัยการบริการรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา. ๒๕๔๘.
- กริชพัฒน์ ภูวนา. รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข : กรณีศึกษาบ้านดอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์**. สาขาวิชายุทธศาสตร์พัฒนาภูมิภาคบัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. ๒๕๔๑.
- กรรณิกา สุวรรณ. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดูแลตนเองของเด็กวัยเรียน. **วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต(สาขอนามัยครอบครัว)**. บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๔๑.
- โกศล เพชรวงศ์. พระพุทธศาสนากับการพัฒนาคน. ศึกษากรณีผู้เข้าการฝึกอบรมหลักสูตร. เตรียมเป็นผู้บริหารของสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา. **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓.
- กัลยา ศรีมหันต์. ศึกษาภาวะโภชนาการ และพฤติกรรมการบริโภคอาหารของเด็กวัยเรียนในเขตอำเภอมะเอนกบุรี. **วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๔๑.
- จิตอารีย์ ศรีอาคะ. การรับรู้อุปสรรคต่อการออกกำลังกายและพฤติกรรมการออกกำลังกายของพยาบาล. **วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๔๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- จุฑาทิพย์ อุมะวิชณี. ประโยชน์ของการสวดมนต์. **ราชบัณฑิตทางการแพทย์**. คณะสาธารณสุขศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหิดล. นิตราสารชีวจิต. ๒๕๕๑.

ดวงพร รัตน์อมรชัย. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลการรับรู้สภาวะสุขภาพและควบคุมสุขภาพ
กับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดอ่างทอง. **วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต.**
สาธารณสุขศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๓๕.

ไตรรัตน์ จงจิตร และเสกสิฐ เล้ากิจเจริญ. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์
เพื่อการเรียนการสอนในโรงเรียนคาทอลิกสังกัดสังฆมณฑลราชบุรี เขตเหนือ. **สารนิพนธ์**
บริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ๒๕๕๐.

ณัฐกฤษ ฉายเสมแสง. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของข้าราชการประจำการ จังหวัดลพบุรี”.
วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓.

ธันวาคมส ศุภวรรณรักษ์. พฤติกรรมสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียนมัธยมตอนต้น
โรงเรียนสตรีบางเขน กรุงเทพมหานคร. **ปริญญาบัตรศึกษามหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. ๒๕๔๓.

นุสรรา พันธรัักษ์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาพื้นที่ ตำบลคลองจุก
กระแอม อำเภอมะเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา. **ปัญหาพิเศษรัฐศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาวิชาการ
จัดการทรัพยากรเพื่อความมั่นคง. คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา. ๒๕๕๒.

บริรักษ์ อุ่นคำ. การจัดการเรียนรู้เพื่อเป็นหมู่บ้านจัดการสุขภาพของบ้านป่าไม้แดง ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด
จังหวัดเชียงใหม่. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์.** บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙.

บริสุทธิ ผึ้งผดุง. พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง กรณีศึกษาเฉพาะ เขตกรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๒.

พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทธิโส). พฤติกรรมสุขภาพและการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ที่ปรากฏใน
พระไตรปิฎก. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย. ๒๕๕๑.

พระมหามินภัทร คำชนะนาม. พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของพระสงฆ์ในเขตอำเภอมะเมือง จังหวัดนครปฐม.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๕๒.

พระมหาวัฒนา ปญญาทีโป. การบริหารปัจจัย ของพระสงฆ์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา. **วิทยานิพนธ์**
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๒.

พระมหาสุเทพ . **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๑.

พระมหาปองปรีดา ปริบุญโณ. การป้องกัน และรักษาโรคตามหลักพระพุทธศาสนา. **วิทยานิพนธ์พุทธ**
ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๕.

พระมหาเสกสรร จิรภาโส. การศึกษาวิเคราะห์หลักไตรสิกขาที่มีต่อการจัดการศึกษาไทย. **วิทยานิพนธ์**
ปริญญาโท. สาขาพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๒.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระพิพัฒน์ อภิวิฑูโน. การวิเคราะห์พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ จังหวัดแพร่. **พุทธศาสตร**
มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๕.

- พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ (ธนิกกุล). ปัจจัยทางจิต ทางสังคมแห่งการมีอายุยืน กรณีศึกษาผู้มีอายุยืน ตั้งแต่ ๑๐๐ ปีขึ้นไป. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต** (พธ.ม.). บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. ๒๕๕๑.
- พระเกื้อพงศ์ ปิยธมโม (พิมพ์พร). การศึกษาเชิงวิเคราะห์ประโยชน์ของหลักพุทธการธรรม ๔ ใน ฐานะเป็น หลักการพัฒนาคุณภาพชีวิต. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๕๒.
- พระประสิทธิ์ จันดาหาร. การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. **วิจัยทางการศึกษา**, คณะศึกษาศาสตร์ มศว. ๑ (๑) : ๒๕๔๙.
- พัฒน์พงษ์ น้อยสมมิตร. การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา : ในเขตเทศบาลนครระยอง. **ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาโยบายสาธารณสุข. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘.
- พิษณุ อภิธมาจารย์โยธิน. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง ตามยุทธศาสตร์ เมืองไทยแข็งแรงของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยในจังหวัดนครปฐม. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๔๙.
- มัลลิกา ตั้งเจริญ. การรับรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์กับความสามารถในการดูแลตนเองเพื่อป้องกันการติดเชื้อโรคเอดส์ในหญิงอาชีพพิเศษ. **วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาพยาบาลศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๓๔.
- เยาวลักษณ์ มหาสิทธิวัฒน์. ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงทางการจิตสังคมและความรู้สึกที่มีคุณค่าในตนเองและพฤติกรรมสุขภาพผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสระบุรี. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาการพยาบาลผู้ใหญ่ . บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๒๙.
- ลัดดา จันทเลิศ. พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของคนในชุมชนในเขตอำเภอมะขาม จันทบุรี. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. ๒๕๔๘.
- วิไล ตั้งตระกูล. พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองในการป้องกันโรคของคนงานในโรงพยาบาลสังกัดกรมการแพทย์กรุงเทพมหานคร. **ปริญญาบัณฑิตศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. ๒๕๔๓.
- ศศิธร ฆมาภีรัตน์. การศึกษาเปรียบเทียบวิธีในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมกับการแพทย์แผนไทย. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. ๒๕๔๙.
- ศิริพร ชัมภลิจิต. คู่มือการสอนการส่งเสริมสุขภาพ ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต. ที่ประชุมคณะบดีและหัวหน้าสถาบันการศึกษา. **สาขาพยาบาลศาสตรบัณฑิต**. ของรัฐ. สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย. ๒๕๔๕.
- เสถียรพงษ์ วรณปก. ประโยชน์ของการสวดมนต์. **ราชบัณฑิตทางการแพทย์**. คณะสาธารณสุขศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหิดล. นิตราสารชีวิต. ๒๕๕๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สมจิต เกิดปรางค. การนำศิลป สมาธิปัญญามาใช้ในกระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสุพรรณบุรี. **วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.** จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๔๓.

- สมจิตต์ สุพรรณทัศน์. การสำรวจพฤติกรรมการวางแผนครอบครัวการโภชนาการการอนามัยแม่และเด็กของสตรีวัยเจริญพันธุ์ในชุมชนแออัดกรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาสาธารณสุขศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๓๔.
- สมพล วิมาลา. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ ในจังหวัดเชียงใหม่. **วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**. สาธารณสุขศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓.
- สมนึก หงส์ยิ้ม และสมภาพ เจริญนท. แผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วมในการจัดการระบบสุขภาพภาค ประชาชนของหมู่บ้าน/ชุมชนในตำบลทัพทัน อำเภอกันตัง จังหวัดอุทัยธานี. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. ๒๕๔๙.
- สุภัทรมาศ จรรย์เวชวัฒนา. การบริหารจัดการเทศบาลตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านฉาง. **ปัญหาารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชานโยบายสาธารณะ. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา. ๒๕๔๗.
- สุนีย์ ผจญศิลป์. ผลการสอนแบบไตรสิกขาที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ ; ทางการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาและการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖. **วิทยานิพนธ์ ค.ม.** บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏนครสวรรค์. ๒๕๔๗.
- สุนันทา คุ่มเพชร. อิทธิพลของพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพตนเองมีการมีส่วนร่วมในชุมชนและความต้องการบริการสวัสดิการการสังคมต่อภาวะสุขภาพจิตผู้สูงอายุ ในอำเภอมือง จังหวัดระนอง. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๔๕.
- สุวัฒน์ รักขันโท. อเนก คงขุนทดและสุมาลัย กาญจนะ. รายงานการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของพระสงฆ์ในเขตภาคใต้ตอนบน. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๒.
- สุวิมล พลวรรณ. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ที่อาพาธด้วยโรคเรื้อรัง จังหวัดสระบุรี ประเทศไทย. **วิทยานิพนธ์โรคติดต่อและวิทยาการระบาด ๒๕๔๙** สาธารณสุขศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๕๒.
- อาภาพร เอี่ยมอยู่แท้. การปรับตัวของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน ศึกษากรณีพระสงฆ์จากภาคอีสาน. **สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. (ศศม.). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๕๐.
- อารีย์ เจริญมุก. พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยวัณโรคที่มีมารับบริการ ณ คลินิกวัณโรคโรงพยาบาลนครปฐม. **ปริญญาานิพนธ์ การศึกษา มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ๒๕๔๔.
- อัศววิทย์ เตชารัตนชาติ. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของสมาชิกสภาองค์การบริหาร ส่วนตำบล ในอำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๕๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- อัศวพล หอมประเสริฐ. การศึกษาพฤติกรรมและความคิดเห็นที่มีต่อการบริโภคอาหาร ฟาสต์ฟู้ด ประเภทธุรกิจแฟรนไชส์ ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. **ปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. ๒๕๔๓.

อรุณ อบเชย. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของประชาชนในเขต อำเภอบางแพ
จังหวัดราชบุรี. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
๒๕๔๘.

๒. ภาษาอังกฤษ

Bloom, S.B. Taxonomy of Education Objective. **Hand Book I :Cognitive Domain** (New York : David
Mackay Co.,Inc.,๑๙๗๕).

Cardoso, Fernando Henrique and Enzo Faletto. **Dependency and Development in
Latin America**. Berkeley and Los Angeles : University of California Press. ๑๙๗๗.

Frank, Andre Gunder. **Capitalism and Underdevelopment in Latin America**. New York :
Monthly Review Press. ๑๙๖๗

George F. Gant, Development Administration : Concepts, Goals, Methods (Madison,
Wisconsin : The University of Wisconsin Press, ๑๙๗๙.

Herbert. A. Simon, Public Administration, (New York : Alfred A Kuopf, ๑๙๙๖.

Langlie. J.K. **Social networks health beliefs and preventive behavior, and preventiveBehavior**.
Journal of Health and Social Behavior, ๘ (Sep.), ๑๙๗๗.

Levin. L., “**Self-care in health : Potentials and pitfalls**. **World Health Forum**, ๑๙๘๑.

Lockhart, C.A. Health care delivery in the United States. In Hitchcock, J.E. Schubert, P.E., P.
E. & Thomas, S. A. Community health nursing : caring in action. ๑๙๙๙.

Maslow and Abraham,H. **Otivation and Persoality”**, ๒nd. New York : Harper & Row Publishers, ๑๙๗๐.

Murray, R.R. and Zetner.J.P., “**Nursing assessment and health promotion strategies
through the life span”**, ๔th ed, USA, : Appleton & lange. ๑๙๙๓.

Orem. D.E., **Nursing Concept of practice**, ๓th ed, (New York : Mr Graw-Hall) Management
is Getting Things done Through Other People (Ernest, Dale ๑๙๘๐.

Pender N.J. “**Health Promoting in Nursing Practice”**, (Norwalk : Appleton Century,
๑๙๘๘.

Peter F. Drucker, **The Practices of Management**. New York : Harper & Row Publishers,
๑๙๕๔.

๓. บทสัมภาษณ์

สมทรง แถวโชติ, กำนันตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

นพพร หล้าเจริญ, กำนันตำบลแม่น้ำคู อำเภอลวกแดง จังหวัดระยอง

ทวย ชายสมุทร, ประธานอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

กมล เนตรภักดี ไวยาวัจจรวัดพลา และอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลพลา ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

พรศินี ชุมพลภักดี, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

อัญชิสรา ศิริเลิศ, พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ, ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง

จังหวัดระยอง

สุนงกช วัฒนศรี, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
วิเชษฐ์ หมายมั่น, ประธานประมงเรือเล็กบ้านปลา, ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
ปรีดา เป็นธรรม, แพทย์ประจำตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

ภูษณิศา จันทร์ส่งแสง, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
มาลัย อินทร์อยู่, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง
แหยม พรากเพียร, ประธานชุมชนบ้านห้วยโป่ง, ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง
กัญญา สายสุด, ครูการศึกษาอกระบบ (กศน.) วัดปลา, ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
ประจวบ เรืองปรีดามย์, ครูอาหาร (พื้นบ้าน) ปลาพิซซิ่งปาร์ค, ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
สมพร ภูมมาลา, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.), ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
ประสงค์ บุญลคร, ประธานชุมชนบ้านปลา, ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
บันลูน มงคลรัตน์, ประธานกลุ่มจิตอาสา, ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
กรรณิการ์ จินดาทิพย์, ประธานกลุ่มแม่บ้านปลาสามัคคี (ผลิตภัณฑ์สมุนไพร) ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง
จังหวัดระยอง

๔. ผู้ทรงคุณวุฒิ สนทนากลุ่ม

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ผศ.ดร. ผอ. พศ.ต. (รปศ.วังน้อย)

ผศ.ดร.ธิติวุฒิ หมั่นมี, เลขานุการหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา (มจร วังน้อย)

วินัย ไนเมือง, สารวัตรกำนันตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

เล็ก วาจาเยี่ยม, สารวัตรกำนันตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

พิชัย พลเดช, ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปลา อำเภอ บ้านฉาง จังหวัดระยอง

ชาติรี ธีระสานต์, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗ /อาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัด
ระยอง

เวียนนารัตน์ ช่วงวิวัฒน์, ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ และผู้สูงอายุ แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย
กรุงเทพมหานคร

อริษา สุขปัญญา, นักวิชาการสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง
จังหวัดระยอง

วิไลลักษณ์ ช่วงวิวัฒน์, ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิทัศน์ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริฯ สวนจิตรลดา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

เขมิกา อินตะวงศ์, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

ชาญ เอี่ยมละออง, ไวยาวัจกรวัดปลา อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนวัดปลา ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง
จังหวัดระยอง

ประชุม หอมเสียง, ไวยาวัจกรวัดปลา อดีตเจ้าอาวาสวัดปลา ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

ภาคผนวก ก.
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
แบบสัมภาษณ์ เชิงลึก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เรื่อง การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง

คำชี้แจง : แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ได้ข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” โดยแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” ดังนี้

การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ดังนี้

๑) ปัจจัยพื้นฐานการบริหารการพัฒนาวัดด้วย M^{'s} ๔

คน (Man)

เงิน (Money)

วัสดุสิ่งของ (Materials)

การจัดการ (Management)

๒) สุขภาวะของประชาชน

สุขภาวะทางกาย

สุขภาวะทางจิต

สุขภาวะทางสังคม

สุขภาวะทางปัญญา

ส่วนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทาง และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” ดังนี้

การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ดังนี้

๑) ปัจจัยพื้นฐานการบริหารการพัฒนาวัดด้วย M^{'s} ๔

คน (Man)

เงิน (Money)

วัสดุสิ่งของ (Materials)

การจัดการ (Management)

๒) สุขภาวะของประชาชน

สุขภาวะทางกาย

สุขภาวะทางจิต

สุขภาวะทางสังคม

สุขภาวะทางปัญญา

ส่วนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมายถูก ในช่องว่าง หน้าข้อความที่เป็นจริงหรือเติมคำ
ในช่องว่าง ให้ตรงตามความเป็นจริงในปัจจุบันของการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมการสุขภาวะของ
ประชาชน ในจังหวัดระยอง

๑. ข้อมูลทั่วไป

๑) เพศ

- ๑.๑ ชาย
๑.๒ หญิง

๒) อายุ

- ๒.๑ อายุ ๒๐-๒๙ ปี
๒.๒ อายุ ๓๐-๓๙ ปี
๒.๓ อายุ ๔๐-๔๙ ปี
๒.๔ อายุ ๕๐ ปีขึ้นไป

๓) การศึกษา

- ๓.๑ ประถมศึกษา
๓.๒ มัธยมศึกษา ม. ๑-๖
๓.๓ ปวส. (อนุปริญญา)
๓.๔ ปริญญาตรีขึ้นไป

๔) โรคประจำตัว

- ๔.๑ มี
๔.๒ ไม่มี

ส่วนที่ ๒ การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมายถูก ลงในช่องว่าง ในชีวิตประจำวันของท่านที่ผ่านมาท่าน
ปฏิบัติตนตามรายการในข้อคำถามแต่ละข้อบ่อยครั้งเพียงใดโปรดทำเครื่องหมายถูก
 ลงในช่องว่าง ที่ท่านเห็นว่าตรงกับพฤติกรรมที่ท่านปฏิบัติจริง ในช่วงที่ผ่านมา
ดังต่อไปนี้

- ๕) หมายถึง มากที่สุด
๔) หมายถึง มาก
๓) หมายถึง ปานกลาง
๒) หมายถึง น้อย
๑) หมายถึง น้อยที่สุด

ลำดับ ที่	ข้อความ	พฤติกรรมปฏิบัติจริง				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	การบริหารการพัฒนาวัด โดย ปัจจัยพื้นฐานการบริหารการพัฒนาวัดด้วย M ^s ๔					

	คน (Man)					
๑.	สรรหาบุคลากรเข้ามาเป็นกรรมการวัดตามความรู้ความสามารถ ในตำแหน่งหน้าที่ ที่เหมาะสม					
๒.	จัดอบรมบุคลากร เพื่อแก้ไขปัญหา ในบุคคล กลุ่มบุคคล เพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน					
๓.	มีประชาชน (ชาวบ้าน) เข้ามาปฏิบัติธรรม ถือนศีลในวันพระ และวันสำคัญของชาติ และศาสนา					
๔.	มีประชาชน (ชาวบ้าน) และหน่วยงานของรัฐ และเอกชน เข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญของชาติ และศาสนา					
๕.	มีประชาชน (ชาวบ้าน) นำลูกหลานเข้ามาศึกษา/อบรม ศีลธรรม ต่างๆตามความเหมาะสม					

ลำดับ ที่	ข้อความ	พฤติกรรมปฏิบัติจริง				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	ด้านเงิน (Money)					
๑.	จัดทำบัญชีรายรับ/รายจ่าย งบประมาณรายงานผลการปฏิบัติงานทุกๆสิ้นเดือน					
๒.	มีการใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบ และใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีคณะกรรมการ และไวยาวัจกร เข้ามามีส่วนร่วม					
๓.	นำเงินส่วนต่าง มาทำกิจกรรม/สงเคราะห์ และสนับสนุนเด็กที่เรียนดี					
๔.	บริจาค ในการบำรุงบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะสถานวัตถุ และเป็นการใช้หนี้สงฆ์ ตามกำลังศรัทธา					
๕.	วัด ท่านมีการปรับภูมิทัศน์ ในเขตพุทธาวาส สังฆาวาส ดูสะอาด สงบ สว่าง และเปนสัดส่วน เปนที่อยู่เปนที่สบาย คือ ใ้เปนที่รื่นรมย์เจริญตาเจริญใจแก่ผู้มาเยือน					
	ด้านวัสดุสิ่งของ (Materials)					
๑.	ได้รับบริจาควัสดุสิ่งของ จากประชาชน (ชาวบ้าน) เพื่อทำก่อสร้าง และบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ เป็นศาสนวัตถุ อย่างถาวร					
๒.	จัดหาซื้อวัสดุสิ่งของ จากชุมชนที่มีราคาถูก และมีประสิทธิภาพสูง ใช้ในงานสาธารณูปการ					

๓.	วัด ท่านให้ประชาชน (ชาวบ้าน) มีส่วนร่วมในการจัดหาวัสดุ สิ่งของ ในการจัดกิจกรรมงานประเพณี/วัฒนธรรม และ รวมถึงงานบุญต่างๆ					
๔.	มีคลังพัสดุเพื่ออำนวยความสะดวกให้ประชาชน (ชาวบ้าน) ยืมสิ่งของไปจัดงานมก และงานอวมงคล					
๕.	จัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านสุขภาพของประชาชน และมีสื่อ มีเอกสาร มาทำความเข้าใจในเรื่องสุขภาพ					

ลำดับ ที่	ข้อความ	พฤติกรรมปฏิบัติจริง				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	ด้านการจัดการ (Management)					
๑.	มีการวางแผนปณสวณหนึ่งที่มีผลทำให้วัดประสบ ความสำเร็จ ในการบริหารงาน					
๒.	มีการบริหารการพัฒนางาน มีการแบ่งงานกันทำอย่างเป นระบบ และมีการจัดระบบงานย่อยต่างๆ อย่าง สอดคล้องกัน					
๓.	จัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อ ตอบสนองความต้องการของประชาชน (ชาวบ้าน)					
๔.	มีการสั่งการ/ประสานงาน เป็นการทำงาน เพื่อไม่ก้าวก่าย กัน และเป็นการประสานให้หน่วยงานย่อยต่างๆ					
๕.	มีการควบคุม การติดตามการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามแผน หรือไม่ เพื่อมีปัญหาจะได้แก้ไขได้					
	การบริหารพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริม สุขภาพของประชาชน ด้านสุขภาพทางกาย					
๑..	สามารถรับประทานอาหารตามหลักโภชนาการครบ ๕ หมู่ และครบ ๓ เวลา ในแต่ละวัน					
๒.	สามารถหลีกเลี่ยงมลภาวะ และสารเสพติด					
๓.	สามารถยืดเหยียดกล้ามเนื้อในส่วนต่างๆของร่างกาย เช่น แขน ขา คอและศรีษะ ในระหว่างทำงาน					
๔.	สามารถพักผ่อนเพียงพอ ในแต่ละวัน					
๕.	มีความใส่ใจกับสุขภาพของประชาชน (ชาวบ้าน) และ ตนเองเสมอ					

ลำดับ ที่	ข้อความ	พฤติกรรมปฏิบัติจริง				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	ด้านสุขภาวะทางจิต					
๑.	ฝึกอบรมสมาธิ (จิตภาวนา) ซึ่งมีผลต่อสุขภาพจิต					
๒.	มีความสุขที่ได้ช่วยเหลือหรือแนะนำผู้อื่นให้ทำสมาธิ (จิตภาวนา)					
๓.	สามารถทำให้ใจให้เป็นปกติ แม้ประสบปัญหา					
๔.	รู้สึกไม่กังวลใจกับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในปัจจุบัน และอนาคต					
๕.	สามารถเป็นผู้นำหรือรวมกับผู้อื่นจัดตั้งชมรมหรือ รวมกลุ่มบุคคลเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาวะทางจิต					
	ด้านสุขภาวะทางสังคม					
๑.	สามารถดูแล และได้รับการดูแลจากบุคคลในครอบครัว และสังคม					
๒.	แสดงต่อผู้อื่นในการร่วมงานในสังคมตามปกติ ด้วยความสุภาพอ่อนโยน					
๓.	สามารถควบคุมอารมณ์ความรู้สึกไม่พอใจในสถานการณ์ต่างๆ ได้					
๔.	ทานแบ่งปันสิ่งของหรือสงเคราะห์แก่ผู้อื่น โดยความรู้ความสามารถ อย่างสม่ำเสมอ					
๕.	สามารถชักชวนบุคคล/กลุ่มบุคคล เข้ากลุ่มจิตอาสา เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมในวัด ให้น่าอยู่ คือ สะอาด สงบ และสว่าง					
	ด้านสุขภาวะทางปัญญา					
๑.	ได้บริหารพัฒนางาน และปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ในเวลาเดียวกันให้ดี ได้อย่างเหมาะสม					
๒.	เข้าใจในสัจธรรมว่า ไม่มีสิ่งเที่ยงแท้แน่นอน และสามารถให้คำปรึกษา และข้อคิดที่ดีแก่ผู้อื่นได้					
๓.	คิดว่าการใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ จะทำให้พบกับความสุขที่แท้จริง					
๔.	สนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพองค์รวม และแลกเปลี่ยนความคิดที่ดี เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น					
๕.	ก่อนท่านจะเชื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เกี่ยวกับสุขภาพ จะต้องศึกษาตรวจสอบ และวิเคราะห์ให้ถ่องแท้ก่อน					

ส่วนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทาง และข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นอื่นๆ

เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ โปรดให้คำแนะนำในการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ในด้านต่างๆ ดังนี้

๑) ปัจจัยพื้นฐานการบริหารการพัฒนาวัดด้วย M^{'s} ๔

คน (Man)

เงิน (Money)

วัสดุสิ่งของ (Materials)

การจัดการ (Management)

๒) สุขภาวะของประชาชน

สุขภาวะทางกาย

สุขภาวะทางจิต

สุขภาวะทางสังคม

สุขภาวะทางปัญญา

แนวทาง และข้อเสนอแนะท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง

ปัจจัยพื้นฐานการบริหารการพัฒนาวัดด้วย M^{'s} ๔

ด้านบุคลากร (คน) (Man)

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

ด้านการเงิน (Money)

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

ด้านวัสดุสิ่งของ (Materials)

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

ด้านการจัดการ (Management)

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

ด้านสุขภาวะของประชาชน

แนวทาง และข้อเสนอแนะท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง

ด้านสุขภาวะทางกาย

.....

ข้อเสนอแนะ

ด้านสุขภาวะทางจิต

ข้อเสนอแนะ

ด้านสุขภาวะทางสังคม

ข้อเสนอแนะ

ด้านสุขภาวะทางปัญญา

ข้อเสนอแนะ

ขอขอบคุณ ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

.....

(พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ)

นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทาง และข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นอื่นๆ

เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ โปรดให้คำแนะนำในการบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง ในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง

๑) ด้านปัจจัยพื้นฐานการบริหารด้วย M^๕

๑.๑ ท่านบริหารและพัฒนาวัด อย่างไรที่เกี่ยวข้องกับ “คน” (Man)

.....
.....
.....

๑.๒ ท่านบริหารและพัฒนาวัด อย่างไรที่เกี่ยวข้องกับ “เงิน” (Money)

.....
.....
.....

๑.๓ ท่านบริหารและพัฒนาวัด อย่างไรที่เกี่ยวข้องกับ “วัสดุสิ่งของ” (Materials)

.....
.....
.....

๑.๔ ท่านบริหารและพัฒนาวัด อย่างไรที่เกี่ยวข้องกับ “การจัดการ” (Management)

.....
.....
.....

การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง

๒) ด้านสุขภาวะของประชาชน

๒.๑ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร ในการดูแล และส่งเสริมสุขภาวะทางกาย

.....
.....
.....

๒.๓ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร ในการดูแล และส่งเสริมสุขภาวะทางจิต

.....
.....
.....

๒.๓ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร ในการดูแล และส่งเสริมสุขภาวะทางสังคม

.....
.....
.....

๒.๔ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร ในการดูแล และส่งเสริมสุขภาวะทางปัญญา

.....
.....
.....

ขอขอบคุณ ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูล

.....
(พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ)

นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

๑. พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. รศ.ดร. สุรินทร์ นียมางกูร
อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. ผศ.ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์
อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. ผศ.ดร. รัชชนันท์ อิศรเดช
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
คณะรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. ผศ.ดร. อนุวัต กระสังข์
อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๐๕

วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญโญ,ดร.

ด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนฺทิโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
โทรติดต่อกับ ๐๘๑-๑๐๐-๖๑๓๑

๑๙๙๖๖๖๖

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญโญ, ดร.
 อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 โทร. ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๐๕

วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ นิมมางกูร

ด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนทิโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออัญมโทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
28 ก.ย. 59

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๑-๑๐๐-๖๑๓๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๐๕

วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

ด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนทิโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออัญมโทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์
๒๙ ก.ย. ๒๕๕๙

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
โทรติดต่อกับ ๐๘๑-๑๐๐-๖๑๓๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๕๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๐๕

วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช

ด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนทियो รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
โทรติดต่o ๐๘๑-๑๐๐-๖๑๓๑

(ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช)

ภาควิชาสังคมศาสตร์ มจร
๒๑.๙.๕๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๐๕

วันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์

ด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนฺทิโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออัญมโทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ดร.อนุวัต กระสังข์

อาจารย์ประจำฯ ศูนย์บัณฑิตศึกษา
๒๕๕๙/๙/๑๕

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
โทรศัพท์ต่อ .๐๘๑-๑๐๐-๖๑๓๑

การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ในจังหวัดระยอง

ที่	ข้อความ	ผู้เชี่ยวชาญท่านที่					สรุปและแปรรผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC	แปรร
	ปัจจัยพื้นฐานการบริหารการพัฒนาวัด ด้วย M^s ๔ คน (Man)								
๑.	สรรหาบุคลากรเข้ามาเป็นกรรมการวัดตามความรู้ความสามารถ ในตำแหน่งหน้าที่ ที่เหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	จัดอบรมบุคลากร เพื่อแก้ไขปัญหา ในบุคคล กลุ่มบุคคล เพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	มีประชาชน เข้ามาปฏิบัติธรรม ถือนิเวศน์ในวันพระและวันสำคัญของชาติ และศาสนา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	มีประชาชน (ชาวบ้าน) และหน่วยงานของรัฐ และเอกชน เข้ามาร่วมกิจกรรมในวันสำคัญของชาติ และศาสนา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	มีประชาชน (ชาวบ้าน) นำลูกหลานเข้ามาศึกษา/อบรม ศีลธรรม ต่างๆตามความเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	เงิน (Money)								
๑.	จัดทำบัญชีรายรับ/รายจ่าย งบประมาณรายงานผลการปฏิบัติงานทุกๆสิ้นเดือน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	มีการใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบ และใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีคณะกรรมการ และไวยาวัจกร เข้ามามีส่วนร่วม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	นำเงินส่วนต่าง มาทำกิจกรรม/สงเคราะห์ และสนับสนุนเด็กที่เรียนดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	บริจาค ในการบำรุงบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะสถานวัดดูแลและเป็นการใช้หนี้สงฆ์ ตามกำลังศรัทธา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	วัด ท่านมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ ในเขตพุทธาวาส สังฆาวาส ดูสะอาด สงบ สว่าง และเป็นสัดส่วน สวนแปนที่อยู่แปนที่สบาย คือ ให้แปนที่รื่นรมย์เจริญตาเจริญใจแก่ผู้มาเยือน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	วัสดุสิ่งของ (Materials)								
๑.	ได้รับบริจาควัสดุสิ่งของ จากประชาชน เพื่อทำก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ เป็นศาสนวัตถุ อย่างถาวร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	จัดหาซื้อวัสดุสิ่งของ จากชุมชนที่มีราคาถูก และมีประสิทธิภาพสูงใช้ในงานสาธารณูปการ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	วัด ท่านให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการจัดหาวัสดุ สิ่งของ ในการจัดกิจกรรมงานประเพณี/วัฒนธรรม และรวมถึงงานบุญต่างๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	มีคลังพัสดุเพื่ออำนวยความสะดวกให้ประชาชน (ชาวบ้าน) ยืมสิ่งของไปจัดงานมก และงานอวมงคล	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	จัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านสุขภาพของประชาชน และมี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

	สื่อมีเอกสาร มาทำความเข้าใจในเรื่องสุขภาพ									
	การจัดการ (Management)									
๑.	มีการวางแผนเป็นสวนหนึ่งที่มีผลทำให้วัดประสพความสำเร็จ ในการบริหารงาน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้	
๒.	มีการบริหารการพัฒนางาน มีการแบ่งงานกันทำอย่างเป็นระบบ และมีการจัดระบบงานย่อยต่างๆ อย่างสอดคล้องกัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้	
๓.	จัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน (ชาวบ้าน)	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้	
๔.	มีการสั่งการ/ประสานงาน เป็นการทำงาน เพื่อไม่ก้าวก้ำกัยกัน และเป็นการประสานให้หน่วยงานย่อยต่างๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้	
๕.	มีการควบคุม การติดตามการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามแผนหรือไม่ เพื่อมีปัญหาจะได้แก้ไขได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้	
	สุขภาพของประชาชน									
	ด้านสุขภาพทางกาย									
๑..	สามารถรับประทานอาหารตามหลักครบ ๕ หมู่ และครบ ๓ เวลา ในแต่ละวัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้	
๒.	สามารถหลีกเลี่ยงมลภาวะ และสารเสพติด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้	
๓.	สามารถยืดเหยียดกล้ามเนื้อในส่วนต่างๆของร่างกาย เช่น แขน ขา คอและศรีษะ ในระหว่างทำงาน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้	
๔.	สามารถพักผ่อนเพียงพอ ในแต่ละวัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้	
๕.	มีความใส่ใจกับสุขภาพของประชาชน (ชาวบ้าน) และตนเองเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้	
	ด้านสุขภาพทางจิต									
๑.	ฝึกอบรมสมาธิ (จิตภาวนา) ซึ่งมีผลต่อสุขภาพจิต	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้	
๒.	มีความสุขที่ได้ช่วยเหลือหรือแนะนำผู้อื่นให้ทำสมาธิ (จิตภาวนา)	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้	
๓.	สามารถทำใจให้เป็นปกติ แม้ประสบปัญหา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้	
๔.	รู้สึกไม่กังวลใจกับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในปัจจุบัน และอนาคต	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้	
๕.	สามารถเป็นผู้นำหรือร่วมกับผู้อื่นจัดตั้งชมรมหรือรวมกลุ่มบุคคลเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพทางจิต	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้	
	ด้านสุขภาพทางสังคม									
๑.	สามารถดูแล และได้รับการดูแลจากบุคคลในครอบครัว และสังคม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้	
๒.	แสดงต่อผู้อื่นในการร่วมงานในสังคมตามปกติ ด้วยความสุภาพ อ่อนโยน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้	
๓.	สามารถควบคุมอารมณ์ความรู้สึกไม่พอใจในสถานการณ์ต่างๆได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้	
๔.	ทานแบ่งปันสิ่งของหรือสงเคราะห์แก่ผู้อื่น โดยความรู้ความสามารถ อย่างสม่ำเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้	

๕.	สามารถชักชวนบุคคล/กลุ่มบุคคล เข้ากลุ่มจิตอาสา เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมในวัด ให้น่าอยู่ คือ สะอาด สงบ และสว่าง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
ด้านสุขภาวะทางปัญญา									
๑.	ได้บริหารพัฒนางาน และปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ในเวลาเดียวกันให้ดี ได้อย่างเหมาะสม								
๒.	เข้าใจในสัจธรรมว่า ไม่มีสิ่งเที่ยงแท้แน่นอน และสามารถให้คำปรึกษา และข้อคิดที่ดีแก่ผู้อื่นได้								
๓.	คิดว่าการใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ จะทำให้พบกับความสุขที่แท้จริง								
๔.	สนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพองค์รวม และแลกเปลี่ยนความคิดที่ดี เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น								
๕.	ก่อนท่านจะเชื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เกี่ยวกับสุขภาวะ จะต้องศึกษาตรวจสอบ และวิเคราะห์ให้ถ่องแท้ก่อน								

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๓๘๘

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยู่ระยะ : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๖-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๙ กันยายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
เรียน นายมานิจ ห้วยใหญ่ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๓ ตำบลห้วยใหญ่
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนทีโย รัทสประจําตัวนิตฺ ๕๗๐๑๕๐๕๐๑๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของประชาชน ในจังหวัด
ระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคลากรในหน่วยงานของท่าน จึงขอความ
อนุเคราะห์จากเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้มีสิดดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของ
แบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จาก
ท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ หังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
โทรศัพท์ต่อ .๐๘๑-๑๐๐-๖๑๓๑

ฉันทิต
มาฉิล 1
๓๓๐ กันยายน ๒๕๕๙

ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (Try-Out)

Case Processing Summary

	N	%
Cases Valid	๓๐	๑๐๐
Excludeda	๐	๐
Total	๓๐	๑๐๐

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
๐.๖๗๕	๔๐

ภาคผนวก ค.
หนังสือขอความอนุเคราะห์ให้นิติเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
(แบบสัมภาษณ์ เชิงลึก In-depth Interview)

ที่ ศบ ๖๑๐๕/๒/๓๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์
ภาควิชาปรัชญา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายสมทรง แก้วโชติ กำนันตำบลปลา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒนกิจ ฉายา นนทियो รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของ
ประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีคามจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒนกิจ
โทรศัพท์ต่อ ๐๘๑-๑๐๐-๖๑๓๑

๑๗ ๒ ๖๐

กำนัน สมทรง

ที่ ศธ ๖๑๐.๕/๒/๓๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์
 ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมาศศตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุตาราม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อุธยา : ๗๕ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เรียน นายนพพร หล้าเจริญ กำนันตำบลแม่ไม้คู่
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนทีโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖ นิสิต
 หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของ
 ประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาต
 อนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
 โทรศัพท์ต่อ .๐๘๑-๑๐๐-๖๑๓๑

25 ส.ค.

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๓๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยู่ชานา : ๗๕ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังนกน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายทวย ชายสมุทร ประธานอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนทิโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๕๐๔๐๑๖ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของ
ประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บัณฑิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังไธ)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๑-๑๐๐-๖๑๓๑

๒๑ ม.ค. ๒๕๖๐
นาย ทวย ชายสมุทร

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๓๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๕ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางอัญชิสา สิริเลิศ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนทियो รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของ
ประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทองโต)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๘๑-๑๐๐-๖๑๓๑

๐๙.๕๗
(นาง อัญชิสา สิริเลิศ)

๒๖ ธ.ค.

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๓๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อพุดยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๒-๘๘๒๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๓, ๒๑๓๘

๒๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ให้นิตยเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เรียน นางพรคินี ขุมพลภักดิ์ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ
 สิ่งส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒนกิจ ฉายา นนทิวโร รัศมีประจักษ์ดิลก ๕๗๐๕๕๐๔๐๑๖ นิตย
 หลักรัฐประศาสนศาสตร์ศูนย์บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของ
 ประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงขออนุญาต
 ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิตยดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักรัฐประศาสนศาสตร์ศูนย์บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)
 ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒนกิจ
 โทรศัพท์ .๐๘๑-๑๐๐-๖๑๓๓

พิเชฐ ทังโต

Pr. Pichet Tangthong

พ.ศ. ๒๕๖๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๓๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อพยูธา : ๗๕ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เรียน นางปริดา เป็นธรรม แพทย์ประจำตำบล
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒนกิจ ฉายา นนทโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๕๐๔๐๑๖ นิสิต
 หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของ
 ประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาต
 ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บัณฑิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังไธ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒนกิจ
 โทรศัพท์ ๐๘๑-๑๐๐-๖๑๓๑

Handwritten signature and text: 1/25/55M.

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๓๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๕ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางสาวภูษณิศรา จันทร์ส่งแสง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนฺทโย รัชสประจําตัวนิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของ
ประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๑-๑๐๐-๖๑๓๑

พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๓๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางสาวสุนงกษ วัฒนศรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนฺทิโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๕๐๔๐๑๖ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของ
ประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๑-๑๐๐-๖๑๓๑

๑/วิธานสุพัฒน์กิจ
๒/วิธานสุพัฒน์กิจ
๓/วิธานสุพัฒน์กิจ
๔/วิธานสุพัฒน์กิจ
๕/วิธานสุพัฒน์กิจ

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๓๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาปริวรรตศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางสมพร ภูมิมาลา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนฺทโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของ
ประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังไธ)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
โทรศัพท์ต่อ .๐๘๑-๓๐๐-๖๑๓๑

๑๒๖
ใน ๒๕๖๐/๑๕
๒๕๖๐
สมพร ภูมิมาลา

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๓๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอยางน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางมาลัย อินทร์อยู่
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนทีโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของ
ประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโค)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
โทรศัพท์ต่อ .๐๘๑-๑๐๐-๖๑๓๑

ให้ดำเนินการตาม
มาด้วย ถึงเจ้าคณะ
๒๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๓๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๕ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายแหยม พรากเพียร ประธานชุมชนบ้านห้วยโป่ง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนุทีโย รัทสประจําตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของ
ประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโด)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
โทรศัพท์ต่อ .๐๘๑-๑๐๐-๖๑๓๑

นายแหยม พรากเพียร
25 ส.ค.

ที่ ศบ ๖๑๐๕.๒/๓๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๓๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางสาวกัญญา สายสุด
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒนกิจ ฉายา นนทีโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของ
ประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังไธ)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒนกิจ
โทรศัพท์ต่อ .๐๘๑-๑๐๐-๖๑๓๓

รับส่งเอกสาร ๒๒/๑

๒๕ ส.ค.

ที่ ศธ ๖๑๐๕/๒/๓๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายบันลูน มงคลรัตน์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนทิโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๕๐๑๖ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของ
ประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๘๑-๑๐๐-๖๑๑๑

๑๒/๑๒/๒๕๖๐
นางสาว นวรัตน์
๒๗ ม.ค. ๒๕๖๐

ที่ ศบ ๖๑๐๕.๒/๓๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๕ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๕-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายวิเชษฐ หมายมั่น ประธานประมงเรือเล็กประจำตำบลทลา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนทโย รัทสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของ
ประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังไค)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๑-๑๐๐-๖๑๓๑

อ.วิเชษฐ หมายมั่น
2 + 811
วิเชษฐ หมายมั่น

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๓๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายกมล เนตรภักดิ์ ไวยาวจักรวัดพลา และอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนทโย รัทสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของ
ประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๑-๑๐๐-๖๑๓๑

Give to
เชื้อนมาชน
นชค มอสงคร
23 Jan 2020

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๓๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุดาราม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อยูธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังนกน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เรียน นายประสงค์ บุญลคร ประธานชุมชนบ้านพลา
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒนกิจ ฉายา นนทีโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖ นิสิต
 หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของ
 ประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีคามจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
 อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังไธ)
 ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒนกิจ
 โทรศัพท์ ๐๘๑-๑๐๐-๖๑๓๑

รับทราบ
 อ.รศ. รศ. มงคล
 25 ส.ค. ๖๐

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์
ภาควิชาปรัชญา ศาสนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๓๕

๒๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางกรรมกร จินดาทิพย์ ประธานกลุ่มแม่บ้านพลาสามัคคี (ผลิตภัณฑ์สมุนไพร)
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนทิโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๕๐๔๐๑๖ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของ
ประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีคามจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
โทรศัพท์ ๐๘๑-๑๐๐-๖๑๓๑

ได้รับทราบแล้ว
นางกรรมกร จินดาทิพย์
๒๑ ม.ค. ๒๕๖๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๓๕

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์
 ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อยูธยา : ๗๕ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๑ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้จัดส่งเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เรียน นางประจวบ เรืองปรีดามย์ ครูอาหาร (พื้นบ้าน) หล้าพิชชิงปาร์ค
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนทิวโร รัชสประจำตวันิลิต ๕๗๐๑๕๐๕๐๑๖ นิสิต
 หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะของ
 ประชาชน ในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีคามจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความ
 อนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้จัดส่งดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
 เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต)
 ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
 โทรศัพท์ ๐๘๑-๑๐๐-๖๑๓๑

02 พิเชฐ ทังโต
 ๒๖-๑๖๖ ๒๒๖๒๒๒
 26 ม.ค.

ประธานกรรมการควบคุมคุณุณิพนธ์

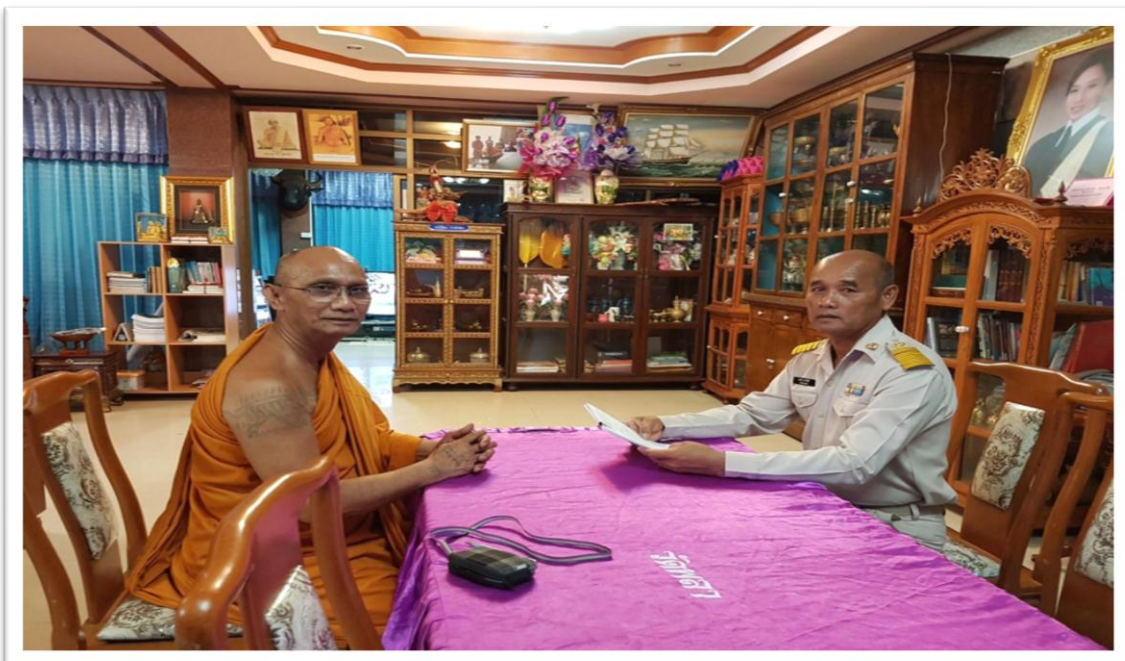

กรรมการควบคุมคุณุณิพนธ์

สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นแบบพรรณนา

สัมภาษณ์ คุณนพพร หล้าเจริญ, กำนันตำบลแม่น้ำคู้

สัมภาษณ์ คุณสมทรง แถวโชติ, กำนันตำบลพลา

สัมภาษณ์ คุณสุบงกช วัฒนศรี, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลบ้านฉาง (ตอบคำสัมภาษณ์)

สัมภาษณ์ คุณประสงค์ บุญลคร, ประธานชุมชนบ้านพลา หมู่ ๕ ตำบลพลา
คุณสุบงกช วัฒนศรี, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลบ้านฉาง

สัมภาษณ์คุณกรรณิการ์ จินดาทิพย์, ประธานกลุ่มแม่บ้านพลาสามัคคี

สัมภาษณ์ คุณวิเชษฐ์ หมายมัน, ไวยาวัจกรวัดพลา และประธานประมงเรือเล็กตำบลพล

สัมภาษณ์คุณทวายเป็นชายสมุทร, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗ และ
ประธาน อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลพลลา

สัมภาษณ์ คุณแหม่ม พรากเพียร, ประธานชุมชนบ้านห้วยโป่ง หมู่ ๒ ตำบลห้วยโป่ง
อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

สัมภาษณ์ คุณปรีดา เป็นธรรม, แพทย์ประจำตำบลพลา
 สัมภาษณ์ คุณภูษณิศา จันทร์ส่องแสง, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และ
 อาสาสมัครสาธารณสุขสุขสุข (อสม.) ตำบลพลา

สัมภาษณ์ คุณปรีดา เป็นธรรม, แพทย์ประจำตำบลพลา
 สัมภาษณ์ คุณสมพร ภูมมาลา, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลพลา

สัมภาษณ์ คุณกมล เนตรภักดี, ไวยาวัจกรวัดพลา
 อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) และกลุ่มจิตอาสาบ้านพลา ตำบลพลา
 สัมภาษณ์ คุณกัญญา สายสุด, ครูการศึกษาออกระบบ (กศน.) วัดพลา ตำบลพลา

สัมภาษณ์ คุณอัญชิสา ศิริเลิศ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพลา
 สัมภาษณ์ คุณพรศินี ชุมพลภักดี พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ
 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสำนักท้อน

สัมภาษณ์ คุณประจวบ เรืองปรีดามย์, ครี้อาหารพื้นบ้าน พลาพิชชิงปาร์ค

สัมภาษณ์ คุณบันลูน มงคลรัตน์, กลุ่มจิตอาสาชุมชนบ้านปลา ตำบลปลา
สัมภาษณ์คุณมาลัย อินทร์อยู่, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลนิคมพัฒนา

ภาคผนวก ง.

หนังสือขอเชิญร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

บัญชีรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรื่อง การพัฒนาจิตอาสาของพระสงฆ์ในจังหวัดระยอง
ผู้วิจัย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ (วินา นนทโย) รหัสสนธิศ ๕๗๐๑๕๐๔๐๑.
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดพลา ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๓ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป

ที่	รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ	ตำแหน่ง	ลายเซ็น	หมายเหตุ
๑.	พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา ดร.	ผอ.หลักสูตร รมศ. (มจร.วังน้อย)		
๒.	อาจารย์ ดร.ธิดาฉวี หน้มนี่	อาจารย์หลักสูตร (มจร.วังน้อย)		
๓.	นายวินัย ไฉเมือง	สารวัตรกำนันตำบลพลา		
๔.	นายเล็ก วาจาขันธ์	สารวัตรกำนันตำบลพลา		
๕.	นายชาติรี ธีระสานต์	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๗/อาสาสมัครสาธารณสุข ต.พลา		
๖.	นายพิชัย พละเดช	ผู้บริหารโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพลา		
๗.	นางสาวอริษา สุขปัญญา	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลพลา		
๘.	นางสาวเวียนนารถน์ ชวงวิวัฒน์	ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ และผู้สูงอายุ แขวงบ้านช่องหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร		
๙.	นางสาววิไลลักษณ์ ชวงวิวัฒน์	ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิทัศน์ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สวนจิตรลดา เขตดุสิต		
๑๐.	นางสาวเชมิกา อินดิวงค์	อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลพลา		
๑๑.	นายชาญ เอี่ยมละออง	ไวยาวัจกรวัดพลา อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพลา		
๑๒.	นายประจุม หอมเสียง	ไวยาวัจกรวัดพลา อดีตเจ้าอาวาสวัดพลา		

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์
ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๐-๓๑๕๕ ต่อ ๒๓๓๐, ๒๓๓๗, ๒๓๓๘

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน นายวินัย ในเมือง สารวัตรกำนันตำบลพลลา
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนทियो รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชนในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชนในจังหวัดระยอง” ในวันที่พฤหัสบดีที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดเพลลา ตำบลเพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๙๙-๑๑๖-๙๓๙๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕๒/๑๑๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วิศัลยกรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังนก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๐๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน นายเล็ก วาจาอัม สรวัตรกำนันตำบลพลตา
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนฺทโย รัชสประจําตัวนิตฺ ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖
นิตฺตลํกษุตรพุทธศาสนดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะ
ของประชาชนในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสนดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัดเพื่อเป็น
ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชนในจังหวัดระยอง” ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๓ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดเพลตา ตำบลเพลตา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
หลักสูตรพุทธศาสนดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ
มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๙-๑๑๖-๙๓๙๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยู่ยง : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๖-๘๘๒-๓๕๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน นายชาติรี ธีระสานต์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗ อาสาสมัครสาธารณสุข
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

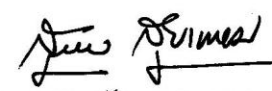
เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒนกิจ ฉายา นนทियो รัทสประจำตวันิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะ
ของประชาชนในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัดเพื่อเป็น
ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชนในจังหวัดระยอง” ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๓ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดเพลา ตำบลเพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ
มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

23/กพ/๖๐

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒนกิจ
โทรศัพท์ต่อ ๐๙๙-๑๑๖-๙๓๙๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคัมภศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน นางสาวเวียนนรินทร์ ช่วงวิวัฒน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพและผู้สูงอายุ
แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนฺทิโย รัทสประจําตัวนิตฺ ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖
นิตฺหลักสุตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะ
ของประชาชนในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสุตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัดเพื่อเป็น
ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชนในจังหวัดระยอง” ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๓ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดเพลา ตำบลเพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
หลักสุตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ
มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๙๙๔-๑๑๖-๙๓๙๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังนกน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน นางสาววิไลลักษณ์ ช่วงวิวัฒน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิทัศน์ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สวนจิตรลดา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนฺทิโย รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชนในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชนในจังหวัดระยอง” ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดเพลา ตำบลเพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๙๙-๑๑๖-๙๓๙๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนา
ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังนก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน นายพิชัย พลเดช ผู้บริหารโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลพลหา
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนทโย รัชสประจำตวันนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖
นิตินิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะ
ของประชาชนในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัดเพื่อเป็น
ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชนในจังหวัดระยอง” ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๓ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดเพลา ตำบลเพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ
มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนา

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ

โทรศัพท์ต่อ ๐๙๙-๑๑๖-๙๓๙๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์
 ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วิจิตรสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อพุทธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังนกน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
 เรียน นางสาวเขมิกา อินต๊ะวงศ์ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลเพลลา
 สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
 ๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนฺทโย รัทสประจําตัวนํสํต ๕๗๐๑๕๐๕๐๑๖
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะ
 ของประชาชนในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
 มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัดเพื่อเป็น
 ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชนในจังหวัดระยอง” ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๓ กุมภาพันธ์
 พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดเพลลา ตำบลเพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
 หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ
 มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

นางเขมิกา อินต๊ะวงศ์
 อสม. ๖๐

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ

โทรศัพท์ ๐๙๙-๑๑๖-๙๓๙๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์
 ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อพุดยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังนกน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
 เรียน นางสาวอริษา สุขปัญญา พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ
 ตำบลเพลลา
 สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
 ๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนฺทิโย รัทสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะ
 ของประชาชนในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
 มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัดเพื่อเป็น
 ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชนในจังหวัดระยอง” ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๓ กุมภาพันธ์
 พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดเพลลา ตำบลเพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
 หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ
 มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

อริษา สุขปัญญา

(นส/อริษา สุขปัญญา)

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ

โทรศัพท์ต่อ .๐๙๙-๑๑๖-๙๓๙๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน นายชาญ เอี่ยมละออง ไวยาวัจกรวัดเพลา อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเพลา
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ ฉายา นนทิลโย รัชสประจำตวันนิสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖
นิตินิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะ
ของประชาชนในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัดเพื่อเป็น
ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชนในจังหวัดระยอง” ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๓ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดเพลา ตำบลเพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ
มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๙๙๔-๑๑๖-๙๓๙๔

๒๓/กพ./๖๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๑๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทราธรรม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อพยูยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
 เรียน นายประชุม ทอมเสียง ไวยาวังกรวัดเพลลา อดีตเจ้าอาวาสวัดเพลลา
 สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
 ๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระครูวิธานสุพัฒนกิจ ฉายา นนฺทิโย รัชสประจาตัวนีสิต ๕๗๐๑๕๐๔๐๑๖
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะ
 ของประชาชนในจังหวัดระยอง” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
 มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การบริหารการพัฒนาวัดเพื่อเป็น
 ศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านสุขภาวะของประชาชนในจังหวัดระยอง” ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๓ กุมภาพันธ์
 พ.ศ. ๒๕๖๐ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ วัดเพลลา ตำบลเพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
 หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ
 มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระครูวิธานสุพัฒนกิจ
 โทรศัพท์ ๐๙๙-๑๑๖-๙๓๙๙

การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

ผู้ทรงคุณวุฒิ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน ๒ ท่าน

- ๑) พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ผศ. ดร., ผอ. พธ.ด. (รปศ. วังน้อย)
- ๒) ผศ. ดร. ธิติวุฒิ หมั่นมี, เลขานุการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา, อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์

ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกลุ่มสนทนาเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๐ ท่าน
 แบ่งเป็น ๔ กลุ่มตามเชื้อชาติแต่ละท่าน อันประกอบด้วยดังนี้
กลุ่มที่ ๑ ฝ่ายปกครอง และการบริหารการพัฒนา จำนวน ๓ ท่าน
 ๑) นายวินัย ในเมือง, สารวัตรกำนันตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

๒) นายเล็ก วาจาอึ้ง, สารวัตรกำนันตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

๓) นายชาติรี ธีระสานต์, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗ /อาสาสมัครสาธารณสุข ตำบลพลา
อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

กลุ่มที่ ๒ นักวิชาการ ทางการแพทย์แผนปัจจุบัน จำนวน ๓ ท่าน

๔) นางสาวเวียนนารัตน์ ช่วงวิวัฒน์, ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ และผู้สูงอายุ แขวง
บ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๕) นายพิชัย พลเดช, ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

๖) นางสาวอริษา สุขปัญญา, นักวิชาการสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ
ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

กลุ่มที่ ๓ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จิตอาสาทางการแพทย์ จำนวน ๒ ท่าน

๗) นางสาววิไลลักษณ์ ช่วงวิวัฒน์, ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิทัศน์ โครงการอนุรักษ์
พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ สวนจิตรลดา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

๘) นางสาวเขมิกา อินต๊ะวงศ์, อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ตำบลพลา อำเภอบ้าน
ฉาง จังหวัดระยอง

กลุ่มที่ ๔ ประชาชนชาวบ้าน จำนวน ๒ ท่าน

๙) นายชาญ เอี่ยมละออง, ไวยาวัจกรวัดพลา อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพลา
ตำบลพลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

๑๐) นายประชุม หอมเสียง, ไวยาวัจกรวัดพลา อดีตเจ้าอาวาสวัดพลา ตำบลพลา
อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

รูปสอบคุษฎีพิจารย์

พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ (วินา นนทีโย/อินทร์อยู่)
สอบคุณสมบัติพิจารณา ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

สอบป้องกันคุณสมบัติ

การบริหารการพัฒนาวัด โดยปัจจัยพื้นฐานการบริหารด้วย M^๕

วัสดุสิ่งของ ได้จากประชาชนนำร่วมงานสืบสานประเพณี วัฒนธรรม (ลอยกระทงลงทะเล)

ประวัติพ่อสังเขป

- ชื่อ** : พระครูวิธานสุพัฒน์กิจ (วินา นนทีโย/อินทร์อยู่)
- เกิด** : วันเสาร์ ที่ ๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๖
- สถานที่เกิด** : อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
- การศึกษา** : นักธรรมเอก
- : การบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๕๒
- : พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (รุ่น ๕๘) ปี ๒๕๕๖
- : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๕๗
- : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๕๙
- อุปสมบท** : วันพฤหัสบดี ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ (ขึ้น ๘ ค่ำเดือน ๔) อุโบสถ ณ วัดปภังกรธรรมาราม
โดยมี พระครูพิพิชิตคุณ เจ้าอาวาสวัดมาบข่า เป็นพระอุปัชฌาย์
โดยมี พระครูสุทธิบุญญากร เจ้าอาวาสวัดคลองตาท้าย เป็นกรรมวาจาจารย์
โดยมี พระครูพิบูลธรรมายุต เจ้าอาวาสวัดเขโพธิ์ เป็นอนุสาวนาจารย์
- สังกัด** : วัดปลา ตำบลปลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
- หน้าที่** : เจ้าอาวาสวัดปลา โทร ๐๙-๙๑๑๖-๙๓๙๙ (Veena_1669399@gmail.com)
: ครูพระสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม
: ครูพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียน
: ที่ปรึกษา กศน. ตำบลปลา
: ที่ปรึกษา ศูนย์เด็กเล็ก (ก่อนเกณฑ์) เทศบาลตำบลปลา
- ผลงาน** : เรื่อง ที่ ๑) พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมไทย ๒) บูรณาการทางพระพุทธศาสนาสู่
การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ๓) การบริหารการพัฒนาวัด เพื่อส่งเสริมสุขภาวะของ
ประชาชน ในจังหวัดระยอง